

462

669

5159

CAVATIO
CRIMINALIS

CAVATIO
CRIMINALIS

CAVTIO
CRIMINALIS;

Seu

DE PROCESSIBVS
CONTRA SAGAS

Liber.

AD MAGISTRATVS
Germaniæ hoc tempore necessarius,

Tum autem

CONSILIARIIS, ET CONFESSARIIS
*Principum, Inquisitoribus, Iudicibus, Aduocatis,
Confessariis Reorum, Concionatoribus,
ceterisq; lectu utilissimus.*

AUCTORE

INCERTO THEOLOGO ROMANO
EDITIO SECVNDA.

FRANCOFVRTI,
Sumptibus IOANNIS GRONAEI Austrij.
ANNO MDCXXXII.

CANTIO
CRIMINALIS

DE PROGRESSIBUS
CONTRA SACAS

Libet.

AD MAJESTATEM
Germaniae hoc tempore in officio

CONSTITUTIONIS ET CONFESSARIIS
Cassellae in Rebus Criminalibus

INCERTO THEOLOGO ROMANO
EDITIO SECUNDA

FRANCOFURTI

Sumptibus IOANNIS GROSSI AUSTRII
ANNO MDCXXII

Lectōri Salutem

De secunda hac Editione.

Vm prima Editio huius libri, quam præhabita approbatione Facultatis Iuridicæ Rinthelensis, protulerat superioribus Nundinis Petrus Lucius Typographus Academicus ibidem; plurima excitauerit ingenia non solum egregie piorum sed etiam doctorum; vt existiment rem hanc de multitudine maleficorum in Germania debere accuratius & sine præiudicio examinari: itemq; oportere exemplo Danielis serio imposterum à summis Magistratibus inquiri in Processus hæctenus seruatos: Cumq; etiam Republicæ nonnullæ & Principes conscientia tacti fuerint, & Processus suos mox suspenderint, libro hoc viso & diligenter examinato; maxime ubi iis simul suggereretur, qualiter quidam eorum Commissarij & Iudices minime seruarent Constitutionem Criminalem Carolinam, & quidem in quibusdam punctis maximi momenti, quæ nemo fere hæctenus aduertit: Inde visum est

A 3

mul-

multis, atque etiam nonnullis Spiræ in
Camera & in aula Imperatoris plane
expedire, vt rursus quantocyus recu-
deretur, & sic via sterneretur ad vlti-
rius considerandum, & eruendam veri-
tatem: præsertim quoniam agitur de
sanguine humano & fama non solum
Germaniæ, sed & fidei Catholicæ: at-
que exemplaria omnia editionis primæ
sic subito intra paucos menses distracta
sunt, vt nullum iam amplius haberi po-
tuerit quantocunque pretio. Quare vt
plurimorum desideriiis fiat satis, curavi
meis sumptibus recudi, vsus exemplari
manuscripto quod Marpurgo mihi
communicauerat vir amicissimus. Tu
Lector frue, & vale.

Ioannes Gronæus Austrius.

I. C.

EPITOME

Seu

SVMMA LIBRI.

VIDI sub Sole in Loco IVDICII
IMPIETATEM, & in Loco IYSTITIÆ
INIQVITATEM. *Verba sunt Ecclesiastæ*
cap.3.v.16.

Et nunc Reges intelligite : *Erudimini*
qui iudicatis terram. *Verba sunt Dauidis*
Pfal.2.v.10.

A 4

AV-

AUCTORIS PRAEFATIO.

MAgistratibus Germaniæ inscripsi
librum: iis utique qui lecturi eum
non sunt; non iis adeo qui lecturi. Ra-
tio est: nam qui eius sollicitudinis Magi-
stratus fuerint, ut legendum sibi putent
quæ de causis Sagarum hic perscripsi,
iam id habent propter quod librum le-
gi oportebat: curam nempe ac diligen-
tiam in his causis pernoscendis; unde
legere, & hæc inde sumere non est ne-
cesse. Qui vero eius sunt incuriæ, ut hæc
talia lecturi, & curaturi non sint; iam ij
sane ut vel maxime hæc legant, atque
ex libro hoc solliciti ac diligentes esse
discant, nimis est necesse: legant igitur
qui lecturi non sunt: qui sunt; ne legant
quidem, &c.

Siue tamen lecturus aliquis hunc li-
brum est, seu non lecturus, id deside-
rem, ut sit nemo, qui non vnicum sal-
tem quod libri huius dubium vltimum
est, legat, & cum animo suo perpendat.
Imo id primum omnium legi ante reli-
qua, nec inutile, nec præter ordinem
futurum est.

IN-

I N D E X

Dubiorum seu Quæstionum huius Libri.

I.

- A**n Sæge, Striges, seu Malefici reuera
existant. pag. 1.
2. Pluresne Sæge seu Malefici in Germania
sint ac alibi. 3
3. Quale crimen sit Sagarum seu Malefico-
rum. 8
4. An crimen hoc sit ex genere Excepto-
rum. 8
5. An contra Excepta formare liceat proces-
sum pro arbitrio. 10
6. An bene faciant Principes Germania,
cum in crimen Sagarum acriter proce-
dunt. 12
7. An acri hoc medio sat extirpari hoc ma-
lum possit? & an alia qua ratione pos-
sit? 14
8. Quam caute Principes in hoc crimine pro-
cedere debeant. 16
- A 5
9. An

INDEX.

9. *An Principes sat liberent conscientiam si parum ipsi solliciti curam omnem in Officiales suos reiiciant.* 26
10. *An credibile sit Deum permissurum ut aliquando innocentes simul inuoluantur.* 44
11. *An credibile sit permissum id esse de facto, ut innocentes quoque inuoluta sint.* 49
12. *An cessandum sit ab inquisitione contra Sagas, si constet multas innocentes de facta inuolui.* 57
13. *Quid si periculum innocentibus immineat sine mea culpa, an adhuc abstinendum à persecutione nocentum.* 61
14. *An expediat instigare Principes ac Magistratus ad inquisitionem contra Sagas.* 67
15. *Qui maxime ij sint, qui Magistratum contra Sagas identidem instigant.* 72
16. *Qui possit in Processibus contra Sagas cauere ne innocentibus periculum creetur.* 80
17. *An captis in causa Magie permittenda defensio sit & Aduocatus concedendus.* 94
18. *Quae Corollaria ex proxime dictis colligantur.* 103
19. *An*

INDEX.

19. *An de captis nomine Maleficij, mox
presumendum sit eas omnino reas esse.*
114
20. *Quid de tormentis sentiendum, an peri-
culum morale & frequens innocentibus
inducant.*
124
21. *An accusata veneficij sapius torqueri poss-
sit.*
154
22. *Cur multi Iudices hoc tempore egre reas
absoluant, et si se per torturam purgarunt.*
163
23. *Quo pretextu obtineri posse videatur ut
liceat tormenta repetere sine novis indi-
ciis.*
167
24. *Quomodo Iudex scrupulosus, qui sine no-
vis indicis torquere non audeat, facile no-
va indicia reperiat.*
174
25. *An novum indicium sit Maleficium ta-
citur nitatis.*
179
26. *Quae signa maleficij taciturnitatis afferri
soleant a malitiosis & imperitis.*
186
27. *An tortura aptum medium sit ad reuela-
tionem veritatis.*
194
28. *Quae sint argumenta eorum, qui continuo
vera putant esse, quae rei in torturis con-
fessi sunt.*
198
29. *An*

INDEX.

29. *An tortura, cum adeo periculosa sit, ex usu tolli debeat.* 209
30. *Quae praecipue documenta Confessariis Sagarum tradenda putemus.* 212
31. *An ante torturam mulieres per licetorem tonderi conueniat.* 241
32. *Quibus ex causis ad torturam procedere liceat.* 244
33. *Cuius sit arbitrari quae indicia in specie talia sint ut profere-plenis probationibus haberi possint.* 248
34. *An sola fama non aliis claris & firmis probationibus suffulta ad torturam indicium det.* 254
35. *An Magistratus teneantur hoc tempore serio inquirere & punire detractores & calumniatores.* 267
36. *An tunc saltem sola fama sufficiat ad torturam, cum crimina difficilis probationis sunt.* 274
37. *An uniuersim probationes quae in vulgaribus criminibus non sufficerent, sufficiant in Exceptis & occultis difficilis probationis.* 281
38. *An nullo sensu verum sit axioma passim usurpatum in criminibus occultis & difficilis*

INDEX.

- tilis probationis facilius iri posse ad torturam quam in aliis.* 291
39. *An, quæ nihil in torturis confessæ est, damnari possit.* 295
40. *An criminis ante confessi reuocatio facta in loco supplicij alicuius momenti habenda sit.* 305
41. *Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur.* 321
42. *Quando tuta conscientia iudicari possit repertum cadauer à se ipso vel Demone iugulatum esse.* 329
43. *Quid sentiendum de stigmatibus, an ea probum signum sint ad Sagas agnoscendas.* 332
44. *An magni faciendæ sint denunciationes complicum in crimine Magiæ.* 338
45. *An saltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam.* 360
46. *An saltem denunciantibus credi debeat si infallibiliter certum sit vere conuersas esse & verum dicere velle.* 368
47. *An Damon in conuentibus Sagarum representare possit innocentes.* 374
48. *Quæ sint argumenta eorum qui aiunt*
DA.

- Demonem non posse in tripudiis repræsen-
tare innocentes.* 378
49. *Quæ sint argumenta eorum qui denun-
ciationibus Sagarum omnino fidem haben-
dam esse volunt, ac sufficere aiunt ad de-
nunciatas torquendas.* 399
50. *An Iudex alterutram sententiã secure
amplecti possit, seu illorum quæ contemnit,
seu aliorum quæ magnificat denunciatio-
nes.* 430
51. *Quæ sit brevis summa & methodus Pro-
cessuum contra Sagas hodie apud multos
in usu, digna quam Diuus Casar intelligat,
& Germania consideret.* 434
52. *Appendix, Quid possint torture & de-
nunciationes.* 452

SENE-

SENECA lib. 6. de bene-
ficiis cap. 30.

*Monstrabo tibi cuius rei inopia
laborent magna fastigia, quid om-
nia possidentibus desit: scilicet*

**ILLE QUI VERITATEM
DICAT.**

Errata sic corrigenda.

pagina 4. linea 11. exerrant lege exerrant. pag. 9. li. 19. sicut
lege sic vt. p. 42. li. 6. Gaiz lege Gais. p. 84. l. 15. Itaque lege
Itane. p. 17. l. vlt. timent lege timeant. p. 118. l. 4. à fine, non
non lege non. p. 157. l. 10. priora lege priore. p. 192. l. 8. repre-
hensione lege apprehensione. p. 206. li. 9. denuaciantis lege
denunciantis. p. 222. l. 5. vere lege vero. p. 223. l. 9. à fine, sinant
Sacerdotes: Ipsi lege sinant: Sacerdotes ipsi. p. 237. l. 11. tem-
pestiuus lege tempestiuus. p. 291. l. 10. exemplum lege ex-
emptum. p. 334. l. 15. quz lege quam. p. 379. l. 3. vocum lege
eorum. p. 380. l. 6. à fine, nouisse lege nouis esse. p. 401. l. 19.
Sruire lege seure. p. 424. l. 5. si Ita lege sit ita. p. 437. l. 3. gra-
uis lege grauius. p. 441. l. 5. à fine, vt lege vel. p. 442. l. 10. cur
lege en. p. 451. l. 7. euolant lege euoluant.

CAV-

CAV TIO

CRIMINALIS

S E V

De Processibus contra Sagas

L I B E R.

D V B I V M I.

*An Sagæ, striges seu malefici reuera
existant?*

RESPONDEO, Quod sic. Etsi enim scio nonnullos in dubio posuisse, etiam Catholicos & doctos quos nominare non attinet: etsi etiam quidam non temere suspicari sibi videntur, fuisse aliquando in Ecclesia ea tempora in quibus de corporalibus Sagarum conuentibus creditum non fuit: Etsi denique ipse ego dum cum variis eius criminis reis in carceribus egi frequentius ac attentius, ne dicam, curiosius,

B

sius,

sius, ita non semel animum inuolui, vt quid tandem huius rei crederem pene ignorauerim, nihilominus vbi lumina tandem colligo perplexarum cogitationum, id omnino tenendum existimo, reuera in mundo maleficos aliquos esse, nec id sine temeritate, ac preposterii iudicij nota negari posse. Videantur auctores, qui argumentum hoc profitentur, Remigius, Delrius, Bodinus, & alij: nostri instituti non est hic morari. Tot autem esse & eas omnes, quæ hactenus in fauillas euolarunt: neque credo vel ego, vel multi quoque mecum pij viri, neque adeo vt credam facile persuadebit, quisquis mecum non impetu & clamore vel authoritate pertendere, sed iudicio & ratione rem examinare volet. Id quod lectorem meum velle, per eam charitatem, quam legifer noster Christus vehementer voluit inter aſſeclas suos accendi, maximopere precor. Si quis zelum habet, & frendet in magiæ crimen, comprimatur se tantisper, & addat zelo scientiam ac considerationem, quam fortasse non habet.

Non

Non omnis impetus à virtute est , nam & quidam à natura solùm. Virtus moderata & modesta est , atque amat instrui, nec ideo minor esse timet, cum fit instructior. Quod si impetu ruimus, & quia scire omnia apprehendimus, detrectamus discere , quid est mirum si nos veritas in multis fugit? Age lector, & seposito præiudicio modestè sequere quo te manu mea pedetentim ducam: non pigebit multa lentè & morosè considerasse.

D V B I V M II.

Pluresne Sage seu malefici in Germania sint ac alibi?

RESPONDEO, Quæstio est de re quam nescio: dicam tamen verbo otij eludendi causa quod occurrit. Itaque videntur saltem & putantur plures in Germania ac alibi reperiri.

RATIO est. Nam imprimis constat in Germania passim fumare omnia incendiis, quæ hanc luem depascent, claro vtiq; argumento quam latè omnia afflata esse fateantur: Ita quidem vt non

parum inde nomini Germanico detractum sit apud hostes nostros, ac, ut loquitur Scriptura foetere fecerimus odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, Exod. 5. v. 21.

Deinde nutrimus hanc opinionem de multitudine apud nos Sagarum ex duob. capitibus, quæ notatu digna sunt.

PRIMUM est *vulgi imperitia seu superstitionio*, Quod sic ostendo. Docent omnes Physici, naturalissimè causari etiam ea, quæ subinde à communi ordine nature nonnihil exertant, & extraordinaria vocari solent, ut imbrem aliquem effusio-riorem, læuiorem grandinem & pruinam, illustrius tonitru & similia.

Docent & medici etiam pecora non secus ac homines suis morbis subdi, existere in hominibus & pecoribus multas sæpe affectiones nouas, quæ nec ipsis satis exploratæ sint, mira multa in natura latere, quæ subinde in lucem se exerant cum admirabilitate eorum, qui naturæ diuitias ignorant: nec doctissimum quemquam omnium retro sæculorum eius vim omnem complecti indagando

po-

potuisse &c. Hæc illi: Prodat se tamen quicquam tale in Germania maximè apud homines paganos; inuadat pecora pestis aliqua, turbetur cœlum & indigetur vehementius, nesciat medicus morbi alicuius noui ingenium, aut morbus veterrimus non mox arti obtemperet, deniq; eueniat quippiam sinistrum qualecunque, quod extra ordinem putetur esse, iam nos nescio qua leuitate aut superstitione aut ignorantia ducti, continuo ad maleficia eraducimus mentem, & in Sagas coniiicimus causam. Ibi omnem nos rei fontem manibustenerere exclamamus: Tum vero vt quamque vidimus inter hæc fortè transeuntem, adstantem, venientem, hæc vel ista sic casu facientem aut dicentem (necessario autem quædam semper antecessisse, aut cõcurrisse aut secuta esse oportuit) sinistra interpretatione in culpã vocamus, & quæ est malignitas naturæ nostræ, per omnem viciniam suspicionem mouemus. Vnde mirum non est, si intra paucos annos accrescens fama nos admodum locupletet: præsertim cum nec

B 5 mo-

moueant se hic concionatores & spirituales viri, sed ipsi potius in eadem culpa sint, nec inuentus vllus Magistratus in Germania sit, quod sciamus, qui in pestilentissimas has susurrationses zelum suum distrinxerit, de quo plura infra, dubio 35. Cautiores aliæ sunt nationes, à quibus hac parte superari pudor fit: nam si quidem apud eos puer aliquis aut pecus morbo tabescit, si verberatur arbor, aut seges calamitatem patitur, si pauperiem aura facit, si locusta aut mus agrum exedit, totam mali originem à Deo repetunt seu natura; nec nisi ea tantum, quæ manifesto deprehendunt, & docti iudicant, naturæ leges egredi, tum demum maleficiis ascribunt.

SECUNDVM est eiusdem *vulgi inuidia & malevolentia*, Quod sic ostendo: Nulla non alia natio concedet, quosdam semper esse, quibus Deus benedictionem aliquam in bonis temporalibus largiorem impertiatur, vt quod celerius sua omnia distrahant præ ceteris, quod emanant fortuna aliqua fauentiore præ ceteris, atque, vt verbo dicam, augeantur & ditescant

8 Dub. III. *Quale crimen sit Sagarum &c.*
nihil in Germania incertius, quam reas
numerari posse.

D V B I V M III.

*Quale crimen sit Sagarum seu male-
ficorum?*

RESPONDEO, Enormissimum, grauif-
simum, atrocissimum.

RATIO est: Quia in eo concurrunt cir-
cumstantiæ criminum enormissimorū,
apostasiæ, heresis, sacrilegij, blasphemie,
homicidij, imo & parricidij, sæpe & con-
cubitus contra naturam cum creatura
spirituali, & odij in Deum, quibus nihil
potest esse atrocius, Verba sunt Delrij l. 5
Sect. 1. de quo argumento tamen alio li-
bello latius disquiram. Res indiget exa-
mine nouo, & accurato; diciq; possit
quod aiebat ille: *Reuertimini ad iudicium,*
Dan. 13. v. 49.

D V B I V M IV.

An crimen hoc sit ex genere exceptorum?

RESPONDEO, Quod sic. Nota enim,
solere Iurisconsultos duplicis ge-
neris crimina statuere, alia communia
& vul-

& vulgaria, vt furtum, homicidium, & similia, alia atrociora & grauiora, quæ directè magis vergunt in damnũ rei communis, ac mirifico quodã modo Remp. affligunt, qualia sunt *crimen lese maiestatis*, l. fin. C. de accusationibus, & l. quoniam liberi, C. de testibus & c. *crimen hereseos*, cap. in fidei fauorem, l. 6. de hæreticis, *crimen Sagarũ*, l. fin. C. de maleficis & mathematicis, *crimen proditionis*, l. penult. & fin. C. ad legem Iuliam Maiestatis, *crimen coniurationis*, c. fin. de testib. cog. *crimen falsæ monetæ*, l. fin. C. de fals. monet. *crimen latrocinij*, l. D. Adrianus, ff. de custodia & exhibit. reor. & l. penult. C. de feriis, quæ crimina vocari solent Excepta. Nomen hoc inde est, quod excipiantur à communi seu ordinaria legis dispositione, sicut opus non sit contra ea se adstringere ad eum procedendũ modum, quem alioqui in aliis præscribunt iura.

RATIO huius est, quia cum perniciosissima Reip. sint, atque eam extraordinariè lædant, æquum videtur si extraordinariis quoque mediis cohibeantur.

B 5

Dv-

D V B I V M V.

*An igitur contra excepta formare liceat.
Processum pro arbitrio?*

RESPONDEO, Non licet.
RATIO est. Etsi enim ut iam dixi
 Excepta sunt ab eo, quod humanę leges
 Positiuę, non tamen quod humana ra-
 tio seu lex naturalis præscribit. Itaque
 qualiscunque tandem contra ea Pro-
 cessus fiat, siue intra seu extra commu-
 nem ordinem iuris, huiusmodi tamen
 fieri necesse est, in quo nihil sit omnino,
 quod cum recta ratione contendat.
 Clarum id est per se, nec indiget proba-
 tione: Nemo enim dicet, licere aliquid,
 quod sit contra rationem. Moneo au-
 tem ea causa, quia animaduerto, Iudi-
 ces quosdam, dum contra Sagas inqui-
 rūt, liberiores esse quam oportet, excu-
 santes omnia per hoc, quod sit crimen
 Exceptum. Itaque si futilia habuere in-
 dicia, si modum excessere in torquen-
 do, si nimis creduli fuere, si negauere
 defensionem, & similia, quę à ratione
 deserūtur, identidem hoc velut scutum
 ob-

obiiciunt; Exceptum fuisse crimen, in Exceptis amplissimam esse arbitrandi libertatem, prout deinceps hinc inde sæpius inspergam. Sed nisi plane iniquum esse velimus, illud sibi omnes Iudices velut generale quoddam principium atque inconcussum axioma præfixum habere debent, *in omni crimine seu excepto seu non excepto aliter Processum formare non licere, quam recta ratio permittat.* Deinde vero falsissimum quoque est licere in exceptis ab *Omnibus* simpliciter recedere, quæ à legibus positivis præscripta sunt. In *Quibusdam* tantum licet, non *Omnibus*; neque enim aliud ex ullo iure colligi poterit: ut proinde satis hinc arguatur multorum imperitia, ac bene doceat *Farinacius q.37. nu.90.* hanc doctrinam, quod in exceptis liceat ordinem iuris negligere, vel strictè loquendo esse *falsam*, vel intelligi solum oportere *de punitione tantum*, quando iam non amplius quæritur, sed cum constat de delicto, quasi hæc seuerior esse possit, quam communiter alioqui leges præscribant, & hanc esse sententiam

12 Dub. VI. *An bene faciant Principes Germanie,*
tiam plurimorum Doctorum quos ci-
tat, & nos breuitatis causa omittimus:
lege de hoc etiam *Mascardum vol. 3. concl.*
1311. Sed quicquid sit, neque enim hic
harere lubet, id extra controuersiam
est, non licere in exceptis quicquam,
quod rectæ rationi aduersum sit.

D V B I V M VI.

*An bene faciant Principes Germanie, cum
in crimen Sagarum acriter procedunt?*

RESPONDEO, Longissime absit à me,
vt arguam Magistratus, cum vehe-
menter in hoc crimen se concitant: vo-
luit eos imperare nobis Deus & nos pa-
rere. Rationes suas habent, quas confi-
liarij iis dicunt, & sunt istæ:

RATIO I. Purgant (vt aiunt) Remp.
ab insigni peste, quæ vt cancer serpit &
contagione nocet.

RATIO II. Anteuertunt damna &
elades, à quibus machinandis mancipia
illa Sathanæ nunquam cessant.

RATIO III. Satisfaciunt officio suo,
& vocationi: Sic enim Apost. ad Rom. 13.
loquitur de Magistratu: *Non sine causa*
glæ

gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram illi qui male agit. Ita quidem vt si contra bonum commune omittat punire reos sine legitima causa grauissime peccent, & criminis fiant participes ex c. 1. de offic. & potest. Iudicis de leg. & ex Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panormitano & reliquis Doctoribus; tenenturque ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde vel in Rempubl. vel in priuatos redundant, vt definitur ex dicto c. de Offic. de leg. estq; communis sententia Theologorum D. Thoma 2.2. qu. 26. Syluestri, Caietani in summa V. restitutio, Dominici Sori l. 4. de iustitia & iure. q. 7. a. 3. Medina in Cod. de rebus restituendis, & aliorum, quos longum sit recensere.

RATIO IV. Ostendunt zelum suum, quem habent tuendi honoris diuini, dum in capitales eius hostes laqueo & flamma grassantur. Bene igitur faciunt, nec culpati possunt, monente insuper Scriptura: *Ne maleficos vivere patiantur.* Exod. 22.

Dv.

D V B I V M VII.

An acri hoc medio sat extirpari id malum possit? & an alia qua ratione possit?

RESPONDEO , Quantumuis vrant Principes, non exurent vnquam, nisi omnia exurant: vastant terras suas, plusquam vllum bellum; nec hilum proficiunt: res est vel sanguine deflenda. Sunt igitur, qui media mitiora suggerant, in quibus discretione & prudentia pollere mihi semper visus est insignis Societatis Iesu Theologus Tannerus Tomo 3. Theologiae, disput. 4. de Iustitia, quaest. 5. dub. 5. nu. 123. & sequentibus. cuius si media quae praescribit audire Principes vellent, non est dubium, quin fructum Resp. experiretur. De me quidem vt candidè dicam, multa in hanc rem animo versavi, & excogitare sum conatus, multos etiam ad Deum gemitus ac preces à multis aliis fusos scio, si quem radium suae lucis dimitteret, & qua maximè ratione tanta caligo planè posset discuti edoceret. Verùm eam video esse temporum conditionem, vt si
vel

vel reperisse quid tale contigisset, non videretur Magistratus Germaniæ quicquam pensi habituri: vnde neque me hæc in eam possum impellere sententiam, vt exponere in publicum velim, quod nesciam qua eorum pace & affectu sim facturus. Quod si verò est quispiam summorum Magistratum eius animi ac curiositatis, qui audeat aueatq; cognoscere, ac primum capere nouæ cuiusdam industriæ experimentum, qua intra annum duntaxat vnicum omnem suam prouinciam ab vniuersa hac peste sic expurget, vt nullum **NB** rarius quam veneficij crimen futurum sit; si est inquam, quisquam Magistratum, qui nosse & experiri serio velit, & conscientiæ quoque suæ ac Reip. vt experiatur putet interesse, habeo amicū virum religiosum, qui Industriam singularem, quam reperit docere velit, atque oppignorare vitam audeat, si fallat. Vidi eam & examinaui, nec quantum omni mea cogitatione consequi possum, errorem deprehendo, quin id certissimo possit consequi quod intendit:

16 Dub. VII. *An acri hoc medio sat extirpari &c.*
dit: miratusq; sum non parum, nondum
hactenus pluribus in mentem venisse.
De cætero & dictum fatis est, & inuol-
uendum tamen silentio atq; occultan-
dum, quod non nisi ad solas auidorum
Damasce aures inuentor vult afferri. Docuit legi-
nius in vi- fer noster duodecim esse diei horas, &
ta Barlaã terram aliam bonam, aliam inutilem:
& in hanc quidem si quid sparseris tan-
tundem esse, ac si in fluctus magni maris
abieceris. Vbi tempus erit igitur & apta
terra, sementi non parcetur: sed & for-
sitan hoc ipso commentario adhuc di-
cam, quod prudentes intelligent. Res
est facilis & expedita, minima & magna,
nota omnibus, omnibus ignota.

D V B I V M VIII.

*Quam caute Principes & eorum Officiales in
hoc crimine procedere debeant?*

RESPONDEO, Vti non male faciunt
Principes cum in crimen hoc acri-
ter procedunt, ita male, ac pessime, nisi
maxima cum cautela, prudentia, cir-
cumspeditione. Adeo vt non modo non
liceat liberius, ac negligentius in hoc
cri-

Quam caute Principes & eorum Officiales &c. in
crimine versari ideo quia exceptum est,
verum etiam multo quam in vlllo alio
capitalium genere maiore cum atten-
tione & cura ad vigilandum sit, ne quod
modo processus illegitimus, & indis-
cretus formetur.

Itaque esto concedam in hoc crimi-
ne excepto Sagarum licere in Quibus-
dam aliter procedere quam communi
modo in non exceptis; sed id nego ta-
men, licere agere minus caute, & cir-
cumspēcte quam communi modo in
non exceptis: requiri enim hic exi-
miam quandam in procedendo dili-
gentiam, attentionem, curam, circum-
spēctionem, præquam in aliis vllis desi-
deretur. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Crimen hoc occultissimum
est vt omnes fatentur: noctu plerumq;
geritur, & inter tenebras simul ac lar-
uas: magna igitur opus prudentia &
meditatione, vt rite in lucem produ-
cas.

RATIO II. Videmus inchoatum semel
processum cōtra Sagas in annos aliquot
produci, atque adeo augeri numerum

C

pu-

puniendorum, vt integri pagi funditus absumantur, neq; tum aliud profectum esse, quam quod libri æque pleni sint nominibus aliorum; adeo vt si porro pertinaciter insistatur, nullus videatur futurus finis vstionum, quoad tota regio exhausta sit: neq; vllus vnquam inuentus Princeps est, qui abrumpere non debuerit: ita quilibet ad hunc vsque diem finem semper fecit, non inuenit: Quæ res cum grauis sit, & nimis vasta, potest ne vlla tanta esse diligentia, quam non adhiberi par sit, vbi nec error aliquis intercedat, quo simul innocentes implicentur? Præsertim cum vel vnica si simplicita fuerit, continuo innumeras alias implicari necesse sit, vt inferius adhuc ostendam.

RATIO III. Si contingat per imprudentem Processum innocentes quoque eadem procella feriri, ingentia quædam mala in Rempubl. redundabunt. Supplicia nimirum tot capitum iniqua; & infamia, ac probrum non solum nobilissimarum familiarum, sed & religionis Catholicæ, quæ, vt recte notauit Tanne-

rus

rus, non parum apud hostes nostros traducitur, si ij quoque tanquam communi hoc torrente rapiantur, qui cæteris videbantur religiosiores. Audire nuper debui à viris magnis nonnullibi eo esse malevolentia descensum, vt iam, si quis ibi more pientissimorū Catholicorum fertum suum precarium studiosius voluere, ac deferre secum audeat, si aspergere aqua benedicta se frequentius, si orare in templo studiosius, ac tantillum genuinæ deuotionis præ se ferre, is continuo incurrat in suspicionem magiæ; tanquam ita scilicet præ cæteris religiosiores velint esse, qui eo crimine tenentur; aut, vt alij dicunt, tanquam alioquæ quiescere eos Dæmon non sinat: Vnde factum est, vt in quodam nobis vicino tractu sub optimo & laudatissimo Principe quisque sibi quam diligentissime caueat ab omni specie pietatis; ac Sacerdotes quidam antea indies celebrare soliti, nunc vel penitus id intermittant, vel si faciant, non nisi priuatim id audeant occluso templo, ne incipiat vulgus de magia famam commouere.

C 2

Ita

Ita dum sub specie iustitiæ incaute procedimus, ad impietatem & atheismum viam facimus, quam vt potius occludamus, non immerito singularem quandam vigilantiam Magistratibus præscribimus.

RATIO IV. Mulierum fere genus est contra quas processus fiunt, quæ illæ autem? deliræ sæpe, insanæ, leues, garrulæ, inconstantes, subdolæ, mendaces, periuræ, & quidem si verè reæ sunt, ad omne scelus à Magistro suo eruditæ, quibus examinandis, audiendis, iudicandis, singularis yrtique attentio interueniat necesse est, nisi mille turbas & errores dare libeat. Dicebat mihi nuper IurisConsultus clarissimus tot sibi ex hoc vno capite quotidie difficultates obiici, vt si semel efferre pedem ex his tricis liceret, nunquam esset repositurus, nec vlli Principum suafurus, vt negotium tam vndique intricatum facile ordiretur.

RATIO V. Audio quibusdam in locis pro Salario eorum Iurisconsultorum, seu Inquisitorum, quos Principes huic negotio Sagarum præficere solent, constitu-

stitutam esse certam pecuniam pro numero reorum, ut verbi causa in singula capita daleros quatuor aut quinque. Quis hic non videt vel hac sola de causa, quanta opus vigilantia sit, ne spes lucri processum vitiet, dum tanto facilius quisque noxius putabitur, quanto loculis consultius est maiorem esse quam minorem reorum numerum. Res sane ardua, & periculosa: neque enim sancti omnes sumus, aut tam inconcussa mentis, quam non ardor aliquis habendi labefactet, & in transuersum si non rapiat saltem laceffat.

RATIO VI. Nihil vero æque intendere diligentiam Principum in rite curandis his processibus debet, quam quod si in iis errari cœperit, difficillima emendatio futura sit: itaq; in erroribus cæteris fere semper corrigendi aliqua ratio in mundo suppetit; at hic non item. Id ita probo: Nam in cæteris quidem semper fere inueniuntur, qui errantes admonere circumspicte & utiliter possint, ac velint, sine macula suæ famæ; at in vna hac nostra causa deinceps, ut video, in-

tercepta erit omnis hæc monendi via, Nam quisquis ille futurus est, qui imposterum monebit, quantumuis caute, & discrete, seu voce siue stylo; continuo sibi maculam adherescere sentiet; quasi iam vel sibi ipsi, vel vxori, liberis, aliisve suis metuere incipiat, aut vindicare velit cineres cuiuspiam è suis: audiet & has voces nimis inuidiosas: *hoc esse atrocissima scelera libertate donare: hoc esse arguere tot, tantos Principes: hoc esse damnare iniustitia, & infamare tot publica iudicia*: sed & incurret indignationem nonnullorum Magnatum, ad quorum aures detorta omnia ab adulatoribus deferentur. Quis autem tam exaggeratę virtutis sit, aut quis tam proiectę famę, & honoris sui, ac suorum, vt sub hac macula, & periculo offendendi, nihilominus inclinare se volet, vt veritati subueniat? Ab lata igitur monitio & correctio erit, cum inique procedi cęperit: ne igitur inique procedatur, tanto amplius est prouidendum.

RATIO VII. Emergunt indies in hac materia nouę difficultates; tum & viro-
rum

rum non solum doctorum, sed & piorum & religiosorum distrahuntur sententiæ. Putabatur satis fecisse Delrius, & Binsfeldius, sed nunc sunt, qui particularia quædam penitus examinent: putant nimium tributum esse narrationibus, & fallacissimis confessionibus in tortura effectis: desiderant resolutiones minus seueras: negant tantam iudicibus libertatem arbitrandi: dubitant de tripudiis illis, seu conuentibus Sagarum: aut saltem cum Tannero rariores esse existimant, cum plerasque phantasmatis illudi credibilius sit: detrahunt momentum denuntiationibus, similibusve indiciis, quibus illi nimium tribuerunt non sat solidis rationibus adiuti: denique noui indices libelli volitant qui rem perplexam reddant. Quis hic neget igitur maiore prorsus quam in aliis causis liquidioribus circumspectione & sollicitudine esse opus?

DICES, Imo opus non erit ita anxium velle hic sollicitumq; esse, qui modo probatum aliquem auctorem sequi stauerit. Docent enim Theologi, cum v-

C 4 trimque

24 Dub. VIII. *Quam caute Principes & eorum*
trinque probabiles sententię sunt, vtram-
libet teneri posse salua conscientia, reli-
cta etiam tutiore: probabilem autem, &
tutam vocant, quę vel graui autoritate,
vel non modici momenti ratione niti-
tur: autoritas autem grauis hoc loco
censeri debet: quę est saltem vnus viri
docti & probi, vt docent Casistę, & vide
apud Laymannum lib. i. tract. i. cap. 5. §. 2.
num. 6. & c.

RESP. I. Autoritas sola non multum
probabilem, & tutam sententiam ali-
quam reddit, nisi autores illi post per-
specta rationum pondera, quę in oppo-
situm afferri possunt, eam amplexi sunt:
quod etsi eos fecisse plerumque pręsumi
potest, pręsertim ab indoctioribus, vt
additum est à Laymanno loco citato:
tamen si deinde alij se illi sententię tur-
sus opponant, & rationes nouas afferre
spondeant, quas isti nondum dissolue-
runt, aio teneri saltem doctiores has
examinare & diligenter perpendere, si
forte certi aliquid euincant, vel saltem
probabilitatem sententię oppositę rur-
sus euacuent: & ita non posse Iudices
sic

fic leuiter procedere, nisi etiam eos qui recentius scripserunt, audiant, & ulterius in has causas examinandas incumbant. Quod nota.

RESP. II. Etsi etiam communiter verum sit, cum vtrunque probabiles sunt sententiæ, licere in conscientia sequi vtramlibet, etiam minus tutam: Expresse tamen (quod miror eos, qui scire aliquid volunt non attendere,) excipiunt Theologi, & dicunt, tunc saltem omnino sequi oportere sententiã magis tutam, atque hanc proinde diligenter vestigandam esse, cum periculum est ne proximo fiat damnum, aut iniuria: Vnde in nostra materia, cum de hoc periculo agatur, ac proinde sententia tutior omnino in conscientia sequenda sit, applicare sane curam & sollicitudinem oportebit, vt non quilibet temere arripiant, sed cautissime has causas perpendant. Ex quibus omnibus id tandem relinquitur, quod probare intendebam, ad processum contra Sagas tam periculosos singularem quandam, & extraordinariam curam

26 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
adferri oportere, ne temeritate nostra
in laqueos nos inducamus. Quod qui-
dem ex eo vel maxime confirmo, quod
Inquisitores nonnulli in ea sunt persua-
sione, quasi vix errare queant; quodq;
existimant captiuas suas omnibus Sa-
cerdotibus facile imponere & satanica
hypocrisi illudere posse; ipsis vero, & ce-
teris Iudicibus laicis non posse. Cui se-
curitati tam periculose quanta satis ma-
gna cautela obuiari poterit? nemo enim
satis vnquam cauet, qui non cauet, &c.

D V B I V M IX.

*An Principes sat liberent conscientiam, si
parum ipsi solliciti, curam omnem in Offi-
ciales suos reiiciant?*

MOVEO hanc questionem, quia au-
dio monitum nuper Principem
quendam, quanta opus esset cura in ne-
gotio Sagarum, quod strenue vrgebat,
leuiter respondisse: se sollicitum non
esse, viderent Officiales sui, quos in eam
rem constituisset.

RESPONDEO, Non excusatur Princeps,
qui omni cura à se reiecta Officiales pro
libi-

libitu agere finit, tenetur ipse suam quoque diligentiam & inspectionem adiungere, ac multum orare Deum, ut spiritu Principali se confirmet. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Non semper est Princeps certus de peritia & probitate suorum hominum: multi sæpe imperiti, impetuosi & maligni sunt: qui ubi Principem intelligunt zelosum esse aduersus hoc crimen, nescio quo studio placendi parum subinde pensi habent, quam humaniter & Christianè cum reis agant. Officium igitur erit Principis, ut & ipse partem aliquam curarum in se suscipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

RATIO II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni cura ita se exuunt Principes, quin & ipsi sua quoque sollicitudine interesse velint: nec id quicquam officere maiestati suæ existimant, si à grauissimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationem demittant: ex quo sequitur, non sat se apud Deum in Iudicio purgatu-
TUROS

28 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
tuos esse, si qui in rebus minoribus
gnavi ac solliciti fuere, in aliis maioris
momenti, vbi de humano sanguine a-
gitur, negligentes & incuriosi fuerint.

RATIO III. Solet plerumque Deus
à quo omnis legitima potestas est, Prin-
cipes ipsos singulari quadam præ cæte-
ris prudentia ac gratia exornare; vt ne-
scio quo pacto vbi ipsi quoque in perso-
na propria curam aliquam suam ad ne-
gotium quoduis apponunt, omnia feli-
cius sinceriusq; euéniant: hanc igitur
prudentiam suam singularem, si tam
arduis negotiis sine magna causa sub-
trahunt, videndum sane, ne & indignos
sefe vltioribus Dei donis constituent,
& quod gerunt administrandæ iustitiæ
munus parum debite exornent.

RATIO IV. Sed & solent Principes
benignioris cuiusdam esse naturæ, & ad
omnem Clementiæ ac Christianæ hu-
manitatis affectum admodum propen-
sæ: qui proinde si interdum ipsi de ca-
ptiuorum miseriis propius cognosce-
rent; si gemitus & suspiria audirent mi-
serorum; nec tam alienis oculis auri-
busve

si parum solliciti curam in Officialibus reiciant? 28
busve quam suis de Officialium suorum
processibus tertiores reddi vellent; non
est dubium; quin multa quandoque a-
liter gererentur, nec tam facile tot
sententiæ capitales tam vili pretio veni-
rent. Immanes & truculenti esse alij qui-
uis ex Officialibus possunt, Principes
non possunt; horum proprium est hu-
manitate & clementia diffuere semper,
sæuire nunquam: qui proinde si eam,
quæ nunc passim viget immanitas tor-
turarum suismet oculis vsurpassent vn-
quam, aut fideli narratione exhibitam
animo excepissent, pauciores sane Sa- NB
gas Germania numeraret, quarum nunc
acerbitas quæstionum non est vnquam
numerum factura. Quod etsi peccatis
quidem nostris præcipue debemus: i-
psi tamen simul Principes peccant, cum
ea, qua singulari sunt humanitate ad
nos confouendos & miseras nostras
paulo propius ac certius cognoscendas
à natura instructi, penitus nos priuant.
Dicere soleo, inter omnes captiuorum
pœnas & miseras, hanc vnâ esse sum-
mam, quod omni Principum aspectu
ater-

30 Dub. IX. An Principes sat liberent conscientiam
æternum carituri sunt : quippe qui in
eum sunt angulum coniecti, quo nul-
lum illi vnquam radium infundent, nisi
per oculos alienos, id est, per infecta vi-
tra, quæ talem efficiunt lucem & obie-
ctum qualem ipsa colorem habent. V-
nicus inuentus est Princeps terre, & Rex
Regū, qui non despexit vinctos in men-
dicitate & ferro, sed illuxit his, qui in te-
nebris, & in vmbra mortis sedebamus:
vnde effusis in misericordiam visceri-
bus compassus est infirmitatibus no-
stris, vt scilicet Aduocatum haberemus
apud Patrem tentatum per omnia.

RATIO V. Cum intelligunt Officiales
Principem suum oculos à se auertisse,
nec curare quid fiat, necessarium est vt
licentiores & minus attenti euadant.
Est hæc hominum natura, vt agatur ne-
gligentius, quod à Superiorum aspectu
remotum est. Hoc ignorare Princeps
non potest: peccat igitur si omnem sol-
licitudinem & inspectionem à se exclu-
dit: si Officialium acta & processus in re
tanta non subinde examinat ipse : si
non monet: si non vrget; ac serio pro-
uideri

si parum solliciti curam in Officiales reiciant? 31
videri mandat, ne quo modo cuiquam
fiat iniuria. Tenetur omnino acuere
suorum diligentiam, atque omnem re-
mouere occasionem, qua in innocentes
perniciis aliqua redundare possit. In-
quirat igitur particulatim:

1. *An carceres & quoties visitentur?*
2. *An ij squalidiores sint, quam custodiae
esse oporteat?*
3. *An iaceant nonnulli rei annos integros
in frigore & aestu nec audiantur, seu ut fi-
nem vinculis impetrent seu vitæ?*
4. *Queratio & modus sit tormentorum?*
5. *Queratio querendi?*
6. *Quæ moderatio & peritia Sacerdotum
qui adhibentur?*
7. *An defensio cuius integra sit?*
8. *An querela aliqua vulgi sint de Com-
missariis, id est Inquisitoribus?*
9. *An auari hi sint, an inhumani?*
10. *An inter omnes vel vnicus sit, qui
antequam conuictus reus sit, ab eius po-
tius stet parte quam ab aduersa?*
11. *An qui vlllo vnquam signo ostenderit,
malle se innocentem reperiri reum quam
nocentem?*

12. L

92. Dub. IX. An Principes sat libere conscientiam
12. Itemq; qui cum reus innocens inuentus fuerit, non indignatus sit, sed gauisus?
  13. Querat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum?
  14. Ac si sub patibulo defossus sit, quo argumento ostensum mala morte reliquisse vitam? & similia.
  15. Inquirat etiam iudicia variorum, quia sentiant in utramque partem de variis questionibus, quae circa processus Sagarum moueri solent?
  16. Non uni parti sic adhaerescat, quin alterius quoque argumenta ponderet.
  17. Facultas sit cuique, quid putet, voce libera edicere.
  18. Inspiciat subinde Protocolla ut vocant, aut legi sibi mandet.
  19. Moueat dubia aut moueri curet.
  20. Non credat continuo omnia quae afferuntur.
  21. Curet examinari per eos qui in contraria sunt sententia potius, quam qui in eadem, ut sic veritas se clarius ostendat.
  22. Nihil tam prima fronte videatur absurdum, quod non sub Examen ducat.
- Quid tam hodie paradoxum, quam
- pu-

putare exiguum esse numerum Sagarum? & id tamen si cui Principi ea esset NB
patientia audiendi & discendi cupiditas, ad oculum fortasse demonstrari posset: non omne aurum est quod putatur, nec omne falsum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ supra vulgi aures erigenda, & non nisi summis capitibus insusurranda sunt; nihil tam veritati inimicum est quam opinio præconcepta. Sed hæc sinamus; neque enim in propatulo habenda sunt quæ vulgus non capit.

RATIO VI. Illi ipsi qui zelosi admodum, in causis Sagarum esse audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo sunt, id ipsum videntur tanquam certum supponere, bonos Principes neque nunquam, neque parum in his causis sese occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingeniosior quidam, si Diis placet, solide putabat arguere contra Tannerum, aliumve non neminem religiosum, cum sic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas strenue arma & ignes mo-
D uent:

34 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
uent: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo similive Theologo existimare possit, permissurum esse unquam Deum, ut ad innocentes quoque supplicium excurrat? Quod utique argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has causas, nec singularem ponere operam, ut Officialium suorum excessus de propinquo cognoscant. Dicerem enim Tannerum & qui eum sequuntur bonæ & Christianæ conscientia viros suismet multa oculis atque auribus in carceribus, iudiciis, Protocollicis noscitasse atque accurata meditatione excussisse, quæ nec Principum dictorum oculos, neque aures nisi à longe transvolassent, tam varie insuper mutata, quam ij varij sunt, qui hæc Principibus velut per nebulam, & prout iis lubitum est, ostendunt. Unde ut stringat argumentum, supponunt sane, non minorem esse Principum, quam eorum Sacerdotum in Sagarum causis experientiam, qui eam utique non omnem alienis sensibus acceperunt. Alioqui enim
quam

quam multa sæpe alia Principes per se boni iubent, quæ tamen quod per alios omnia geri sinunt, pessime administrari Deus permittit? & cur non igitur in his quoque causis permittat? friuola igitur hæc argumentatio erat, aut præsupponit quod volebam.

RATIO VII. Ipsimet Officiales præsupponunt Principes suos, sese met ac propriam conscientiam, quam maxime in his causis onerare. Id inde patet, quod cum iis à viris spiritualibus subinde inculcatur, vt caute agant, reiicere omnia solent in Principes suos, quod ab illis vrgeantur. Vnde nuper quidam: scio, inquit, intercurrere in processibus nostris etiam innocentes, sed non facio mihi scrupulum: habemus conscientiosissimum Principem, qui continuo nos vrget; Is sciet vtique, & ad conscientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, meum est parere. Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, vterq; ab illo met Principe constituti, quem initio huius dubij innuebam, à se omnia in suos amouisse.

D 2

Rem

Rem sane periucundam! Princeps se cura & attentione diligentissima liberat, ac reiicit in conscientiam Officialium: Officiales quoque se liberant & reiiciunt in conscientiam Principis. A in B, & B in A. Princeps ait: viderint Officiales: Officiales aiunt: viderit Princeps: quis hic circulus est? vtri autem Deo respondebunt? Nam cum & hi & ille viderit; nemo viderit. Sane dicere vix possim, quis meo cordi sit dolor, cum hæc indicare non licet, ac consulerè optimo illi ac pientissimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

RATIO VIII. Ita rerum Status est hoc tempore, vt nisi interdum per se ipsos, aut constitutos à se immediate occultos Syndicos, non possint Principes veritatem circa Officialium suorum Processus & incuriam cognoscere: vel enim ab Officialibus ipsis, ac quorum illi seu Laicorum seu Sacerdotum vtuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipsis, ac qui illis ab auxiliis sunt; nam hi vtique suammet rem acturi sunt, nec commissuri, vt se ipsos

pfos prodant, ac tam suauiter obuiant
sibi lucro facile obsistant; præsertim
cum non Laicis solum, sed & Confessa-
riis quoque, iam nonnullibi in singula
reorum capita statutum pretium sit,
communesq; fiant cum Inquisitoribus
epulæ, & computationes è sanguine
pauperum, quem penitissime exugunt,
pulcherrimo collusionis inuitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint se
in huiusmodi negotiis miscere, vel si
charitate commoti velint, audiendi ta-
men non sint: aut si etiam verbulo au-
diantur, iam hoc ipso se quoque red-
dant suspectos, qui Iustitiæ fluxum in-
tercipere, ac sceleribus patrocinari ve-
lint; haud modico argumento eiusdem
delicti, vt supra innui. Quod ne Lector
putet augere me & inuidiose repetere,
audiat magni cuiusdam Principis In-
quisitorem, imo duos, qui nuper cum
eruditum & prudentem Commenta-
rium laudatissimi Societatis Iesu Theo-
logi Tanneri perlegissent, ausi dicere
sunt, se cum hominem si nacti essent,
nō dubitaturos in equuleum coniiicere.

38 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
Videlicet quod ille prudentissime & solidissime admonet, negotia Sagarum caute esse tractanda, ac Iudices, si eorum arbitriis nimium tribuatur, facile exerratos, ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, ut in torturam rapi possit tantus Theologus. Nō existimo ego serenissimum sanguinem Principum Germanorum non ebulliturum esse, si huiusmodi suorum Officialium voces vel dimidia aure cōbibissent. Iudicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principum, qua illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperulas, & mulierulas iustitiam armaverint; qui sic ausi in tantū virum, ne simul dicam ordinem impingere? Et huiusmodi tamen Inquisitores seu Commissarios sæculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientia rem omnem Principes committūt; hi doctissimi sunt Iurium Consulti, hi quam multa & magna in expeditione sua gesserint, quam late se Magiæ lues effuderit, quam innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarū ad Principes suos

¶ parum solliciti curam in Officiales reiiciant? 39
suos ambitiose referunt, & magnis ven-
tis inflant. Nec Tannerum solum iam,
male apud tales audire scimus, sed & a-
lios quoq; plures noui religiosos & pios
viros, qui quod subinde similes Inquifi-
tores modeste non minus quam solide
admonuissent, ne quid in suo munere
per negligentiam imperitiamq; præci-
pitarent, ostenderentq; nonnullos eorū
errores, qui hinc inde intercurrissent,
non modo nil profecerunt, sed in ean-
dem Magiæ calumniam maleuolorum
linguis protracti sunt: Ut profecto pes-
sime sibi consulturus sit, qui in hanc
materiam stylum siue linguam vel tan-
tillum immittat. Doleo vicem Princi-
pum, qui sic quietam possident con-
scientiam, cum vel maxime periclita-
tur, ablata etiam vel ipsismet eorum
Confessariis monendi seu libertate seu
cura. Ter nuper calamum arripui, ter
rursus me retraxi, ne quemquam per
epistolam erudirem: nam ad me quid
spectat? Vah tamen quod tot alij silent
ad quos spectat, & qui soli fructuose au-
direntur si loqui possent. In hoc certe

D 4 mo

40 Dub. IX. *An Principes sat liberent conscientiam*
monitorio scripto nil aliud ago, si summam colligas, quam quod moneam de cautela; quod reprehendam errores quorundam; quod ostendam probationes quasdam seu indicia parui esse momenti, quæ quidam passim vsurpant: finis meus est, vt innocentibus multis subueniatur: modus est, vt acrior non sim, quam res postulet, ac religiosum virum deceat: non perstringo nisi malos & in genere: bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali est, quod bonis viris & æquitatis amantibus displicere possit; quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentia se flectunt, gaudebunt indies aperiri vltiorem viam qua grassari liceat ad veritatis arcem: Nihilominus non dubito, quin si in vulgi manus incideret, futuri essent plurimi rerum capitalium Præfecti, qui indignarentur & exploderent. Quo ipso tamen sat clare nominarent sese, qui essent, & quam æquitatis amantes. Sed quicquid sit, id denique relinquitur non fore qui monere Principes audeant, nisi ipsi sibi res has cordi sumant,

si parum solliciti curam in Officiales reiiciant? 48

mant, atque igitur vt fumant, conscientia eorum interesse.

RATIO IX. Nisi Principes in his causis ipsi quoq; oculum subinde inferant propius, & notitiam aliquam experimentalem fumant; grauiter peccabunt, si cum deinde Officiales ad eos in nonnullis difficultatibus recurrent, ipsi audeant quid faciendum sit resolueret. Id autem quod peccabunt probo; quia necessario resoluent male: & id probo; quia non intelligent Propositiones seu Informationes: & id probo; quia noui inuenti sunt à Iudicibus loquendi modi, quos, quibus hactenus linguarum thesauris seu Calepinis vtimur, non habent, sed ab vnica ea, quam dicebam notitia experimentali debent disci. Quod vt fingere non puter, tentent se Principes, sitne ex omnibus vel vnus post tot excitata busta, qui in hodiernum diem nouerit quid significant hæ phrasas Inquisitorum, cum sic aiunt, verbi causa:

1. *Audita est Gaiæ defensio, non satisfecit.*
2. *Habemus graua contra eam indicia.*

D S

3. *Pro-*

42. Dub. IX. An Principes sat liberent conscientiam
3. *Procedimus secundum allegata & probata.*
  4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*
  5. *Liberrime ratificauit confessionem in tortura factam ad hancum iuris.*
  6. *Multa penitentes super Gaia mortui sunt.*
  7. *Fassa est Titia omnia puncta & circumstantias easdem, quas denuntiantes complices de ea deposuerant.*
  8. *Sempronia maleficio taciturnitatis usque est contra tormenta.*
  9. *Nihil sensit in tormentis, risit, dormiuit.*
  10. *In faciem conuicta est esse rea: nihilominus impaenitens permansit.*
  11. *Reperta in carcere mortua est, ceruicem penitus confracta, Damon eam iugulauit. Et similia.*

Aio enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quam aut significet equus bouem, aut asinum camelus, aut aqua ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.

Vn-

Vnde si ad Principem referat Inquisitor, quid verbi causa mandet fieri de Titio Sacerdote, an non exuri viuum, qui non modo magnis iudiciis obrutus, sed etiam in faciem conuictus sit, ac nihilominus conuerti nolit nec penitere? quid inquam hic rescribet sine errore Princeps, si adhuc ignoret, quid in hac materia significet magna indicia? quid sit in faciem conuictum esse; quid conuerti nolle? quid impoenitentem mori velle? Quin imo esto consulat Princeps Doctores Theologos, ac non suae, sed eorum sententiae rem committat: quid tum postea? aequè erraturus est, ac tanto perniciosius. Nam ubi illi aut in quibus tandem libris has phrasas explicatas reperissent? an vero somniare illi possent immutatam esse vocum significationem, literario Concilio non conuocato? Necessè est igitur Principi, vt hos & similes loquendi modos discat: non discet autem, nisi notitia experimentalis se instruat: non instruet autem, nisi non omnem curam à se in Officiales reiiciat.

Dv.

D V B I V M X.

An credibile sit Deum permissurum ut aliquando innocentes simul inuoluantur?

SENTENTIA est quorundam ; Deum non permissurum , ut circa crimentam atrox innocentes in eandem massam cum nocentibus pertrahantur. Atque ait Binsfeldius hoc esse priuilegium amicorum & filiorum Dei, quod & probat: pag. 354.

I. Quia sic diuinæ legis promissiones affirmant, ut in Psalmis: *Quoniam in me sperat ut, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* Et iterum: *Sperant in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Domine.* Et iterum: *Clamauerunt ad me iusti, & ego exaudiam eos.* Item: *Qui sperat in Domino, non confundetur.* Et 2. Petri. 2. *Non uult Dominus pios de tentatione eripere.* Et Paulus: *Fidelis Deus qui non patitur uos tentari supra id quod potestis: sed dabit cum tentatione prouentum.*

II. Quia exempla huius rei non desunt, que in finem memorat hæc tria,
Su-

Sufannæ, & S. Athanasij, & Syluani Episcopi.

III. Quia accedat quoque maximum testimonium S. Cypriani, quod & nostri malefici & Sagæ in suis confessionibus confirmant. Hic enim Sanctus, inquit, cum adhuc magus esset, Iustinæ Christianæ virginis amore incensus, in contumacibus & veneficiis Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur, & Dæmonem consultabat, quam id re consequi posset: cui Dæmon nullam sibi artem processuram, ait, aduersus eos qui vere Christum colerent: sic ipse, quem sequitur ob dictas rationes Delrius, & multi hoc tempore zelosi viri: quibus non obstantibus,

RESPONDEO, Opinio hæc quod Deus permissurus non sit, vt innocentes quoque cum nocentibus pereant, admittenda penitus non est. Nam imprimis aperit Iudicibus fenestram ad misericordiam, ne vt oportet ipsi exquisitè solliciti sint, & diligentes. Deinde laxat conscientias Principum, ne valde curent, quales Iudices, quam bonos, & peritos

re-

46 Dub. X. *An credibile sit Deum permissurum*
rebus agendis præficient. Denique veri-
tate quoque destituitur. Rationes istæ
sunt:

RATIO I. Nam cur obsecro non per-
mittat Deus nunc hoc tempore quod
olim? cum non multi solum, sed pene
innumerabiles Christi martyres infan-
dis suppliciis subiecti sunt, atque ipsius-
met huius de quo agimus magiæ crimi-
NB nis rei habitæ: præsertim cum *Supernat as-*
sent, ut in vita SS. Cosmæ & Damiani a-
liorumve &c. Vbi tum axioma illud de-
litescebat, Deum non permissurum, ut
in innocentes tam atrox tempestas de-
sæuiat? Vbi tunc quas Binsfeldius paulo
ante citabat diuinæ legis promissiones?
vbi exempla quæ afferebat, & maximū
illud, ut vocabat, testimonium Cypria-
ni? An non omnes innocentes erant?
vere colebant Deum? eius nomen in-
uocabant? in eo omnem suam spem &
fiduciam repositam habebant?

RATIO II. Permittit Deus multo gra-
uiora, ut V. G. quod sacræ hostiæ con-
culcentur, ac fœdis aliis modis tracten-
tur, quod filius eius vnigenitus cum la-
troni-

tronibus crucifixus sit, & similia: cur igitur non permittat multo leuiores? Concludam verbis Tanneri, qui de hoc ipso argumento sic loquitur: *Scilicet, inquit, Deus tot alia eaq; immanissima scelera idq; iustissimis de causis permittat, & in solo hoc processu aduersus Sagas signato quasi codicillo sponsonem fecerit, non se permissurum ut innocentibus fiat iniuria?*

Ridiculum igitur est hoc, & mirum à viris cordatis dici potuisse.

Ad argumenta Binsfeldij ante allata iam responsum est. Nam

I. Probant nimium, & sic nihil: quod nimium, patet: quia conficiunt, nec Deum permissurum fuisse, ut perirent tot martyres: cuius cum omnes contrarium sciamus, quid erat his argumentis opus?

II. Si sic licet argumentari: non permisit Deus ut tres illi innocentes perirent, Susanna, Athanasius, Syuanus; ergo Deus nō permittet, ut pereant innocentes; licebit quoq; mihi sic argumentari: permisit Deus ut perirēt quoq; tres innocentes, imo plures certe martyres,

ma-

48 Dub.X. *An credibile sit Deum permissurum &c.*
magiæ simul postulati. Ergo Deus quoque permittet, vt pereant innocentes.

III. Quoad testimonium S. Cypriani si verum dixit Dæmon, artes suas, id est incantationes & veneficia non processura aduersus eos, qui vere Christum colunt, quid tantopere Binsfeldius & alij contra Sagas vociferantur, quod veneficiis suis Rempubl. tantopere infestent? colamus omnes vere Christum, & artes earum contra nos non procedent. Deinde vero Binsfeldij argumenta allata, maxime loquuntur de permissione illa qua permetteret Deus perire innocentes ob representationem eorum in conuentibus Sagarum à Dæmone faciendam. Vnde et si concederemus (de quo plerumque infra dubio 47.) Deum non permissurum vt per huiusmodi artes Dæmonis, innocentes pereant; non hinc tamen sequeretur, non permissurum vt pereant per artes hominum, id est, per incautos processus Iudicum, quod nobis sufficit.

Dv-

DUBIUM XI.

*An credibile sit permissum id esse de facto,
ut innocentes quoque inuolutæ sint?*

BInsfeldius & Delrius id videntur
non putare. Sed

RESPONDEO, Nobis dubium non est,
quin multæ sæpe innocentes, de facto
inuolutæ in eandem cum cæteris pœnæ
cõmmunionem sint. Rationes istę sunt:

RATIO I. Testatur Tannerus multos
doctos & prudentes viros Theologiæ
etiã professores, è quibus aliqui non
paruo tempore in foro conscientię has
causas Sagarum tractassent, professos
esse; timere se, ne quo forsan inordina-
to procedendi modo multis etiã in-
nocentibus fiat iniuria: quod utique
magnum est pro opinione nostra præ-
iudicium.

RATIO II. Scio item & ego viros quo-
que doctos & religiosos, qui cum eas-
dem causas aliquamdiu tractauissent,
non solum id timere se, sed vero mini-
me dubitare affirmabant. Itaque noui
Principem, qui cum in Sagas aliquanto

E

tem-

50 Dub. XI. *An credibile sit permissum id esse*
tempore inquisiuisset, tum autē nescio
qua occasione rogauisset ex eo Sacer-
dote qui conscientias curabat, & cre-
mandos ad supplicium educebat, puta-
retne serio quasdam vere innocentes
cum reliquis abreptas esse, atq; is con-
tractis humeris sincere respondisset, ni-
hil quidem se de hac re dubitare, imo
per animæ suæ salutem aliud affirmare
non posse; ita dictum hoc cordi curæq;
sumpsisse, vt continuo substiterit, ac
progredi suos in negotio vetuerit.

RATIO III. Si & mihi aliquid Lector
concedit, fateor me ipsum nonnullas
superioribus annis in diuersis locis ad
mortem comitatum fuisse, de quarum
innocentia tam minime etiamnum va-
cillo, quam nihil fuit vsquam studij & in-
dustriæ pene nimie quod non adhibue-
rim ad veritatem detegendam.

Stimulauit me curiositas (quid enim
dissimulem?) & pene ultra metam tra-
duxit, vt in re incerta certum aliquid
cognoscerem, neque aliud tamen nisi
vbique innocentiam deprehendi: quam
cum apud me non paucis nec futilibus

ar-

argumentis conuictam tenerem, neq;
tamen (ob certas quasdam causas) iu-
dicio intercedere liceret, facile æsti-
mare est, quo cum animi mei sensu
tam miserandis mortuis interfuerim.
Homo sum, & falli possum, non id vn-
quam inficias iturus sum; Quando ta-
men, postquam diu multumq; cum ca-
ptiuis illis tum intra tum extra confes-
sionis sacramentum egi: postquam a-
nimos omni arte multifariam susq;
deq; versavi; in omnem me pene par-
tem obuerti; diuina & humana ope
ac consilio vsus sum; indicia atque a-
cta peruidi; cum Iudicibus ipsis quan-
tum licuit, saluo sigillo confessionis dis-
ferui; accurate omnia perpendi, ar-
gumenta singula apud animum meum
disputavi; nihilominus aliud iudicare
non potui, quam crimine vacare quæ
reæ putabantur; non existimo leuiter
facere, si me falsum esse difficulter cre-
dam.

RATIO IV. Imprudentes sæpe & ma-
ligni sunt ij, qui processibus contra Sa-
gas præficiuntur; tortura frequenter

52 Dub. XI. *An credibile sit permissum id esse*
enormis, & crudelis, indicia multa futi-
lia, & periculosa; agendi modus non ra-
ro contra iura ac rationem, prout infra
suis locis inspergam & admonebo: mi-
rum sane esset, si nihilo tamen minus
eum semper cursum rectissimum Iusti-
tia teneret, vt non aliquando in scopu-
lum impingeret.

RATIO V. Narrat Tannerus superio-
ribus annis in Germania duos latrun-
culatores, qui causas Sagarum tractaue-
rant, ob processus illegitimos cum peri-
culo innocentum adhibitos, sententia
Iuridicæ Facultatis Ingolstadiensis ca-
pite damnatos, & extremo deinde sup-
plicio fuisse affectos. Ipse ego scio Prin-
cipem, qui nonnullos eadem de causa
capite obtruncari iussit. Quis autem
dubitet, quin sub his iudicibus non pau-
cæ innocentes in fauillam euolarint?

RATIO VI. Imo vero, quot innocen-
tes sub aliis adhuc iudicibus periisse ar-
bitrabimur, qui cum antea in hoc cri-
men seuerissimis modis animaduertis-
sent, ipsi deinde malefici quoque fuisse
confessi sunt & exusti? nuper ita duo

LESVE

tresve, quorum nomina omitto, ne Ma-
nes eorum inquietem, damnati sunt:
Germania hæc exempla vidit, quid cõ-
tra dici potest? & quis nos liberet iusto
metu, ne vel hodie, vel paulo post hu-
iusmodi sint plures? Sane dubium non
est, quin id Dæmon vehementer optet
& fatagat, cum vbi talem vel vnicum
Inquisitorem nactus sit, apertum ha-
beat ostium insigniter dilatandi suum
regnum, & veris Sagis securitatem, in-
nocentibus excidium parandi. Sed &
mirum esset, si postquam tam infinitus
est numerus maleficorum, vt isti volût,
non id omni sua ac Dæmonis industria
possent efficere, vt eorum plures ad Iu-
dicum & Inquisitorum munus arrepe-
rent; quod enim aliquoties, vt iam di-
xi, Deus permisit, cur sæpius non per-
mittat?

Attendant Principes & examinent
Officialium suorum vitam: nolim ego
bonorum quempiam in inuidiam vo-
care; id tamen timere mihi licet, quod
quorundam mores non refutant. Nam
si verum est quod narratur, sunt quidã

qui in templis vix conspiciantur, aut si raro quidem, tum non nisi nugantes, ridentes, fabulantes, ac si quas viderint è sexu fœmineo intentius precari, mox sciscitantes, an nil de his auditum suspicionis sit: homines liberi, superbi, auari, imperiti, crudeles: quæ Epitheta cum nuper de non nemine recenseri audirem, subticui quidem capite concusso, nec consentire volui, ne viderer detractionibus astipulari, aut delectari: interim deinde animaduerti fuisse vera, atque adeo addi potuisse plura.

RATIO VII. Narravit mihi nuper vir fide dignus de carnifice quodam item ultimo supplicio plexo, cuius inter alia grauislima scelera & hoc vnum erat, quod cum magiæ non imperitus esset, id quadam sua arte efficere soleret, ut quoscunque tandem sub manu recepisset, nemo omnium non fateri cogere-tur quicquid rogauisset: itaque innocentes plurimos ad ea edicenda impulisse, quæ fortasse ne cogitatione quidem vnquam attigissent.

Quid clarius in rem nostram afferri
pos-

possit? vt sane oraculum sit, quod quidam cum Delrio putant, si qui innocentes indicati ac capti fuerint, mox innocentiam eorum Deo sic disponente palam fieri: mox scilicet cum in cineres iam inuoluti sunt.

RATIO VIII. Ex iis quæ hætenus experientia aliqua & iugi curiositate didicisse potui, ita clarum mihi est, necessario inuolui quamplurimos innocentes, vt si quis est Principum Germanorum qui id credere non velit, nisi manibus ipse contrectet; is mihi audeat à maleuolorum linguis securitatem promittere, ego illi inuento pulcherrimo adhuc occulto, rem omnem in vtramq; manum tradam: Neq; enim à quo tempore primum literas gustare cœpi, minus esse curiosus studui in docendo quam discendo. Itaque cum palpauerit obstupescet, & insignem sentiet conscientiaæ suæ morsum, quantumuis nunc adhuc quieta & tranquilla sit: non mihi licet omnia in publicum effari. NB

RATIO IX. Imo ex ipso Binsfeldio & Delrio conuincitur, de facto permis-

56 Dub. XI. *An credibile sit permissum id esse*
sum esse vt plurimæ innocentes in hac
crimine perierint. Id sic ostendo: Do-
cent illi & recte, probationem Sagarum
per aquam, illicitam plane esse, & si quis
Iudex ex ea procedat, illegitime proce-
dere, ac proinde processum eius esse
nullum. Vnde sequitur sane, si ita con-
tra aliquas processum sit, eas innocen-
tes periisse, tamdiu enim innocens quis
haberi debet, quamdiu nondum est le-
gitime probatus nocens. Atqui vero
concedunt iidem, & olim & nunc pluri-
mos Iudices ex ea probatione processis-
se & procedere, concedent igitur con-
sequenter plurimas quoque & olim &
nunc innocentes periisse, & perire; vn-
de igitur vt pereant & perirent, est de
facto permissum.

RATIO X. Præterea existimant ii-
dem, probationem per stigmata item
reiiciendam esse, tum etiam ex solis
pauculis, vna & altera denuntiati-
bus non esse procedendum ad conde-
mnationem, etsi ad torturam: ac ratio-
nem vtriusque assignant, ne innocen-
tes pereant: obsecro autem an non plu-
rimi

58 Dub. XII. *An cessandum sit ab inquisitione*
processuum dicam duplici respon-
sione. Itaque

RESPONDEO I. Non opus est cessare
si processus prioris generis instituantur
minime periculosi, nec aliunde id peri-
culum prævideatur.

RATIO est, quia nihil obstat, quin sic
procedatur ad Rempubl. ingenti peste
liberandam, si constet esse infectam.

RESPONDEO II. Omnino cessandum
ac supersedendum est processibus po-
sterioris generis, non solum in hoc Sa-
garum crimine, sed etiam in cæteris o-
mnibus, seu Exceptis, seu non Exceptis.
Rationes istæ sunt.

RATIO I. Talis processus semper est
iniquus & illegitimus. Probatur: Est e-
nim contra iustitiã, ut ei periculũ graui-
mali inducas, cui id minime debetur.

RATIO II. Utens tali processu peccat
mortaliter. Probatur: Peccat enim
mortaliter, qui sciens se exponit peri-
culo peccandi mortaliter; sed utens tali
processu exponit se periculo peccandi
mortaliter, nimirum occidendi inno-
centem sine iusta causa. Ergo &c.

Vn-

Vnde necessario sequitur quod respondedamus, à talibus processibus tanquam iniustis & illegitimis in quocunque tandem crimine, quantumvis atroci, & excepto abstinendum esse.

DICES I. Rempublicam à tam atroci Sagarum crimine expurgari tantum ac tam optabile bonum est, vt hæc sufficiens & iusta causa videatur cur curandum non sit, si pauca innocentes aliquot pereant.

RESP. Si perirent nulla tua culpa & indirecte; fortasse curandum de vna aut altera non esset, nunc tu malum facis qui directe periculum eis creas. Non sunt autem facienda mala vt eueniant bona. Deinde si vel pauca innocentes implicentur, implicabuntur mox innumeræ, vt infra dicam, & sic non purgabitur. Respublica à malis quod tamen intendebatur, sed potius à bonis. Sequenturq; ingentia illa incommoda quæ tangebam supra Dub. 8. rat. 3. quod est oppido notandum. Vnde ingentia hæc mala non sunt iusta causa vt innocentibus excitetur periculum.

DICES II.

DICES II. Ergo etiam abstinendum à bellis, in quibus sæpe innocentes non pauci parem cladem cum nocentibus accipiunt.

RESP. Non est par ratio: nam aliud est indirecte & absque infamia, quod fit in bellis, aliud directe ac tanta cum infamia, quæ morte grauior est, nocentes perimi, prout latius apud Theologos vide, cum de homicidio agunt: sed & cauendum id in bellis est, quantum potest. Accedit quod infamia hæc de qua dixi, maius plane malum infert Reipubl. quam boni ex altera parte sperari possit. Itaque in bellis vita tantum perditur, non fama; hic autem vtrumque, & insigni quodam modo: nam infamatur integræ familiæ, cæq; nobilissimæ in perpetuum, & infamatur ipsa fides Catholica, vt supra dixi, & vbi vna atque altera infamata sunt, necessario sequuntur infinite aliæ, vt item innui, & inferius ostendam Dubio 20. rat. 14. Imo si nec hæc quidem essent, & omnia paria cum bellis &c. Nihilominus expressam in particulari habemus resolutionem huius

contra Sagas, si constet innocentes de facto inuolui? Et
ius dubij à Christo in parabola zizaniorum; de qua infra: quæ auctoritas sufficere debet contra quæuis argumenta. Vnde facio dilemma: Vel enim argumenta quæ contra nos afferri possunt, vim aliquam habent, vel non habent: si non habent, frustra afferuntur; si habent autem, cur id ignorabat Christus, atque ea parabola quam mox adducam in nostram sententiam determinabat?

D V B I V M XIII.

Quid si periculum tale immineat innocentibus sine mea culpa an adhuc abstinendum à persecutione nocentum?

IN crimine nostro vix locum id habet: Ibi enim, si modo processus ita caute & discrete instituantur, vt illi periculum secum nullum trahant, non videtur aliunde metuendum periculum: tamen quia generaliter quæritur, dicam quod sentio. Itaque

RESPONDEO, Si Princeps vel Magistratus quispiam Rempublicam purgare velit, ac in malos inquirere vt è viuis exturbentur, interim vero aduertatur peri-

62 Dub. XIII. *Quid si periculum tale imminet innoc.*
periculum ne simul innocentes peri-
mantur : aio, quod etsi Magistratus ta-
lis periculi causa non sit , omnino ta-
men videatur ab inquisitione & per-
emptione malorum abstinendum esse.
Rationes istæ sunt quas adducit Tan-
nerus.

RATIO I. Hæc olim in veteri Testa-
mento sententia fuit magni auctoris A-
brami : qui cum Deum cerneret in So-
domitarum necem licet iustam accin-
ctum, ut ab innocentum cervicibus cla-
dem auerteret, omnibus impunitatem
orare ausus est: *Absit à te, inquebat,*
ut rem hanc facias, & occidas cum impio
iustum, fiatq; iustus sicut impius, Non
est hoc tuum qui iudicas omnem terram:
Nequaquam facies iudicium hoc. Sic
ille.

RATIO II. Sententiam hanc Deus ip-
se secutus, exemplo obfignavit, dum
mox audita Abrahami oratione, popu-
losissimæ ac nequissimæ urbi impunita-
tem adiudicavit, si in tam ingenti nu-
mero vel decem saltem iusti interfuis-
sent.

RATIO III.

RATIO III. In nouo Testamento ita Legifer noster Christus manifeste præscribit in parabola zizaniorum, Matt. 13. Dicebant serui Patrisfamilias: *Vis imus & colligimus zizania?* Respondet ipse: **NON**, *ne forte colligentes zizania, eradicetis simul & triticum.* Vbi nota non dici solum, *ne eradicetis*, sed adiungi quoque particulam, *ne forte eradicetis*: vt ostendat duo se docere: nimirum, imprimis abstinendum ab extirpatione zizaniorum, si simul euellendum sit triticum, quod indicant verba illa, *ne eradicetis*; deinde vero abstinendū, si vel eradicādū simul tritici sit periculum, quod indicat adiuncta particula *ne forte eradicetis*; nihil autem hic distinguit, siue periculum hoc cum culpa siue sine culpa seruorū extirpare volentium cōtingat, sed simpliciter & absolute ait esse abstinendum ab eradicatione propter hoc periculū: id quod intendebam ostendere.

DICES, Hoc argumento de zizaniis vtuntur pro se Hæretici omnes, dum contra eos Inquisitio instituitur, & tamen Ecclesia contra eos procedit.

RESP.

RESP. Utuntur male. Nam parabola hæc non docet simpliciter sinenda esse zizania, sed sinenda esse tum, cum est periculum ne simul triticum euellatur. In extirpandis autem hæreticis per Inquisitionem, abest hoc omne periculum: Iam enim sat noti sunt, & à Catholicis distincti per Ecclesiæ Concilia: nihil est igitur, quod hac parabola iuuare se velint. Quod si tamen distingui non sat possent, aut ita euelli, quin & triticum periclitaretur; utique & tum sinendi essent, iuxta Euangelij præscriptum, nec Ecclesia tunc contra eos procederet. Et ita parabolam hanc explicant Ecclesiæ Doctores, D. Augustinus lib. 3. contra Epistolam Parmeniani cap. 2. & contra Cresconium lib. 2. cap. 34. & 37. ac contra literas Petiliani lib. 3. ca. 2. & 3. Item D. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 8. ad 1. quos sequuntur passim omnes Interpretes, nec quisquam ex tanto Scriptorum numero dissentit. Nec possunt omnia scandala de mundo tolli, permitenda sunt plurima, quæ commode emendare non licet. Satius est triginta
& am-

sine mea culpa, an abstinendū à persecut. nocentū? 65
& amplius nocentes dimittere, quam
vel vnum innocentem plectere: *Præstat
enim*, dicente Augustino contra literas
Petiliani lib. 3. cap. 3. *quamdiu palca cum
frumento trituratur, ante tempus ventila-
tionis tolerare potius propter bonos commix-
tionem malorum, quam violare propter ma-
los charitatem bonorum.* Ita sæuiendum
in malos est, itaq; gladius librandus, ne
in innocentum quoque ceruices inci-
dat.

RATIO IV. Intempestius videtur ze-
lus, vt cum passim clamitent magiæ cri-
men occultissimum esse, Dæmonem
autem vaferrimum & nequissimum ad
fallendum etiam prudentissimos quos-
que, qui omnem ætatem in spirituali
militia contriuerint: nihilominus ad
tam occulta vestiganda, & ad colluctan-
dum cum versutissimo hoste puri laici
& sæculares tanto impetu ruant: Nul-
lum hic è sacris literis aut exemplum
aut præceptum afferre est, quo tale quid
suadeatur. Puniri crimina mandauit
Deus, nimirum *si occultissima non sint; si
innocentes à nocentibus discerni commode*

F

pos-

56 Dub. XIII. *Quid si periculū tale immineat innoc.*
possint : alioqui de zizaniis inter triti-
cum enatis iam dictum est ; *finite utra-*
que crescere usque ad tempus messis , tunc
Angeli separabunt & mittent in cami-
num ignis. Sinamus vt hi potius occul-
tissima distinguant: aut si nos, etiam ru-
des laici, & spiritualis nequitiae imperi-
ti, ea distinguere nouimus, & tam innu-
meram reorum multitudinem ab in-
noxiiis eximere, quid est quod occultif-
simum vocemus crimen? Manifesta
sunt alia complura scelera: cur si zelus
Magistratum à Deo est, non ea pri-
mum vindicantur, ac deinde ad occul-
tissima venit?

Itaque si nec periculum hic esset vl-
lum, nihilominus præposterus foret or-
do, vt præteritis quæ in oculos omnium
inuolant, ea primum perquirantur, quæ
obscurissima sunt.

Rectissime mihi illæ Respublicæ fa-
cere videntur, quæ vbi quid in crimine
NB Magiæ apertius se casu aliquo protulit,
mox excindunt; tum autem vltèrius
occultissima rimari periculosissimis viis
prorsus abs re boni communis esse exi-
stimant.

stimant. Sed ne tamen qui omnino persequi Sagas volunt, mox commentarium hunc abiiciant, docebo eos quacum optima ratione id faciant: non terreatur, pergant legere, inuenient quæ non displicebunt.

D V B I V M XIV.

An expediat instigare Principes ac Magistratum ad inquisitionem contra Sagas?

RESPONDEO, Non existimo expedire nisi cum eo, ut simul etiam admoventur de rei arduitate quam hactenus inculco: perinde ut non expedit, si quem in locum lubricum adducas, neque simul sollicitè moneas quacautione procedat.

Audiui ego concionatores nonnullos, qui pro egregia sua facundia, mire in hoc argumento declamabant, & Magistratui suadebant, ut in pestem hanc Sagarum de Republ. eiiciendam seueritatem suam omnem distringerent. Audiui & alios, qui in priuatis allocutionibus, iras Principum exacuerunt, & cri-

68 Dub. XIV. *An expediat instigare Principes ac*
minis huius atrocitatem suis coloribus
exscribere non desistebant: tum autem
pleni ingenti quodam zelo pene ignem
de cælo citaturi videbantur.

Non id ego quidem absolute repre-
hendo, nec nego detestandum esse tan-
tum Sagarum scelus, aut armandam
dextram Principum aduersus tantam
pestem: quin imo nihil magis in votis
ponam, quam vt purgatissimus sit Ec-
clesiæ Catholicæ ager ab omni adulte-
rina planta: sed est quod in bonis & pru-
dentibus viris desidero; vt quandoq; se-
posito affectu obseruare conentur, quis
sepe ab imprudentibus Iudicibus serue-
tur inquirendi in hoc crimen & proce-
dendi modus: considerent etiam quam
opus hoc periculosa alex sit plenum,
quamq; vere non solum colluctatio sit
aduersus carnem & sanguinem, sed con-
tra principem tenebrarum: Ac tum de-
nique, cum apud Magistratum de extir-
pandis zizaniis feruenter & zelose age-
re volent, id semper vna addere ac sin-
cere monere, imo inculcare memine-
rint; cautionem quam maximam ad-
iun-

Magistratum ad inquisitionem contra Sagas? 69
iungendam esse, quo ab ipso tritico zizania hæc accurate distinguant, atque omne periculum auertant à cervicibus innocentium. Adducatur parabola de qua diximus, atque ea explicetur, cum hæc utique negligenda non sit, nec frustra à Christo Domino nobis relicta: nihil ea mali causatura est, nec tam iustitiam cohibebit quam formabit.

Notent hoc diligenter Principes, aut quia Principes ista lecturi non sunt, ij qui Principes monere possunt. Sed

DICES, Videri me eo tendere, ut grauiissima crimina in Republica tolerentur, & iustitia retardetur, ideoq; audiri non debere tanquam scelerum patronum: sic enim nuper non neminem intelligo dixisse eorum quos moneo.

RESP. Quo tendere videar non habeo aperire, eo tamen me tendere adhuc ostendi, quo allata Christi parabola zizaniorum cum interpretatione non mea, sed *communi Doctorum.*

Non intercedo iustitiæ, non obfisto, nolo ut sint crimina impunita, sed id solum volo, *quod Legisfer noster Christus suo*

70 Dub. XIV. *An expediat instigare Principes ac
ore sanciuit, non euellenda esse zizania, si pe-
riculum sit, ne forte cum eis & triticum euel-
latur.* Id cupio innotescere iis qui ad pur-
gandum Reipubl. agrum se accingunt:
an hoc scandalum cuiquam dabit, si de
summi Legislatoris voluntate Principes
velim erudiri? aut locutus est aliquid
Saluator noster quod silentio premi de-
beat, ne sceleribus & Sagis patrocinari
aut infringere cursu Iustitiae videamur?
Quin imo iam ex hoc ipso quod obiici-
tur, tanto fortius sumo argumentum ad
probandum id quod paulo ante dicebam,
nimirum admoneri prorsus Principes
debere de circumspeditione, cum ad in-
quirendas Sagas instigantur: Cum enim
tam zelosos apud se habeant instigatores
qui audire me quidem nolint, ac que in-
signis calumnia est, patronum criminu
appellent, cum aliud non dico, nisi quod
in Euangelio Christi reperio: timeri
non imprudenter potest, ne huiusmodi
monitorum tam acri feruore, subinde
aliquanto longius quam oporteat in
tam arduo negotio prouehantur. Un-
de sequitur quod vel ex hoc capite tan-

to amplius diligentiae, & attentionis commonefieri debeant.

Itaque attendant Principes qui sint isti qui sic vehementer urgent, ut in magna crimen arma moueantur: nam praeterquam quod timendum dixi ne nimius eorum zelus Principem extra metas abripiat, saepe alia se zelo admiscunt, ut cupiditas, vel ignorantia, &c. ex quibus concludere Princeps debeat sistendum sibi potius & morandum, quam sic illico quo vocat festinandum esse. Repeto enim quod dixi: si tam vehementis zeli & inordinati affectus homines apud se Principes habent, prudenter metui potest, ne ut solet fieri affectibus impediti, nec aduertant, nec caueant plurima, quae deinde, ubi coepti semel erunt processus, periculosa innocentibus futura sunt, & sic simul triticum in discrimen adducatur. Quod igitur ne fiat, non modo monendi Principes erunt, ut quam cautissime, sed simpliciter ut ne procedant quidem, cum omnis cautio futura frustra sit, quamdiu impetuosos huiusmodi & imperitos monitores

72 Dub. XV. *Qui maxime ij sint qui Magistratum*
Principes habituri sunt. Nam si in pri-
mis in me iniqui audent esse, & calu-
mniari *quod adhaream opinioni nostri Le-*
gislatoris, quam æqui illi & modesti e-
runt in pauperculas captiuas, in quas
non modo impune eis grassari licebit,
sed & sub pulcherrimo Iustitiæ prætex-
tu? Deinde si tam parum quoque pro-
uidi sunt, vt ea contra me obiiciant, quæ
ipsissima mihi arma fiant contra ipsos:
quam illi prouide & perite consulent,
aut statuent in difficillimis Sagarum
causis, quibus nec maxime ingeniosi se
pares esse confidunt?

D V B I V M XV.

Qui maxime ij sint qui Magistratum con-
tra Sagarum identidem instigant?

RESPONDEO, Sunt quatuor fere ge-
nerum quos ponam ordine.

PRIMI Generis sunt ex Theologis, &
Prælati ij tantum, qui speculationibus
suis & musæolo contenti altissima quie-
te gaudent: quid foris geratur, quis
squalor carcerum sit, quod vinculorum
pondus, quæ instrumenta torturarum,
quæ

quæ lamenta pauperum, & similia, experientia nulla didicerunt: visitare custodias, colloqui cum mendicabilis, inclinare se pauperum querelis, & præter dignitatem eorum est & studendi munus. Quid igitur illi in his rebus intelligere possint? ac proinde quid à Principibus audiri?

His adiungo sanctos quosdam & religiosos quidem viros, sed imperitos plane rerum & nequitiarum hominum, qui ut sunt ipsi simplices ac sancti, sic Iudices & Inquisitores omnes in his causis esse putant, ac summum esse nefas existimant, si non omnia publica Iudicia ut sacrosancta veneremur, quæ errare non possint.

Itaque si audiant aut legant narratiunculas quasdam sepe aniles de maleficis, si confessiones tormentis expressas; mox ut Evangelicas historias amplectuntur; & zelo prius, quam scientia intumescunt: clamant tolerari scelus hoc non debere, omnia esse maleficis plena, exurgere in has pestes omni conata oportere, & similia complura:

F 5

Nec,

74 Dub. XV. *Qui maxime ij sint qui Magistratum*
Nec, vt sunt iudicio innocenti, pericu-
lum vllum apprehendunt. O sancti &
boni! quid his faciamus, cum non nili
optime Reipubl. consultum velint? qui
si scirent quæ passim malitia & impru-
dentia in procedendo vigeret, clama-
rent vtique quod eorum Magister Chri-
stus: *Sinite utraque crescere vsque ad tem-
pus messis: nunc probi & simplices instru-
ctionis non sunt capaces.*

SECUNDI Generis sunt ex Iuris peti-
tis, ij tantum, qui, quod paulatim anim-
aduertunt lucrosissimam hanc esse pro-
uinciam, si Sagarum causis admouean-
tûr, eam prentant: ac subito pietissi-
mi homines, mitos scrupulos Magistra-
tibus mouent, ni in crimen hoc excan-
descant: quos scilicet, quo tendant, ne-
mo videt.

TERTII Generis sunt imperitum &
fere inuidum ac malitiosum vulgus,
quod cum impune passim inimicitias
suas infamando vlciscitur, aut loquaci-
tatem non nisi detrahendo consumit;
quid est quod audiri prudenter & salua
conscientia possit, nisi primum fama
pu-

publica acerrimis pœnis vindicetur à libertate calumniandi? Sed de hoc dicam infra, dub. 34. Id tantum breuiter moneo, hunc iam hodie esse vulgi morem, vt si Magistratus non subito ad quoscunq; futiles eorum clamores capiant, torqueant, & vrant, mox liberrime vociferentur, timere ipsos sibi & vxoribus, ac amicis: Corruptos esse à ditioribus, honestiorem quamque familiam Urbis, Magiæ obnoxiam esse; pene digitis designari Sagas posse; hinc procedere non audere, & similia complura, quæ manifestissime arguunt, quam insignis populi malitia sit. Et hi scilicet prudenter audiri possunt, in se inuicem Magiæ crimen afflantes, cum etiam vel ipsos Magistratus sic sine vlla causa infament? Atque vtinam non etiam viros Ecclesiasticos & Religiosos nominare possim, primi generis antea recensiti, qui hos populi clamores in Magistratum, ipsi quoque promoueant, cum compe- scere deberent.

QUARTI Generis ij ex vulgo dicuntur esse, qui cum ipsi malefici sint, va-

tan-

76 Dub. XV. *Qui maxime ij sint qui Magistratum*
tanto longius à se omnem criminis sus-
spicionem reiiciant, præ omnibus reli-
quis eximio quodam & nimis exuberan-
te studio bacchantur in Magistratus,
quod lentius se in Sagas commoueant.
Accidit enim iam in locis quampluri-
mis, vt eximij illi Instigatores & ipsi de-
inde denunciati, capti, torti, confessi, &
cum cæteris exusti sint, dictitantes ea se
importunitate vrgēdi non nisi latebras
suo sceleri quæsiisse. Adeo vt nuper au-
ditus dicere sit quidam Inquisitor, se
quidem cum tot viderit huius rei exem-
pla, non posse non prudenter eos habe-
re suspectos, si quos audiat ita extraor-
dinario zelo in id crimen efferri: dixit
hoc ille, & dicunt plures, ego dicere non
ausim, tale tamen facio dilemma: pluri-
mi tales quales iam dixi, imo pene innu-
meri ita confitentes exusti sunt; vel igi-
tur hi innocentes passi sunt, ex odio ali-
terve delati, vel nocentes. Si prius; ecce
quam pulchre procedimus, vt nec in-
nocentibus & his tam multis prospectū
sit; vbi cogitationes suas habent viri do-
cti, quos consulunt Principes vt se non
refle-

reflectant? si posterius, ecce igitur quam pronum est de iis pessime post tot exēpla suspicari, qui ita vehementer in Magiæ crimen zelant! Ego vero omnino existimo, Inquisitores eos, qui, vt supra diximus, Theologum Tānerum ad torturam applicandum censuerunt, maleficos sine dubio esse, & ad hanc quartam classem pertinere: Indicia mihi nō defunt, quæ non nisi vnica hac causa silentio premo, ne Magistratus turbem, neve immisceam me causis à mea professione dissitis. Animaduertant interim Principes quid agant, & cum specie Iustitiæ ad rem difficilem incitantur, probent Spiritus an ex Deo sint. Non plane nego extirpāda esse zizania (frustra hic zelare sine scientia magni quidam volunt) sed nimirum *si cognoscantur, & distingui sine periculo innocentum possint*. Euangelium in manibus est; si id Consiliarij Magnatum non legunt, at legent forte curiositate ducti, quæ nos hic commentati sumus. Repetimus igitur iam aliquoties; hanc Christi esse legem, Matth. 13. *vt si periculum sit euellendi simul*

78 Dub. XV. *Qui maxime ū sint qui Magistratum simul tritici, ne zizania quidem extirpentur.* Vel hoc Præceptum Christi est vel Consilium duntaxat : Si præceptum; cum sit in materia valde graui, grauiter luet qui transilierit. Si consilium autem; caueat quicumque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat, cum vllum admissurus sit.

Porro vt hic finiam; monere placet pro conclusione, obseruasse me quod sequitur, & oppido notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos vrgerent, cum conscij sibi non male sint, non aduertunt, nec prospiciunt quod si feruere torturæ inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterq; sic processus continuentur, necessario futurum, vt & ad ipsos quoque tandem perueniantur: quippe cum, vt supra monui, finis inueniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident; tum primum oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante feruentiores

tiores contra Sagas fuere, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri denique cogantur; cum ceteris in flammis eunt: eatenus quidem cum plurimis aliis innocentes; sed hoc tamen iusto & occulto Dei iudicio conuenienti, quod affectibus non sat ordinatis abducti, in alienam primum famam, libere & confidenter linguam laxauerat, & supplicis eorum procurandis impetuosis incubuerant. Caueant sibi, qui hæc ignorant.

Itaque qui prouidentiores hodie sunt, viri nobiles & magni, cum passim cerne re oculis ac similia deprehendere incipiunt, suadere Principibus processus non audent.

Itali certe & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas prouiores à natura videntur esse, cum non obscure videant quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, recte abstinent, & solis nobis vrendi hanc prouinciam com-

30 Dub. XVI. *Qui possit in processibus contra Sagas*
committunt, qui nostro malum zelo
confidere, quam Legislatoris Christi
Præcepto acquiescere.

D V B I V M XVI.

*Qui possit in processibus contra Sagas cauere
ne innocentibus periculum creetur?*

RESPONDEO, Sapienter utcumque
prouisum erit, si sequentes Cautelæ
adhibeantur.

CAVELA I. Curent Principes ante
omnia, ut qui causis Sagarum dirigen-
dis aut iudicandis adhibentur, sint ad id
munus tanti ponderis perquam idonei.
Tales erunt si apprime docti, pruden-
tes, probi, misericordes, mansueti fue-
rint, ne quid scilicet, vel imperite, vel
improuide, vel maligne, vel crudeliter,
vel impetuose agant. Explicatione res
non indiget.

Non accuso hic quenquam, sed ta-
men de imperitia multorum id affir-
mare possum, mirari me subinde quam
parum rerum consequētias discernant;
quam leuissimis sæpe contra reos argu-
mentis pondus plurimum inesse putēt;

ac

ac rursus leuissima existiment, quæ pro reis pondus ac momentum habent. Vnde & contingit, vt cum vel tantilla ratione suauiter & amice vrgentur, tum aut obmutescant, aut indignentur, ac rem discuti examinariq; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem, vt si quem Theologum adiungere sæcularibus Principes velint, iungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum, qui auctoritate & titulis polleat, præsertim si simul ab impetu & fastu notam habet.

RATIO est: quia I. dum tales auctoritate alios premunt, id facile obtinent, vt quicquid ipsis solummodo sit visum, præualeat: nec obniti quisquam contræ argumentis libere audeat; ne vel ipsos in se cõcitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpe etiam in talibus doctrina & iudicium non tanta adsunt, quanta tituli & personæ dignitas spondent. III. Qui tanti sunt, non facile eam quam oportet experientiam his causis fungent: non adibunt carceres, non audient paterne, nec solabunt ut iac-

G

tes

82 Dub. XVI. *Qui possit in processibus contra Sagas*
tes in squalore & pœdore , non ad reli-
qua similia se dimittent; sed per alienas
tantum aures lamenta miserorū intelli-
gent, & quod illi pro suo quisque affectu
factum aut infectum esse dicturi sunt,
credent: quod ipsum æque poterant
Principes. IV. Non erit hoc aliud quam
multiplicare sumptus, de quo iam tum
vbique ingentes sunt querelæ, adeo ut
iam dictitent sperare nunc pauperes
immunitatem paulatim ab Inquisiti-
onibus posse, cum omnia exhausta sint.
V. Si quis tantę auctoritatis impetuosior
forte sit, iam ter tanto nocentius id erit,
quam si idem aut maior impetus cum
minore authoritate in alio coniunctus
esset.

CAVTELA II. Nihil autem æque cu-
randum, quam ut Iudices ac Inquisito-
res ij sint qui iuxta dictamen non solum
legum, sed etiam naturalis rationis, dum
res non aperte manibus tenetur pro
reo seu accusato potius quam contra
eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur:
neque capio qui iam salutæ esse possint
vlla

vllæ æquitatis leges, cum pleriq; omnes sic contra iam captas defequiant, vt quicquid quoquomodo eis aduersum fit, quisquis qualitercunq; in eas inturret, id validum ac rectum fit. Tum autem quicquid eis fauere possit, quisquis qualitercunq; pro eorum innocentia testanda argumenta afferre velit, atq; ipsi etiam pro se loqui, id vanum in cassumq; fit, ac penitus explodatur: tanquam inculpari quiuis, exculpari nemo possit. Itaque id agere videntur iniqui homines, vt per fas & nefas reos faciant quos ceperint: cum id potuerint, gaudent ac triumphant; si non potuerint, sed contra innocentia cuiuspiam in apertum euolarit, tum vero frontem contrahunt, mussant inter sese, murmurent, indignantur, concoquere non possunt, cum gaudere potius oporteret. Quæ hæc ratio æquitatis est? Et vbi oculi Principum, vt hæc non videant? aut si vident ac norunt, vbi conscientia, vt his talibus gladium committant? Insero quod nuper audiebam. Proponebam punctum hoc viro cuidam magno,

§4. Dub. XVI. *Quis possit in processibus contra Sagas*
hortabarq; vt sedate & cogitate causas
intricatas excuteret, ac non minus qui
defendi reus quam accusari posset, at-
tentionem suam applicaret, nec pro-
nior adeo ad capiendum esset, quam ad
dimittendum, vt primum sese quisque
legitime, vel ante, vel per torturam pur-
gasset. Respondebat ille: se vero nimis
quam à Principe suo, vt acerrime pro-
cederetur, vrgeri: non esse monitio-
num & mandatorum finem; vocari se
pene etiam in suspicionem criminis, ni
rem strenue procuret; itaque quid pos-
set? Steti ego attonitus, atque hæc me-
cum: Itaque hæc Principis vllius Ger-
mani mens esse potest, vt perinde sit
quam rite procedatur, dū strenue pro-
cedatur? non credo sane, ac scio men-
tem non esse. Imo si mens quoque sit:
an tamen illiusmodi ministros Principes
Germani & Germanos quidem ha-
bent, qui vel contra conscientiam pro-
cedere sustineant, ne non Principi satis-
fiat? Ego vero si sim Princeps, confidere
non possim, eos mihi futuros fideles,
qui conscientia sibi suæ fideiiores non
sunt,

sunt, atque excipere diserte non audent, se quantumcunque mandatis urgeantur, aliter tamen quam coram Deo in conscientia suis tueri se possint, non esse processuros. Quicquid sit, valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu, vix liceat vnum aliquem Iudicem seu inquisitorem nominare, qui sic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem: quiq; sic tueatur repertam innocentiam, quam tuetur confessionem quantumuis periculosissimis quæstionibus extortam. Faxit Deus vt fallar, argumentum id habeo insolubile, quo me semper hætenus conuincio, rem inique geri, & Magistratus in conscientia tutos non esse.

CAVTELA III. Remoueantur ea omnia, quæ putarentur Inquisitores aut Iudices posse deprauare, ne occasio furem faciat, quod dici solet, vt V.G. stipendium iis certum assignetur, non autem in singula capita puniendorum.

Nam præterquam quod id turpe & *carnifici proprium*, ac proinde à constitutione Carolina articulo 205. merito ex-

88 Dub. XVI. *Qui possit in processibus contra Sagas*
pulosum est, ansam quoque dare potest
iniustitiæ, ut plures esse cupiant nocen-
tes quam pauciores.

Ne Principibus quidem suadeam, ut
reorum bona confiscent, nescio quid &
hic periculi aut materiæ sermonum: ia-
ctari enim iam tum passim has vulgi vo-
ces audimus: expeditissimum quietissi-
mumq; esse ditescendi modum, quem
è bustis liceat parare: non abs re fore, si
à pagis ad oppida in familias ditiorum
Magiæ suspicio traduci possit: ædifica-
re cœpisse Inquisitores nonnullos & au-
gere statum: posse etiam eodem com-
pendio agros & villas meditari ac simi-
lia complura: quæ etsi non nescio pe-
tulanter magis quam vere interdum
effundi; præstat tamen qualibuscunque
his dicteris occasionem omnem præ-
scindere. Præsumi certe non potest in-
corruptâ esse Iustitiam Inquisitoris il-
lius, qui vbi per suos mire passim Rusti-
corum animos in Sagas exacuit, tum au-
tem ab eis accersitus venturum se & ex-
usturum has pestes respondit, præmit-
tit exactores quosdam, qui ostiatim ei
col-

collectam aliquam non parum liberalem cogant, quo velut inuitamento subarrhetur, sic enim appellant. Hac collecta accepta ubi venit, & deinde actum vnum atque alterum celebrauit, ampliusq; vulgi animos extumescit narratione facinorum, & vltiorum machinationum quas iam exustæ confessæ fuerint, simulat abitum, & hunc interim studiose curat per prædictosexactores suos impediri, ac nouam aliquam collectam suaderi, qua adhuc retineatur, ad reliqua quoque zizania extirpanda: donec tandem sic tolerabiliter emuncto pago alio se confert, & eadem industria se implet. Mihi sane publica quædam hæc videntur tributa esse; quæ miror, vel quod Principes suis Inquisitoribus, vel quod magnus Cæsar Principibus permittat: præsertim cum experiamur non parum hinc nutriri dicacitatem vulgi, vt si qui in solennibus illis collectis vel paulo amplius contulerint, vel minus, vtriq; a maledicis notentur: hi quod nolint promoueri iustitiam, quia forte vel sibi timent vel suis;

88 Dub. XVI. *Qui possit in processibus contra Sagas*
illi quod occurrere sua liberalitate ve-
lint, ne putentur esse quod forte sunt.

CAVTELA IV. Quoniam difficulter
haberi possunt personæ Iudiciales ido-
neæ, quales ante descripsimus, bene do-
ctos, probos &c. quin imo etsi possent,
nihilominus timenda esset nimia Iudi-
ciorum diuersitas, & processuum inæ-
qualitas, quæ & scandalum parere, &
Rempubl. turbare potest: Quoniam
etiam circa crimen hoc nouæ indies o-
riuntur difficultates, ante hac non ita
ventilatæ sic vt constitutio Criminalis
Carolina non sufficiat: optandum esset,
vt à S. Cæs. Maiestate constitutio noua
Criminalis toto Imperio obseruanda
decerneretur, in qua abunde de omni-
bus ad hoc crimen spectantibus sic cau-
tum esset, vt quam paucissima Iudicum
arbitrio ac discretioni relinquerentur.

CAVTELA V. Quia vero sua Maiestas
grauissimis aliis Imperij negotiis ac bel-
lis impeditur, non abs re erit, imo plane
necessarium, ac conscientis Principum
eorumq; quos ipsi monitores habent,
seu habere debent, plane incumbens;

vt

vt interea si qui Principes in Sagas generalem inquisitionem instituire voverint, ij, antequam tam arduum negotium aggrediantur, certam ac peculiarem aliquam praxin criminalem cōfici iubeant, quam Iudicibus suis omnibus, imo & Confessariis, qui Sagarum conscientias præponentur, diligenter legendam, & accurate obseruandam præscribant. Huiusmodi Praxin valde quoque à Principibus desiderat, tanquam admodum necessariam Delrius lib.5. inquisit. appen.2. q.41. & Tannerus de Iustit. disp.4. quæst.5. dub.3. num.81. multiq; alij hodierno tempore viri docti & religiosi, qui negotium hoc Sagarum accuratius ac penitus cōsiderant. Estq; tanto amplius necessaria, quod nunc hodie quæ praxis multorum viget, est iniqua: contra quam si persæpe viri docti nonnulla reprehendant, atque ex legibus seu ratione seu utroque aperte conuincant, male & inique geri; non aliud tamen impetrant, quam quod audiant ridiculam & imperitam Iudicum responsionem:

G 5

Hæc

Hæc hodie est Praxis: quod si igitur ex Praxi Ius & æquitas pendet, ea fiat Capitalium rerum communis Praxis necesse est, ad quam eruditi quoque & intelligentes ac sollicitæ conscientiæ viri, non inertes solum illi, & discursuum rudes possint prouocare.

CAVTELA VI. Ad conficiendam porro huiusmodi constitutionem seu Praxin Criminalem, non solum Iuris peritorum sed etiam Theologorum ac Medicorum iudicium ac lima accedat: multa ex hoc nostro commentario suggerentur, quæ seruire poterunt: tum vbi confecta fuerit, primum Academiis aliquot examinanda ac disputanda offeratur: post ad Iudices mittatur in effectum deducenda, cum monitione, vt si quid intra anni spatium occurrat, vel nouæ vel nondum exhaustæ difficultatis, aut quid simile, quod addendum, detrahendum, mutandum videatur, id omnino significant, quo vterius discuti ac reliquis addi, vel detrahi possit. Ita fiet, vt post tam accuratam limam, perfectum aliquid proferatur: sperandumq; erit, vt
quan-

quando eam quæ in nobis est, curam ac diligentiam fecerimus, tunc Deus Opt. Max. prouisurus sit, ne qua nostra cum culpa sanguine innocenti tribunal spargamus. Alioqui nisi aliter quam adhuc hodie passim fieri video procedatur, omniq; studio de opportunis remediis prouideatur, nequeo salua cõscientia ulli Principũ suadere aliud, quam ut si cœpit, abrumpat; si non cœpit, absteat, propter manifestam non paucorum innocentium cladem, quorum vtiq; sanguis clamore non vacat. Atque id ego nuper responsum dedi, cum super hac re rogatus essem: qui aliter consulunt, vel ignorant quid geratur, vel ipsi gerunt, quæ queror, & inferius hinc inde querat. Non abs re nuper visus est loqui, qui existimabat non alia ratione corrigi errores posse publicos, ac æquitatem constitui, quam si supplicatio demum fieret, ad summam Iustitię aram, id est, piētissimum Germaniæ Patrem Ferdinandum II. ut is Magistratibus tantisper quietem indiceret, dum de ratione sua procedendi, clarius do-

92 Dub. XVI. *Qui possit in processibus contra Sagas docerent, ac si qui essent interea, qui queri vellent, id nemini esset fraudi.*

CAVTELA VII. Quoniam vero pluri-
mi existimant, impunitatem Iudicum
non parvam esse causam, cur conscien-
tiæ plerisque laxæ sint, curabit Princeps
de eorum delictis fieri certior, & sic ubi
exerauerint, seuerè in eos animaduer-
tet: vt V. C. si contigerit sine sufficienti-
bus Indiciis quampiam tormentis sub-
iecisse, cum coget vt iuxta communem
Iuris & rectæ rationis ordinem personæ
laxæ exacte satisfaciatur. Ita fiet vt cum in-
tellexerint, impune sibi negligentibus
& laxis esse non licere, eam rebus suis
curam ac sollicitudinem commodaturi
sint, quæ metum nobis eius de quo hac-
tenus loquimur, periculi vel tollat vel
imminuat. Remedium id & præsentif-
simum erit, & infinitis miserorum ho-
minum suspiriis exoptatum. Sed quis
Principum amplectetur? aut potius quis
Principibus exponet? Arguebat me
quidam nuper, atque irrisorie taxabat,
quid mihi hac super re in mentem ve-
niret, quod vel id à longe spe aliqua
præ-

præcipere auderem , futurum quem-
piam , qui in similes suorum Inquisito-
rum errores iuberet inquiri. Nescio an
ita sit , si est autem , culpanda certe hæc
summorum Magistratum incuria est.
Infero quod nuper in hanc rē contigit.
Viri duo nobiles , quos nominare pos-
sum , diuersis Principibus data venia lo-
quendi sic serio de Inquisitoribus qui-
busdam cōtra Sagas destinatis pronun-
ciarunt: daretur modo ipsis commissio;
se in Inquisitores eos è vestigio iisdem
plane iudiciis ac tormentis , quibus ipsi
hactenus solerent , processuros : & ni sic
continuo eos maleficij manifeste con-
fessos flammis reos statuerent , tum ve-
ro se id suismet capitibus luituros. Ean-
dem ego conditionem accipio , palamq;
profitetur , dum solum acta publica , quæ
nunc tamen non fideliter curantur , per-
uoluere mihi liceat , passim omnia erro-
ribus plena ostensurum. Sed hæc quor-
sum ? audierunt ista Principes & tacue-
runt : audiunt eorū Confessarij & tacent.
Nam quid fiet ? Deus ista non videt scili-
cet , nec gemitus innocentum attendit.

D V-

D V B I V M XVII.

An captis in causa Magie permittenda defensio sit, & Aduocatus concedendus?

PVdet me quaestio, sed iniquitas nostrorum temporum pudorem detergit: existimant imperiti (imo malitiosi & iniqui, cum tam imperitus vix quisquam esse possit) quia Crimen hoc Sagarum exceptum sit, omnem prorsus defensionem praescindi oportere. Sed quid sit sentiendum, duplici Responsione breuiter explicabo. Itaque

RESPONDEO I. Cum liquidum est de crimine excepto, reiicitur defensio, & negatur Aduocatus ex iure communi iuxta cap. finale de Hæreticis in 6. & legem quisquis, §. denique, C. ad leg. Iul. & leg. per omnes, C. de defensione ciuitatum. Itaque, quod si capta quæpiam crimen quidem de se non negat, sed crimine admissio, defendere illud cupit, id est, excusare, vt verbi causa obtendendo artem esse liberalem, vel à Dæmone

mone se deceptam, coactam, &c. potest ei negari defensio & aduocatus.

RATIO est: quia excusationes huiusmodi friuolæ sunt, ac proinde explodi possunt; nec audiri: præsertim cum iam sit excussa & definita sit huius criminis atrocitas à communi Doctorum consensu. Sed hic difficultas non est, nec de hoc casu proposita quæstio procedit. Itaque

RESPONDEO II. Cum non plene & plane constat de crimine, admittenda defensio est, & aduocatus concedendus ex sententia communi, ut vide apud Iulium Clarum, §. hæresis, num. 16. & Farinacium quæst. 39. num. 109. & 167. quod etiam seruandum in criminibus Exceptis, ut bene sentiunt Autores citati à Delrio, & post eum à Tannero de Iustitia disp. 4. quæst. 5. dub. 3. num. 76. nimirum Doctores Ingolstadienses, Friburgenses; Patauini, Bononienses, Autores Mallei Eimericus, Penna, Humbertus, Simancha, Bossius, Rolandus, &c. Imo quid Autores adducimus, aut sententiam communem

96 Dub. XVII. *An captis in causa Magia permittēda*
vocamus, quasi auctoritate quæstio cer-
nenda sit? est enim id plane Iuris natu-
ralis (vt nemo hominum negare volet,
qui ratione fungatur) vt defendere te
possis, cum de culpa non es conuictus.
Itaque quod si capta quæpiam crimen
quidem non excusare, sed à se illud a-
moliri vult, negans se eo scelere teneri
de quo quæritur an teneatur, permitti
debet integerrima sui defensio, & con-
cedi aduocatus, quem optimum nanci-
sci potest. Imo tantum abest, vt negari
hæc ei debeant, eo quod crimen Exce-
ptum sit, vt etiam ob eam ipsam causam
tanto promptius concedi debeant, imo
merito obtrudi. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Ridiculum est clamare cri-
men Magiæ Exceptum esse, antequam
constet captiuam eius ream esse. Nam
esto sit exceptum, sit atrox, sit fune-
stum, sit quantumcunque volet, quid-
tum postea si persona capta eo se teneri
negat? Quod si crimen id ipsa habet,
tum vero age, dic exceptum esse, ac
procede vt in exceptis licet; sed id de-
nique nunc est adhuc in quæstione, an
eo

eo crimine ipsa sit alligata? Ridicule igitur magnitudo criminis obiicitur.

RATIO II. Naturalis iuris est, ut nemini negetur iusta & integra sui defensio, quam optima ea haberi potest: adeoq; ut qui per se nequit, per alium se defendat, qui maxime idoneus videatur: quæ autem iuris naturalis sunt, æque in exceptis ac non exceptis obseruari debent, ut supra dictum est: frustra igitur exceptionem prætendimus, cum à iure naturali & rectæ rationis dictamine exceptio non detur.

RATIO III. Si autem, ut iam dixi, naturalis iuris est, ut nemini negetur iusta sui defensio, tanto utique minus negari oportebit, quanto maior erit sui defendendi necessitas, & quanto maius erit malum illud, contra quod se quisque defendit. Verbi causa, si concessum est à iure naturæ, ut prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Vnde sequitur, ut si ius nactus sum à natura defendendi me & purgandi à Crimine mi-

H nori,

§ Dub. XVII. *An captis in causa Magia permittēda*
nori, multo maxime ius habeam me
defendendi & purgandi à Crimine ma-
iore, ac præfertim tam atroci quam est
Magiæ. Imo sequitur, vt quo grandius
est malum atque crimen, quod mihi in-
tentatur, & à me repellere habeo, eo et-
iam melior & magis idonea concedi
debeat defendendi ratio, per meliores
& aptiores quosque aduocatos; qui
proinde ex vi iuris naturalis negari non
poterunt.

RATIO IV. Idem plane præter ius
naturale requirit charitas Christiana:
quæ quidem cum eius sit nature, vt non
modo non impediatur ne te defendas, sed
& potius iuuare velit, atque arma, quo id
tanto possis melius, subministrare cu-
piat: vtique & hoc aget, vt quo maior vis
ac malum est, quod à cervicibus tuis
depellere satagis, eo quoque & impe-
diatur minus, & iuuetur promptius, atque
arma celerius, eaq; meliora in manus
obtrudat. Ex quibus omnibus sequitur,
quod probare intendebam, non modo
non negari posse, in crimine excepto,
quam optimam integerrimamq; sui de-

defensionem, verum etiam hanc multo magis quam in crimine non excepto concedi oportere, ac qui secus faxit violati iuris naturalis & charitatis Christianæ in re maximi momenti adstringi, proindeq; peccati mortalis reu constitui. Potestne vero quisquam Principum Consiliarius tam esse simplex, vt nesciat, aut tam incurius vt nõ moneat? Iam enim Inquisitores quosdam optimorum & laudatissimorum Principum esse scimus, qui non modo Pontificiam Bullam Cœnæ, atque excõmunicaciones contemnunt, dum sine speciali Sedis Apostolicæ licentia in Personas Ecclesiasticas manus iniiciunt; sed id audent quoque ex iudiciis, quæ nec puer quispiam à Grammatica sua abreptus non irrideat; & ne insuper via optima defendant, plane cauent. Atque hic scilicet est Iustitiæ zelus, vt cum auctoritate iniqui simus, & libertatis omnis Ecclesiasticæ, quam vel maxime tueri nos oportebat, euersores. Quod si autem viris Ecclesiasticis sic indignè defensionis via obstruitur, & quicquid a-

H 2 gant,

100 Dub. XVII. *An captis in causa Magia permittenda*
gant, per fas & nefas nocentes debent
esse, quid iam aliæ viles animæ sperare
habent! Mirantur multi, Ecclesiasti-
cum ordinem hæc non conqueri vbi o-
portebat.

RATIO V. Imo vt clarius pateat ab-
furditas & imperitia imo malitia eo-
rum, qui in crimine excepto seu atro-
ci negandum censent Aduocatum,
quem in aliis concedunt: audiat me
Lector qua ratione procedant, nam ita
res habet:

Accusat me quispiam commissi fur-
ti: magna hæc macula est meæ famæ;
concedunt mox igitur periti illi & bo-
ni, vt me defendam ac maculam e-
luam, & si ipse commode nequeam,
Aduocatum eligam, qui pro me præ-
stet.

II. Accusat me alius commissi adul-
terij: maior hæc macula est; adhuc igitur
concedunt, vt hanc quoque no-
tam eluam.

III. Accusat tertius commissi vene-
ficij: turpissima & maxima hæc macu-
la est; mox igitur prohibent, ne me de-
fen-

fendam nec eluam, & rationem addunt: maculam enim hanc turpissimam esse, crimen atrocissimum, funestissimum, non igitur elui debere.

Quis non ingemiscat ad hanc rationem tam præclaram! quippe quæ omnino contrarium euincat, ut quoniam crimen maximum est quod imputatur, maxima macula quæ aspergitur, tanto amplius maiore studio, melioribusq; mediis ne mex famæ adhærescat providere debeam. Pudet me Germaniæ, cum non melius in re tanti momenti argumentari nouimus. Quid dicent aliæ nationes, quæ iam tum simplicitatem nostram ridere solitæ sunt? indigna res sane, quam nec infantes probare velint, ut ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis utramque soluis. Infero hic quod mihi nuper vir clarissimus narrauit, & ipse multorum annorum Iudex. Princeps quidam quem nominare non attinet, in Sagas acriter aliquot annos animaduerberat; Incidit ut & religiosus quispiam cape-

H 3

retur;

302 Dub. XVII. *Ancaptis in causa Magie permittēda*
retur; Mouit Ordo se, & defensioni pe-
tiuit locum, sed hunc penitus negabat
Princeps, rogat tamen Iudicem, quem
dixi, quid ipsi videretur? qui cum re-
sponderet, omnino concedi oportere,
perscribit rem ad Academiam quan-
dam Germaniæ, à qua idem affertur
responsum. Indignatus Princeps; si sic,
inquit, concedenda omnibus defensio
fuit, quam nos multos igitur innocen-
tes hætenus perdidimus!

Euge bene! & quam multos hæte-
nus alij quoque ex eodem capite inno-
centes perdiderunt, atque indies adhuc
perdunt! Deus numerum sane signat, &
in iudicium suo tempore producet. Ca-
ueant Magistratus, ne dum ardere se
putant Iustitiæ zelo, id agant vt ardeant
in alterius vitæ flammis. Loqui hoc vi-
ri docti & prudentes debebant etiam
in conspectu Regum & non confundi,
quia veritas est. Nihilominus prædictus
Princeps procedi simpliciter volebat,
cum sic instaret, quod ni fieret, damna-
ret hætenus à se factos processus: do-
nec tandem non nemo commotuma-
ni-

nimum hac voce sedauit : Non ideo peccandum vltcrius videri, si hactenus peccatum sit : neque vnquam delictum prius, posteriore posse corrigi, sed augeri.

D V B I V M XVIII.

Quæ Corollaria ex proxime dictis colligantur?

RESPONDEO, Colliguntur hæc, quæ etsi inter legendum ipsa satis in animum lectoris influere poterant, nihilominus quo certius eum stringant, ita ordine dispono:

COROLL. I. Iniquum est, iis quæ defendere se volunt, quod Sagæ non sint, negare aduocatum.

COROLL. II. Et quidem optimum, ac si quem ipsæ velint.

COROLL. III. Ac si quidem id ipsæ nesciant, aut non cogitent, non monere de hoc suo iure, ac sincere instruere.

COROLL. IV. Iuuari potius debet ad defensionem, & omnia necessaria concedi, quam quouis modo impediri.

H 4

Co-

COROLL. V. Gaudendum etiam est non contrahendum supercilium, si ea emergant, quæ captarum innocentiam ostendant.

COROLL. VI. Quo grauius est crimen illud, cuius quispiam arcessitur, eo grauius peccatis, qui defensionem ei præcludit. Itaque in crimine Magiæ peccat grauiissime.

COROLL. VII. Cum in carcerem reæ veniunt, concedendi sunt dies aliquot, quibus se recolligant ac meditentur, quo se optimo modo defendant: Iniquum autem est, incontinenti statim vt captæ fuerint, ad tormenta rapere. Ratio est, nam alioqui sic subito tanta status mutatione consternatæ, non sat præsentibus sibi & paratæ erunt ad integerrimam atque optimam sui defensionem: quam tamen, vti vidimus, & ius nature, & recta ratio omnino eis saluam vult constare.

COROLL. VIII. Necessario danda est reis copia indiciorum, quæ contra eos allata sunt: si enim aduocatus & defensio concedenda sunt, non apparet quomodo

modo ea negari possit. Vt vide latius apud Tannerum de Iustitia, disp. 4. q. 5. dub. 3. num. 73. Vnde contrariam quorundam locorum praxin male probat alicubi Delrius: vbi tamen nota ex maleo Sprengeri, parte 3. nomina testium contra reas testificantium, non esse eis edenda, nec eorum aduocatis, quando propter personarum potentiam imminere posset testibus aliquod periculum: quod si nullum sit periculum, ea esse edenda, sicut in aliis causis regulariter.

COROLL. IX. Non est aditus ad carcerem iis præcludendus, quorum opera vti cupiunt ad defensionem: quod habetur quoque in constitutione Carolina, art. 4. Vnde semper iudicavi iniquistissimos esse, qui id cauent, ne doctior quispiam, quem rei expetunt, ad eos accedat, timentes ne eis argumenta suggerat ad remouendum crimen; cum sane si quis innocens ostendi posset, id magnopere optandum esset. Nuper quidam Sacerdos cum Iudicibus tacite & secreto ex protocollo demonstrasset, inique contra quasdam proces-

H 5 sum

sum esse : non aliter monitioni dedere locum , quam quod illas capite plexuerunt , hunc autem ne ad vllas deinde custodias admitteretur , sancierunt : imo nunc audio , id pluribus contigisse.

COROLL. X. Iudicis ipsius est prouidere , ne Aduocati captiuus defint.

COROLL. XI. Inepti sunt Aduocati , qui operam suam in his causis Sagarum accommodare nolunt ; quiq; alios , ne id faciant , absterrent. Imo corrigo me , nam bene faciunt : Væ enim qui in his causis aduocare velint , transferent enim hoc ipso in se litem , vt iam supra monui , quasi nec ipsi forte eius artis sint exfortes. Vah quæ temporum libertas ! aduocare si quis audet , iam suspectus est. Imo plus dico suspectus est , aut saltem exofus etiam is , qui solum Iudices amicissime hac super re monere audet. Quæ causa est quod commentarium hunc monitorium , iam dudum à me conscriptum , typis non euulgo , sed amicis tantum pauculis manuscriptum communico suppresso nomine.

Ter-

Terret me exemplum religiosissimi Theologi Tanneri, qui non paucos in se concitavit verissimo ac prudentissimo suo commentario.

COROLL. XII. Potest reus appellare à Decreto torturæ: quod & probat textus in l. 2. C. de Appell. recip. & sentiunt communiter Doctores Bartolus, Baldus, Marsilius, Cotta, Folgerus, Gomez, Prosper Caravita, Brunus, & alij citati à Farinacio quæst. 38. nu. 10.

COROLL. XIII. Si Iudex non obstante hac appellatione, ad torturam processerit, & ob id à reo confessionem extorserit, talis confessio prorsus nulla est, & inefficax ad condemnationem, ut sentiunt iidem apud Farinacium, ibid. nu. 17. & 22.

COROLL. XIV. Reus etsi legitimis iudiciis torturæ adiudicatus, non tamen debet torturæ subiici, si in contrarium alia habeantur indicia innocentiae, quæ æque probent innocentiam ac ista priora culpam: nam una præsumptio merito sane tollit alteram.

VI

vt vide apud Menochium, de præsump. l. 1. q. 29. & 30. & Mascard. de probat. l. 3. conclus. 1224. n. 4. & seqq. Et quando duæ inuicem contrariæ præsumptiones concurrunt, videlicet delicti & innocentia, semper præferenda est præsumptio exclusiua delicti, inquit Farinacius q. 38. n. 112. quod verum quoque esse ait ex communi sententia Doctorum, quos multos citat, etiam si indicia pro reo allata inferiora paulo essent, quam quæ contra eundem allata sunt; quæ obsecro quis hodie obseruat? quis attendit an obseruentur? miror vero quæ eorum sit conscientia, qui Principum conscientia non melius consulunt, sed tacent.

COROLL. XV. Iniquissimi sunt, qui cum simulent se reis defensionem concedere, nil minus agunt. Igitur vt discant Principes, quid apud quosdam eorum Inquisitores significant illæ phrasæ, cum dicunt se omnino concedere reis defensionem locum, auditam esse Gaia defensionem, sed non substituisse, &c. vt discant item, ex quibus causis

107-

torturam reis decernant, sciant sic nonnullibi procedi: Vocat ad se Inquisitor captiuam: ait non ignorare eam ob quam causam capta sit, hæc atque ista contra eam indicia produci: purget se igitur, & respondeat. Vbi respondit; tum etsi singula, vt ipse sæpissime expertus sum, accuratissime diluerit, sic vt replicari nec tantillum possit, tangaturq; manibus accusationis totius futilitas, nihilominus nulla amplius responsionis discussione facta, nec subiuncto verbo, quasi in ventos mulier locuta sit, aut saxo narrarit fabulam, hoc solum ei dicitur, vt in carcerem redeat, & melius apud se perpendat, an in negatione velit persistere; fore vt post horas aliquot reuocetur. Dum ea ad carcerem redit, scribitur in Protocollo, ream hanc rogatam in negatione persistere: decerniturq; vt igitur torqueatur.

Cum deinde reuocata est, hæc tantum audit: stitimus te hodie coram nobis, & negasti, concessimusq; tempus, vt melius perpenderes, & à peruicacia respirares. Quid ais igitur? an adhuc per-

sistis

listis, & negas? quod si negare pergis, ecce tibi Protocollum: factum est contra te decretum Torturale, sic enim loquuntur: post quæ verba si adhuc negat, ducitur ad torturam, nec quæ attulit ad indiciorum purgationem, vel tantilla eorum fit mentio, quasi ea omnia solo silentio retusa sint, ac tantundem plane fuerit, seu defenderit se mulier seu oscitarit.

Quorsum igitur audita mulier est? quorsum se purgare iussa, si purgari nihil unquam potest? Nam quæ illa unquam ibi fuit, quæ quantumcunque se purgarit, rapta tamen ad torturam non fit? testor autem DEVM, tam accuratas me sæpe audiuisse purgationes, ut qui ad disputationes scholasticas inassuetus non sum, non inuenerim quid difficultatis fuerit relictum, quod non exhaustum sit: Idem & alios noui qui iurati affirmare audeant viri docti. Soli Principes sunt, qui ne ista nesciant, sed longe aliter informentur, nescio quæ diuina punitione fit. Itaque quæ indicia Inquisitores contra reas habent, diligenter

genter in actis perscribuntur; quod autem pleraque & probata plene non sint, & si plene probata sint, quod rarum est, quid contra ea responsum sit, & quo pacto accurate detestari, ne verbulo memoratur. Ut sane omnibus bene perpensis quæ & dixi, & dicturus deinceps sum, non possim non metuere, ne Magistratus illi, qui hodie in Sagas inquiri iubet, cum tam periculose inquiratur, damnationem sibi accersant.

COROLL. XVI. Necesse est quod ex proxime dictis sequitur errare gravissime Inquisitores, etiam si ex allegatis & probatis procedant: quod oppidò notare debent Principes, & Doctores quos illi consulunt, nam passim hic impingitur ex phrasium ignorantia. Multi enim hodie Iudices indicia plurima probata legitime non habent, & tamē cum ex his processerint, aiunt se procedere secundum allegata & probata: necesse est igitur inique procedi, etsi ex allegatis & probatis procedatur; quia tantumdem est dicere allegata & probata, quam allegata & non probata, sed

sed refutata: hæc verborum eorum significatio est. Quod ne videar inuidiose comminisci, offero me ad probandum sub pœna à iure decreta in calumniatorem. Mirantur amici quidam mei cum hæc legunt, & quærent an hæc igitur se ita habeant? id se credere non posse: quibus respondere soleo, ignorare eos adhuc prima Principia in hac materia, ac me pigere operam sumere vt explicem, rogent DEVM, vt excitet Principes qui veritatem scire velint, & phrasas Inquisitorum intelligere. Erunt qui se offerant ad eas explicandas, dum modo id eis liceat.

COROLL. XVII. Processus is nullus & irritus est, in quo iusta huiusmodi defensio reis negata sit, & tenetur Iudex cum suo Principe ad restitutionem. Quod si Consiliarij & Confessarij Principum non monent & recte instruunt; pariter omnes in culpa sunt, seuerè à Deo puniendi.

COROLL. XVIII. Æquissimum est, vt si Sacerdotes quoque aliquos ex iudiciis indignis capi contingat, iis saltem

tem pro tanti Ordinis & Ecclesiæ Catholicæ respectu dies aliquot aut saltem vnicum in carcere instrumenta scriptoria concedantur: vt liceat supplicationē aliquam breuem aut apologiam ad suum Principem aut Diuum Cæsarem concipere. Potestne minus quid, & iustius ab eis peti? Ego vero existimo ne quidem inter barbaros gentiles hanc tam exiguam veniam negatum iri morituris sacrificulis idolorum.

COROLL. XIX. Nec iniqua quoque postulatio est, vt sub extremum vitæ eo liceat vt Confessario; quem ipsi sibi delegerint; nō quem Iudices obtruserint. Indigna res mihi visa est, ne Sacerdoti quidem eam confitēdi libertatē nuper esse concessā. An existimamus aut hæc sumis Christianitatis capitib. esse nota?

COROLL. XX. Vt nec & ista iniqua petitio est, vt si forte contingat integerrimæ semper vitæ & famæ Sacerdotem inique & maleuole circumuentum & captum, miraculose ex vinculis & carcere expediri, liceat ei in Imperio Germanico Apologiam suam ty-
I
pis

214 Dub. XIX. *An de captis nomine Veneficij*
pis excudere, & qualiter secum actum
sit eatenus explicare, vt nisi omnia per
legitimos testes probare possit quæ af-
ferat, sistat se Sacratissimo Cæsari, ite-
rum in carcerem & mortem recta pro-
fecturus.

D V B I V M XIX.

*An de captis nomine Veneficij mox presu-
mendum sit eas necessario reas esse?*

STulta quæstio videtur; & esset lane-
ni quorundam, quod nollem dicere
liceret, Sacerdotum seu simplicitas seu
zelus, (ego inscitiam, imprudentiam,
& defectum iudicij interpretari soleo)
quærendi necessitatem mihi impone-
ret. Audio enim esse, qui cum carceres
inuisunt, ita afflictissimas custodias ad-
oriuntur, instant, vrgent, vexant, & ad
fatendum crimen sollicitant, vt iudica-
ri aliud non possit, quam quod plane
apud animum suum obfirmatum ha-
beant, nullam penitus earum innocentem
esse posse.

Interim quicquid se miseræ illæ plan-
gant, quicquid loqui, explicare causam,
de-

mox præsumendum sit eas necessario reas esse? II

deducere fundamenta suæ infamiationis paratæ sint, quicquid postulent audiri saltem, ac velut cum homine spiritali confidentius sine arbitris conferre, consilium rogare, consolationem aliquam in multiplicibus molestiis accipere, & quæ similia afflicti homines desiderare solent, non inveniunt nisi stultas furdas, & hoc vnicum animatas, quod perpetuo eis veneficij crimen in oculos impingant, ac tanquam omnino reas, non sat honestis titulis exornent: vocitant enim obstinatas, peruicaces, putidas meretrices, obsessas, diabolicæ frontis, mutos bufones, mancipia gehennæ, &c.

Quo accedit quod iidem apud Iudices, custodes carcerum, lictores, aliosve, nihil aliud ingeminant quam perpetuas instigationes ad acriter eas examinandas & torquendas: hanc & illam singulariter videri pertinacem, non esse dubium vllum quin Demon earum fauces obsideat, aspectu esse diabolico, non dubitare se vitam interponere quin vere Sagæ sint, & quæ aliæ sunt id genus

voces intemperanter iactatæ; sic vt etiam auditæ sint nonnunquam captiuæ dixisse (imo quid nonnunquam? frequētissimæ hæ sunt plurimarum voces) malle se ipsum adeo Carnificem quam eiusmodi Sacerdotem admittere; plus eum sibi molestiæ vna sua importunitate quam lictorem omnibus tormentis intulisse; nec modicum è contrario gauisæ sint iudiciales personæ se talem deniq; esse nactos spiritualium Præsidem, qui nō modo castigaret ac formaret iudiciorū zelum, sed & insigniter acueret. Sacerdotes tales ego aliquot & vidi & audiui, plures esse ex eo cōstat, quod audio Inquisitores, si qui alij sunt modesti & circumspecti, dictitare eos in rem suam non esse: tum vero quales descripsimus impetuosos & imperitos qui præter ventum quo se iactent nihil habent, stipendio vel eleemosyna mercari, aut esca saltem ac potione deuincire. Quam circa rem, vt mentem meam aperiā, dicam ad propositam quæstionem quod res erit. Itaque

RESPONDEO, De captis mox præ-

sumere quasi simpliciter nocentes sint, ac proinde ea facere quæ iam dicta sunt à quibusdam Sacerdotibus fieri, nimis quæ intolerandū est. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Supra ostendi nonnullas innocentes de facto cum nocentibus interimi, non igitur omnes captæ continuo nocentes sunt, non igitur obstinate id præsumendum, non igitur quasi sint opportunius vrgendæ, & omni penitus audientia excludendæ: promant si quid volunt: spiritualis viri est auscultare & instruere, ac seu nocentes sint, seu innocentes, spirituali consolatione & auxilio omnibus adesse.

RATIO II. Non esse certum quod ut quæque capta est mox vere nocens sit, ipsi Iudices præsupponunt. Ideo enim ad tormenta seu quæstiones procedunt, quia nondum liquet: si liqueret, non liceret ad torturam ire, ut infra dicam Dub. 39.

RATIO III. Docent omnes Theologi & Iurisperiti, cum res nondum liquet, præsumendum in partem meliorem: id enim postulare legem charitatis

& iuris, prout ipsi fufe persequuntur, Vnde caute statuerunt Honorius & Theodosius AA. cum aiunt: *Seruari iubemus, vt quicumque in discrimen capitis accersitur, non statim reus qui accusari potuit existimetur, ne subiectam innocentiam feriamus*, leg. 17. C. de accusationib. Simplicitas est quorundam Idiotarum, putare sic religiosa esse omnia acta & Iudicia publica, vt non saepe publice grauius erretur: placent verba cuiusdam Commentatoris in Euangelia quæ hodie legebam circa vincula Ioannis Baptistæ, & sic habent: *Non continuo malus est, qui in publica vincula conicitur ac detinetur, cum in his fuerint integerrimi saepe viri propter falsas accusationes &c. Magistratus & huius mundi Principes saepenumero sua abutuntur potentia*. Sic ibi.

RATIO IV. Non decet Sacerdotem nisi mansuetudo & mititas Christiana, quibus aperte repugnât omnia illa quæ ante de imprudentibus quibusdam memorata sunt, vti cuilibet ea examinanti facile apparebit: nolimus n. exaggerare quæ potius à vulgi oculis tegi oportebat.

RA-

RATIO V. Esto etiam vere nocentes sint quas huiusmodi aliquis Sacerdos praedicta ratione exercet; id tamen ipsi non certo constat: quin imo si constaret, adhuc tamen ne sic quidem importuna illa vexatio satis deceret aut conduceret: redderentur potius obstinatior, quam si benignitate & suauitate quadam agendi Ecclesiasticis personis propria ad veritatem incitarentur: quasi via ad agnitionem criminis perducere nequeunt, quid tum postea? patientia usurpanda est; fecimus, quod saluo decoro & conscientia fieri potuit. Quamquam id inficias non eo, cum benigniora media frustra tentata sunt, prodesse quoque subinde, & in quibusdam, acerbiores increpationes; sed ita tamen, ut identidem ad paternam quandam facilitatem redeatur, qua id agere videamur, ut ipsis ac saluti earum pie sincereque magna cum charitate consulamus, non ut eas quasi per vim reas facere velimus.

RATIO VI. Si vero innocens sit aliqua (ut sane multae esse possunt) in quam

monitor tam pertinacis imperitiæ incurrat, quid ei fiat propius, quam ut in desperationem decidat, aut lethalem animi mœrorem? quippe quæ ab omnibus deserta, quam aliquam adhuc in spiritali patre consolationis spem repertum iri existimauerat, ab hac etiam excidisse se animaduertat. Sane quidem, quæ suspiria, quos gemitus ea res nonnullis conciuerit, non mentiar, si mihi notum esse dicam. Videt Deus, & requiret, non ab iis solum qui hanc rem ipsi peccant, sed qui indiscretos eiusmodi in prouinciam periculosam mittunt. Id quod hac de causa moneo; quia nonnullibi obseruatum est, à quibusdam Ordinibus religiosis eos Sacerdotes in hanc rem expositos fuisse, qui vel à defectu iudicij, vel importunitate agendi, vel persuasione scientiæ cum inscitia coniuncta, vel in his omnibus simul insignes domi suæ haberentur; ut necessum deinde fuerit ob hominum querelas alios peritiores & discretiores emittere.

RATIO VII. Verendum est, ne cum

ita

ita imprudenter cum reis agitur, multum deinde committantur sacrilegæ confessiones, atque animarum salus in discrimen deducatur.

Narrabo quod de Sacerdote quodam mihi constat, qui non multo pauciores quam ducentas Magiæ postulas ad rogum comitauerat. Is eas in carcere auditurus confitentes, rogare solebat ante confessionem, num etiam in ipsa de crimine illo confiteri vellent, prout in tortura apud Iudicem fecissent? se simpliciter non auditurum quæ se ream factura non esset. Itaque si quæ ante confessionem non continuo promitterent, sed hærerent, & in genere solum dicerent, se in confessione veritatem dicturas, omnino à se repudiabat, cum addito: vt igitur more canum morerentur sine pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis. Vnde factum, vt nulla non seu nocens esset seu innocens, ni rursus subiici tormentis, aut instar canum, vt dicebat, mori vellet, cogeretur se ream in Sacramento facere, & sic plecti. Nuperrime id clarissimus Iuris

Doctor in mensa publica referebat in laudem eius Sacerdotis tanquam insignne eliciendæ veritatis stratagemata. Ego autem admirabundus ingenti cruce me signabam, & ingemiscebam: tanto amplius, quod Doctor hic Inquisitor esset in Sagarum causis, cui is Sacerdos pro Sagarum Confessario adiunctus erat: dignum quippe patella operculum. Itaque stimulante curiositate ipse deinde carceres accessi, observaturus an sic esset: Dicere non expedit quæ tunc deprehendi.

Memini enim sententiæ quam alicubi Tannerus citat ex Ecclesiastæ ca. 4. v. 1. *Verti me ad alia & vidi calumnias quæ sub Sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos: & laudavi magis mortuos quam viuentes: & feliciorum utroque iudicavi qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub Sole fiunt.* Porro stratagemata hoc iam memoratum, sunt & religiosi quidam alij qui nuper imitari ausi sunt. Ut nesciam quid sentiendum sit de Religiosorum
Su-

Superioribus, qua conscientia ad hæc non attendant?

RATIO VIII. Nimis incauta dicta sunt, & minime Sacerdotem decent vltima illa, quæ item memorabam: *hanc & illam singulariter videri pertinacem; non esse dubium vllum quin Demon earum fauces obsideat; aspectu esse Diabolico; non dubitare vitam interponere quin vere Sage sint.* Si de triuio quispiam sic loquatur, reprehendi debeat; quanto magis Sacerdos, quem timere par est ne his ac similibus causa sit reis grauium tormentorum & mortis, ideoq; irregularitatis censuram incurrat? Quanquam quid Irregularitas sit, & quo modo contrahatur, imperiti huiusmodi non norunt. Audiebam nuper de Sacerdote quodam, etiam, si diis placet, vt sibi videbatur, non parum docto; solere instigare Iudices, vt has illas (*in particulari*) caperent, torquerent: tum & ne annis certorum quorundam puerorum parceretur monere; videri hunc & illum capacem esse supplicij; plecterentur sine scrupulo; non esse quod emendatio speraretur: iuuare

et-

124 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quæst. sentiendū*
etiam strenue in complicibus expiscan-
dis, quas & ipse in pugillares suos exci-
piebat; assistere item torturis, instrue-
re, suggerere argumenta, quibus cul-
pam amplius deprehenderent, & simi-
lia complura, quæ iam pene excide-
runt. Quid hic autem de Irregularita-
te studuisse potuit? Vnde mirum non
erat, si tam insignem adiutorem mire
Inquisitores, ipsi æque periti, suscipe-
rent, & mirarentur tanquam homi-
nem de cælo sibi allapsū, qui ipsissi-
mam agendi praxin solus combibisset
ad omnium Theologorum speculan-
tium inuidiam. Quæ hæc autem mise-
ria & inscitia nostrorum temporum;
aut quid iuuet literas vidisse, si hic igno-
rantia est honos? Legant Confessarij
quæ infra quoque dicam dub. 30. vbi eos
instruo.

D V B I V M X X.

*Quid de Tormentis seu quæstionibus sentien-
dum? An periculum morale & frequens
innocentibus inducant?*

RESPONDEO, Ea est vt plurimum
con-

An periculū morale & frequēs innocētib. inducāt? 125
conditio torturæ, vt cum vltro citroq;
quæ id genus vidi, legi, & audiui, apud
me memoria peruoluo, decernere non
possim aliud, quam quod frequens &
morale periculum innocentibus indu-
cat, & Germaniam nostram impleat Sa-
gis ac sceleribus inauditis: nec Germa-
niam solum, sed quamcunq; aliam
nationem, quæ idem experiri incipiat.
Rationes istæ sunt:

RATIO I. Tormenta passim vsitata na-
tura sua ingentia sunt, & dolores cau-
sant supra modum acerbos: hæc autem
maximorum dolorum natura est, vt
dum eos declinare liceat, non vereamur
vel in ipsam mortem incurrere:
periculum igitur est, ne non multæ, vt
se cruciatibus equulei expediant, fa-
teantur crimen quod non habent, ac
quæuis de se scelera mentiantur quæ-
cunq; vel suggerunt quæsitores, vel i-
psi rei vt fateantur meditati antea sunt.

RATIO II. Id adeo verum est, vt robu-
tissimi quidam, qui grauissimorum
scelerum causa in tormentis pepend-
rant, sancte mihi affirmarint, nullum
tan-

126 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quest. sentiendi*
tantum excogitari posse crimen, quod
non promptissime sibi imposituri fuif-
sent, si eius confessione tantisper se tan-
to cruciatu excipere licuisset: quin imo
antequam reduci se eodem paterentur
potius in denas mortes rectis pedibus
insulturos esse. Quod si inveniuntur a-
lij, qui discerpi potius quam silentium
soluere in equuleo malint (vt de Ægy-
ptiis memorat Ælianus in Historia va-
ria lib. 7. cap. 8.) ij&rari sane hodie sunt,
& subinde non bonis artibus aduersus
omnem doloris sensum muniti: Vnde
non immerito lex i. ff. de quaestionibus
Torturam appellat rem fragilem & pe-
riculosam; sic enim loquitur: *Quaestioni*
fidem non semper, nec tamen nunquam ha-
bendam Constitutionibus declaratur: Ete-
nim res est fragilis & periculosa, & qua ve-
ritatem fallat. Nam plerique patientia siue
duritia tormentorum ita tormenta conte-
mnunt, vt exprimi eis veritas nullo modo
possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quid-
uis mentiri quam pati tormenta velint: ita
fit, vt etiam vario modo fateantur, & non
tantum se, verum etiam alios comminentur.

Hinc

Hinc & Cicero in partitionibus : *Dolorem fugientes, inquit, multi in tormentis ementiti per sepe sunt, mori quē maluerunt falsum fatendo, quam inficiando dolere* : Et idem pro Sylla non magis oratorie quam vere : *Quæstiones nobis seruatorum ac tormenta minitantur ; in quibus quanquam nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiusque tum animi tum corporis, regit quæsitio, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tot rebus & angustiis nihil veritati loci relinquatur, &c.*

RATIO III. Atque ut magis innotescat vel tormentorum magnitudo, vel impatientia nonnullorum, hoc exemplum esto : scient Confessarij, qui experientiam aliquam habent, reperiri nonnullos, qui ubi falso quospiam in tormentis detulere ; post autem in pœnitentiæ sacramento intelligunt non posse à peccatis absolui, nisi quos falsa accusatione in vitæ discrimen coniecere, rursus eripiant ; excipere solere, id se facere non posse, quod timeant, ne si canant palinodiam, rursus in quæstiones
repe-

128 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quaest. sentiendū*
repetantur: Ad quod si instet Confessa-
rius, nihilominus non posse innocentes
in culpa relinqui sub pœna damnatio-
nis ; reperiendam aliquam esse viam
qua delatæ iuuentur , respondere non
raro; se vero quavis ratione innocentiae
eorum consulere paratos esse, sed ni ali-
ter queant quam cum periculo redeun-
di in quaestionem, non posse neque vel-
le, ne quidem si de salute sit actum. Ex
quo igitur infero in hunc modū: si non-
nullis ita grauis ac intolerabilis tortura
est , vt damnari potius quam torqueri
sustineant, quis neget prudenter & cum
ratione credi posse quod diximus: ni-
mirum torturas has non leue secum
trahere periculum, ne, si non serio oc-
curratur, nocentum numerum inno-
centes exaggerent.

RATIO IV. Ego de me fateor, tam mi-
nime tantis pœnis exhauriendis subsi-
stere, vt si in quaestiones abriperer, non
non dubitarem mox ipso initio reum
me cuiuscunque maleficij statuere, &
mortem potius quam tantos cruciatus
amplecti: praesertim cum (vt suppono ex
com-

communiori Theologorum sententia) non peccet mortaliter, qui se reum facit vi tormentorum adactus. Idem audiui de se dicentes, viros non paucos, admodum religiosos, & alioqui laudatissimæ constantiæ ac fortitudinis insignis; qui consciij sibi communis fragilitatis & acerbitatis huiuscemodi pœnarum, non audebant de se nisi humana omnia promittere. Ut sane imprudentiæ arcessi non debeam, si metuere me dicam, ne vbi in imbelles fœminas quæstiones exercentur, falsissimas confessiones exprimat torturæ vis, atque ita in periculum & pœnas innocentes iuxta ac nocentes vocentur. Lege hic, & considera quæ infra in Appendice dicuntur.

RATIO V. Auget vero periculum in negotio Sagarum, conditio ipsius sexus. Quis nescit quam animal sit imbecillum mulier, quam impatiens dolorum, quam promptum lingua? quod si ne viri quidem, vt iam diximus, etiam religiosi, ita animo valent, quin mortem quam tormenta malint, quid

K

de

130 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quaest. sentiendu*
de fragili illo sexu praesumendum e-
rit?

RATIO VI. Auget item periculum,
quod leuissimis vt mihi quidem videtur
de causis, certe viro cordato indignis,
tortura decernatur: vt ex fama sola, aut
ex denunciationibus, aut vtroque; cum
neutrum quicquam merito habere mo-
menti debeat, vt infra suo loco osten-
dam, Dub. 34. & Dub. 44. & seqq.

RATIO VII. Auget item periculum,
quod in crimine hoc Sagarum acerbio-
ra fere tormenta vsurpantur quam in a-
liis, quodq; vt his diebus audiebam, no-
nullibi leuiora putat esse quae haecenus
in vsu sunt, proindeq; noua cogitant:
quod tamen nec in atrocissimis debere
fieri docet Farinacius lib. 1. Tit. 5. q. 38.
nu. 57. ex communi sententia: Est enim
res digna Phalaride quopiam aut Peril-
lo non homine Christiano, vt rectissime
notat Petrus Gregorius Tolosanus synt.
lib. 48. cap. 12. nu. 25. & Iulius Clarus lib. 5.
Brunus & alij. Nam si quae haecenus ser-
uamus, adeo periculosa sunt, vt dixi,
quid fiet, si saeuitiam nouis commentis
in-

An periculū morale & frequēs innocentib. inferāt? 131
intendimus? Et tamen hodie Magistratus etiam Ecclesiastici hæc suis Officialibus permittunt.

RATIO VIII. Auget item periculum, quod non solum, vt iam dixi, acerbiora fere tormenta in hoc crimine vsurpantur; sed quod præterea quantumcunq; hic excedatur seu in modo seu tempore, nemo tamen sibi vllum faciat conscientiae scrupulum. Vt mirum sit in omni alio peccatorum genere esse qui se accusent in foro pœnitentiæ, sed hic plane esse neminem vel pœnitentium qui accuset, vel confessorum qui roget: cum tamen annexa hic sit restitutionis & satisfactionis obligatio. Itaque mihi constat enormioribus torturis multos esse mortuos, multos etiam in omnem vitam inutiles redditos, multos ita laniatos & scissos, vt cum capite plectendi essent, non ausus fuerit licitor pro more humeros nudare, ne crudeli spectaculo populum concitaret: quosdam in ipsa adhuc ad supplicium via expedi-ri debuisse, ne antequam peruenirent, mortui conciderent, &c. Nemo tamen

K 2 . ad.

132 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quæst. sentiendū*
adhuc erit qui conscientiam pacatissi-
mam non gerat, aut tantillum se existi-
met in conscientia ad satisfactionem
teneri.

Iam ut dicam de tempore; sane qui-
dem grauissimus est torturæ dolor, si
vel dimidium quadrantem, imo hunc
dimidium solum duret; quid erit si per
quadrantem? quid si per duos quadran-
tes? quid si per horam? Ac licet proinde
Paulus III. Pontifex in Bulla quadam
quæ continetur in Bullario, i. par. fol. 471
prohibuerit, reum detineri in Tortura
per longum spatium, ut vnius horæ:
nunc tamen mitissimi Iudices (nam de
seuerioribus ne loqui quidem lubet)
tam minime hic peccare hodie timent,
ut ad horam vnā vel duas dimidias
torquere plane solenne fecerint, adeo
ut insufficiens nominetur quæ id tem-
pus non expleuerit, ut infra dicam
Dub. 23.

Quis hic subsistet? quis non mori
malit, & vel sexcentis mendaciis tantas
pœnas redimere? Quod si aliquæ adhuc
id tempus silentio transmittunt, nec
men-

mentiuntur, causa subest paucis cogitata, sed vt experientia multa didici verissima, & notanda. Pleræque enim omnes apprehensam hanc opinionem habent, mortaliter peccare ac saluari nullatenus posse, qui tantum scelus quantum est Magia, in se innocens susceperit: ideoq; ne in animam suam sic grauer peccent, aduersus intolerabiles pœnas totis viribus luctantur; quibus tamen tandem vel sic quoque, cum extremam patientiam consumpserint, succumbunt: ac tum demum quod existiment iam vtique de æterna sua salute esse actum, incredibile dictu est quanto mœrore in carcere se conficiant, atque etiam subinde desperationi se tradant, si nullum inueniant qui erigat & erudiat. Ceterum quæ licere sibi putant cogentibus tormentis falso crimini se submittere, non sustinent sane tantas pœnas, sed maturius occurrunt, & quælibet in se mentiuntur. Scio quid loquar & Confessarios omnes per viscera misericordiæ Dei nostri obtestor, eos se se præbeant spirituales viros, humiles, mites,

134 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quæst. sentiendū*
prudentes, & simplices, quales suos de-
bere omnes esse legifer noster dixit:
deprehendent plurima quæ hætenus
ignorant. Vnde &, quod multis nunc
indies contingit, cohibebunt paulatim
impetus suos, & correctiore oculo no-
tare incipient quam non temere suspi-
cari voluerim, ne non plurimus in Ger-
mania sanguis innocens sit fusus.

RATIO IX. Auget item periculum,
quod etsi acerbissimæ torturæ sunt, ta-
men neque Iudices quidem neque alij
multi eam acerbitatem apprehendunt.
Non apprehendere autem colligo ex
quadam valde ipsis vsitata phrasi, cum
dicūt, aliquas se reas esse factas sine tor-
tura. Nam ita ego met his meis auribus
non semel & Iudices & vero etiam Sa-
cerdotes audiui affirmantes, atque in-
de probantes eas igitur sine vlllo dubio
nocentes esse. Mirum est quo tandem
loquēdi licentia egrediatur: cum enim
quærere deinde institui, nū sic haberet,
intellexi eas omnino tortas fuisse; sed
tantum prælo quodā ferreo & lato, cuius
lamina anterior acutis striis fulcata cum
ob

ob tibias, vbi acutissimus est sensus, vehementius vrgetur, ac caro, exsiliēte vtrinq; sanguine, instar placentæ comprimitur, is necessario existit dolor, quē etiam robustissimi quique viri intolerabilem sibi visum esse dicunt: Et hoc tamen isti affirmabant esse fateri sine tortura: hoc spargunt apud vulgum, hoc scribunt ad Principes; non esse quod de crimine Sagarum dubitent, cum & vltro plurimæ sine tortura fateantur. Et quid igitur illi apprehendunt qui hos dolores non apprehendunt? quid iudicant & resoluunt consulti Doctores, qui nondum Inquisitorum idioma seu phrasēs intelligunt? Vbi iam autem quod docent omnes Criminalistę, vel ipsū meum torturæ æquiualeere torturæ, ac proinde neque hunc sine magnis indicis posse incuti? Quod si eo hodie ventum est, vt nec ipsa tortura, tortura sit, quid metus torturæ erit?

RATIO X. Auget item periculum, quod exprōmimus hodie tormenta in quosuis sine discrimine. Quā in re vereor, vt seueritate ipsos ethnicos vi-

136 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quæst. sentiendū*
deamur anteire velle, qui tamen olim,
& atrocissimis, continuisq; bellis, & cru-
delissimis gladiatorum spectaculis, tru-
culentiam suam indies de industria a-
cuebant. Nam apud eos quidem non
nisi soli serui tormentis rogabantur, il-
lorum hæc pœna tantum erat: & qui il-
li autem serui erant? qui nequam? lege
comicos, Terentium, Plautum, Poetas
cæteros, inuenies fuisse quendam quasi
omnis insignitæ improbitatis florem,
nequitiae spumam; mendaciorum ar-
chitectos, falsarios, periuros; ad fraudes
& omne scelus ab vnguiculis eruditos;
non nisi merissima verberum, neruo-
rum, flagellorum, fustium mancipia, ad
omnem cuiusuis doloris patientiam as-
suefacta. In hos igitur duntaxat, tam a-
cerbas quæstiones exercebant, iam an-
te de nequitia notos; in quibus etiam si
erratum fuisset, facilior iactura erat;
cum pene ante mortem meriti essent:
non in cæteros incognitæ adhuc duri-
tici & nequitiae; quippe quos merito
formidabant nimis facile etiam contra
veritatem dolori cessuros. Sed nos mo-
do

do post Christi legem paulo mitiores facti, transferimus eas in quoscunque nulla nondum simili improbitate, & dolorum vsu, ac sufferentia notos.

RATIO XI. Auget item periculum, nequitia & libertas nimia carnificum. Putaram, ego eam esse oportere iudiciorum sanctitatem & religionem, vt licitoribus ne quidem verbulum mutire liceret, sed ea tantum simpliciter exequi quæ iuberentur: nunc ij quibusdam locis dominari mihi visi sunt, & pro sua libidine torquendi modum definire. Ipsi vrgent, instant, rogant: verbis stimulant pendentes, intentant terribiles minas atroci voce ni fateantur; exacerbāt etiam tormenta, atque adeo intendunt vt impossibile sit tolerare. Hinc laudes quorundam licitorum & prærogatiuæ memorantur, quod nemo vnus reus sub ipsis vocem non ruperit: & tales accersuntur cum alij defecere; ij palmam ferunt. Quos sane etsi neque auuiditas lucri, neque innata sc̄uitia extra metam rapere posse crederetur, nihilo adhuc tamen minus ob solam qua laborant

138 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quest. sentiendū*
infamiam à quacunque agendi & lo-
quendi libertate prohiberi oportuerat.

RATIO XII. Auget item periculum,
quorundam Quæstorum seu Iudicum
qui tormētis præsumt laxa conscientia,
imo intolerāda iniquitas. Serio cauent
iura, ne de quoquam complice seu cri-
minis consorte nominatim quis in tor-
mentis interrogari debeat, verba sunt
leg. i. ff. de Quæstionib. *Qui questio-
nem habiturus est, non debet specialiter in-
terrogare an Lucius Titius homicidium fe-
cerit, sed generaliter quis id fecerit? Al-
terum enim magis suggerentis quam requi-
rentis videtur, & ita Diuus Traianus re-
scripsit.* Idem cautum est in Constitu-
tione pœnali Carolina artic. 13. ac ne-
mini non recta ratio sic dicat, quam
& lex tangit, ideoq; & ad crimina Ex-
cepta transit. Nihilominus non desunt
hoc tempore, qui contrarium audeant,
& velut in os indant reis quas accusent.
Infero pro exemplo quod sequitur:
Anni sunt aliquot, cum in loco quo-
dam Germaniæ, vbi multa ac seuera
in Sagas animaduersio erat, colloqui
sic

sic casu cœpi cum viro graui, cana & promissa barba, locoq; inter suos honesto. Loquebamur autem de Sagarum suppliciis, earumq; tum ingenti frequentia; quam quod ego admirari me dicerem, ingemiscens ille: Nouerit, inquit, qui humana omnia tuetur, Deus, an & omnes, quæ nunc quidem pœnæ, culpæ etiam consortes sint. Nam & ipse ego anno superiore iudiciis affedi: Sed, vt denique me inde deducerem, conscientia persuasit: neque enim ferre admodum, neque impedire poteram austeritatem Iudicis. Ad quod ego: & quæ illa inquam austeritas erat? ea, inquit ipse, quam in quæstionibus adhibebat: Pendentibus enim reis & de se confessis, cum de aliis quoque rogarentur, atque illæ autem constantissime negarent, aliam se vllam nosse, tum ipse: an non igitur & Titiam tu nosti, inquit? an non in tripudiis vidisti? ad quod si ausa quæ esset respondere, se vero nihil penitus de ea mali scire; tum ille mox ad carnificem conuersus: Trahe, inquit licitor, tende fidiculas.

Quo

Quo trahente, cum illa obruta dolore exclamaret, imo, imo, remitte lictor, noui, noui Titiam & vidi, non negabo, referebatur denunciatio hæc in acta; ac deinde mox eodem modo de Sempronia quoque rogitabat; de qua si item initio negaretur, monebat propere lictorem vt attraheret, dum & Sempronia esse rea diceretur; atque ita consequenter de aliis, donec minimum tres aut quatuor cuius quantumuis reluctanti exsculpisset. Nescio quid dicam: hæc tamen mihi senex ille vt verissima referebat. Iudicet nunc Lector, si ita agitur, vnde tantus sit nobis in Germania numerus Sagarum: Iudicet quam absurde & imperite censeam morale & frequens periculum innocentibus per tormenta superduci? Væ autem iterum Principibus qui in Sagas acriter inquiri volunt, nec maiore diligentia Iudiciis prospiciunt! Vix hæc scripseram cum superuenit amicus quidam meus; cui cum sciscitanti quid meditarer, repeterem quod scripsi, intuens me ille ac non modeste arridēs: quin tu, inquit, exemplum

plum hoc quod narras quantocyus expungis? non opus iam exemplis est in re quotidiana & tam vulgari : non hoc vnus ille Iudex quem dixisti, sed plures hodie faciunt: est hęc praxis admodum vsitata & frequens; ipse interfui, vidi, atque his auribus audiui. Adeo vt in loco quodam nuper cum Iurisperiti eo coegissent Inquisitorem in illis partibus sequentem, vt ne ibi in vllum complicem nominatim inquireret, nec an in hac, aut ista domo aut platea, aut tribu quis nocens esset ; non parum triumpharint, tanquam optime de popularibus suis meriti: cum in aliis locis, vbi contradictores non inueniret, eo quo dixi modo sœuire pergeret.

Quid hic dicam? væ iterum Principibus. Potestne autem sine graui admodum culpa ignorare hæc is, qui vel maxime scire debet, cum & ego non nesciam cui nescire licuit? Sed quid volumus? Consiliarij eorum & Confessarij tacent, æque omnium quæ geruntur nescij ; vnde nec conscientiam suam nec alienam mouent.

Ita-

Itaque, ut deinde ipse quoque obseruare cœpi, communis hæc est multorum Quæstorum praxis, ut seu circa complices, seu circa scelera admissa, seu circa loca & tempora tripudiorum, seu circa alias circumstantias quascunque, nominatim aut quasi nominatim in os indant reis quid respondeant: quæ omnia cum sic pluribus eadem suggesserint, mirifice deinde venditant apud Principes aliosve, quod tam multæ in iisdem plane punctis accurate conuenerint. Quæ hæc autem cæcitas Germaniæ est? An existimant Magistratus, se absque grauissimis peccatis dissimulare hæc delicta Quæstorum tam periculosa innocentibus posse? Et tamen nuper Prælatus quidam Ecclesiæ non dissimilem quærendi modum approbabat; dum annueret non sibi displicere, quod maleuolus Inquisitor quispiam mulierculas suas rogitalset, nullum ne etiam Parochum seu Ecclesiasticum in conuentibus uidissent? Præclara sane ratio! quasi non hac via quiuis tandem hominum ordo

in

In periculū deduci suggestionē possit? ut profecto egregie deinde vir magnus cum hæc audiuiſſet, ita responderit: Diceretur Prælato illi, rogandas potius mulierculas videri, nunquid viſi quoque ſint Eccleſiæ Prælati? & ſi negent tam diu cædendas eſſe, dum affirmant &c. quippe cum non minus eorum aliquem, quam quemuis alium nominaturæ ſint, ſi modo nec Quæſitor ſuggeſtione, nec liCTOR fidiculis parcat. Et huiuſmodi Doctores Principes conſulunt, horum ſpiritus & imperitiam Reſpublica pati debet. Prudenter vero prouidit Princeps ille, qui nuper Inquiſitori cuidam ſuo expreſſe reſcripſit, ne de Eccleſiaſticis vel in genere vel in ſpecie dicto modo rogaret. Doleo tamen non parum, quod ignoret, id eum Inquiſitorem ex eo tempore minime obſeruare: ſic enim exiſtimo, in his cauſis tanti momenti non ſatisfacere conſcientiæ ſuæ Principem, ſi quid recte mandet; niſi etiam ad executionem eorum quæ recte mandata ſunt, aduigilet. Qua in re, ſi etiã pientiffimus Princeps

In-

Inquisitori sæculari addat non neminem virum Ecclesiasticum, qui cum auctoritate attendat, ne quid incautius in eum ordinem impingatur. Videndum id sane erit, quod multos audio vociferantes, ne is vel cognatione, vel & moribus ac truculentia sæculari Iudici iungatur, quiq; vel superbus esse audiat, vel avarus, vel imperitus. Præstet fortasse Syndicos habere occultos, vti supra dixi Dub. 9. rat. 8. Interim non parum placet ingeniosum illius Inquisitoris inuentum, de quo nuper audiebam, cum in loco quodam capere & torquere incepisset, primum omnium rogauisse, num qui è Senatu in conuentibus comparuissent? vt videlicet primoribus illius loci primum sublatis, tanto deinde facilius in cæterum gregem lanienam immitteret.

RATIO XIII. Auget item periculum, quod in iam dicta suggerendi industria non modo Quæsitores versati sint, verum etiam ipsi adeo lictores egregie profecerint, tanto maiore artis successu, quanto minus id notum Inquisitoribus

An periculū morale & frequēs innocētib. inducāt? 145
bus est, si tamen semper est ignotum:
Nam lictores quidam, cum reas simpli-
ciores ad tormenta præparant, prius in-
struunt quas audacter complices edi-
cant: aiunt talem & talem ter qua-
ter &c. denunciata[m] ab aliis esse, ca-
ueant ne tergiuersentur & denunciare
detrectent, de quibus tamen iam satis
constet, & quæ nihilominus non eua-
dant: sequantur consilium suum, se cle-
mentem eis fore: Hæc illi: sed & sugge-
runt iniqui nebulones quid alię de ipsis
quoque falsæ sint, vt discant quid de se
fateri habeant si tormentis superentur.
Vnde fit, vt cum deinde eadem de se fa-
teantur cum iisdem circumstantiis quę
aliæ de ipsis prius sunt confessę, mirifice
triumphent Quæsitores & in protocol-
lis eximie notent, quasi certissimo iam
ipsam manibus veritatē teneant; qui-
pe quod alioqui sic exacte congruere
accusatę cum accusantibus non potuis-
sent: nec animaduertunt ingeniosissimi
homines lictorum fraudem, quam vel
ego non nimis miris industriis vestiga-
re potui. Ita qui occultissimum, vt vo-
L cant,

146 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quasi. sentiendū*
cant, Sagarum crimen in lucem factant
producere, crassissimam suorum licito-
rum nequitiam latere patiuntur. Di-
scant hinc Principes, quæ vis insit illi
phrasi, cum aiunt: Titiam ultro in ea-
dem puncta incidisse, quæ de ipsa alia
denunciabant.

RATIO XIV. Auget item periculum,
quod si semel vel vnica tantum vere in-
nocens vi tormentorum superata ream
se criminis ac flammæ fecerit, conti-
nuo innumeras quoque alias innocen-
tes in eundem reatum pertrahi neces-
se sit. Id quod sic ostendo: Gaia inno-
cens mentita est se Sagam esse: mox er-
go postulabitur socias vt prodat: si ha-
buisse neget, fides abnuetur, tolletur in
quæstionem, in qua si sese met ante ser-
uare non potuit, nec deinde alias serua-
bit: *Facile enim*, vt ait Paulus Iuris Con-
sultus lib. 5. sent. tit. 12. *alienam salutem*
in dubium deducet, qui de sua desperauit.
Accusabit igitur quas nescit, atque eas
in primis quas meminerit infames au-
diuisse: quas proinde, si vt fieri non se-
mel vidi, ob vnã hanc denunciatio-
nem

An periculū morale & frequēs innocētib. inducāt? 147
nem cum infamia cōiunctam in carcerem ac tormenta ambulare oportuerit, ac deinde rursū harum quoq; singulæ subiectæ pœnis suas item complicēs effari cœperint, quis non videt intra breuissimum tempus futurum, vt denunciantium & denunciatarum finis vix sit inueniendus: præsertim si ferocior sit Iudex, & eorum Autorum sequatūr sententiā, qui vel vnicam, vel plures aliquot cōplicum denunciations nullis aliis iudiciis comitatas ad torturam, imo & ad condemnationem valere volunt in criminibus Exceptis. Punctum hoc cum attentius cōsidero, non semel ad insignem Germaniæ cæcitatem attremui. Consideret quoque Lector, & dubitabit non nemo, in tota hac materia Sagarum quid credat, & an omnino quicquam credat. Itaque cogentibus tormentis incredibile dictu est, quanta de se ipsis, quanta de aliis mentiantur: quicquid tandem verum esse tortoribus placuit, id est verum: ad omnia annuunt torturæ; & cum deinde reuocare non audeant, morte omnia

148 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quaest. sentiendū*
obsignantur. Scio quid loquar, & ad Iu-
diciū illud prouoco, quod viui mor-
tūq; præstolantur; in quo admiranda
patefient, quæ nunc inuoluta tenebris
sunt. Id ex animo pronuncio, nescire
me à multo tempore, quid Authoribus
iis, quos antehac prolicente curiosita-
te lectitare & æstimare solebam, Remi-
gio, Binsfeldio, Delrio, ac cæteris in vl-
la re fidei possim adiungere; cum omnis
fere eorum de Sagis doctrina non alij
imposita fundamēto sit, quam vel Nar-
ratiunculis quibusdam, vel Cōfessionibus
per torturas expressis. Nouit DEVS,
quot gemitus ex imo corde deductos
effuderim, cum hæc mecum etiam no-
ctibus per sæpe vigilans attendere,
nec tamen modus occurreret quo tan-
tis per sistere liceret opinionum vulga-
rium torrentem, dum absque præiudi-
cio & deprauato affectu rem altius re-
petere hominibus luberet.

RATIO XV. Auget item periculum,
quod si qua semel dolori dedit, vt rea ef-
se vellet, iam omnem sibi viam ad salu-
tem occluserit, nec spes vlla reliqua sit
iulce-

An periculū morale & frequēs innocētib. inducāt? 149
suscepti semel criminis excutiendi. Ne-
gotium periculosum!

Nam si post tormenta se corrigat ac
dicat, vi doloris, non veritatis laxasse
linguam, repetetur in quæstionem: in
qua si paulo prius tenere vocem non
potuit, nec nunc tenebit, irritato per i-
terationem pœnæ doloris sensu. Ac si
post torturam hanc secundam, iterum
se corrigat; sane tertiam experietur.
Ultra quam etsi negent Autores boni
Petrus Gregorius Tholosanus, Gome-
zius, Lessius, Delrius, & alij plurimi ab
hoc citati lib. 5. sect. 9. procedi oportere,
atque ita tum demum reuocationi ad
absolutionem esse locum: tamen ne id
quidem satis iuuerit; cum imprimis vix
reperientur quæ nō mori malint quam
ad quæstionē tertiam peruenire; dein-
de autem & Autores alij ferociores non
desint, qui etiam ultra tertiam vicem in
atrocibus criminibus eundem esse pu-
tent: quorum proinde opinionem se-
ueri iudices sequentur. Quod si vero et-
iam adductę tandem reæ in supplicij lo-
cum, cum à tormentis non habent me-

150 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quasi. sentiendū*
tuere, iam flammam intraturæ, reuocent
audacter, quæ sunt doloris coactione
confessæ; ne id quidem quicquam ha-
bet ad salutem momenti. Contemnunt
enim Iudices, & ei potius insunt Con-
fessionem, quæ iudicialis fuit in tormentis
facta: ut hæc vltima ante mortem reuo-
catio omnino frustra suscipiatur; proin-
deq; verum maneat quod dixi; præci-
sam omnem esse spem correctionis, ubi
semel in tormentis lapsu linguæ susce-
pta culpa est.

RATIO XVI. Auget item periculum,
quod si quæ est contratio dolori nil dedit
ut fateri voluerit, nihilominus nec sic
eripere se possit, & ab asperso crimine
purgare. Toties enim ad tormenta re-
uocabitur, dum succumbat, & vox ve-
niat in potestatem tam frequentium pœ-
narum. Erat aliquid, si post vnam quæ-
stionem procellam constanter elisam, in-
tuto salutem statuere liceret: Nunc il-
la repetitio & frequentatio fideicula-
rum, virgarum, facularum, &c. passim vi-
sitata, spem omnem interficit vnquam
emergendi. Quæ quidem in re aut ve-
he-

An periculū morale & frequēs innocentib. inferāt? 152
hementer cum pientissimis multis viris
deliro, aut videre sane nequeo, quo tan-
dem modo sufficienter innocentibus
à periculo sit cautum, quin innumera-
biles & perierint hætenus, & in poste-
rum peritura sint. Rectissime nuper
religiosus quidam vir, ingenio perspi-
caci, cum apud iudiciales quasdam per-
sonas de hoc argumento esset sermo,
quæstionem eis hanc sub finem propo-
suit: doceri se cupere, quis tandem ille
esset modus, quo is sese liberaret, qui
vere innocens in vincula venisset? ad
quod cum diu non satisfacerent, nec il-
le tamen premere desisteret, id tan-
dem responderunt; se ea nocte desuper
medituros esse. Ecce autem hi tales
cum iam tot ante pyras incendiissent, i-
ta adhuc eatenus processerant, vt ne-
que in illum diem modum assignare
sufficientem possent, quo qui vere in-
nocens fuisset, se eripere ex eorum ma-
nibus potuisset. Ego eandem quæstio-
nem Magistratibus Germaniæ propo-
no. Et si quis erit qui putet se eum mo-
dum inuenisse: iam hoc ipso ostendet

152 Dub. XX. *Quid de Tormentis seu quæst. sentiendū*
nescire se quid geratur; & si nesciat, in
periculo salutis suæ esse, cum scire de-
beret. Legat igitur quæ adhuc deinceps
dicemus, & tamen omnia dicere non-
dum nobis expedit, cum ea tempora
sint quæ non ferant. Et quid miramur
si omnia sunt Sagis plena? Miremur in-
signem Germaniæ cæcitatem, & stupo-
rem etiam peritorum. Sed hi nimirum
quieti & lautitiis assueti, ac post forna-
cem commentari soliti, cum nec spe-
ciem quidem vllam doloris cōceperint
animo, non secus de reorum tormentis
sentire ac loqui solent, ac tam liberali-
ter ea decernere, quam si cæcus de co-
loribus differat, quorum imaginē non
habet. Dicit de iis non incongrue potest
quod habet Scriptura, Amos cap. 6. *Bi-
bentes vinum in phialis, & optimo unguen-
to delibuti, & nihil patiebantur super con-
tritione Ioseph.* Qui si deinde ipsi, tor-
mentis vel per semidimidium quadran-
tem horæ admouerentur, omnem subit-
o sapientiam suam & Philosophiam
tam magnificam in terram excute-
rent: neque enim non plane infantili-
ter

An periculū morale & frequēs innocētib. inducāt? 153
ter de rebus quas nesciunt, philosophantur.

Vnde, vt concludam; omnino sentio cum ornatissimo quodam viro & amico meo, qui sic loqui solet lepide & vere: Quid, inquit, tam sollicitē maleficos quærimus? Heus, inquit, Iudices, ostendam extemplo vbi sint: Agite, rapite Cappucinos, Iesuitas, Religiosos omnes & torquete, fatebuntur: si qui negant, repetite ter quater, fatebuntur: si adhuc obstinati sunt, exorcisate, detondete: vtuntur maleficio, obdurat eos Dæmon, vos procedite; tandem dabunt manus. Tum si plures vultis, rapite Ecclesiæ Prælatos, Canonicos, Doctores; fatebuntur. Nam quid miseri illi & delicati, qui subsistent? Quod si adhuc plures vultis; vos ipsos ego torsero, & me vos deinde: non diffitebor quod vos fassi eritis; sic omnes Magi sumus. Nam scilicet nos ij erimus, qui tot pœnis toties repetitis vocem subtrahere possimus fortes & constantes viri! Sic ille.

DICES, Imo falsum est quod de repetitione pœnarum dicitur: neque enim

L 5

repe-

repeti tormenta leges volunt, nisi noua
eaq; vrgentissima indicia afferantur.

RESP. De eo loquor non quod leges
volunt, aut quod ratio præscribit; sed
quod nunc passim Iudices vsurpant.
Alia in speculatione vera sunt, alia in
re ipsa facta fiunt. Id declarauero, si i-
dem argumentum à noua quæstione
latius persecutus fuero. Quæratu-
r igitur:

D V B I V M XXI.

*An accusata Veneficij sæpius torqueri
possit?*

Distinguenda quæstio est, vt hæc
duo quæri intelligantur:

I. An iterum torqueri possit, quæ se-
mel torta & confessa est, post autem re-
uocat confessionem?

II. An iterum torqueri possit, quæ
semel torta sed confessa non est? dicam
de vtroque. Itaque

RESPONDEO I. Si quæ semel torta
confessa de se crimen est, post au-
tem reuocat, volunt repeti in torturam
posse, etsi noua indicia non superuene-
rint:

rint: deq; hac repetitione loqui intelligenda est lex 16. ff. de quæst. cum sic ait: *Repeti posse quæstionem Diui Fratres rescripserunt.* Et ratio est, quia in primis prior confessio in tormentis facta, est loco semiplenæ probationis, & facit Indicium sufficiens, vt habet Wefenbecius hoc loco: deinde per talem reuocationem indicia priora infirmata non sunt: denique si non posset repeti; totum hoc remedium, ait Lessius, esset sine vlllo effectu: nam nemo ratificaret suam confessionem, si putaret in se non posse amplius quæstionem exerceri. Atque ita (vt loquitur Marsilius, cuius phrasi delector) furca staret in viduitate, & delicta remanerent impunita. Aduertendum tamen, quod paulo ante monui, non vltra tertiam torturam in actu tam odioso procedendum esse: quod sentiunt communiter Doctores, vt vide apud Delrium, lib. 5. Sect. 9. & Farinacium quæst. 38. nu. 96. Vbi Iudices, qui vltra trinam vicem procedunt, vocat carnifices. Ego vero omnino existimo, qui in tortura secunda rursus con-

confessus post eam rursus negat, ne quidem ad tertiam reuocandum sed dimitendum esse. Prohibeat DEVS, vt qui comprehenderit quis & quantus sit torturæ dolor, aliter sentiam: Vereor sane, vt omnes illi olim iudicium sine misericordia in morte experiantur, qui tam sæui & immites in iis sunt pœnis decernendis, quas si sola imaginatione recte expressas nossent, non sustinerent vel bruto animanti inferri, quin compaterentur. Nemo certe omnium Nobilium Germaniæ est, qui venaticum suum canem sic laniari perferre posset: Vt homo igitur toties laceretur, quis feret?

RESPONDEO II. Si quæ semel torta sed confessa non est, non potest iterum torqueri, nisi noua rursus eaq; vrgentissima indicia proferantur. Ita Clarus, Menochius, Gregorius, Tholosanus, Farinacius, Dinus, Albericus, Villabodius, Syluester, Azor, Lessius, & alij communiter Iurisconsulti ac Theologi. Colligitur autem ex leg. vni. i8. ff. de quæst. vbi sic habetur: *Reus euidentioribus*

bus argumentis oppressus repeti in questionem potest, maxime si in tormenta animum corpusque durauerit. Nota verba argumentis euidentioribus, ut maiora intelligamus requisi, quam quæ ad quæstionem primam suffecere. Vnde recte Delrius lib. 5. sect. 9 Nunquam est, inquit, iteranda tortura, nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora, & nisi reus sit adeo fortis & robustus, ut animo & corpore in priora tortura perdurauerit. Sic ille: omnino ad mentem legis. Et ratio manifesta est, nam indicia priora contra ream allata, quantumuis graua, per torturam primam sufficienter elisa sunt, eneruata, & destructa: ut proinde rea tanquam legitime exculpata, ac purgata absolui debeat. Imo verior & communior sententia est, per sufficientem torturam purgari etiam probationes plenas, ut contra nonnullos fuse docet Prosper, Farinacius Prax. Crim. lib. 1. tit. 5. q. 40. & sequitur Delrius lib. 5. Sect. II. Tannerus & alij &c. Vnde non poterit rea ad torturam reuocari, nisi vel alia afferantur noua indicia, quibus denuo in nouam
cri-

criminis suspiciōnem vocetur, vel dicatur torturam cuiquam sine causa inferri posse, quod inauditum est, & omni æquitati contrarium. Quod autem noua hæc indicia ad torturam alteram euidētia prioribus quæ erant ad torturam primam lex esse velit, plane secundum rationem statuitur: Nam cum quis accusatus argumenta quibus petebatur, accurate semel cuitauit, tum autem aliis petatur ab nouo, ita comparatum natura est, vt validiora fere exspectemus quam priora fuere. Deinde vero cum tortura altera necessario multo sit acerbior atque illa prima fuerit, ad quam animus adhuc erectus & infractæ vires allatæ sunt; postulat sane recta ratio, vt ad eam tanto grauiorem non nisi tanto quoque grauioribus de causis accedatur. Fiat igitur quod lex dicit, id est, repeti in quæstionem reus possit; sed cum eo, *vt argumentis euidētiaioribus oppressus sit*, id est, nouis indiciis adhuc validioribus, quam priora fuerint, conclusus. Imo addendum est quod docet Farinacius lib. 5. quæst. 38. num. 77.

secu-

fecutus Paridem de Puteo, Angelum, Marfilium, Aymonem, Blanchum, Carrierium, Guidonem de Suzzaria, Bosfum, Clarum, Menochium, Francisc. Personalem, Bertazzium, & alios, indicia hæc non solum debere esse prioribus fortiora, sed etiam *diuersi generis*, id est, quæ ab aliis differant specie & substantia. *Verbi gratia*, inquit, *prima indicia respiciebant malam famam inquisiti, vel eiusdem inimicitiam cum occiso, & ex illis ipse reus fuit tortus & nihil fassus est: superuenit postea testis, qui deponit se vidisse eundem reum vulnerare, vel vidit eundem cum gladio euaginato: talia dicuntur noua indicia, quia differunt à primis specie vel substantia: Verum si prius habuit reus contra se indicium fame probata per aliquos testes, & ex illis tortus perstiterit, non potest amplius repeti, licet superueniant alij testes eandem famam probantes: tales enim testes non inducunt nouum indicium sed nouam probationem veteris indicij.* Sic ille: Quæ quidem etsi ita sint non solum legibus sed & rectissimæ rationi consentanea, atque eam ob rem in criminibus omnibus

bus etiam Exceptis retinenda: Nihilominus ut sunt laxæ & immites multorum conscientiarum parum de futuro alterius quoque vitæ iudicio sollicitæ, longe aliter in Praxi obseruari solet: ut agnoscit etiam Farinacius ibid. nu. 76. & ante eum Clarus lib. 5. q. 64. & ibid. Brunus ab eo citatus, qui non solum sic vidisse, sed & se fecisse male ac minus iuridice fateatur: causas dubio sequenti vestigabo. Interim monere hic serio huiusmodi Iudices operæpretium erit, si quis forte lecturus est, qui vigilante adhuc conscientia fruatur: fieri id non posse absque grauiissimo peccato. Ratio est, quia sine causa, ut iam dixi, infertur corpori proximi malum grauiissimum. Itaque si nemo non Theologorum sentiet, eum peccaturum esse mortaliter, qui sex septem vulnera etiam non lethalia, dum alias ea sint, quæ ingentem corpori dolorem imponant, in caput ac brachia Titij sine causa dispergat gladio siue fuste; peccabit utriusque & multo quidem grauius, qui in eundem Titium item sine causa ea tormenta explicet, quæ si vel dimidio horæ

qua-

quadrante subeantur, cum pariant dolorem, quem dolor vulnerum viginti quinque non æquet. Quod si item dicent peccaturum mortaliter, qui alteri sine caufa vtramque manum abfcindat, peccabit vtique & qui alterum sine caufa torturæ subiiciat, cum hanc grauiorem pœnam eſſe, quam vtriuſq; manus abſciſſionem ex communi ſententia Doctorum affirmet Farinacius queſt. 42 num. 14.

Quæ cum ita ſint, mirari sæpe ſubit quid multis adeo inclementibus eſſe libido ſit, vt tam minime in torquendo, vel alieno corpori vel ſuæ conſcientiæ parcant? fane quidem, ſi peccare mihi lubeat, & omnino animo concluſum ſit, quod auertat DEVS, ad gehennam proficiſci, nolim tamen itinere tam inſuaui, ſed non paulo iucundiore via.

DICES, Si ſic ſubito ſe exemit, quæ vniſtormentis infamiam & indicia abſterſit, pauciſſimas nos Sagas vreremus: procedere non poſſemus.

RESP. Ita mihi non infrequentes hæ

M

vo-

voces audiuntur, vt quotiescunque hactenus modestissime monere plures soleo, de diligentia & attentione procedendi; toties non aliò vno argumento sibi securitatem, mihi silentium imperent; quam quod negēt, nisi ita faciant, procedere se posse. Gaudeo vero cum eos formāt in rem suam discursus, quos refellere non possum: neque enim possum. Lector meus si ita ei placet, & iudicio non parum valet, is refellat: sic enim mihi dicere videntur: nisi ea facimus quæ cum ratione, & æquitate, ac legibus non consentiunt, id est, nisi grauissime peccemus, & eos qui se purgarunt, ad noua tormenta, sine noua causâ ducamus, nos Sagas non habemus; pyras extruere non possumus: Extruendæ tamen pyræ sunt, & habendæ Sagæ, vnde cunque, quarumuis Legum ingratis accersantur. Præclara sane sententia: quæ ingentem hunc Sagarum numerum, quem cum piis & religiosis multis viris non audebam sine nota exotici sentus palam proloqui, manifesto calculo nobis addicit. Et ecce Germania

tot Sagarum Mater, quid mirum ſi præ
mœrore oculos effleuit, ne videre poſ-
ſit? O cæcitas noſtræ gentis! Ecce ipſi-
met Iudices clare clamant: ſeruetur æ-
quitas, ſequamur rationem, & Sargas
non comburemus. Non ego quid con-
tradicam ſcio; concedo enim: respon-
dere non poſſum. Itaque non iam mi-
ror cōſideratiſſimum Tannerum, quod
cum in ſuo commentario de Sagis dub. 5
modos collegiſſet eas efficaciter extir-
pandi, inter cæteros hunc quoque pru-
dentiſſime annotarit nu. 131. *Vt proceſſus
non nimis diu prorogentur, ſed ſeruata Iuris
forma maturius expediantur, vel damnatis
reis & confeſſis, vel dimiſſis ſi qui per tortu-
ram indicia purgarint.* Sed quid prodeſt
hec editis commentariis monuiſſe? per-
gent nihilominus Iudices vt cœperunt:
nam cauſas ſuas habent, quæ ſequenti
dubio dicentur.

D V B I V M XXII.

*Cur multi Iudices hoc tempore agere reas ab-
ſoluant, et ſi ſe in tortura purgarint?*

RESPONDEO, Nondum ſæpe vidi,
M 2 etſi

184 Dub. XXII. *Cur multi iudices hoc tempore agra*
etsi multis in locis sapissime videre poteram dimissam quæ in prima tortura inficiando culpam, se purgasset. Ægerrime ac vix sane absoluerunt, quæ semel in carcerem receptæ sunt. Et videri poterat iustitiæ hic zelus esse, & quidam velut ardor virtutis. Sed absit ut tam immoderatum quid virtus habeat, quæ non nisi inter eam lineam, quam lex & ratio direxit, exercere vim suam solet. Mihi ista potius videntur esse:

PRIMO, Per fas & nefas habere volunt quas comburant, ut præcedenti dubio iam dixi: qui nescio quis cæcus impetus est, & seu illi seu Magistratus culpam habent.

SECUNDO, Accedit quoque quod ignominia sibi fore fingunt, si facile dimittant, tanquam præcipites fuerint in ea capienda & torquenda, quæ mox innocens inuenta sit. Insero quod vidi ante annos duos. Eram in loco, ubi initium dabatur inquisitioni Sagarum. Prima omnium Gaia, quod in pago suo audiret male, ob hoc vnum capta est, obidem

dem torta est. Hæc in tormentis Titiam defert, vt confortem, tantumq; valet v-nica delatio, vt & Titia capiatur, & in equuleum tradatur: Hunc illa superat & constanter se ream negat. Interim Gaia ad pyram educitur, vbi admodum pœnitens, & ad mortem iudicio Confessarij optime comparata reuocat delationem Titiaë tanquam falsam, & vi tormentorum expressam, male se fecisse deferendo innocentem, nunc adeo paratam esse morte sua obsignare se de Titia nihil mali scire, cumq; iis verbis in flammam intrauit. Nihil tum erat causæ, quin Titiam dimitti conueniret, quam nec capere quidem oportuisset: dimissa tamen non fuit: obstabat enim quod dixi mussitabant inter se iudiciales personæ leuitatis se notam contracturos, si sic Titia ad libertatem recurreret. Vah quam res indigna, parumq; Christiana, omni æquitati aduersa!

TERTIO, Licetor quoque dedecus veretur tanquam arte sua ac tormentis imperite functus, cum imbelli fœminæ confessionem non abstulit.

M 3

QVAR-

QVARTO, Miscet se amor lucri, si in capita plectendorum constituta pecunia est, quam nolint imminutum iri. Enimuero non omnes sancti sumus, aut ita æque à continentia instructi, quin subinde auri & argenti fulgor oculis obludat. Itaque quod non semel audiui & indolui, quærunt omnibus modis vt res sit quam esse volunt, compingunt in arctiora vincula, macerant squalore carceris, domant frigore & æstu, submitunt Sacerdotes, quales supra descripti, impetuosos, seu imperitos, seu olim mendicabula, nunc Inquisitorum seruos: retrahunt in noua ac noua tormenta, ac denique eosque vexant, & affligunt, dum tot miseriis confectam tandem ad confessionem seu veram seu mendacem impellant. Neque enim desunt inuenta pulcherrima & expedita, ad repetendas quæstiones, & conscientie lumen tantisper obruendum, etsi noua indicia non reperiantur, vt iam dicam. Lubet enim, ne de lenitate mea nimia atque inscitia rerum criminalium me pudefaciant,

acce-

accedere paulisper ad eorum partes,
& vel instruere minus eruditos, quibus
inuentis facere liceat quod lubet.

D V B I V M XXIII.

*Quo prætextu obtineri posse videatur ut li-
ceat tormenta repetere sine nouis
indiciis?*

RESPONDEO, Non vnus prætextus
est, quo Iudices laxioris conscien-
tiæ uti possint, & nunc strenue passim
solent. Sunt autem isti:

PRÆTEXTVS I. Bartolus Iurisconsul-
tus in leg. vni. ff. de quæst. vult esse posi-
tum in arbitrio Iudicis, an repeti in E-
quuleum possit, qui in prima quæstione
nihil est fassus. Idem sentit Baldus in
l. 2. nu. 10. ad fin. C. quod metus causa.
Idem Paris de Puteo, Marsilius, Catal-
dus, Menochius, & alij relati à Claro
& Farinacio quæst. 38. num. 87. Recte
& egregie plane ad Iudicum mentem:
dicent enim se sequi sententiam Barto-
li & Baldi, aliorumq; citatorum, & vbi i-
psis lubebit, arbitrabuntur repeti o-
portere. Quod si dicas arbitrium Iudi-

168 Dub. XXIII. Quo p̄textu obtineri posse videtur
cis debere nihilominus secundum iura
regulari, vt bene obseruant Doctores;
respondebunt illi in Exceptis crimini-
bus licere iura transgredi: Ita liberri-
ma semper arbitria futura sunt, nec
quisquam vnquam quantumcunque
exerrauerit, conueniri poterit ac pu-
niri.

PRÆTEXTVS II. Docent alij repeti
tunc posse, cum tortura primā suffi-
ciens non fuit. Ita Clarus lib. 5. quaest. 64.
Quæ autem sufficiens æstimanda sit,
pendet à Iudicis arbitrio, inquit Del-
rius l. 5. sect. 9. Damhauderus praxi cri-
minali cap. 38. & alij passim, *Et hoc casu so-
lent Iudices* (verba sunt Iulij Clari loco
citato) *quando iubent reum deponi à prima
tortura scribi facere quod illum deponi iu-
beant animo repetendi &c.*

Rectissime & hoc pro laxis illis mili-
tabit: dicent enim cum ita volent prio-
rem torturam sufficientem non fuisse;
sic quippe omnem eam appellabunt,
quæ reo vocem nondum extorsit, eritq;
hic calumniæ struendæ quasi locus com-
munis. Itaque torqueatur reus: si con-
fite-

fitetur, bene est: si non confitetur, insufficientis tortura fuit, cras repetatur: si nec tunc fatetur, adhuc insufficientis tortura fuit: procedamus.

PRÆTEXTVS III. Similis est item repetendæ torturæ color, quem suggerit Bartolus in l. vnus, ff. de quæstionib. dum ait, eam legem, vt & l. repeti, ff. eod. tit. sic intelligi & practicari, quod non possint repeti tormenta si iudicia fuerint infirmiora; possint autem si fuerint valde firma & multum vrgentia: atque de hac Bartoli explicatione ait Farinacius quæst. 38. num. 79. cum magistraliter locutum esse, sequunturq; Bartolum Paris de Puteo, Marsilius Bossus; & alij à Farinacio citati, contra Boerium, & (vt ait velle Carre-rium) contra magis communem Doctorum opinionem. Quicquid sit, insignis hic est color: nam in posterum pro suo quisque cerebro iudiciis suis quodcunq; volet pondus adimet aut addet, & si repetere tormenta lubeat, dicet iudicia sua plurimum vrgere, & minime infirma esse.

PRÆTEXTVS IV. Iuuabit quoq; quod sequitur; sic enim hodie probi Iudices existimant licere sibi torturam in hoc crimine, vtpote atroci, ad horam vnam aut etiam quinque quadrantes extendere, cum & sic doceat Farinacius q. 38. n. 54. contra generalem prohibitionem Pauli III. & vt mihi videtur contra seu naturalis seu saltem Christianæ humanitatis legem vt supra dixi, dub. 20. rat. 12 sed tamen sic mites illi putant. Itaque vt id tempus tanto fructuosius collocet, diuidunt in duas tres partes, ac diebus diuersis torquent.

Sic enim ratiocinantur; licere sibi sumere tempus horæ, licere igitur eam horam in partes discindere. Præclarus color! nec aduertunt vt etiam concedam antecedens (quod tamen nunquam concesserim) non tamen nisi crudeliter inferri consequentiam posse: nam incredibiliter amplius ita distracta quam continuata tortura affligit. Refrigerato enim corpore, atque animo insuper per noctem fracto ac perterrefacto imaginatione nouæ sequen-

tis

tis diei pœnæ, quis neget insignem cumulum ad permissam pœnam adiectum iri? qui certe tam notabilis excessus non potest sine peccato grauissimo decerni ob causam datam supra dub. 21. Resp. 2.

PRÆTEXTVS V. Iuuabit vehementer præcedentem prætextum autoritas Iacobi Sprengeri & Henrici Institoris auctorum Mallei maleficarum, qui hæreticæ prauitatis inquisitores à Sede Apostolica quõdam in Germaniam missi fuerunt. Nam hi expresse docent, sæpius torqueri posse non fatentem per modum nõ quidem *repetitionis* sed *continuationis*. Verba eorum ita habent parte 3. quæst. 14. pagina 513. *Quod si nec poterit reus ad terrorem vel etiam veritatem induci, tum pro secunda aut tertia die questionandum erit, ad continuandum tormenta, non iterandum, (quia iterari non debent, nisi noua superuenissent iudicia) Et tunc feretur coram eo sententia in modum qui sequitur. Et nos præfati Iudex assignamus tibi tali diem talem ad questiones continuandum ut tuo proprio ore veritas audiatur: sic illi nimis quam præclare. Quis iam Iudicium*

173 Dub. XXIII. Quo *præ*textu obtineri posse videntur
cum maleuolorum non apertum habet
ostium faciendi quod velit? non *repete-*
mus, inquit, torturam: absit sane, vt id
sine nouis maximisq; indiciis faciamus,
continuabimus solum alio die, dum veri-
tas eluceat: scimus repeti non posse,
est id contra leges ac rationem; nolu-
mus tam esse inhumani & crudeles, con-
tinuabimus duntaxat: Continuari enim
posse didicimus; & Autores sequimur
viros in hac materia versatos, Inquisito-
rum munere per Germaniam functos,
Theologos, & religiosos: sic igitur illi se
tuebuntur. Nescio quid dicam, itane
viros religiosos ac Sacerdotes loqui pos-
se & ludere in re tam acerba! Nam certe
irreligiosa hæc mihi crudelitas videtur;
& vereri incipio, imo sæpe ante sum ve-
ritus, ne prædicti Inquisitores omnem
hanc Sagarum multitudinem primum
in Germaniam importarint, torturis
suis tam indiscretis: imo, inquam, veris-
sime discretis, & diuisis.

PRÆTEXTVS VI. Sunt quidam qui do-
cent, quod si reus tot delicta commisi-
set, vt vno die examen absolui non pos-
set,

set, posse eum ultra tres vices torqueri, adeo vt si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex iudiciis grauius suspectus, & de tribus tantum delictis tres torturæ & examina consumpta, de reliquis toties torquendus sit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum: sicut reus sufficienter hoc est bis aut ter tortus atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios: quia ratione sociorum nunquam fuit tortus: sic ait Tannerus docere Delrium lib. 5. appendice 2. quæst. 34 Non habeo appendicem illam Delrij, vt videre possim: si ita est, quid obsecro fiet in crimine Magiæ, vbi tot crimina solent esse connexa? quanta via aperta Iudicibus erit ad torturas multiplicandas? Prohibeat Deus quæ hæc immanitas futura est? Denique id ex dictis clarum est, sub specie Iustitiæ eam esse Inquisitoribus potestatem repetendi tormenta, vt nulum non hominum genus, quod sub tormenta modo venire potuerit, Magiæ lue infectissimum sit.

Dv.

D V B I V M XXIV.

Quomodo Iudex scrupulosus, qui sine nouis iudiciis torquere non audeat, facile noua indicia reperiatur?

RESPONDEO, Suggesteram superiore dubio non malos pretextus, quibus Iudices uti possent, si repetere torturam sine nouis iudiciis liberet. Nunc tamen, quia aliqui fortassis scrupulosiores, ne sic quidem satis conscientiae clamorem compescerent, sed omnino vererentur sine nouis iudiciis eas poenas repetere, maxime ter quater & quinque; iis quoque subueniam tribus aliis inuentis non iniucundis; quibus ita pacatam conscientiam reddent, ut omnem eius motum tollant. Ingeniosissimi enim homines tres modos excogitarunt, velut diuites argumentorum locos, unde illico in promptu habeant noua indicia, quae reum repeti in nouas poenas finant, imo & plane conuictum rogo damnent. Modi autem isti sunt:

MODVS I. Quae in prima, secunda aut tertia, imo & quarta tortura vocem tenuit,

nuit, eam reduc in carcerem; ibi tum fac in arctioribus vinculis, frigore, squalore loci, ac solitudine mœrorem suum & dolorem (quas à tormentis reliquias asportauit) concoquat aliquanto tempore, & sensim absumat: parum est si hyemem vnā & æstatem sic maceretur; cum & ea quies post tot torturas etiam hodie personis Ecclesiasticis nonnullibi indulta sit. Interim dum eam sic detines, procede tu, & in alias Sagas inquire, cape, & torque: cumq; pœnis impares fuerint, interroga de priore illa, quam in carcere adhuc seruas, an nō hæc alicubi ab iis in conuentibus sit visa? an docuerit? an didicerit? aut si quid erit tale. Inuenies certe quibus exprimas quod voles, quæq; congruant, in iis circumstantiis quas tu eis cum torquentur, suggeres, aut licetor, iuxta dicta supra dub. 20. rat. 11. & 12. Tum autem, vt primum nouam aliquam denunciationem huiusmodi contra captiuam inuenieris, inuenisti vtique id quod docere te volebam, nouum scilicet indicium: age, id ei denuo propone, vrge, insta, increpa,

176 Dub. XXIV. *Quo Iudex scrupulosus q sine noua*
crepa, & per te ac Confessarium impel-
te, vt faciat se tandem ream : ac ni ac-
quiescit, repete audacter in tormenta:
si conscientia adhuc obmurmurat, non
cura, dic: hæc hodie est praxis.

Aut si adhuc nec id audes; exspecta
occasionem meliorem : nam dum in-
terea circumeirca alias atque alias tor-
quebis, facile fiet vt inter tam multas v-
ria aliqua aut altera dum nominare a-
lias cogitur, incidat etiam spõte in hanc
tuam captiuam nominandam, vtpote
quam iam tum infamatam audierit:
tum igitur indicium nouum habes, vt
torqueas. Qui etiam modus seruiet ad
eas in carcerem recipiendas quæ seruel
inde dimissæ forte sunt, & cautionem
præstitere ne fugiãt. Nam hæc quoque
hodierna praxis est, atque inuentum
pulcherrimum, vt nulla non frustra in-
posterum de carcere dimittatur.

MODVS II. Si nec sic proficis, tum v-
nam aliquam, quæ dicto modo captam
denunciauit, iube cum illa tua denun-
ciata confrontari : interimq; denun-
ciant, dum ad denunciata ducitur,
lictor

lictor impudens minetur quicquid spirare pœnarum potest, nisi denunciatiōnem suam in tortura factam clare coram denunciata edisserat: Idem tu minare. Vbi conuenēre; increpa denunciātam de pertinacia, ac dic adductam iam esse, quæ eam tandem in faciem conuincat, & dubitationi omni imponat finem; conuersusq; ad denunciāntem, roga an non constet in confessione ante facta quod hanc viderit in conuentu, &c. Timebit sane hæc, ne, si non constet, ad grauiora tormenta reducatur; proindeq; constare dicet. Quod etsi non factura est, nisi voce subtimida & à suspirio inchoata, tum & capite submisso, deiectis oculis, atque eo deniq; gestu, qui inuitissimum mendacium affirmet; etsi etiam denunciata illa mox excipere & respondere paret; tu tamen hæc omnia dissimula, & abrupta omni vltiore audientia, aut examinatione, iube illico denunciāntem reduci, & denunciatæ id vnicum cum tuis inclama: Nunc eam tandem palam esse conuictam, proindeq; non mo-

N

de

178 Dub. XXIV. *Quo Iudex scrupulosus q sine nouis*
do repeti in tormenta posse, sed etiam
si hæc eludat, nihilominus damnari, vt
manifesto obstinatam & in faciem con-
uictam; nam sic loquuntur, & id hodie
est *confrontari*, id *in faciem conuinci*. Quod
cum continuo in vulgus spargant, & ad
Principes perscribant, merito omnes,
etiam Theologiæ Doctores super hoc
consulti, iniquissimis processibus ap-
plaudunt; tanquam qui illas loquendi
phrases curiosius non didicerunt, neq;
discent. O Germania quid facis? & cur
hæc indicare atque mōnere Magistra-
tus non licet? Iterum hic cum amici
mei hæc legunt, hærent attoniti, & quo-
modo, inquit, hæc ine ita fiunt? hæc
est praxis? Ego vero iuratos adducam
testes, qui hanc praxin oculis suis & me-
moriæ (non enim Iudices protocollis)
in scripserunt. Et quid Principes dicturi
sunt, si etiam testatum dederō, per ta-
lem cōfrontationem taliter conuictas,
cum adhuc negarent, ob hanc obsti-
nationem condemnatas esse, vt igitur
exurerentur viuæ? Et quid dicet Ma-
gnus Cæsar, si etiam Ecclesiasticas per-
sonas

indiciis torquere nõ audeat, facile noua reperiatur? 179

fonas eadem damnatione in Imperio periisse audiat? Sed hæc alias.

MODVS III. Sume nouum indicium & id admodum firmum ex ipsamet tot tormētorum tolerantia: dic enim hanc tātam esse non potuisse sine maleficio, & hoc igitur maleficio esse nouum indicium criminis. Vnde iube maleficiatum exorcisari, aut quod aliqui suadent mutari locum & carcerem, vt in aliud Castellum transferatur, ac deinde depulso hoc per exorcismum aut mutationem loci maleficio, iam experire ab nouo quid tortura possit. Qua de re vt clarius processum Iudicum quorundam intelligamus, dicam latius dubio sequenti.

D V B I V M X X V.

An nouum indicium ad torturam nouam det maleficio taciturnitatis?

MAleficio taciturnitatis appellant, cum quis artibus malignis contra sensum tormētorum obduruit: vt videre est, in malleo Sprengeri, par. 3. q. 15. pag. 518. & apud Delrium lib. 5. Sect. 9.

N 2

Ita-

Itaque si quæ hodie bis aut ter torta, nil fatetur; mox aiunt eam uti maleficio, dæmonem ei fauces obsidere, ne fateri possit; atque hoc ipso fati deprehensam esse, proindeq; exorcisari & rursus torqueri posse.

Sane Titia, inquit, ni Saga esset, non potuisset sustinere duas has aut tres torturas, tam immanes; non enim id fecisset, nisi ope diabolica, vel diuina: Formalia hæc verba, adhuc nuper à religioso quodam iuenculo & imperitum autem alias, non semel à Iudicibus audiui: Quærendum igitur est, an hoc recte? &

RESPONDEO; Quod nequaquam. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Nego in primis non potuisse Titiam, eas duas tresve torturas sustinere ope naturæ: plurima sane homo naturaliter ferre potest; unde autem illi norunt, hæc quoque tormenta, non inter illa plurima, contineri: non igitur, si quæ tacet, id continuo dicendum est maleficio obtinuisse.

RATIO II. Ne tamen nimis strictus sim,

sim , concedo etiam non potuisse Titiam robore proprio contra hæc eniti ; esto ita sit ; iam id amplius me iuuat : nam sic argumentor : Non potuit Titia sustinere tormenta nisi ope diabolica vel diuina. Ergo sane grauiora fuisse , quam vt naturaliter perferri possent : Si hoc autem , ergo iniquissimi fuisse Iudices , qui talia decreuerunt : Si hoc autem , ergo & iniquissima tormenta ; ergo & in omni iure inualida , & nulla ; ergo & Titia obesse non possunt ; ergo nec ex illis vllum contra Titiam argumentum duci ; ergo nec ex illis Titia pro Saga iudicari ; ergo nec ab nouo torqueri ; & si quidem torqueatur , tamen nec comburi viua , vt obstinata , si tacet ; aut vt confessa si fatetur : cum & obstinatio , & confessio sit nulla. Sic communiter Iuristæ docent , & vide apud Farinacium , q. 38. num. 78. ex Gomezio , Gigante , Carrerio , Bursato , Francisco Personali , & aliis. O Magne Cæsar , quot tamen in Germania hæc tua sic indies pereunt , & perierunt ? neque tu tamen culpam habes , sed exspe-

182 Dub. XXV. *An nouum indicium ad torturam*
etas supplicantium querelas, vt subueni-
re omnibus possis.

RATIO III. Aliter formo idem argu-
mentum: Titiam videri adhuc Sagam,
aiunt Iudices, & repeti in tormenta pos-
se, quia nouum iam indicium repere-
runt. Sed quod illud? quia vsa est male-
ficio ad tormenta priora superanda.
Sed hoc ipsum qui probant? quia tor-
menta ea erant, vt aliter superari non
possent. Accipio hoc & infero: ergo
iniquissimi fuere Iudices, qui huiusmo-
di tormenta intulerunt, quibus aliter
quam maleficio obniti naturaliter non
licuit; ergo denique indicium nouum
habent Iudices, quia iniquissimi fuere;
ni iniquissimi fuissent, non haberent:
culpa igitur noua Titiae, iniquitati Iu-
dicum insistit, tolle hanc, & contra Ti-
tiam nil noui habent: imo pone hanc,
& æque nihil habent; cum quod ini-
quis & inualidis tormentis superstru-
ctum sit, inualidum quoque sit & nul-
lum. Vt iam pateat, quam imperite &
contra se se inconsiderati homines lo-
quantur.

R A-

RATIO IV. Esto quoque, non potuerit Titia tormentis iis obluētari nisi ope dæmonis, vel Dei; cur iam potius ope dæmonis id factum asserunt, quam Dei? Enimvero cum Titia sic immaniter est torta, vel vere innocens fuit eius criminis, quo grauabatur, vel vere nocens. Si prius; quid credibilius quam iuuisse Deum sic innocentem, tam immaniter cruciatam? si posterius; tum esto dæmon potius, quam Deus iuuerit, iam illi tamen id factum esse, & vere Titiam fuisse nocentem præsupponere non debent, cum id ipsum sit in quæstione: atque eam ipsam ob rem quod id ignorent, indicium nouum quærant.

RATIO V. Si, quod Titia in grauissimis tormētis nihil falsa sit, nouum hoc apud illos indicium criminis est, ergo grauissima hæc tormenta illata ei sunt plane frustra, & nullo fine: nam quo illo? an vt plene scirent, reane esset Titia, an secus? At iam ante æque scibant (si volebant) eam ream esse: sic enim quod argumentaturi erant postea, argumentari poterant paulo prius: Vel Titia in

184 Dub. XXV. *An notum indicium ad torturam*
tormentis iis fatebitur se ream, vel non
fatebitur: Vtrum autem fiat, utique est
rea: Si fatebitur, rea est, quia falsa est: Si
non fatebitur, tunc quoque rea est, quia
falsa non est in tam atrocibus tormen-
tis. Itaque & si fatetur, & si non fatetur,
rea est. Absolute igitur ream esse Ti-
tiam cum ante torturam æque scirent,
ac probare possent si vellent; quid ex
tantis tormentis, non diuersa notitia
vel probatione eam ream esse, volue-
runt scire? Frustra igitur, & nullo fine,
quod erat ostendendum, grauissima
suscepta tortura est: Nisi forte eum fi-
nem voluerint, ut crudelitatem palce-
rent, atque hominem barbare lacera-
rent. Hoc autem cum sine grauissima
culpa fieri non possit, quæ hæc insana
libido est, thesaurizandi sibi iram Dei?
Vbi nunc sunt viri spirituales, & docti,
non qui Iudices tam insulse de taciturni-
tatis maleficio ratiocinari doceant,
ut nuper audio fecisse quendam qui se
Philosophum ausus putare est, sed qui
solide & Christiane erudiant, ne quid
vel per imperitiam, vel per inordina-
tum

tum impetum peccent in re tam graui
vnde salus pendet?

RATIO VI. Aiunt Iuristæ adhiberi
torturam vt veritas patefiat: Quæro igitur,
si hæc hominum prædictorum pra-
xis valet, quo tandē modo patefieri pos-
sibile sit? cogitet Lector, & mihi sugge-
rat, ego nescio; nec occurrit cogitanti:
nisi forte id velint dicere, nihil aliud in
hac materia posse esse veritatem, quam
hanc vnicam propositionem, quod quæ
torturæ addicitur, sit rea: Si ita est, con-
cedo hanc veritatē per torturam posse
patefieri, vtcunq; res cadat, seu eam to-
leret, seu elidat vt dixi; alioqui si possi-
bile est quoque, propositionem illam
alteram aliquādo esse veram, quod quæ
torturæ addicitur, rea non sit; nequeo
videre, qua tandem ratione patefieri
hæc veritas secundum illos vnquam
possit. Nequaquam igitur, cum Titia
ter, quater torta, inconfessa manet, di-
ci conuenit maleficio se firmasse, ac
proinde ab nouo indicasse culpam, vt
ab nouo, quæstioni alteri præmissis ex-
orcismis subiiciatur: Præstabat potius

N 5 ab

186 Dub. XXVI. *Quæ signa maleficij taciturnitatis*
ab initio de maleficio formidare, & ante
omnem adeo torturam per exorcis-
mos, si ita vellent, maleficiis occurrere,
quam sic imperite iuxta, ac crudeliter
argumentari. Pudeat inficitæ Sacerdo-
tes eos, qui hos demum exorcismos,
cum ita male argumentati fuerint, ad-
hibent, & ad necem hominum inique
tortorum, ac proinde secundum alle-
gata & probata innocentium, tali argu-
mentatione efficaciter concurrunt.

DICES, Atqui vero si Titia in tormen-
tis nil sentiat, si rideat, si obmutescat, si
obdormiscat, si castigata sanguine non
fluat; An non hæc certa maleficij sunt
signa, ac proinde novæ indicationes?

RESP. Non sunt sane. Quod ut osten-
dam, à nouo dubio commodius ordie-
mur.

DUBIUM XXVI.

*Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri so-
leant à malitiosis, & imperitis?*

RESPONDEO, Præter id, quod tenere
vocem quis potuit, afferuntur & al-
ia proxime dicta in fine præcedentis
du-

dubij, & hæc quoque partim falsa, partim vana: quæ quod item Magistratus, sic leuiter audiant, & non examinent, culpa vtique non vacant: nos distincte hic ponemus, vt Consiliarij & Confessarij Principum discant & doceant. Itaque

SIGNVM I. Aiunt quosdam in tormentis nil sentire, sed ridere. Audio sane, sed id ego falsissimū esse aio, dum probent; id est, dum iurati testes affirmant. Capere non satis possum, quæ hæc prurigo sit mentiendi, fere omnes enim mentiuntur: fere, inquam, vt exceptum se sciat, qui *de industria certo obseruasse, & verum dicere iurauerit*, qualem nondum adhuc vllum testem vidi: Itaque si quis reus animo ac corpore ita potuit, vt, quod in magno contra dolorem nisu solet fieri, compressis dentibus, ac deductis labiis, resorptoq; halitu, ac voce, pœnas constanter exhauerit, eum clamant crudelissimi homines, dexterime præeunte carnifice, non curare quicquam, non sentire, sed deducto sic & renidenti ore irridere, ac ludere.

Hic

188 Dub. XXVI. *Quæ signa maleficij taciturnitati*
Hic ipsissimus intellectus, istius phra-
seôs est: Vali autem, quæ hæc immani-
tas est? Et hoc tamen mox in vulgus li-
berrime spargunt, atque ad ipsos deni-
que Magistratus omnium credulos per-
ducunt. Noui quid dicam, & testari pos-
sum: ac Magistratus si me audiant, infi-
gniter punire debeant tam falsos calu-
mniatores. Imo ipsi sane, quod hæc & si-
milia plura nesciunt, verendum est, ne
olim a Deo puniantur.

SIGNVM II. Aiunt quosdam *obmutescere, & obdormiscere*. Sed eadem plane
fide. Obmutescere quidem possunt, sed
obdormiscere non credo, ni iurati te-
stes affirmant. Iterum mentiuntur.
Studui ego, vt has eorum phrasas intel-
ligerem, cur Principum Consiliarij non
student, quorum interest? præsertim
cum ex huiusmodi rerum ignorantia is
nascatur in omnium mentibus zelus,
qui cæco quodam imperu, innocentes
potius quam nocentes abripiat. Vt pro-
fecto dicere non verear quod & dixi su-
pra, timere me vehementer, ne Princi-
pes illi, qui sic in Sagas hodie, & non
cau-

cautius feruntur, in præsentissimo sint periculo tuæ salutis. Quid autem eis prodest, si vniuersum, vt putant, orbem zizaniis expurgent, ipsi interim animæ suæ detrimentum patiantur? Sed in viam redeamus.

Scio imprimis nonnullos in tormentis animi deliquium esse passos; id mox impij appellarunt dormiuisse.

Deinde quoque scio, alios cum planè obstinassent tenere vocem, cumq; compressis palpebris, & collectis omnibus viribus diu cum pœnis colluctati essent, tandem denique doloribus fractos remisso nisu, inclinato capite, & oculis adhuc clausis se dedisse victos & quietos, viribus iam exhaustis: sed an hoc dormire fuit?

Præterea, concedunt certe Medici ac Philosophi, naturaliter posse contingere, vt dolore maximo, præsertim equulei, sic homo obstupeat, vt veluti somno captus sit aut vita: quod adumbrare Poetæ voluerunt in fabula Niobes, dum eam fingunt dolore in lapidem obriguisse: Hoc igitur nostri Iudices dormire

190 Dub. XXVI. *Quæ signa maleficij taciturnitatè*
mire appellabunt, ac nil sentire? Infero,
quod nuper audiebam. Sacerdos qui-
dam Sacellanus, cum torturæ cuiusdam
rei interesset, qui sic oculis adhuc clau-
sis pendeat, & ad interrogata amplius
respondere nollit, aut nequiret; vt con-
staret Quæstoribus eum obdormisse,
ac proinde maleficio à dæmone iuuari,
id consilij ipsis suggessit, vt relicta ma-
teria in qua erant, id est, interrogationi-
bus & stimulis vt fateretur; subito alia
inter se tractare inciperent, & ridicula
quædam, prorsus alio spectantia, in me-
dium afferrent. Quod cum illi igitur fe-
cissent, ac pendens reus animaduerte-
ret, sic subito cessare tempestatem que-
stionum, ac longe alia tractari, proin-
deq; sensim oculos aperuisset, aspectu-
rus quo hæc rerum mutatio spectaret,
& an fortasse à pœnis dimissio speranda
esset: mox Sacerdos, tanquam re confe-
cta: *Ecce, inquit, nunc somno soluitur ubi a-*
lia tractamus; cum id ageretur, vt se reum
diceret, tunc ad omnes Quæstiones obdor-
miebat: Quid de maleficio dubitabimus? non
poterat eas pœnas nebulo perferre, nisi da-

mon

mon ei sensum sopiisset. Exorcismi igitur interpretandi sunt, ac deinde rursus aletanda: sic ille. Præclarum vero facinus, ac Sacerdote dignum! qui, si abfuisset ordinis iniuria, tolli in neruum prope debuerat, & duplicibus virgis à lictore exorcisari duplici spiritu obsessus; Ignorantiæ, & Crudelitatis.

Dum hæc scribo, incidit, quod obiter annotabo, nonnullibi ipsi carnifici permitti, ut maleficium taciturnitatis, de quo agimus, depellat præbita quadam portione, quæ qualis sit ignoro; id scio, questas esse reas, ita se post eam exhaustam fuisse turbatas, ut quasi inter medium agmen spirituum obseptæ aut obfessæ sibi viderentur: ac, si quidem malignas artes omnino scire cogantur, non nisi tunc primum cum hac portione eas imbibisse. Sed pergamus.

SIGNVM III. Aiunt quosdam, dum in equuleo pendent, virgis concisos sanguine non fluere. Sic enim nuper de nonnullo narrabatur. Sed nec hoc est verum: iterum nego, dum iurati affirmant, aut videam. Itaque cum vrgerem, id tandem expressi,

192 Düb. XXVI. *Quæ signa maleficij & taciturnitatis*
pressi, vt dicerent, non multum saltem
fanguinis fudisse. Non multum igitur,
iis erat nihil. Imbrem credo expecta-
bant! & verò si adhuc nihil fufum esse
concederem, quid tamen esset? potuit
id naturaliter contingere: Aiunt Me-
dici, quos consului, posse fieri, vt in il-
lis angustiis sic sanguis à nonnullis par-
tibus refugiat, atque ad cor confluat, vt
non sit quod extra fundi possit: Quis e-
nim nisi plane imperitus nescit, quoti-
dianam experientiam ferre, vt solo ter-
rore similve de causa, iis omnis sanguis
consistat, nec gutta effluat, qui vel ma-
xime ei viam aperuere sectione venæ?

DICES, At si tamen vere constaret,
quempiam in tormentis nil sensisse? an
non id magnum tum indicium esset, vt
vere maleficus putaretur?

RESP. At quid, si id vere non consta-
ret? Sed tamen esto, ero admodum li-
beralis, fuerit aliquis aliquando, qui in
tormentis nil senserit, atque id etiam
arte magica obtinuerit: nego adhuc, in-
de magnū aliquod indicium sumi pos-
se, quod is veneficus sit. Iam enim Au-
tores

tores quidam, quos nominare non at-
tinet, nonnulla ponunt, quæ qui vsur-
pet, in tortura sopiat doloris sensum:
ea igitur quis inde didicerit, aut ex Del-
rio partem quoque sumpserit; (nam
& hic habet) & vsurpauerit; quid hinc
confici magnopere poterit, nisi quod
arte vetita sit vsus, quæ ex occulto pa-
cto, vt omnes illæ solent, vim habet?
Quam multi passim huiuscemodi arti-
bus homines curiosi, & superstitiosi,
nobiles, & magni vtuntur, ad sisten-
dum sanguinem, ad curandam febrim,
ad conciliandos amores; ad prohiben-
dam penetrationem armorum, & simi-
lia; quos tamen ideo nemo maleficos
esse dicat: aliud est enim arte vetita v-
ti, aliud esse maleficum. Apage igitur,
vt tam futilibus momentis nixi laxam
alias conscientiam Iudicium amplius a-
periamus; aut si ipsi sibi aperiunt & di-
latant, certe merito pronunciamus
reorum hodie quæstiones maximis pe-
riculis non vacare.

O

DV

D V B I V M XXVII.

An tortura aptum medium sit ad reuelationem veritatis?

DVbium hoc ponere non erat opus: nam haecenus id ipsum satis excussumus, atque adeo non nisi repetimus, quæ iam tum dicta sunt: tamen quod dum phrasin variamus, & repetimus, melius Lectori rem imprimimus, atque id nos maxime intendimus, dabunt veniam, qui alioqui accuratiores nos esse cupiant. Itaque

RESPONDEO, Tortura an aptum ad veritatem reperiendam medium sit an fecus; nolim expresse definire, sed potius Lectori ex dictis & dicendis colligendum relinquere: sic enim existimo, periculosum esse statuere. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Aptum esse medium arguitur hinc, quod multi veritatem malint dicere, quam pati: sed rursus non aptum esse, æque conficitur; quod multi quoque quam pati, mentiri malint.

RATIO II. Vtriusque sane generis homines

mines sunt, & quibus veritas, & quibus mendacium extorquetur; quem nunc ergo torfisti, vnde nosti, ex vtra hominum sit classe?

RATIO III. Certe posterior hæc classis maior futura videtur, cum mors tormentis leuior sit; non solum re ipsa, sed etiam in imaginatione, quæ viuacius, & grauius præsentia tormenta, quam futuram mortem apprehendit.

RATIO IV. Sed tamen inquis, qui innocens sit, non facile se nocentem est facturum, malet sustinere torturam, & tacere, quam loqui & mori ac familiæ indelebilem notam aspergere. Recte; sed è contrario, etiam qui nocens est, non facile se nocentem facturum est, mallet & ille torturam, quam mortem sustinere, & infamiam familiæ relinquere: vtrimque ergo difficultas eruendæ veritatis erit: nec facile se innocens accusabit, nec facile nocens perdet: si innocentem innocentia constantem, nocentem culpa pertinacem facere poterit: & quæ naturæ vires innocenti contra tormenta suppetent, eadem & nocenti:

396 Dub. XXVII. *An tortura aptum medium sit*
centi: Imo ut quisque scelestior, ita fe-
rocior esse solet, ac proinde innoxius
fere citius succumbet.

RATIO V. Difficilius tamen inques-
creditu est; quod qui innocentiae sibi
suae conscius est, se reum contra tam ex-
pressum conscientiae dictamen facturum
sit. Sed nec id quidem quicquam facti,
nam innocentiam suam contra tam a-
cerba supplicia, & dolores exquisitos
tueri, non est nisi exquisitae etiam mini-
meque vulgaris virtutis, quae in paucis sane
reperitur. Dicitur hic aliquid posset, quod
Germania obstupesceret; sed nondum

NB audeo, servabo in opportunius tempus,
atque in alium fortasse tractatum.

RATIO VI. Non potest tortura me-
dium esse cognoscendae veritatis, nisi ea
vox, quam tortus effuderit, veritas pu-
tetur esse: sed hoc putatum iri difficile
pronunciatum est. Quid si enim vox ea sit
huiusmodi; *Non sum reus?* an tunc putabi-
tur id verum esse? At longe alia hodierna
praxis est; ut precedenti dubio ostendi.
Quicquid sit, incerta hic omnia & non
nisi tenebrae. Misericordiam hanc Iudicialium
quae

questionum eleganter, pie & Christiane
 plangit D. August. de Ciuit. Dei li. 19. c. 6.
 cuius verba, quod amœnitatis & subtili-
 tatis plena sunt, hic ascribam: *Quid cum,*
inquit, in sua causa quis torquetur, & cum
queritur utrum sit nocens cruciatur; & inno-
cēs luit pro incerto scelere certissimas pœnas:
non quia illud commississe detegitur, sed quia
non commississe nescitur? ac per hoc ignorantia
Iudicis plerumque est calamitas innocentis.
Et quod est intolerabilius, magisq; plangen-
dum, rigandumq; si fieri posset, fontibus la-
chrymarum: cum propterea Iudex torqueat
accusatum, ne occidat nesciens innocentem; sit
per ignorantie miseriam, ut & tortum, & in-
nocentem occidat, quem ne innocentem occi-
dere, torserat. Si enim secundum istorum sa-
pientiam delegerit ex hac vita fugere, quam
diutius illa sustinere tormēta, quod non com-
misit se commississe dicit. Quo dānato & occiso,
utrū nocentem, an innocentem Iudex occide-
rit, adhuc nescit: quem ne innocentē nesciens
occideret, torisit: ac per hoc innocentem ut sci-
ret torisit, & dum nesciret occidit. Sic ille.
 Quæ utinam considerent viri Religiosi
 & Ecclesiastici, qui cum Reis agunt, &c.

D V B I V M X X V I I I.

*Quæ sint argumenta eorum, qui continuo
vera putant esse, quæ rei in Torturis
confessi sunt?*

RESPONDEO, Ita passim inconcusse putantur esse vera, quæ in torturis rei contra se, & alios confessi sunt, ut impossibile videatur, ab ea reprehensione vnquam imperitum vulgus diducere: quod tamen non ita miror, uti miror, doctissimos Scriptores omnem pene molem doctrinæ suæ, quam de Sagarum negotiis orbi proposuerunt, & orbis amplexus videtur, huic vni fundamento tam fallaci imposuisse. Videamus igitur, quibus fere argumentis moueantur, & iis respondeamus.

ARGVMENTVM I. Graue peccatum est contra se, in causa mortis mentiri, aut saltem contra proximum: non igitur credibile est, id reos esse facturos.

RESP. Debile mihi semper, hoc eorum argumentum est visum: nam imprimis negant optimi Theologi mortale esse, si quis ad euitanda graua tormenta

continuo vera putant, quæ rei in tortura confessi? 199
menta sibi ipsi falsum crimen imponat,
propter quod morte plectendus sit.
Ratio; quia dominus suæ famæ est, nec
mentitur perniciose, cum non tenea-
tur tantis tormentis, quæ ipsi sunt mor-
te grauiora, vitam conseruare: vnde nec
postea tenetur reuocare, cum non re-
tractando nemini faciat iniuriam. Vide
Lessium, & quos citat lib. 2. de Iust. & Iur.
cap. II. dub. 7. n. 41.

Deinde probabile etiam est quod ha-
bet Petrus Nauarra, lib. 2. cap. 3. num. 251.
Syluester in summa verbo detractio, q. 3.
Si quis magna vi tormentorum aliis fal-
sum crimē imponat, non peccare mor-
taliter: saltem vbi spes esset postea re-
uocandi. Ratio; nam sola talis confes-
sio inefficax est ad procedendum, ac
per se non potest iure obesse denuncia-
to, modo tamen postea non ratificetur,
sed potius, vt debet, retractetur, de quo
infra, dub. 30. num. 17. Denique vero, e-
sto sit peccatum mortale mentiri con-
tra se & alios, ac certo sciat qui torque-
tur, fore vt si proximum falso denun-
ciet, is ex hoc præcisè condemnetur,

O 4

nce

200 Dub. XXVIII. *Quæ sint argumenta eorum, qui*
nec futurum ut vnquam mendacium
suum efficaciter retractare possit; quid
tum postea? an ideo quanturavis tor-
queatur non mentietur? cōcedam qui-
dem quod aliqui saltē omnibus primū
viribus dolori se opponunt, ne cum tan-
to peccato mentiantur, sed tandem ta-
men dabant manus, ac cum nominare
complices aliquas cogentur, quas ne-
sciunt, primum quidem, ut minus no-
ceant, nominabūt iam ante exustas, aut
diffamatas & captas, tum deinde si vltē-
rius intendātur pœnæ, etiam alias quas-
cunque; grauissime potius peccare, quā
grauissime pati sustinentes: nam scilicet
itā homines nos reformidamus peccare,
ut nullis adeo tormentis ad id adigi pos-
simus? Mirari soleo cum hæc audio, &
maxime ab iis, qui etiam nulla coactio-
ne in quæuis scelera sponte ruunt. Itaq;
nō modo credimus, sed indies videmus
& scimus, grauissima passim scelera cō-
mitū, rapinas, furta, falsa testimonia, la-
trocinia, homicidia, adulteria, oppres-
siones pauperum, vastationes prouin-
ciarum, & infinita similia, etiam cum ad
hæc

continuo vera putant, quæ rei in torturis confessi? 201
hæc nemo cogit: & credere non possu-
mus, committi quoque homicidas de-
nunciationes, cum sunt, qui ad eas co-
gant intolerabilibus tormentis? Debile
igitur hoc argumētum est: Obiter vero
hic annotare placet, quam lepide hic
cōsequenter mentiri soleant, qui semel
tormentis victi mentiri cōtra se cepere:
nam vbi deinde ab equuleo dimissi sūt,
quicquid voles affirmabunt, ne non sibi
constare videantur: si roges, cur non ci-
tius sint facti, vt doloribus occurrerent?
dicent nescire se, id scire tamen quod
loqui nequiverint: si roges, an igitur
dæmon eis linguam obstrinxerit? dicēt
quod obstrinxerit; si, an eum viderint,
aut astiterit, dicent quod viderint, quod
astiterit, & similia complura, quæ rogare
libuerit: nam sic mūdus sibi ludos quæ-
rit. Atque interim capitalium rerum
vindices, nugas has credunt, & mire se
confirmant. Ego vero simplicitatem
hanc fidere soleo. Mira hic exempla
narrari possent, nisi obstinasset char-
tas non implere sine fructu. Rationibus
pugnare malo quam narratiunculis.

O 5.

AR-

ARGUMENTVM II. Ni vera habeantur: quæ in tortura dicta sunt, iam omnia pene iudicia vacillant.

RESP. Esto, vacillent, non ego hoc negare venio, sed est ipsum id scilicet quod metuo, quodq; D. Augustinus, tanto ingenio ac consideratione vir, verbis ante citatis, ait *esse plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum.* Neque enim de nihilo est, quod non fontem aliquem vnum, sed fontes postulet lachrymarum: vt quid obsecro his tantis vndis est opus, si iudicia sibi constant, & reorum confessiones? Itaq; quod vir tantus lachrymarum fontibus prosequendum putabat, id nos ne apprehendimus quidem: excusatiores futuri, si & raro, & moderate, & non futilibus ex causis in quoslibet indistincte sæuiremus.

ARGUMENTVM III. Experientia conuincit, quæ in tortura dicuntur esse vera, quia congruunt circumstantiæ: vt V. G. dicit Sempronia in tormentis se ante tres menses maleficio necasse vaccam Titij, item ante annos duos infantem

tem Gracchi, & similia: examinant igitur Iudices & deprehendunt vere ante tres menses vaccam Titij corruisse, vere etiam ante biennium infantem Gracchi contabuisse, &c. quid hic clarius, quam ipsissimam veritatem in tormentis esse dictam? sic autem plerumq; contingit; vera igitur sunt, quæ in tortura dicuntur. Ita vulgus, imo non vulgus, sed ipsimet adeo multi periti Iudices, Inquisitores, Consiliarij Principum, quos sæpe audiui, & attonitus hæsi, cum non ludere & disputandi causa, vt primum ego suspicabar, sed serio, & ex animi sententia plane inde se conuincerent tanquam infallibili probatione, confessionem Sempronix necessario esse veram debuisse. Sed

RESP. Ingens inaduertentia est, putare hinc id firmiter probari & sibi satisfacere: nam ecce sic res habet: non ignorabat Sempronia, quod toti pago, atque etiam pueris constabat, illo atq; illo tēpore eam vaccam esse mortuam, eum puerum contabuisse, ac similia quædam, quæ in pago contigerant: cum
igi-

204 Dub. XXVIII. *Quæ sint argumenta eorum, qui*
igitur utgeret dolor ad aliqua maleficia
edicenda, tum ea quæ iam ante sciebat
esse facta, à se esse facta dicebat: Quid
hic est miri? Prudentissime quidem
Constitutio Criminalis Carolina Arti-
culo 60. notat, tum credendum esse
quæstionibus, si ea dicantur, *quæ nemo*
innocens dicere, ac scire potuerit; sed ob-
secro. an hæc nemo innocens scire po-
tuit, quæ omnibus in pago nota erant?
Similiter dicendum, cum simpliciores
quidam, omnino reas esse quosdam ar-
guunt, quia narrauerint & sciuerint ea
omnia, quæ in conuentibus Sagarum
fiunt: nam quis hodie ea non ad nau-
seam auditit? an non omnium pleben-
darum confessiones publice ad ban-
cum Iuris legi solent? ut mirer Iudicia-
les quoque personas ex his interdum
argumentari. Quare repeto argumen-
tum meum insolubile quod sæpe soleo:
si tam inopis Iudicij homines & tam pa-
rum perspicaces Iudiciis publicis, &
Principum Consiliis præsunt, quis ab-
soluat nos prudentissimo metu, ne pa-
rum sane innocentibus consultum sit,

vbi

continuo vera putant, quæ rei in torturis confessi? 203
vbi ad talium arbitrium res gerentur?
Et quid fiet, si imperitiæ se comitem
iungat impetus, & affectus? Quo sane
multos non carere, ipse deprehendes,
si lubeat: nam vbi paululum modo hæc
eis proposueris, & quæ afferre solent re-
futaueris, notabis eos excandescere; vt
mihi referunt qui experimentum sæ-
pius sumpserunt. Itaque & refutari vi-
dent sua, nec posse subsistere; & nihilo
minus procedunt tamen.

ARGUMENTVM IV. At saltem si Sem-
pronia accuset Gracchum, quod eum
V. G. viderit in saltu tali loco & tali die
cum tali persona & tali vestitu, &c. vel
quod ab eo didicerit tali loco, tempo-
re, &c. tum deinde postea captus Grac-
chus easdem omnes circumstantias de
se dicat, quas dixit alter; quis manibus
non tenet tunc, & comprehensam veri-
tatem habet?

RESP. Sane quidem: sed obsecro, vbi
id contigit? vbi tandem? cupio enim
scire. Diligenter inuestigo hætenus
sicubi exemplum reperiam, nec inue-
nio. Sciant Principes imponi sibi ab Of-
fi-

206 Dub. XXVIII. *Quæ sint argumenta eorum, qui*
ficialibus, dum huiusmodi crepant quæ
falsissima sunt, aut vt mitius loquar, no-
uæ loquendi phrasæ. Quod si quando
in eorum protocollis similia contine-
rentur: sciant id euenisse, his sequenti-
bus modis:

1. Suggestione Quæstoris, de quo di-
xi supra dub. 20. qui iuxta confessionem
denuaciantis denunciatum dum tor-
quetur in eadem illa puncta, & circun-
stantias, si non casu incidat, quasi manu
tunc (vt ita loquar) & intento digito sci-
ficitando ducit: nam hanc per me & a-
lios ad id clam destinatos obseruauit ar-
cem esse doli, & caput artis.

2. Quod si Quæstor nil tale sugges-
sit; suggestit ante lictor, prout item ibi-
dem dixi dub. 20. rat. 11. Vnde repetat
Lictor, & sciat me, quæ dico, iuratis te-
stibus probare posse ita geri. Quod au-
tem de lictore dixi, idem dicendum de
custodibus carcerum, qui item captiuis
omnibus narrant quæ alij fassi sunt.

3. Si nec lictores nec custodes carce-
rum suggererunt, tum ita factum est:
emanauit à personis iudicialibus, quid
Sem-

Sempronia contra Gracchum effata sit, & ad Gracchum id relatum est. Iam enim & mihi his diebus à non vno narrantur, quæ hi & isti Rei confessi sint, quas denunciarint; sed & ipsæ denunciatae, cum hæc de se audiunt, à me consilium petunt, an subsistant, an fugiant? quid mirum igitur si deinde captæ norunt in quibus accusatae sint?

4. Lepidum nuper accidit, ut in pago quodam aliqui torquerentur in domuncula quadam, ubi foris ad rimas pueri adiacerent, atque omnia audirent: quis tum ignoravit quid de se, atque aliis torti denunciarint? quæ puncta, atque circumstantias adiecerint? Imo in multis locis fit idem.

5. Sunt & alij modi, per quos fit, ut cum accusantibus accusatae in nonnullis aliquando rebus congruant, quos ipsæ norunt dicere, & in particulari non possunt omnes hic adduci. Satis est hæc fieri, quæ dixi; utinam ea Principes curent intelligere: qui id saltem hinc sat discunt, quid factum esse cogitare debeant, cum Inquisitores clamant denun-

208 Dub. XXVIII. *Quæ sint argumenta eorum, quæ*
nunciatas in eadem puncta & circum-
stantias in quibus accusatæ erant inci-
disse; nam vel falsum est, vel iis modis,
quos dixi, factum est.

Pro conclusione obiter infero quod
nuper accidit: Excurrit ad me mulier
honestæ ex pago suo consilij capiendi
& generaliter confitendi causa: ait se
denunciatam aliquoties, hæc & ista de se
dicta esse: fugere se nolle, sed redire;
quod & ego suasi, quia existimabam iu-
re capi non posse: præcipue autem an-
gebatur, ne si caperetur, tormentis vi-
cta mentiundo se damnaret: dixi ego;
non peccare mortaliter qui ita contra
se mentiretur: rediit igitur in pagum
suum sequenti die, & mox capitur, tor-
quetur, dolori cedit, optimeq; ad mor-
tem parata moritur. Ait deinde Inqui-
sitor Sacerdoti qui eam eduxerat, viro
docto, & religioso, quiq; penitus nocen-
tem ex indiciis ostendebat, eam adhuc
non fuisse condemnandam, nisi id v-
num punctum accessisset, quod ad me
ad duas, aut tres Leucas excurrisset;
nam hanc ille plane fugam fuisse con-
ten-

continuo vera putant, quæ rei in torturis confessi? 209
tendebat, ac proinde grauissimum in-
dicium culpæ: nec ad me scilicet mitti
poterat, vt, an ita esset, intelligeretur.
Ecce qui processus!

* Audi Lector: Est quod te moneam:
Hoc loco enim commode lecturus videris
APPENDICEM illam de Tortura, quæ infra
habetur in libelli huius fine.

D V B I V M XXIX.

*An tortura, cum adeo periculosa sit, ex usu
tollī debeat?*

RESPONDEO, Docui supra in extir-
pandis ex agro Reipublicæ ziza-
niis ea plane remouenda esse, quæ mo-
rale & frequens periculum inuehant si-
mul euellendi tritici. Ita ratio natura-
lis, ita ipse legifer noster Christus, il-
liusq; verborum in Ecclesia Catholica
legitimi interpretes aiunt; vt negari
non possit.

Docui præterea torturas seu quæstio-
nes ita hodie administrari solere, vt re-
uera frequens & morale periculum ipsi

P

tri-

tritico minentur, quod adeo verum est, ut de facto ita sæpiissime accidisse ac triticum plurimum euulsam esse iurare audeam mihi moraliter esse certum.

Quibus tanquam maiore & minore propositione firmiter collocatis, conclusio in bona forma figuræ primæ necessariò infertur, *tollendam igitur penitusq; ex usu proscribendam esse torturam: Aut saltem ea omnia & singula corrigenda, aliterq; moderanda, quæ hanc periculi necessitatem torturis imponunt. Alterutrum euadi non potest.*

Atque hanc doceo Principes conscientia rem esse, quam non ipsi solum, sed & eorum Consiliarij & Confessarij, si dissimulatione ac taciturnitate sua prætereunt, coram Iudice supremo explicatam dabunt. Nolo ut mihi credant: consulant Theologos, & inuenient in humano sanguine ludi non posse, nec capita nostra esse pilas, quas pro libitu leuiter temereq; iactare liceat, ut nunc quidam optimorum Principum non optimi Inquisitores facere videntur, cum ad leuissimum quemque suspicionis instru-

mu-

musculum ad adeo periculosas torturas
profiliunt: & quidem illos etiam in que-
stiones vocant, quorum apud omnes
probitatis & integerrimæ vitæ fama vel
grauissimis iudiciis elidendis sola suffi-
ceret. Vbi nunc quod in iure metus tor-
turæ ipsi torturæ æquiparatur? quodq;
grauissimi auctores hunc solum incuti
sufficere putant? Cur non id potius am-
plectimur, & non nisi seuerissimi esse
volumus in re tam periculosa? Quic-
quid sit, ad hoc quamprimum Princi-
pes animum conferant, vt omni qua
possunt & sua & suorum Consiliario-
rum industria, tum quæstionibus mo-
derationem, tum innocentibus maio-
rem securitatem inueniant: Syllogis-
mus quem dedi bonus est; stringit con-
clusio; & vel tolli quæstiones, vel absq;
dicto innocentum periculo exerceri
conuincit: Alterutrum horum effuge-
re non est; viderint quid agant. Imus
omnes ad æternitatis tribunal; vbi si
de quouis verbo otioso explicanda ra-
tio est, quid par est de humano sangui-
ne existimare? Vrit me charitas,

P 2

& in-

& incendio interiore vexat, ne non omni studio iis me incēdiis interponam, quæ metuo ne sinisterior quis flatus etiam in immerētes impellat. Argumentum est quoddam penes me, occultum adhuc; reuelandum suo tempore a loco; quo id mihi penitus persuadeo, ut nullatenus dubitem, inter quaslibet **QVINQVAGINTA** ad rogam condempnatas, vix quinque aut vix duas nocentes interesse. Audiat vero quisquam Magistratum id manibus palpare velle, dabo operam suo tempore ut palpet; nam & supra promisi dubio II. ratione 8. Sed frustra.

D V B I V M X X X.

Quæ precipue documenta Confessariis Sagarum tradenda putemus?

RESPONDEO, Rogabat me nuper Sacerdos quidam Sempronius, ut quoniam videretur ad reorum confessiones adhibendus, breuiter instruerem in nonnullis, quæ utilia scitu essent. Negavi primum, & sane causam dedi. Nam, mi Semproni, inquam; persuasum ego

ego quidem habeo, qui Confessarij partes apud incarceratos hoc tempore in periculosissimis Sagarum causis fungi velit, officium hoc eius esse, vt medius intercedat, non inter Reos & Iudices, vt moriantur; sed inter Reos & Deum, vt qualescunque fuerint, seu nocentes, seu innocentes, saluentur; Suum sibi forum Iudices habeant, Sacerdos suum. Vel igitur officium hoc tuum facturum es, vel non facturum: si hoc posterius, nolim instruere qui quod instruendus sit amplecti non velit; si prius autem, instruere non est necesse; Illico te cura omni Iudices absoluent, ac de alio sibi prouidebunt, qui fora confundat, quæ exempla non pauca vidi: Vt proinde non sit, quod quenquam instruam, cum vel uti non volet, vel uti non poterit. Refutauit me tamen ille, cum sic instaret: Ego vero, inquit, quod officium boni Sacerdotis esse cognouero, facturum sum. Vel tum me retinebunt, vel amoue- bunt; si prius, fruat utiliter instructione; si posterius, non inutilis quoque fuerit, cum id inde confirmatius euadat

P 3

quod

quod iam ante persuadere vis, timendum scilicet, ne iniqui multi Iudices sint: quippe cum id præsumi possit, si nec conscientis reorum nisi per imperitos, & officij sui immemores consultum velint. Itaque sequentia fere documenta sunt, omissis aliis iam tum notis, quæ maxime notari proderit.

DOCUMENTVM I. Quando audio, nunc passim ad has causas adhiberi religiosos, curent eorum superiores ut eos mittant qui Christi Domini nostri spiritu sint præditi, mites, mansueti, deuotionis laude commendati, iudicij accurati, & probatæ prudentiæ in Domino, quiq; animis hominum occupandis, perno-scendis, scrutandisq; cordium secretis, tum & conterendis peccatoribus operam & experientiam sumplerint: Non impetuosii, nec affectibus seruientes, sed omnia ad libellam rationis & doctrinæ expendentes. Curent etiam *per adiun-ctos eis socios diversos* intelligere, nunquid iudicentur imprudenter, aut secus gerere? plurima enim sæpe admittunt nimis quam corrigenda.

De-

DOCUMENTVM II. Confessarij ad carceres destinati postulent in primis directionem à liberalissimo Patre luminū, commendent deinde ei animas liberatoris nostri sanguine redemptas, agant denique cum reis ipsis suaviter & paterne, vt ad veram eas pœnitentiam adducant, seu reas se falsæ sint, seu non sint. Nec de hoc vt fateantur eis primum facient mentionem, sed differant, & prius in genere ea afferant quæ ciere contritionis motum possunt: explicent iis cum aliquo affectu & facundia Christiana, qui noster ille mitissimus sit DEVS, Pater misericordiarum, & totius consolationis, qui vel vnigenito suo pro nobis non pepercit. Adducatur Parabola indulgentissimi illius Patris, qui reuerenti filio suo perditissimo se in collum lachrymans infudit, & quantumuis antea peccatis filij constrictum pectus, in omnem nihilominus clementiam dissoluit. Non esse DEVM nostrum qui Dii sunt Gentium, qui iras ponere non possit: captum semel incredibili humani generis amore longius progressum, quã

vt reuocare amoris sui pacta nūc liceat: Exstare in Diuinis libris pacti æterni iuramentum eius irreuocabile per semetipsum: Quia si fuerint peccata nostra sicut coecinum, quasi niuem tamen dealbanda fore: sed & Aduocatum apud eum esse filium eius vnigenitum crucifixum, qui & nouerit figmentum nostrum, & vero causam nostram quantumcunq; grauissimis criminibus confossam, sua aduocatione erigere, sustentareq; velit, &c.

His & similibus magno studio laborent singulos ad dolorem de peccatis concipiendum, agendamq; seriam penitentiam inuitare. Neque enim negare se Legifer noster potest, vt non animos quorumcunq; peccatorum, saluberrima compunctioe frangant viri ij, quos se hominum piscatores facturum, ipse verbis veris pollicitus est: Clarissima verba sunt, & oracula Filij DEI, quibus fidem detrahere, naufragari est in fide. Hac igitur sponsione subnixi Ius suum sibi vendicent: vsurpent, datum sibi ministerium reconciliationis: redu-

reducant per contritionem, qui per vitæ licentiam à Deo longius aberrarint. Ita enim fiet, vt peccatorum vinculis attritis, mollitisq; animis per colloquia sanctorum, nihil obstet quin omne virus non solum ad sacrorū Sacerdotum, sed etiam Iudicum tribunal facilius effundant. Hæc est enim contritionis seu pœnitentiæ natura, vt vbi in animum recepta semel est, obstinatio & taciturnitas (si modo vere Rei sunt, quod quaerendum non supponendum est) habitare non possint. Optimum hoc & suauissimum torturæ genus est ad vocem soluendam. Hic artem suam exerceant Sacerdotes illi, de quibus supra cōque-rebar: & si zelum Dei habent, non prius Iudices instigent ad expediendas torturas illas sæuas & sæpe nimium crudeles, quam ipsi hac sua tortura sacra vsi sint, id est, salutari de peccatis compunctione animos Reorum lacerauerint: Hic acuant ingenium, & vires suas omnes explicent, vt saxea multorum peccata diuini sermonis vi, & impetu spiritus comminuant. Nec est denique,

P 5

quod

quod Sacerdotes probos & feruentes non paulo plus docebit, quam si Iudicum sæuitiam imprudenti instigatione excandefaciant. Nam inuehere inhumaniter in captiuas & afflictas: identidem illis molestum esse, & quasi certissimo de earum reatu iam constet, nullam eis sinere quietis partem: odiosis cognominibus lacerare: apud Iudices traducere, & similia quæ supra memorata sunt dubio 19. Non est sane quisquam in foro rabula tam hebes, qui non æque possit. At vero pertinaciam hanc talem diuina vi sermonis frangere, mollire animos, cor impœnitens compungere, nemo potest, nisi manifesto Dei spiritu instructus.

DOCUMENTVM III. Non probo igitur Confessarios, qui hoc primum hoc vltimum imo solum agere videntur, vt modo confiteantur rei, nil celent. Itaque non nisi Confiteri, & Confiteri ingeminant: cæterum autem de Conuersione serua ad Deum, de dolore animi vehementi, de detestatione peccati super omnia, vix tenuiter meminērūt, nedum

vt præcipuum hic conatum & sollicitudinem adhibeant quo tales actus, tam difficiles, à peccatoribus & quidem talibus, si vere rei sunt, impetrent.

Itaq; dum Confessi duntaxat rei sint, id est, omnia peccata sua ad lógum & enucleate recitauerint, iam salua & tuta sunt omnia; iam appellant filios æternæ vitæ, iam vere pœnitentes moriuntur, quicquid tandem sit de contritione. Existimo autem ego, nisi me Theologia mea fallit, non ita facile reconciliari posse infinitam Maiestatem; sed insigni quadam opus esse sollicitudine, ad non vulgarem animi dolorem, preces, gemitus, & clamores cordis cum confessione coniungendos.

DOCUMENTVM IV. Non putant plerique expedire, vt rei antequam in foro externo causam suam transegerint, ad internum vocentur; sed suadent eo vsque hoc differri, dum in externo omnia liquida sunt, ita Dekrius lib. 6. c. 1. Sect. 3. atque vsu fere ordinario recipitur.

DOCUMENTVM V. Expediit tamen, vt paulo ante dixi, per visitationes
& col-

& colloquia Sacerdotum Reos disponi ad pœnitentiam, compunctionem, & feriam ad Deum conuersionem, cum primum fieri potest: id enim profuturum scio, non solum ad confessionem sacramentalem, sed etiam profanam, quæ hac via tutius feliciusq; quam per torturas obtinebitur. Et ad Sacramentalem quidem omnino hæc compunctio necessaria est, vt præcedat: Sacramentalis enim esse non potest, nec ad salutem proficua, nisi ex præuia compunctione orta sit: illius hæc filia debet esse, aut esse non potest. Vnde rursum confirmo quod dicebam; id potius laborandum Confessario, vt conterantur Rei, quam vt fateantur. Nam fateri quid attinet, ni contriti sunt? si contriti autem, iam sponte sequitur confessio, si quidem sunt Rei.

DOCUMENTVM VI. Etsi amplecteremur sententiam Delrij, docentis, licere Iudici æquiocatione sermonis, aliove quo dolo bono reos circumscribere: id id tamen fieri à viris spiritualibus nullatenus permetteremus.

Ra-

Ratio est, ne ministerio eorum, atq; ordini inuratur nota, quæ non tam facile seculari Iudici adherescit. Scio contigisse, vt cum Sacerdos quidam Reo cuiquam æquiuoce promisisset mitigationem supplicij, nec eam deinde consequeretur; ita turbatum esse hac deceptione, vt vix tandem obtineri potuerit, vt ante mortem se extrema expiaret pœnitentiæ purgatione.

Caucat igitur confessor, vt aliter, quã fidelem Christi imitatore decet, in hac re se gerat; ne se deceptum esse quisquam merito queratur ab eo, quem Dei fuisse loco agnouit.

DOCUMENTVM VII. Omnino autem dedecet, si viri spirituales, vt nonnullos audio fecisse, suggerant Iudicibus torquendi modos, nisi forte mitiores. Licetorum hoc non Sacerdotum munus est.

DOCUMENTVM VIII. Sed nec decet, si tormentis palam intersint & spectent, vt bene monet Delrius lib. 6. cap. 1. sect. 3 propter irregularitatis periculum, vt ipse ait, & scandalum. Sed interim ta-
men

men non video, cur non alicubi ex occulto ea arbitrari per rimam, aut fenestellam possint. Ratio: nam aberit & irregularitatis periculum, & scandalum cum nemo sciat: & vere proderit, ut quam cruda & periculosa ea res sit, ipsi suis oculis vsurpent. Quod si concilium Antifiodorense Can. 33. vetat Presbyteris ac Diaconis *ad Trepalium stare, ubi Rei torquentur*, id explicandum puto; ut vetet stare palam.

DOCUMENTVM IX. Imo vniuersim non plane negliget prudens Confessarius, ut scire saltem ruditer laboret, quæ rite iudiciales processus instituuntur. Ratio est; tum ut secundum ea prudentius possit cum reis in foro conscientia procedere; tum & Iudices, si opus esse videretur, officij commonefacere. Ita nuper totidem verbis religiosi cuiusdam ordinis Visitator monuit suos, qui ad carceres itarent, in Epistola quadam encyclica, quam quidam eius ordinis religiosus mihi monstrauit.

DOCUMENTVM X. Displicuit mihi nuper Confessarius, qui primo suo in carcerem

cerem ad quampiam aditu, vt eam tanto melius ad confessionem adduceret, denunciabat ei, conclusum esse apud Iudices de eius morte, faceret igitur officium. Præclara vtique beneuolentiæ captatio! Existimo enim Sacerdotem dedecere, vt cuiuspiam mortis nuncium afferat, neque id aptum esse medium (nisi forte in plane impœnitentibus ac desperatis, quibus alia non profuerunt) ad recte hominem Deo conciliandum; cum habeam experientia, plerosque, aut saltem multos, etiam alioqui strenuos viros, audita mortis denunciatione, ita vehementer consternari, vt ad adeo præclaras mentis functiones sint inhabiles. Tristitia igitur alios nunciare sinant Sacerdotes: Ipsi ea afferant, quæ consolationi esse possint.

DOCUMENTVM XI. Laboret autem prudens Cōfessarius; vt reorum animos sibi potius arctissime deuinciat; quod fiet, si declaret venire se, non vt Iudicem, sed Patrem, qui personam acturus sit paracliti, in spiritu Filij Dei. Explicet igitur quid inter Sacerdotum & secularium

rium Iudicum officium, & intentionem
interfit: Apud hos, si qui reus sit, de pe-
nis agi: apud illos, de condonatione:
Non esse igitur quod metuant, quin o-
mnem animum penitus aperiant, &
quicquid angat, explicent: agant secum
fidentissime: non suspicentur quicquam
fraudis, non diffidant: se monstraturum
esse eis affectum eum, quem fidelissimus
pater amantissimis suis pignoribus un-
quam possit: Condolere vero & com-
pati eorum miseriis: sed & tangi dolore
cordis intrinseco, non secus, quam si
propria res agatur: Quod si eos adiuua-
re qua ratione possit, non dubitaturum
proprio sanguine subuenire: atque igitur,
non parum sibi ægre esse, quod id
non liceat, nec nisi soli animæ prodesse
possit. Et nunc, huic sane omni studio
consulturum: nunquam vero se eas de-
ferturum, sed utcumque res cadant, af-
futurum ad extremum articulum; ere-
cturum animos, additurum spem & ro-
bur ne concidant, aut abundantiori
tristitia absorbeantur; & id denique o-
mnimodo acturum ut queri non possint.

illum sibi defuisse consolationis genus. Hæc enim & similia, quæ fidelitatem & Apostolicum spiritum sonant, si propo- fuerit; mirifice sibi reos astringet, ut ad hunc velut charitatis funiculum, seu habenam duci se sinant quo libeat, pro- ut sæpe sum expertus.

DOCUMENTVM XII. Potissimum vero eos securos reddat etiam stipulata ma- nu, & si opus sit, iuramento appposito, quicquid secum utpote cum viro spiri- tuali etiam extra confessionem locutu- ri sint; ne verbulum, quod ipsis nocere queat, seu quod nolint, ad externi fori Præsides foras effluxurum.

DOCUMENTVM XIII. Imo & iuuerit distincte addidisse: quod quicquid se- cum agant, id nec si maxime nocentes sint, obesse eis possit; nec si maxime in- nocentes, prodesse. Sibi enim nullum cum Iudicialibus personis in his causis commercium sermonis esse; nec illos Sacerdotibus in his quicquam credere, aut audire; sed iuxta propria Iura & or- dinem procedere: tatum igitur se inter reos & Deum posse mediū intercurrere,

Q

& quic-

& quicquid fiat de corpore, id efficaciter agere, vt spiritus seruetur, & ad illa domicilia perueniat beatorum, quæ cum Dei filius pœnitentibus pollicitus semel sit & mercatus à Patre, iure iam suo repeti possint à peccatoribus omnibus, etsi alte demersis. Ita dum nec obesse, nec prodesse nisi quo ad animam eis posse persuaferit, quæ secum secreto communicent; obuiabitur tum iis, qui vt à Confessario iuuarentur innocentes esse vellent, tum iis, qui & nocentes esse mallent ne proderentur, & ad torturas reducerentur. Nam

DOCUMENTVM XIV. Doceo Confessarios vt *certissimò* sciant, *plurimos* esse, qui etiam in ipso sacramento nocentes se, cum non sint, fateantur: (vt ipse sapius, & alij mecum religiosi viri manifeste nos ipsos conuicimus) idq; ideo; vel quia importuni Sacerdotes sunt, quorum impetum aliter euitare non possint, de quo repete dicta dubio 19. vel ne, quod dixi, in quæstiones repetantur. Sic enim simpliciores multi existimant, oportere Sacerdotes quæ quo-

mo-

modocunque à reis audiant , personis iudicialibus referre , atque ob hanc ipsam industriam eos ad se expiscatum mitti: nec, nisi difficulter, quidam in cōtrariam sententiam reflecti possunt, maxime cum & id eis persuadeant licitores; dum verentur, ne quo modo sibi prædæ elabantur, siquid reuocent apud Sacerdotes. Miseria hæc est oppido notanda, & inscitia iuuenum Sacerdotum lachrymis deflenda. Atque ego quidem qui sic in sacramento mentiti sint , damnare non ausim: quin potius excusari posse nuper docui , ob simplicitatem, perturbationem, & similia. Verum tamen, quod & non reuocent quos complices nominarunt , & vehementiori hoc conscientiaæ scrupulo pressi maiore cum dolore (quem quo tectiore causa, eo feruentioribus pœnitentiæ signis apud Deum contestantur) decedant; atque hinc fiat, vt tanto confirmatius & ipsæ tam eximie pœnitentes, & aliæ ab eis denunciatae reæ habeantur, minusq; exinde dubitet Germania, quin maleficis sit plena , res hæc admodum coriuulsa

Q 2

& ab-

& abrupta est. Vt nesciam, quid satis plāgam. Porro cum vt dixi, multi metuant vel ex ipso Sacramento prodi; quid mirum, si quādo extra illud cum iis Sacerdotes agūt, plures sunt qui id formidāt. Itaque mihi constat, nonnullosetiam alias prudētes viros magiæ falso insimulatos & captos, tum ob eum metum quē dixi; tum quia nihilominus de se actum videbant, nec vllam solidam Sacerdotum accedentium consolationem sperabant, ideoq; præ desperatione & stomacho loqui amplius pro se dedignabantur; tum quia alia ratione declinare nonnullorum importunitatem non liceret, non aliter quam pro reis se apud quoscunque extra confessionem gessisse: ac cum vltius multa rogarentur, omnia consequenter annuisse, & finxisse, quæ cœpta semel fabula exegisset. Quare cum hæc ipsa deinde spirituales illi viri simplicissimi passim spargerent, & hinc criminis huius contagionem mire exaggerarent, quid poterat fieri aliud, quam ita omnes in concepta semel opinione de multitudine maleficorum

con-

confirmari, vt nemini iam sano de ea dubitare in posterum liceat? Longum nimis sit, si hic exempla inferam Sacerdotum illorum, qui ita turpiter decepti & se & alios miris & grandibus inaniis impleuerunt.

Itane vero inter eos, etiam religiosos & Apostolicos esse viros, qui versati cum reis multum sint, atque hæc nondum deprehenderint, sed iam omnia se tenere putent, si modo rei eis crimen, seu intra seu extra sacramentum, vere seu falso fassi sint? Vbi nunc ergo Evangelica illa prudentia serpentina? vbi gustus ille sanctorum, quo & gustari quasi innocentia quorundam posset, etsi alia vnde colligeretur deessent? Vbi illud Apostoli, quod aiebat, *quoniam spiritualis iudicat omnia*, 1. Cor. 2. 15.? An non amplius distributiones huiusmodi gratiarum in Ecclesia sunt? Væ Confessariis qui committere se rei periculose audent, & non plurima cogitatione omnia versant, ac creberrimo gemitu dies noctes Deum pulsant, ad obtinenda consilij & scientiæ dona.

Q. 3

Quic-

Quicquid sit, animaduertat diligenter Confessarius. Et cum non aliter apud reos egerit, quam induta persona Christi: cumq; eo solum reos adduxerit, vt ipsi plane confidant, admiranda quædam sensim discet, quæ adhuc ignorat. Gratias mihi non pauci Sacerdotes egerunt, quod hac vna via apertos sibi in multis oculos fuisse experti essent, cum prius nescio quo impetu rapti aliter omnia existimassent.

DOCUMENTVM XV. Non solum autem reos securos reddat de taciturnitate sua Sacerdos, verum etiam re ipsa eam seuerè colat: Ita vt neque quæ extra confessionem cum eis agit, temere foras exportet: Id quod ante citatus Visitator omnes suos in dicta epistola diserte quoque admonuit: Et quidem omnino prudenter. Nam rationes istæ sunt:

I. Sic sæpe incauti quidam, dum consulere captiuis volebant, nouam eis torturam causerunt.

II. Irregularitatis sæpe periculum est, cum facile garrulitate sua, aliove signo,

mor-

mortis sententiam efficaciter promouere possint. Sunt enim Iudices plerique, vt ipse annotaui, & monet quoque Delrius, qui id agunt, vt à Confessariis signum aliquod captent, quo captiuus constantes, id est, nocentes, innuantur: quod vbi furtim incautis abstulere (quanquam nunc suffurari tale quid non sit opus, cum passim insulsi Sacerdotes (absit verbo iniuria) ipsi sponte perfluant rimarum pleni) tum demum abrupta vltiore hæsitatione ad condemnandum accedunt: Quo pacto glorientem nuper Iudicem audiebam, cum diceret: se vero ne impingat, in neminem adhuc hætenus capitali pœna animaduerti iussisse, nisi quem prius à Confessario intellixisset in culpa versari: satis innuens quam *efficaciter* ad reorum cõdemnationem Sacerdotes concurrerent. Placet Sacerdos ille, vir mihi amicus, quem cum Iudices subinde rogant, maneat ne hæc vel illa constans, sic enim loquuntur, respondere solet: Ego vero, inquit, vt quod res est dicam, an constans sit nec ne, an fateatur nec

Q 4

nc,

ne, an nocens sit nec ne, sane nescio, neque curo: nam talis an talis sit, ad me non spectat, sed ad Iudices: Id autem spectat, ut qualiscunque tandem fuerit, nocens an innocens, bona an pessima, ad cœlum eam ducam: id quod Deo adiuuante pro meo munere me facturum spero: de cætero quid me affligam & mittam falcem in messem alienam? Ita ille: sed ni valde suauiter & modeste fiat, offendi Iudices solent.

III. Periculum est, ne reueletur interdum sigillum Sacramentale, aut saltem reuelari videatur, quod omnino omnes maxime cauendum clamant: neque enim populus distinguit quid intra, quid extra confessionem acceptum sit. Ut mirari sane subeat religiosi illius nuperam prudentiam, qui cum esset ordinarius reorum Confessor (nec de loco, nec de persona rogare volui) publice de suggestu in magna populi concione pronunciare ausus est: non esse quod Magistratus vereretur in Sagas acerrime procedere; sibi enim certissimo constare, nullã adhuc eo in loco ad supplicium

ciū ductam esse, quæ culpa vacauerit. Sicille. Mihi autem scire lubet, vnde id ei tam certo constiterit? An quia iudicio publico damnatæ erant? Sed id scilicet non eque populo erat notum, nisi & sibi hoc constare concionator diceret? Amplius aliquid voluit dicere, & maiori certitudine rem firmare: Sed hæc ipsa maior certitudo vnde erat? An extra an intra confessionem hausta? si intra, vbi nunc tandem tam sacrosancti secreti ratio est? si extra autem, cur id additum nõ fuit, & occursum suspitioni, ne id dicere sic affirmate Confessarius non videretur, nisi quid altius certiusq; quam communi modo cognouisset? Itaque non parum scandalizatus esse populus dicitur, cum solum hoc sacrosanctum Confessarij nomen multorum iudicia insigniter & merito irritasset. Non tam ipsum ego Confessarium hunc miror, quam religionum Superiores, qui hos tales in res difficiles exponunt, quos qua sint iudicij inopia iam tum vtique exploratos habent, aut habere debent. Certe hunc ipsum hominem eo intelli-

Q. 5

gebam

gebam iudicio & capacitate inter suos habitum, vt in studiis suis progredi ob ingenij hebetudinem non potuerit: sic enim auditores eius deinde vestigauerant & mihi narrabant. Qua ille igitur prudentia & iudicio cum reis versatus sit priuatim, qui sic publice existimationi suæ parum nosset prospicere, iudicet meus lector. Sed nimitum, ni hos tales adhiberemus, qui importunitate sua nimia reos cogerent, vt tandem victæ tædio ad redimendam vexam fateantur quod isti per fas & nefas volunt, (sic enim solitum fuisse eum concionatorē, de quo dixi, audiebam) deessent Germaniæ qui inflarent credulitatem Principum de multitudine Sagarum: Quasi vero (quod nuper Iudici cuidam experiundum obtuli) vlla tam innocens mulier esse possit, etiam quæ omnia hætorum tormenta illuserit, quam non superare huiusmodi importunitate, & agendi ratione velim, vt ream sese tandem apud me cōstituat, si id intendam. Sed prohibeat me Deus. Porro imperitos huiusmodi Principes audiunt, & sequuntur.

quuntur: cum tamen quidam diceret, sibi difficile non fore, in eo ipso loco, quo is homo iactabat innocentem periisse nullum, ostendere periisse plures. Sed ne tale quid vnquam à quoquam ostendatur, abunde cautum est, quod qui id moliri incipiat, suspectus fiat, aut indignationē Magistratum incurrat. Ingeniosissimum vero hoc Inuentum est inter omnia, quæ in hoc quidem genere habet orbis: nam ita omnis via præclusa ingeniis est, ne obscurissimis causis libere inferre lucem possint; quod notandum est.

DOCUMENTVM XVI. Quæri possit, quid faciat Confessarius, si (quod impossibile non est, vt vide apud Tannerum) ex confessione vel aliunde, cuiuspiam innocentiam cognouerit? An indicabit? Posset, si indicet, periculum enasci reuelandi sacramentalis sigilli, dum scilicet alios quoque audiens, de illis taceret: nam innueret tacendæ, hos igitur non esse qualis prior: Quod si periculum hoc absit, quia V. C. alios non audit, &c. atque etiam putat non frustra
apud

apud Iudicem se laboraturum, nec caufaturum reo noua tormenta, nec aliud aliquod incommodum fecuturum, vt scandalum magnum populi, &c. non video, cur non modo non possit, sed debeat conari vt subueniat; ita enim charitas iubet, & ita Scriptura: *Erue eos, inquit, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses*, Proverb. 24. 11. Caueat tamen ne innotescat aliis reis, Confessarium pro innocentibus intercedere, ne occasionem sumat hinc sacrilege confitendi, vt ante monui docum. 13. Caueat quoque ne contra Iudices quicquam agat aut dicat, seu ante seu post mortem reorum, quod eos infamet, aut iudicia publica perturbet: Si quid erit, id non apud alios, sed ipsos proferat, & moneat: cum hoc utique Apostolicos viros non dedecere dicat Apostolus, cum ait: *An nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia?* 1. Cor. 6.

DOCUMENTVM XVII. Nec minus queri possit quid agendum, cum quis alios innocentes denunciauit tormentis coactus?

ctus? Res intricata: sic tamen dicendum: seu grauius peccatum sit, siue non sit, quod quis tantis tormentis victus, innocentibus culpam afflauerit; hoc tamen certum est, teneri eum vt id reuocet *quam efficaciter possit*. Cum autem Iudices nihili faciant (Quam recte ipsi viderint, & tu vide infra dub. 40.) reuocationem eam, que fit à reo post latam sententiam prope mortem; tenebitur vt reuocatio sit efficax, reuocatio tempestiuis ante latam sententiam; & hoc quidem iuxta communem sententiam, etsi metuat seu provideat se ad penas reuocandum: quia in pari sui & proximi necessitate rationem potius habere debet innocentis cui fecit iniuriam dum eum falsa accusatione iniure læsit.

DOCUMENTVM XVIII. In hoc vero casu, si Titius ob apprehensionem peccatorum adduci non potest, vt sub tanto discrimine palinodiam canat, difficultas existit: dicam quod sentio: Nam

1. In primis; quid si dicat Titius, reuocationem quam immediate ante mor-

mortem ablato tormentorum metu facere palam cupiat coram populo, merito sufficere, quippe quæ æstimatione prudentum maximi sit momenti, ac proinde de se efficax? quod si vero vitio Iudicum inefficax sit, ac proinde delati non eximantur, id Iudicibus, non sibi imputandum.

2. Deinde; quid si Titius tempestive in carcere reuocationem faciat, seu voce seu scripto coram Sacerdote suo, & altero adhuc teste: atque hic postea cum evanuit tormentorum metus, id est, vel immediate ante, vel post Titij mortem, reuocationem hæc exponant à Titio præsentis animo in conspectu Dei & testium factam? an non hæc saltem sufficiens & valida censeri debet? & si nondum admittere eam Iudices velint, excusatus apud Deum Titius est, & illi si contra denunciatos procedant, iniqui homicidæ sunt?

3. Denique; quid si clare ostendam Titium fecisse, quod in se est, & quicquid tandem ab eo postules, non tamen futurum, vt semel accusati vlla re-

uoca-

reuocatione exculpentur? Nam quid Titium vis facere? An reuocare tempestiue apud Iudicem, & reductum in quaestiones, eas constanter elidere persistendo in reuocatione, vt habet sententia communis, & paulo ante dixi? sed hoc frustra: nouit iam imbecillitatem suam, scit certo futurum, vt quaestiones eas non toleret, vti nec priores tolerare potuit: Rursum igitur dolori cedet, & reuocationem suam damnabit: ac sic redibitur quo prius, in easdem miseras: imo tunc tanto amplius accusati habebuntur nocentes.

Pœniteat igitur, & Deo commendat, & reuocet iis modis quibus potest, & dixi. Si Iudices id non curant, ipsi videant. Id vero dolendum vehementer, quod cum plurimæ metu repetendorum tormentorum non audeant reuocare denunciatas, valde exaggerent Iudices, has vtique certissimo nocentes esse, *cum tam multa pœnitentes super eis mortuae sint*: quis enim hæc audiens vili magnam non putet in his locutionibus inesse? Et tamen quæ vis insit,

EX

ex dictis satis patet, & infra adhuc patebit.

DOCUMENTVM XIX. Proderit porro Confessariis reorum, totum hunc nostrum commentarium non oscitanter legisse, & quæ dicuntur, coram Deo sepius *cum aliqua mora* expendisse. Ego id cum iuramento depono, *me quidem nullam hætenus adrogum duxisse, de qua omnibus consideratis prudenter statuere potuerim, fuisse ream.* Idem ego à duobus aliis accuratis Theologis audiui; Neque non omnem tamen Industriam adhibui, qua ad veritatem penetrarem, vt dixi supra dub. II. rat. 3.

Dicam aliquid, quod audire cupiam quicumque aures audiendi habent, maxime vero sacratissimum Imperatorem, Principes, eorumq; Consiliarios: Fingatur enim de industria atrocissimum ali-

NB quod exceptum crimen quò noceri sibi vulgus apprehendat, atque eius deinde dispersa fama in id Inquisitores sese accingant iisdem viis, quibus nunc in maleficia: Aio sane; si in Germania paulo post pauciores erunt eius criminis rei,

rei, quam nunc magiæ, sistam me summo Magistratui & in flammam viuis iniiciar. Atque ego quidem si his ipsis verbis vtentem audiam vel ignorantissimum de plebe, vereri sane incipiam, ne non sine magnis causis quas ipse norit, sic loquatur: & ad minimum reflexa mente hæream, & meditatione aliqua dignum putem, quod homo rationalis non plane mente deiectus, sic confidenter, cum pacatus esset, ausus eloqui sit.

D V B I V M XXXI.

*An ante torturam mulieres per lictorem
tonderi conueniat?*

ANte quam respondeam, oro lectorem verecundum, vt dicere cum aurium eius venia mihi liceat, quod & facere sine pudoris venia liberrime iam alicubi solent. Cum enim quæstionibus seu torturis admouenda quæ rea est, seducit eam primum in locum proximum infamis lictor, & non modo capite & axillis, sed & qua parte mulier est, accurate detonder, aut admota facula adurit.

R

Cau-

Causa est, ne quid implicitum sit recularum magicarum, quibus ad tormenta induretur. Igitur

RESPONDEO, Id nequaquam conuenit. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Fœdum est id & spurcum, quod Christiana & Euangelica puritas meminisse non fert.

RATIO II. Coniunctum est cum periculo peccandi in homine turpi & obsceno.

RATIO III. Obnoxium est illusionibus & fœdissimis tactibus incontinentium scurrarum, præsertim cum quidam scriptor, quod miror, nonnulli suspicionem moueat, an non aliquid etiam huiusmodi recularum magicarum secretius absconditum sit: videlicet ne non habeant quod prætendant infames scurræ, si lubeat eis profundius lasciuire.

RATIO IV. Pernitium graue est se xui natura verecundo, qui non raro mori malit, quam coram infami nebulone sic enormiter depudère.

RATIO V. Frustra etiam suscipitur,
cum

cum & contra maleficia alia pia remedia usurpari possint, nec ea nostro tempore in detonsis vnquam reperiantur quæ isti quærunt. Quod stupeo nondum hæctenus nos aduertere, sed æque cæce progredi, & quod hœret animus meus meminisse, etiam ipsos *Sacerdotes* & quidem sub *Principibus Ecclesiasticis* licitorum forfici submittere.

RATIO VI. In locis aliis, vbi ea consuetudo non est, non sane pauciores pyrefumant, nec minus potens sine hoc tam fœdo proœmio tortura est: Vt omnino existimem libidinosissimorum scurrarum hoc ingentum esse, non honestissimorum Iudicum: qui si quando rasuram hæc omnino necessariam arbitrati essent, non nisi intra eundem sexum pudendæ rei administram quæsiuissent, prout exemplum habes apud Damhauderum praxeôs criminalis c.37 Vbi, cum ita necessarium visum esset, adhibitæ tonstrices sunt.

RATIO VII. Quinimo ne hoc quidem fieri conuenire, hæc vna & sola ratio merito euincat, quod antiquam hone-

R 2 statis

statis laudem Germanis peculiarem sane effundimus: quæ sola causa sufficientissima est visa autoribus Mallei, qui Inquisitores hæresum in Germaniam olim à Pontifice missi, nunquam vti hac rasura voluerunt, eo quod intelligerent in Alemanniæ partibus (sic enim loquuntur) rem eam plurimum inhonestam censeret, licet ut aiunt in aliis regnis id fieri Inquisitores mandarent. Pudeat Germanos nos, si quæ tunc erat peculiaris Alemanniæ verecundia, nec hanc Inquisitores illi alias seueri confundere ausi sunt; nos deniq; nunc nequissimorum scurrarum libidini prostituimus. Attendant Iudices quid velim: Ego enim detondendâ huiusmodi à nequam scurra raptim constupratam audio, tum mox compendio facula depilatam.

D V B I V M XXXII.

Quibus de causis ad torturam procedere liceat?

RESPONDEO, Ante omnia id maxime curandum erit, ut quando tam
peri-

periculosa & acerba tortura est, non nisi grauibus ex causis, id est præmissis indiciis admodum urgentibus, quæ reum velut obruant, ad torturam veniatur. Indicia vocantur à Jurisperitis ea omnia ex quibus colligi potest Titium V. G. crimen commisisse. Ea triplicis generis constituamus; *Magna, Maiora, Maxima*, videamusq; quæ ad *Capturam*, quæ ad *Torturam*, quæ ad *Condemnationem* requirantur.

I. Ad CAPTURAM requiruntur *magna*. Ratio est: nam ex paruis causis quempiam in non paruum incommodum, qualis est captiuitas, conicere, cum æquitate simul & charitate pugnat. Ex quo sequitur, quod prout vel ex personæ dignitate capiendæ, vel aliunde captiuitas grauior redditur, ita etiam maioribus indiciis opus sit. Hic passim grauisime peccatur.

II. Ad CONDEMNATIONEM requiruntur *maxima*, seu urgentissima, luce meridiana clariora, quæ plenæ probationes sint, id est, ita probent, & vndique satisfaciant, ac plane reos ceu

demonstratione quapiam legitime cō-
uincant: adeo vt si illa habeantur, tor-
tura opus non fit, imo nec adhiberi de-
beat, vt communiter docetur. Vide Cla-
rum l. 5. q. 64. n. 5. & Farinacium q. 37. n. 5.
Atque hæc non tam solent appellare
indicia quam *probationes* per excellen-
tiam, vt vide subtiliter distinctum apud
Farinacium loco citato: qui tamen
cum ibidem inter indicia luce meridia-
na clariora, & probationes luce meri-
diana clariiores distinguit, nimis subtili-
zat & sine causa.

III. Ad TORTURAM magna non suf-
ficiunt, cum multis modis grauior sit
quam captiuitas, maxima autem seu
probationes plenæ non requiruntur,
sed sufficiunt & requiruntur quæ *maio-
ra* diximus, adeo firma & clara, ac *pene
certa*, vt merito prudens quisque iis
multum fidere possit, vt communiter
omnes tradunt: appellantur hodie
probationes *femiplenæ*, melius tu *fere-
plenas* dixeris; id est, quæ ita probant,
vt non plane conuincant, valde autem
ad probationem plenam accedant,
qua-

quasi luna cum ad lucem integram ultra sui dimidium aspirat: ita ut *fere*, seu *quasi* moraliter certum sit, ait Lessius cap. 29. dub. 17. nu. 151. ipsum autorem esse, qui huiusmodi probatione urgetur, nihilq; deesse videatur ad plenam certitudinem, quam *sola* rei confessio. Verba legis sic habent: *Ad tormenta seruorum ita demum veniri oportet, cum suspectus est reus, & aliis argumentis ita probationi admouetur, ut sola confessio seruorum deesse videatur.* Ita lex i. ff. de quaest. ad quam vide Mynsingerum. Lege etiam pro nostra responsione Prosperum Farinacium q. 37. n. 3. plures citationes legum & autorum nos omittere solemus, ne lectori molesti simus.

Illud tamen hic notandum est, quod indicia ad torquendum non solum esse debent qualia diximus, quæ virum cordatum moraliter *fere*- seu *quasi* certum reddant; sed etiam debent esse *plene* & *concludenter* in suo genere per duos testes legitimos probata, secundum glossam singularem & ordinariam in l. final. in verbo vel indiciis, C. familiae

248 Dub. XXXIII. *Cuius fit arbitrari quæ indicia*
exerciscundæ, quam glossam cum Barto-
lo, Baldo, Saliceto, & pluribus aliis se-
quitur Farinacius q. 37. num. 17. & seqq.
ita vt sit sententia penitus recepta, & in
Iudiciis ac scholis canonizata, vt dicit
Brunor. à Sole in suo conf. crim. nu. III.
ex Alci. in conf. 465. num. I. Quod sane
& in atrocissimis seruandum, recte mo-
net Mascardus in tract. de prob. l. I. con-
clus. 462. n. 18. & Farinacius loco citato,
ac facile colliget lector ex iis quæ nos
infra dicemus dub. 37.

D V B I V M X X X I I I .

*Cuius fit arbitrari quæ indicia in specie talia
sint vt profere plenis probationibus
haberi possint?*

RESPONDEO, Cum vna generalis
hac super re dari regula non pos-
sit, quæ indicia in specie torturæ viam
aperiant, id est, fere-plenæ sint proba-
tiones, sunt qui velint id ad cuiusque
Iudicis arbitrium pertinere. Ita Brunus
in tract. de iudiciis & tortura p. 2. q. 3.
sed tantam Iudici in re ardua concedi
licen-

licentiam, periculofum videtur Myn-
fingero in l. i. de quaestionibus: & meri-
to, neque enim ignotum est, quos saepe
Iudices habeamus. Lege Tannerum
Theol. tom. 2. disput. 4. de Iustitia q. 5.
vbi ad longum egregie ostendit, quam
periculofum sit, in his causis multa Iu-
dicum arbitrio permittere. Existimem
ergo sequendam esse laudabilem quo-
rundam iudiciorum praxin, qua indi-
cia huiusmodi vnus & alterius Acade-
miae examini submitunt, earumq; sen-
tentiam amplectuntur, neminem vt in
equuleum coniciant, cui non illae tor-
turam decreuerint. Tutius est id in re
periculosa, cui nulla fat magna adhibe-
ri diligentia potest.

DICES, Res haec nimiae operae ac sum-
ptuum futura est, nimiumq; retardabi-
tur cursus in zizaniis his euellendis, si
ad quamlibet torturam Academiaram
iudicium sit requirendum.

RESP. I. Non opus est requirere ad
quamlibet in particulari, cum multae
iisdem iudiciis nitantur, & ex paucis de
multis pariter iudicari possit.

R 5

RESP. II.

RESP. II. Quid tum autem etsi mora aliqua iniicitur processui, dum tanto tutior euadat? An igitur moram malunt aduersarij, quam periculum vitare? Sententia erat Christi, vt supra visum est, ad euitandum periculum omnino abstinendum ab euellendis zizaniis esse, nedum sistendum subinde, & tardandum. Quid autem operam ac sumptus causamur in re tanta? an vllibi autem hæc melius, ac tutiore conscientia sumuntur, quam cum agitur de tollendo periculo à corpore, vita, ac fama innocentum? An plane igitur & simpliciter procedere, vrere, cremare isti volunt, seu id periculose fiat, seu non fiat? Ego vero sic existimabam, hunc esse genium Christianæ legis, vt gauderent potius, cuperentq; Iudices paucissimos reperiri nocentes, quam id agere atrocissimis expeditissimisq; tormentis, vt quam paucissimi innocentiam tueri possint. Nouit Deus, si non istud tandem erit sub specie Iustitiæ terrarum orbem interficere. Audiebam nuper vocem ab Inquisitore non tamen
cali-

calidissimo, sed quem hoc tempore vel tepidum esse plerique omnes fatebantur; quæ, ut verum fatear, non parum mihi displicebat, utpote ex qua facile ad Iudices alios calidiores argumētum ducebam. Cum enim sic familiariter in hanc materiam ingrederemur: Fateor, inquit, deberent quidem hæc talia morosius tractari & expendi, deberent ventilari, & disceptari, deberet etiam dari sufficiens ad defendendum & agendum tempus, ac similia. Sed tum sane progredi non possemus: satis, quod hæc hodie sit praxis, nolumus sic scrupulari. Sic ille: Itaque hoc innuebat, si facerent Inquisitores quod deberent, non ita crematuros esse, ut tamen igitur cremarent, curandum eis esse, ne quomodo facerent quæ deberent; perinde ac si sic discurras, si oculos aperirent homines, videre possent; ne igitur videre possint, ut ne oculos aperiant curandum erit. Præclara res! Et tamen tum Inquisitores, tum summi Magistratus in altissima conscientia pace sedent, & ex porrectis pedibus dulcissimos huiusmodi

252 Dub. XXXIII. *Cuius sit arbitrari quæ indicia*
modi suorum Officialium discursus au-
diunt: applaudentibus interim etiam
spiritualibus viris quod insigni zelo
Germaniam expurgent. Hoc si quis de-
ploret, & audiri postulet, ac cum ratio-
ne & sine præiudicio rem altius discuti
optet, an tot vbiq̃ue sint Sagæ quot pu-
tantur? is repellitur & suspectus fit, at-
que in equuleum mitti dignus est. Ex-
undat mihi sanguis, cum iterum occur-
rit memoriæ, atque iterum hodie no-
minari audio iniquissimos illos Inquisi-
tores, qui, vt supra retuli dub. 9. rat. 8.
religiosissimum Theologum Tānerum
in equuleum mittendum dicere ausi
sunt, quod prudentissime de processi-
bus contra Sagas scripsisset: Hoc vnum
ex eorum indicia est ad torturam. Nec
culpari poterunt cum facturi sint dis-
cursum paulo ante positum: Nam de-
beremus quidem, inquit, talibus vi-
ris non ita leuiter torturam adiudica-
re, verum ni faceremus; sed ad Aca-
demias primum curreremus rogatum,
non posset contra eos expedite proce-
di: Ita hic discursus omnia excusat.

Lice-

Licebit igitur Inquisitoribus, quod volent.

Et quis mihi det vt Inquisitor fiam? mox in omnes Germaniæ Magistratus, Ecclesiæ Prælatos, Canonicos, & Religiosos inquiram; facile struam calumniam aliquam: si defendere se volent, non audiam, coniiciam in neruum, torquebo exquisite, cedent pœnis, & ecce, in clamabo, vbi malefici latebant! quam hoc occultum crimen est! quam tecte serpit! Quis me autem iure reprehendet, quod male processerim? dicam enim: nisi ita mihi licuisset, iam sane expedite procedere non potuissem nec cremare; vt igitur expedite procederem & cremarem, omnia licebant. Nescio in quæ tempora deuenimus: nullus iam subuenire Germaniæ nisi magnus Cæsar potest. Ad hunc supplices accedant qui premuntur; neminem is ab ara Iustitiæ repellat. Legat is catalogum indiciorum ex quibus passim ab Inquisitoribus nonnullis processum est, cum & futilia essent, & ridicula, & nec sat probata, tum autem & accurate refutata:

ta: & vel omnino fallor, vel ingenti animo exurget, vt iniquissimorum processuum libertatem castiget. Quanquam, vt hoc obiter notem, quis scire potest, quidnam rei ad indicia sibi proposita responderint, & quo pacto refutarint, cum hæc non perscribantur? vt notavi dubio 18. Corollario 15. Et hoc scilicet est quod Iudices Academiarum iudicia subterfugiunt, ne accuratiores in actis suis notandis cogantur esse, neve plurimæ se satis purgasse pronuncientur.

D V B I V M XXXIV:

An sola fama, non aliis claris & firmis probationibus suffulta, ad torturam indicium det?

RESPONDEO I. Non dat. Ita Iulius Clarus sententiarum lib. 5. q. 21. n. 1. cum omni sententia Doctorum, quos non paucos citat; nos more nostro omitterimus. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Axioma est Iuristarum & Theologorum, quod fama in criminalibus non probet, sed se habeat instar

accusatoris tantum. Vt igitur non potest torqueri quis, ob solam accusationem, ni accusator aliquam afferat probationem, ita similiter &c.

RATIO II. Fama suppeditat Iudicialiam rationem cognoscendæ veritatis, nempe per Inquisitionem, inquit Lessius de Iust. & Iur. cap. 29. dubitatione 17. n. 156.

RATIO III. Fama est indicium valde remotum à delicto, itemq; valde fallax, vt quotidie experimur, inquit Clarus loco citato; & Farinacius q. 47. cum iis quos citant: *debent autem indicia ad torturam*, verba sunt Farinacij, *non solum esse verisimilia, graua, urgentia, probabilia, sed etiam certa, clara, &c.* Vide quæ nos supra dub. 32. vbi diximus debere esse talia, quæ rem fere indubitatum, & quasi certam reddant.

RESPONDEO II. Adeo aut verum est, non sufficere ad torturam famam solam, vt etiam hodie in crimine Magiæ sufficere non possit iuncta aliis, nisi ista alia per se sufficiant: cum fama hodierna nihil eis merito momenti debeat

ad-

adiicere. Est contra communem hodie omnium Iudicium, & Magistratum sententiam, & praxin. Sed tenemus, quod diximus, atque hinc non parum confirmamur in opinione de plurima innocentium turba, quæ simul abripitur. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Pleraque omnis hodierna fama à rixis, litigiis, contumeliis, detractionibus, falsis suspicionibus, iudiciis temerariis, responsis diuinorum, inuidia, irrisione puerorum, ac similibus initiis ortum suum ducit, & incredibili garriendi, nocendiq; libidine, quam nulla pœnæ coercitio castigat, latissime diffunditur: dicitur igitur recta ratio, nihil in ea momenti statui posse, cum male fundata sit. Miror ego sæpenumero, cum cogito in quæ tempora peruersissima incidimus. Plena ubique omnia detractionibus, contumeliisq; sunt: ut quidque nobis sinistrum occurrit, continuo hæc & illæ quæ nos incantauerint animo designantur: curritur ad diuinatores, onerantur suspicionibus honestissimæ personæ, spargitur in occulto

te-

temerarij iudicij virus; tanto vtique nocentius & scelestius, quanto secretius ac tutius, dormiente Magistratu: serpunt sibili per domos atque urbem; alij alijs se iungunt, dum paulatim vbi viresumpserunt in apertam, sed spuriam famam erumpunt: Ne tunc quidem Magistratus euigilat; vt, à quibus didita pestilentissima aura sit, inquirat: sed ad spurix vocis clangorem, in eas se accingit, quærit, caput, torquet, reas esse vult per fas & nefas; quas iniquus ille rumor oppressit. Res indigna! In venenatas primum linguas inquiri oportebat, eas detractoribus & calumniatoribus excindi, atque ad infamem columnam suffigi: ac cum huiusmodi aliquot, non dico centenæ (vt æquum sane erat) sed **NB** vel quinæ, aut senæ propalam pependissent, tum denique ex clamore famæ sic saltem aliquantulum correctæ momentum aliquod suspicandi arripere, & si alia quoque indicia iusta accederent, procedere.

RATIO II. Vt fama publica momentum habeat ad probandū, seu indicium

S

vali-

validum fit, requiritur & secundum rectam rationem, & secundum communem sententiam Doctorum (quorum triginta & quinquaginta, imo plures citare possim, si opus sit) ut ea fama iudicialiter probata sit per duos testes legitimos, qui saltem 1. ruditer famæ definitionem sciant, & 2. iurati deponant, se ita audiuisse à maiore hominum istius loci parte; & 3. quod orta sit ex bono fundamento, & causa tali, ac tali, ac à bonis viris, aut saltem 4. sic, ut constet non manasse eam ex rixis, contumeliis, & similibus ante dictis. Plures conditiones omitto, quas collegit Delrius lib. 5. sect. 3. Tu vide si lubet Iulium Clarum, & Prosperum Farinacium, qui fuse de hoc tractant. Et hæc propositio communiter admittitur, & admitti debet. Sub qua igitur subsumo, & concludo sic: atqui vero nulla hodierna fama circa crimen Magiæ ita probatur, nulla igitur hodierna fama momentum ad probandum habet. Minorem probo duobus argumentis, quorum alterum exactis, alterum ex ore ludicum sumo. Nam

I. Iu-

I. Iubeant Principes omnia suorum Inquisitorum acta peruolui, vix inuenient, vllam tot reorum famam ita fuisse iudicialiter probatam. Citat Delrius lib. 5. sect. 3. in fines Iuristas, qui idem de suis temporibus affirmant, nullam vnquam famam legisse, legitime probatam, sic enim ait: *Famam exacte probare, quam Necessarium tam Rarum est in iudiciis: adeo ut Grammaticus Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidiſſe proceſſum, in quo repererit famam publicam legitime fuiſſe probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpellus, & alij egregij partim Iudices, partim Aduocati aſſeruerunt.* Sic ille.

II. Cum hodie hæc quibusdam Iudicibus obiicio, ac moneo nõ habere eos famam vnquam legitime probatam, ac talem, qualem Doctores requirunt, cum fundamento ortam: imo reas excipere, & docere vnde primum fama manauerit, nempe vel à rixis, vel puerorum obiurgatorum clamoribus cum quibus iudicio contendere noluerint, vel aliis similibus ex causis: cum, inquam, hæc moneo, respondere solent, non aliam

hodie esse praxin: nam si sic exacte examinanda fama esset, non posse se vnquã procedere. Sic illi: ex quorum ore ita argumentor, si hodierna fama legitime probanda esset, non possent Iudices procedere, vt ipsi fatentur: Sed Iudices procedunt, non igitur legitime probatur. Ecce, ex ore suo se iudicant: procedunt ex fama quæ nulla est, procedunt ex iudicio quod nondum probatum est, contra ea quæ supra diximus dub. 32. sub finem. Qui igitur sunt hi processus? quam sacrosancta nunc publica iudicia sunt? quam quadrant cum recta ratione, cum ex iudiciis nondum probatis, & inualidis procedant? Nisi id forte inferri recte existiment, quod quia debeant procedere, hoc ipso iam validum incipiat esse, quod ante taretur valore; & probatum iam hoc ipso fit, quod nondum est probatum. Male hoc, & imperite, ac ridicule: quanquam non risu iam, sed planctu dignum sit, cum de hominum sanguine agatur. Sic enim oportebat inferri: Fama ni legitime probetur iudicium inualidum est, ergo

ergo etsi procedere debemus , ex non probata tamen fama non debemus. Non autem sic : procedere debemus ergo fama inualida fit valida , ergo ex hac procedere licebit : obsecro vnde illi subitus hic valor? Vide quæ in simili dicam infra dub. 49. Argumento II.

Quare

Si verum est 1. quod si quis ita tortus ex illegitimo famæ indicio , etsi falsus crimen fuerit , ac quoque ratificauerit, nihilominus id ei obesse non debeat, vt post Baldum, Marsilium, Menochium, & plures alios docet Farinacius q. 47. n. 10. & q. 31. n. 110.

Si item verum est 2. quod grauissime peccet Iudex, qui ex indiciis insufficientibus torserit, & si condemnet, homicida fit, ac teneatur ad restitutionem, vt docet Lessius c. 29. dubit. 18.

Si item verum est 3. quod in nostra materia (verba sunt Delrij lib. 5. sect. 3.) *plerumque contra Sagas & Striges ex famæ indicio procedatur*, videant hodiernæ Iustitiæ administri, & si quidem hi incurrij & imperiti sunt, ipsi Principes, qui

S 3

tales

tales constituunt, atque vrgent vt procedatur, qua ratione in cōscientiis subsistant. Meum fuit monere: hoc charitatis est, hoc officij Christiani: odit proximum non amat, si quis & periculum ei imminere apprehendit, & silet. Apprehendere possum quod non est: errare possum: dum tamen apprehendo, nec adhuc errare scio, & fructum spero, filere non possum.

DICES I. Non procedunt Iudices ex fama sola, habent alia semper indicia adiuncta.

RESP. Si ea indicia quæ adiuncta habent, talia sunt vt per seipsa sine fama ad torturam sufficiant, bene habet; iam supra hoc respondi. Si non sufficiunt autem, sed à fama adiuuari postulant, iniqui sunt si procedant: cum fama hodierna, vt probaui, indicium inualidum sit, & nullum, cum non probetur: Quod autem inualidum, & nullum est, non potest vtique vllum alteri pondus adiicere.

DICES II. Non opus est in fama Magiæ, vt probetur habuisse originem à vi-
ris

ris bonis, quia hoc requisitum famæ, ut à viris honestis manauerit, intelligitur inquit Binsfeldius pag. 619. *quando qualitas personæ, natura rei, & circumstantiæ hoc admittunt, & sic subintelligendum, nisi agatur de re turpi: nam tunc non est contemnenda fama, quæ ortum habet à turpibus personis. Exempli gratia, si agatur de peccato commissoin lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, lenonibus, &c. non autem à Doctõribus aliisq; personis honestis, &c.* sic ille ex Iulio Claro, Saliceto, Bartolo, Amadeo, Panormitano, &c. Sed

RESP. Ad rem non facit, nec punctum tangit in quo vim ponimus: dicimus enim hodiernam famam, ex qua hætenus proceditur, non legitime probari unde originem habuerit. Esto igitur à bonis viris nata sit, an malis, taliter an taliter, id ipsum tamen per testes legitime deponi oportebat; & causæ, ac coniecturæ, unde nata esset, qualescunque illæ forent afferri, atque id saltem iudicialiter constare, non natam esse à contentionibus, rixis, calumniis, & similibus, unde cunq; tandem, seu ab honestis

nestis seu inhonestis autoribus effluxisset. Manet igitur si ex fama hodierna procedatur adhuc procedi ex indicio nondum probato ideoq; iure nullo.

DICES III. Aiunt Iudices se nudos Theologos non sequi, neque attendere ad disputationes Scholis proprias, sed sequi hodiernam praxin, & inter cæteros in his causis versatum Delrium; sic enim hodie non neminem loquentem audiebam.

RESP. Sequenda est non praxis Iuriconsultorum, sed eorum doctrina, & recta ratio, ac iura in ratione fundata. Quod autem Delrium passim sequi gloriantur, & apud Principes suos iactant, atque hi proinde amplius eis fidunt, tum deinde autem nil minus agunt, sed quam Delrius apertissimis verbis necessariam plane esse accuratam famę publicę probationem docet, ij penitus negligunt; non effugiunt sane, quin & iniqui sint, & Principes suos egregie fallant, ideoq; merito vehementer debeant puniri, ac tandem adhuc disputari, an Principes, an Inquisitores, an utrique
ad

ad restitutionem teneantur ob proces-
sus quos & ex hoc capite, & ex nonnul-
lis alijs probare possim fuisse iniquos,
si acta mihi publica communicentur.
Multa audio, quæ in hunc commenta-
rium inferere, iudicabam non expedi-
re: Possunt quidem dicere Principes se
deceptos esse, sed valde dubito, an sine
culpa decipi potuerint pastores popu-
lorum (nam sic Homerus Principes ap-
pellat) cum etiam ipsos, qui pascuntur,
deceptio non lateret. Quo maior Magi-
stratus est, eo maior ipsi subditorum
cura habenda est, & grauior reddenda
ratio. Possent etiam dicere Principes, se
omnibus sciendis & rite curandis non
sufficere, habere Officiales suos, & Con-
siliarios in hunc finem, atque hos se se-
qui, illisve curam committere. Sed di-
cam ego, propterea habere Principes
tot Officiales, & Consiliarios, vt tanto
minus ignorantia earum rerum labo-
rent, quas scire debent, atque vt tanto
magis curam regendi subditos & pru-
dentiam suam exaugeant. Quod si igitur
aucta prudentia, atque auctis recte & ac-
cura-

S 5.

cura-

curate gubernandi mediis, nihilominus ignorant quæ debebant scire; ac nihilominus iudiciorum publicorum exactissimam rationem non habent, iam tanto minus excusari poterunt; ut qui maioribus suffulti præfidiis minus attenderunt. Hæc ad eos spectant, si qui negligentes sunt, quales esse non scio: Munus est spiritualium virorum, etiam ipsos Reges latratu suo perterrefacere atque excitare de somno, cum de noctu periculum est. Interim veræ sunt, & ab omnibus habentur hæc propositiones iuxta supra dicta:

1. *Necessarium est ut indicium fame legitime probatum habeatur.*
2. *Passim ex indicio fame in crimine Magia per imperium Germanicum proceditur.*
3. *Vix aut ne vix quidem inueniri potest in processibus fama vlla legitime probata.*
4. *Si legitime probanda fama esset, Iudices non possent procedere.*
5. *Iudicia publica nemo audet reprehendere: omnia rite facta esse, putanda sunt,*

que

quæ ibi Saga declarata est, vere Saga fuit: qui obloqui ausit, offendet, & suspectus fiet.

Quid hic faciemus? quæ ex his sequelæ deduci possunt? Cogitet oro Lector.

D V B I V M XXXV.

*An teneatur Magistratus hoc tempore
vltro nemine urgente se accingere
in detractores & calumniatores?*

RESPONDEO, Tenentur Magistratus seu Principes hoc tempore si vnquam, etiam vltro nemine urgente, venenatas linguas, quibus circa Magiæ crimen, proximis quæcunque dica impingitur & suspiciones commouentur, acerrimis constitutis pœnis coercere: atque ita famam publicam tanquam aerem quendam communem à calumniandi licentia purgatissimum suis subditis præstare. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Nimiumquam vbique detractiones & calumniæ conualescunt, ac in summo quo poterat gradu Christiana

268 Dub. XXXV. An Magistratus ultro teneatur
stiana charitas offenditur. Audiui ho-
mines qui dicerent, ob hanc causam
malle se hoc tempore quo fama non
corrigitur & ex fama proceditur, tantis-
per inter Turcas degere, dum fidelibus
esse liceret: Quod profecto non parum
absonum mihi visum est, & compescui
ego illos, tanquam indirecte Magistra-
tibus iniuriam inferrent: nihilominus
hæc illi dicebant. Infero quod nuper
factum: Quæstor quidam Urbanus in-
fidelitatis accersitur à Senatu, & agitur
cum eo repetundarum: offensus is cum
aliter furorem suum compescere non
posset, abit domo, infamat populares
suos à multitudine Sagarum, & id tan-
dem per cuniculos agit, vt à Principe
Inquisitor eo dirigatur. Nulla hodie ex-
peditior vindicandi se via est.

RATIO II. Ultro Magistratus inqui-
rit in Sagas: ultro igitur in eos quoque,
qui pestilentissimis suis sibilis impune
hactenus in quoscunque, quibus male
nunc volunt, criminis eius suspicionem
afflant.

RATIO III. Inquirat autem Magistra-
tus

tus ex fama: per hanc etiam solam, viam sibi faciendam esse putat, non solum ad capiendum, sed & torquendum, vti ego sæpe vidi, quicquid verbis iactent, fieri non debere. Curare igitur tenetur, vt vel linguas venenatas, quæ non nisi meram pestem, fumos, & mendacia pro fama publica exhalant, de medio tollat; vel concedat non nisi mendacissimæ auræ processuum suorum molem inniti.

RATIO IV. Tenetur Magistratus à processibus suis contra Sagas remouere omne id, quod eos periculosos reddat, iuxta ea, quæ supra disseruimus: sed ni fama publica à detractoribus vindicetur, periculosos reddet eos processus; tenetur igitur hanc vltro vindicare.

RATIO V. Ni Magistratus serio rem hanc curet, non alia iam vlla via est qua curetur. Vna esse poterat, si concionatores, & viri spirituales in venenatas linguas gladium spiritus educerent, quod est verbum DEI: Sed nunc ea tempora sunt, vt si excindi hæ pestes debeant, opus sit, vt dicat DEVS quod olim:

270 Dub. XXXV. *An Magistratus vltro teneatur*
olim: *A sanctuario meo incipite*, Ezech. 9.
v. 6. Præeunt sæpe detrahentibus & su-
furrantibus viri spirituales & clerici æ-
que incaute lingue ac ceteri quos coe-
cere oportebat. Dolor est cordi meo,
cum audire cogor viros nonnullos et-
iam religiosos, diffamatae & apud suos
& apud externos credulitatis & garrulita-
tis, qui quiduis eblaterent sine conne-
xione & iudicio, mirifice hic ineptire.
& vt quidque vticunque euenerit, om-
nia incantationibus adscribere. Pri-
mi omnium inclamant non esse dubium
quia hæc à Sagis proueniunt; latissime
se effundere hanc luem; & quas oppri-
mere omni modo suspiciones debebāt,
ipsi fouent: tum deinde ne non aliquid
intelligere ac posse videantur, legunt
exorcismos, lustrant domos, præbent
sacra amuleta, & in his nescio an quæ-
dam etiam superstitiosa, certe à com-
muni Ecclesiæ vsu aliena, vt nuper de-
prehendi. Iactant per domos, quæ Sa-
garum malignitas & contagio sit, per-
petuas hic reculas & fabellas habent
quas garriant. Quod si deinde quæ na-
tura-

turalia fuere, naturaliter pereunt, tum demum cum exorcismis & amuletis suis triumphum gerunt, ac plebi admirationem prudentibus risum cient, qui vtiq; non parum ægre ferunt anilem illam in spiritualibus viris pruriginem detrahendi & garrandi. Quæ hic igitur correctio ab iis speranda est, qui ipsimet præ cæteris correctione habent opus? Itaque nuper audio cum concionator quidam (vt imprudentes in eo genere sunt nonnulli) curiosius deduxisset, quam occulte serperet Magiæ crimen, quamq; variæ essent ei nocendi viæ & similia; ita omnem urbem cogitationibus & fabulis impleuisse, vt nihil non hominum ac rerum suspectum esset, incredibili cum omnium perturbatione, & laceratione charitatis, & societatis humanæ.

RATIO VI. Multæ pauperculæ sunt, abiectæ, & viles animæ, quæ vel inopia sumptuum, vel famę incuria, vel simplicitate, cum calumniam passæ sunt, abstinent ab accusando, maluntq; ferre iniuriam quam litibus intricari: Iam si
pueri

272 Dub. XXXV. *An Magistratus vitro teneatur*
pueri quoque irrideant & Sagas incla-
ment, quis cum pueris iudicio contem-
dat? excitabuntur eorum parentes quo-
que, & eo tandem erumpent querelæ,
vt & ætati ei id ignoscendum fuisse o-
mnes clamitent, & adhæreat tamen
nonnulla macula quæ cum pueris tan-
dem in communem famam adolescat.
His igitur vt per se occurrat Magistra-
tus par erit: faciat decreta, & acerrimis
pœnis in detractores & calumniatores
constitutis, eos per occultos Syndicos
vestiget, & qui deprehensi fuerint, sine
mora & vltiore circumductione vt
constitutum erat, ad pœnas vocet.

RATIO VII. Si qui honestiores & at-
tentiores ad famam sunt, ac proinde
cum per calumniam traducti fuerint
litem detractori intenderint, ne sic qui-
dem se sat purgabunt: nam estò obti-
neat quis in iudicio eam causam; iam
tanto latius spargitur calumniâ publice
ad tribunal ventilata quam silentio in-
uoluta: vnde & fit, vt si quid deinde qua-
lecunque incidat, quod aliquatenus in
sinistram partem trahi possit, id mox
qui-

quiuisseto detorqueat, vt licet iudicio absolutum nihilominus non omnino de nihilo fuisse traductum apud se tacite iudicet: hæret semper aliquid, nec ita eradi è memoria vulgi audita semel calumnia potest, quin ad omnem leuissimam occasionem temeraria suspicio prorumpat, & inter diffamatos hos quoque accenseant nequam homines, quorum opera Inquisitores nonnulli ad diffamatos inquirendos vtuntur: nam quod diffamati aliquando per calumniam fuerint, memoria adhuc vulgus seruat, quod absoluti autem, facilius obliuiscitur, aut fauori & corruptioni Iudicum attribuit. Exempla huiusmodi quotidiana sunt. Imo præterea qui interiri capiuntur & torquentur, eosdem vti diffamatos facilius accusant cum accusare aliquos coguntur. Itaque miserrima tempora sunt: nam vel taces ad impactam tibi calumniam, & hoc ipso reus esse incipis quia tacueris, nec ausus contradicere sis: vel non taces; sed litem moues; & hoc latius omnium iudiciis & obseruationi te exponis.

T

Ne-

Necesse est igitur quod initio dicebam, ut ultro per se Magistratus constitutis pœnalibus decretis calumniis his & dif-
 famationibus suorum ciuium ante-
 quam fiant occurrat : ne si ea licentia
 quæ adhuc hæctenus fuit continuetur,
 impossibile deinceps vlli sit innocen-
 tiam suam protegere.

D V B I V M   X X X V I .

*An tunc saltem sola fama legitime probata
 sufficiat ad torturam, cum crimina sunt
 Excepta & difficilis proba-
 tionis?*

ITa sentiunt multi Iurisperiti & Iudi-
 ces: nam Iulius Clarus cum negasset
 ex sententia communi, solam famam
 sufficiens esse indicium ad torturam,
 subiungit tãdem exceptionem in hunc
 modum: *posset etiam esse delictum, inquit,
 adeo difficilis probationis, ut sola fama suffi-
 ceret, ut quandoque etiam vidi seruari.*
 Sic ille, & sequitur Clarus Farinacius
 quæst. 47. num. 11. ac Menochius de præ-
 sumpt. lib. 1. q. 89. n. 34. Binsfeldius quoq;
 de

de confessionibus maleficorum p. 288. ait, *promptiorem ac faciliorem debere esse Iudicem in procedendo ad torturam in enormibus ac occultis, quod ea quę fiunt in occulto, difficilius probari possunt: ex qua causa addit resultare illud Iuridicum pronunciatum: in clandestinis & occultis sufficere probationes per coniecturas ob rei difficultatem, quę alias non sufficerent; tandemq; de crimine Sagarum cōcludens: crimen, inquit, maleficorum ex his causis aliusq; quod est occultissimum; leuioribus argumentis torturā inquiri posse quis dubitat?* sic ille: quo & spectare videtur quod cum alioquin regulariter testis infamis repellatur, *admittatur tamen interdum, cum aliter veritas cognosci nequit, ut habet Lessius & alij.* Porro quod in atrocissimis possit reus torqueri ex leuioribus indiciis videtur fuisse de mente Marsilij in leg. i. ff. de quæst. & expresse tenet Menochius de Arbit. lib. i. quæst. 84. in fine num. 9. item Monticella Regula sua Crim. 10. num. 36. & Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1385. num. 13. & seqq. Ratio horum est, *quia in atrocissimis liceat iura*

278 Dub. XXXVI. *An sola fama sufficiat transgredi, & requisitas solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare*: sic enim sat liberaliter loquuntur, verum examinanda hæc melius videntur. Itaque

RESPONDEO, Quantumcunque crimina atrocia, excepta, & occulta ac difficilis probationis sint, nunquam tamen vel sola fama, vel alia quæuis leuiora Indicia, quæ fere-plenam seu quasi-plenam probationem non faciant, sufficiunt ad torturam. Recedimus igitur ab omnibus qui contrarium afferunt, relinimusq; illud Iuridicum pronunciatum, tanquam rectæ rationi difsonum, quod affert Binsfeldius. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Ait lex i. ff. de quæstionibus, *ad tormenta ita demum veniri oportere, cum reus argumentis quibusdam ita probationi (scilicet plenæ) admouetur, ut sola confessio deesse videatur*: loquitur autem vniuersim nulla criminum facta distinctione: vbi lex autem non distinguit nec nos distinguere debemus nisi aliud nos cogat: Sed si argumenta, quibus
reus

reus petitur, non ad minimum fere-
plenam probationem efficiant, non
proprie dicetur reus plenæ probationi
admoueri, cum hoc appropinquatio-
nem insinuet, perinde ut non dicitur,
luna admoueri iam ad plenitudinem
cum adhuc tenuiter corniculata est, sed
tum demum cum ad minimum ultra
medium processit.

RATIO II. Eadem lex ita vult admo-
ueri debere probationi plenæ, ut nihil
deesse videatur nisi sola confessio: sed si
probatio antecedens torturam, non est
fere plena; plus sane videbitur deesse
quam sola confessio; deerit enim ipsum
illud quod ad fere-penam probatio-
nem minus habet: ergo &c. Ecce igitur
Legem habent: quid volunt amplius?

RATIO III. Idem cum lege tenent
multi Doctores; quos meo more omitto
ne citationibus chartas impleam sine
necessitate: tenet & cum iis Delrius: quæ
ideo expresse nomino, quod hodie ple-
riq; Iudices eum sequi iactent, etsi falso.
Is igitur sic loquitur distinctis verbis lib.
5. sectio. 3. *Doctores, inquit, qui quo ad per-*

T 3

sonam

278 Dub. XXXVI. An sola fama sufficiat
sonam vilem & in delictis quæ sunt difficili
probationis, putant non requiri ad torturam
alia indicia præter famam malam in eodem
delicti genere, sævi nimis sunt, & adferunt
non admodum consentanea iuri: quare Fari-
nacius eos merito reprehendit. Ideo nec in
maleficiis quidem putarim Iudicem absolu-
endum, qui hanc crudelitatem amplectetur ut
sic ille.

RATIO IV. Idem cum Lege & Au-
thoribus nobis fauentibus docet recta
ratio: cum enim tortura res supra mo-
dum non solum grauis, sed & periculosa
sit, non erit utique ad eam nisi vrgentis-
simis ex indiciis procurrendum: talia
autem indicia non sunt quæ minus
quam fere-plene probant.

RATIO V. Hæc porro causa iam alla-
ta, cur fere-plenam minimum proba-
tionem ad torturam requiramus, nem-
pe ipsius torturæ grauitas & periculum,
non cessat aut minuitur etiam si crimen
atrox vel occultum sit & difficilis pro-
bationis: non enim in tali crimine mi-
nus grauis & periculosa tortura est
quam in aliis: ergo etiam in tali crimi-
ne

ne non minus quam in aliis fere-plena minimum probatio ad torturam requiratur. Eadem enim causa idem operatur iuxta Philosophos. Vnde aliter si fiat, contra rationem fiet, ac proinde frustra se fundant supra citati, in eo quod in exceptis liceat transgredi iura: esto enim id tantisper concedamus (est autem falsum, vt alias diximus) non continuo tamen si vltra iura, etiam vltra rectam rationem profilire licet.

RATIO VI. Imo tantum abest, vt in atrocibus, occultis, & difficilis probationis sceleribus minores probationes sufficiant quam in aliis, vt etiam secundum rectæ rationis præscriptum, quod in causa iam data innititur, maiores requirantur: prout latius patebit dub. seq. lubet enim idem argumentum velut resumpto spiritu ab nouo dubio vltius expendere.

RATIO VII. Nec dici potest famam cum in aliis criminibus nõ sit indicium vrgentissimum nec fere-plenum, in exceptis & occultis vrgentissimum & fere-plenum reddi, valoremq; acquirere

T 4

quem

quem ante non habebat: nam fama utique probandi vim non ab obiecto trahit, sed ex propria natura sumit, ut facile Iuris periti omnes intelligent, qui philosophiæ olim dederunt operam. Natura igitur famæ cum in exceptis & occultis non mutetur, non erit utique in his probatio fere-plena si in aliis non erat.

RATIO VIII. Iam si causam quæras, cur in delictis cæteris sola fama nõ censetur sufficere ad quasi-plenam criminis probationem? dicent Iulius Clarus & alij, *quia fama indicium valde remotum sit & fallax*; sic enim illi, ut supra vidimus. Sed obsecro; fama criminis excepti, occulti, & difficilis probationis, an non item *indicium est remotum & fallax*? Quod si enim à crimine non abstruso, nihilominus remotum est; erit utique, imo amplius, remotum ab eo, quod ipsum amplius à sensu hominum, unde oriri fama debuit, se subduxit: Quod si item fallax est in crimine vulgari, cur in crimine atroci & abstruso fallax non erit? aut cur ibi minus saltem fallax erit? Nam, ut mihi quidem videtur, facilius

cer-

certe falli solemus quo crimen difficilius est vestigatu, non contra : Vt sane fundamentò careat opinio Binsfeldij, Clari & aliorum, quod & sequenti dubio latius ostendam.

D V B I V M XXXVII.

*An uniuersim probationes quæ in vulgari-
bus criminibus non sufficerent, sufficiant
in Exemptis & occultis difficilis
probationis?*

RESPONDEO, Quod non. Est directe contra commune illud pronunciatum Iuridicum, quod ex Binsfeldio attulimus superiore quæstione; & illud ex Lessio citatum, infamem testem tunc admitti, cum aliter veritas haberi nequit; item contra hodiernam plurimorum Iudicum praxin, vbi in crimine Sagarum, eo quod exemptum & occultum sit, leuioribus probationibus, vt denunciationibus infamium complicum, vel sola fama, & similibus, contenti sunt: Interim Responso nostra verissima est. Rationes istæ sunt.

T 5

RA

RATIO I. Opinio contraria omni fundamento caret. In primis enim, esto crimen aliquod, de quo agitur, sit exceptum, quid tum? Iam paulo ante ostendi, rectam rationem postulare, ut urgentissima sint indicia quæ torturam admittant: quod autem postulat recta ratio, æque in exceptis atque aliis obtinere debet, præsertim si cætera paria sint, quod hic accidit, cum eadem causa, ob quam huiusmodi graua indicia ad torturam exiguntur, æque in exceptis atque aliis reperiatur, ut dixi; proindeq; non minus in exceptis atque aliis legitima & quasi-plena indicia ad torturam haberi debent, ut bene Farinacius q. 37. n. 88. cum iis quos citauit n. 82. nempe Carrerio, Gabriele Saray, Monticella, Mascardo, Alber. Iodoco, Rulando, Paride de Puteo, &c.

RATIO II. Imo sic argumentor: Ideo in vulgaribus criminibus leuiora indicia & coniecturæ non sufficiunt ad torturam, quia tortura est periculosa, id est, vertitur hic periculum vitæ hominis ne innocens intereat: at hoc periculum

non

non modo non par est in crimine excepto seu atroci, sed etiam multo maius, & præsertim in crimine Magiæ, vt supra patuit ex Dubio 2. non modo igitur in hoc crimine non sufficiunt indicia leuiora, sed etiam reuera requiruntur grauiora. Recte hoc obseruauit Hippolitus Rimin. Consil. 88. n. 53. vol. 1. & latius in Consil. 361. n. 32. vol. 3. vbi ait plane ad nostram mentem: *Quanto crimen est grauius & atrocius, tanto præsumptiones & indicia debent esse grauiora & uehementiora, cum de grauiori agatur periculo,* Cap. vbi periculum, de elect. in 6. quod & sentit Farinacius loco citato num. 88. etsi mox frustra excipit, nisi idem crimen sit simul difficilis quoque probationis seu occultum: nam adhuc tenendum quod diximus vt nunc vltius sic probo.

RATIO III, Esto crimen occultum sit, & difficilis probationis, quid tum quoque? an hinc sequitur leuiora argumenta, atque (vt loquitur in pronunciato suo iuridico Binsfeldius) coniecturas sufficere debere, vt mihi prudenter.

284 Dub. XXXVII. *An in criminibus ex. sufficienter* persuadeam Sempronium id commisisse, sic ut nihil ad probationem plenam desit nisi eius confessio? Nego hanc consequentiam.

RATIO IV. Imo sequitur omnino contrarium: nam si occultum crimen est, si abstrusum ac inuolutum tenebris, ergo maiori opus lumine, non minori, ad illuminandum: si difficilis probatio- nis, ergo maioribus non minoribus o- pus argumentis, ut seu plene seu fere- plene probetur. Neque enim satis capi potest, quomodo quod ais probari pos- se difficilius, id nihilominus probari possit facilius: unde si in crimine vulgari & probationis non difficilis, coniecturas repellis, repelles utique multo amplius in crimine probationis difficilis.

DICES, Imo quia in criminibus faci- lioris probationis haberi possunt argu- menta firmiora, merito in iis infirmiora seu coniecturas repellimus, quas tamen in criminibus probationis difficilioris admittimus, quippe, quod ibi argu- menta firmiora haberi non possint, iux- ta communem hominum sensum, quo
qui

qui maiora nancisci non potest, minoribus contentus est.

RESP. Verum est, quod qui maioribus deficitur, minoribus contentus esse possit: erret tamen si vtrisque eandem vim tribuat, & his æque atque illis ad effectum quemlibet vti velit: neque enim si maiora desint, ideo minora naturam vertunt, & maiora fiunt: declaro in exemplo: Vulneratus in sylua viator cum vinum habere nequeat, contentus aqua est; hanc haurit & vtcunque leuat sitim: erret tamen vehementer, si quia vino deficitur, aqua se prudenter vsurum existimet ad vulnera persananda: Pari modo, si in crimine aliquo abstruso non suppetant nisi leues coniecturæ, erres sane, si quod argumenta grauia non suppetunt, leuibus his eandem vim affingas, & sufficere ad ea putes, ad quæ grauiora sufficerent: Arripe nihilominus, contentus esto, non repelle, vtere coniecturis; sed vt coniecturis, ad vltius quærendum, cogitandum, &c. non ad torquendum, aut condemnandum: neq; enim coniectura quæ coniectura

286 Dub. XXXVII. *An in criminibus ex. sufficiente*
ctura est, ideo mox naturam vertit, &
quasi-plena probatio fit, quia de crimi-
ne excepto aut abstruso est.

RATIO V. Opinio aduersa manifeste
pugnat cum charitate Christiana ac æ-
quitate naturali: sic enim argumentari
mihi illi videntur: Exceptum hoc cri-
men veneficij grauissimum, atrocissi-
mum, nocentissimum est, quo nihil sce-
lestius, horribiliusq; cogitari potest: est
item occultissimum; & difficillime de
quoquam probari potest, ergo minus
iam egemus fundamento, minora ac le-
uiora indicia, vt id tantum, tam nefan-
dum scelus, de proximo nostro homine
Christiano nos ipsi Christiani pruden-
ter & rationabiliter presumamus, atque
eum tanquam fere- aut quasi-plene
conuictum ad grauissimas periculosissi-
masq; quæstiones abripiamus: Quin
potius inferrem ego ex dialectica Euan-
gelica; ergo plus egemus fundamenti,
non minus.

DICES, Non hæc vis est argumenta-
tionis, quo aduersa opinio nititur, sed i-
sta: Veneficium est grauissimum, da-
mmo-

innosissimumq; crimen : ergo etiam vel minima eius umbra percepta sufficere putandum est, vt laboranti Reipublicæ quouis modo mature succurratur.

RESP. Non penitus sequelam nego, sed astringo: sequitur enim vt vel minima eius pestis umbra aut suspitione coorta, ad subueniendum Reipublicæ accingaris: non tamen indifferenter quouis modo, licito seu illicito, cis aut citra rationem. Succurrendum Reipublicæ est, non nego; sed ita, vt nec contra rationem nitaris, nec cuiusquam ius naturale aut communem Christianorum charitatem violes: quod vtique fiet, si tam ingens & periculosum malum cum infamia coniunctum, qualis est tortura, leuibus de causis proximo inferas, & inuito dictamine rationis quo grauius est crimen eo minore nixus fundamento id alicui impingas, & quo latentius occultiusq; est, eo facilius iam te detexisse & sufficienter ad torturam probasse credas.

RATIO VI. Opinio aduersa Dialecti-

288 Dub. XXXVII. *An in criminibus ex. sufficienti*
eticam euertit. Id ita ostendo in hoc e-
xemplo: Testimonium aiunt alicuius
testis infamis aut complicitis seu socii
criminis non sufficit ad torturam, nec
fere-plene probat: si tamen crimen
exceptum sit, aut alioqui difficulter
probari possit, iam sufficit & valide ad
torturam probat: Dico ego id plane
Dialecticæ aduersari; probatur. Nam
testimonia huiusmodi secundum om-
nem Dialecticam sunt argumenta
quæ ab authoritate appellantur, de
quibus argumentis hæc eiusdem Dia-
lecticæ inconcussa doctrina est, valo-
rem eorum atque pondus pendere ab
authoritate testantis, id est, ab ipsius in-
loquendo Veracitate, ita ut iuxta quod
ille magis minusq; Verax prudenter
præsumitur, ita quoque maiorem mi-
noremq; vim probandi ac valorem ar-
gumentum habeat. Non enim ideo a-
liquid magis minusve probatum cen-
feri debet, quia est de maiore minoreve
crimine, excepto seu non excepto, oc-
culto seu non occulto de quo probatur:
sed quia maior vel minor attestantis
autho-

authoritas seu veracitas est quæ probat: diceres Dialectice: A dicente non à dicto vim argumenti pendere: ideo enim hoc ipsum ei nomen datum est, ut ab authoritate vocetur. Quo posito; non video quomodo salva Dialectica ubi minor est veracitas testantis, ibi maior sit vis argumenti; quod tamen in opposita sententia defenditur: quippe cum plus momenti & valoris tribuatur argumento ab authoritate infamis Saggæ quam furis ducto: sint enim exempli causa duo hic argumenta:

I. Tale: Infamis fur denunciatur Titium esse furem, ergo Titius fur esse præsumitur, in tantum ut fere-plene probatum haberi debeat, ac Titius deinde ad torturam rapi possit.

II. Tale: Infamis Saga denunciatur Titiam esse Sagam, ergo Titia Saga esse præsumitur, in tantum ut fere-plene probatum haberi debeat, ac Titia proinde ad torturam rapi possit.

De priore argumento aiunt aduersarij infirmum esse, non posse Titium torqueri: de posteriore clamant firmum

V

esse,

290 Dub. XXXVII. *An in criminibus ex. sufficient*
esse, admodum probare, oportere Ti-
tiam in equuleum proficisci:

Quæro ego vnde hic posterioris ar-
gumenti valor sit? Dialectica vult esse
ab authoritate denunciantis: confide-
ret ergo prudens Lector in vtro denun-
ciante maior veracitas rationabiliter
præsumi possit? in fure, an in Saga? & cur
in illa potius, quam in illo? vter horum,
fur an Saga plures falsi modios (si tamen
fale vesci solent) cum mendacij paren-
te delinxit? vter magis de fallacia suspe-
ctus? an qui communi tantum via exer-
rauit, an quæ omnem erga Deum ho-
minesq; fidem exuit, quæ Dæmoni tot
annis mancipata fuit; eius mores & in-
genium non-dubie combibit, fallere &
mentiri sub optimo huius artis profes-
sore didicisse potuit? Maior igitur in ar-
gumento ab authoritate ducto vis ine-
rit, cum Minor attestantis veracitas e-
rit, quod absurdum est. Quinimo et-
si vim argumenti ab authoritate ducti
non tantum à veracitate testantis pete-
remus, sed aliquid etiam in ipso obie-
cto hæere vellemus, quo maior mi-
norve

quod omnino iri possit; id est, posito, quod habeas probationem criminis fere plenam, cum sine ea omnino iri non possit, nisi ratione reluctante, vt superius ostendi: quod vt intelligas dicam diffusius. Ponamus enim verbi gratia duos te tenere captiuos, Titium in primis, cuius crimen sit vehementer ex natura sua occultum & difficilis probationis; deinde Sempronium, cuius crimen sit tale, vt non difficile videatur posse aliquam probationem plenam de eo inueniri: ponamus etiam de vtroque habere te probationem fere plenam: aio nunc; cum vtroque posse te ad torturam procedere: sed hoc discrimine, quod cum Titio multo promptius quam cum Sempronio, id quod vltius declaro in hunc modum: Docent Iurisperiti communi consensu, vt testatur Clarus l. 5. q. 64. n. 5. quod oporteat Iudicem antequam aduolet ad torturam, diligenter considerare an non aliquas alias probationes, *plenas* scilicet inuenire possit, quibus reum criminis conuincat: nam si id quidem, abstinendum

dum esse à tortura: cum enim tortura sit introducta, vt vbi nondum plene sed tantum fere- seu femiplene probatum crimen est, per eam eliciatur rei ipsius confessio quæ hunc defectum impleat; cumq; tortura res sit dira & periculosa, sequitur, vt si aliunde probatio plena haberi possit, ea ambab. vlnis potius arripiatur, quam per torturã non sine periculo quærat: sed & sequitur, quod teneatur Iudex ob hoc periculum euitandum eas probationes cum aliqua cura & diligentia inuestigare, atque ita non nisi cum aliqua velut cunctatione ac mora, quam investigandis huiusmodi probationibus ponat, ad Equuleum confugere: præsertim si agatur de crimine vulgari, in quo spes sit, posse talem aliquam probationem inueniri. Nam si crimen sit ex eorum genere, quæ occulta & abstrusa sunt, ideoq; difficillimæ probationis: tum sane (si modo alioquin indicia sufficientia ad torturam habeantur, quod semper iuxta rectam rationem præsupponendum est) non est quod Iudex cunctetur ac vereatur, quin

promptius & facilius quam alias ad torturam accedat: quippe cum in his criminibus occultis spes non sit probationem aliquam plenam facile inueniendi, propter quod in aliis criminibus vulgaribus cunctatione & cura illa opus esse dixi. Quibus ita expositis, cum verum esset, eo scilicet quo vidimus sensu, nimirum, posito & non excluso quod reus ob habita sufficientia indicia licite torqueri possit, tunc facilius promptiusque possit ac minore cum scrupulo in criminibus occultis seu difficili probationis, quam in aliis: nonnulli hinc occasionem sumptere errandi, ac dictum hoc ita perperam interpretati sunt, quasi facilius promptiusque, id est, *minoribus habitis inditiis, absque fere-plena probatione*, liceret in occultis ad torturam venire. Ecce fons erroris ex incauta veri dicti interpretatione: quem miror hactenus viros doctos non animadvertisse. Vnde factum est, ut in negotiis Sagarum leuiculis saepe de causis, quae à fere-plena probatione non parum distarent, equuleus promptissime expeditus

In criminib. occultis facilius ad torturã iri posse? 295
ditus sit, clamantibus nec intelligentibus imperitis Iudicibus; facilius in occultis ad torturam iri posse. Optandum vero erat, ut qui viri boni & zelosi Magistratum ad persequendum hoc Sagarum crimen acrius inflammant, par zelo suo studium & scientiam in has causas afferrent, quo periculosos hos & similes errores tum deprehenderent, tum à suis eorumq; quos instigant conscientias simul repellerent. Moneo iterum Magistratus, ut attendant, neque enim omnes quorum utuntur consiliis, ea semper qua putantur eruditione & prouidentia sunt: nec tamen in tam graui Sagarum causa improuidis & oscitantibus esse licet,

D. V. B. L. V. M. X. X. X. I. X.

An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit?

Suppono damnari neminem posse nisi certo de eo cõstet culpam sustinere: neq; enim innocens occidi debet, innocēs autem omnis esse præsumitur,

V 4

qui

qui nocens esse nescitur: constare autem duobus modis solet: vel quia reus ipse iure & legitime rogatus, ita de se confessus est; vel quia plenis probationibus, id est luce meridiana clarioribus fecisse crimen conuictus est: adeo, ut si alterutro horum modorum constet quem esse reum, is damnari possit: neque enim ut & conuictus simul & confessus sit requiritur, sed alterutrum duntaxat sufficit. Quo posito

RESPONDEO, Quæ rea siue reus in torturis siluere, damnari salua æquitate, & recta ratione non possunt. Est contra quorundam hodie Iudicum praxin, quam in causis Sagarum nonnullibi vidi, & ingemui. Ducebatur nuper ad rogam quædam, ter, quater, imo quinque equuleo lassata. Negabat se ream esse voce liberrima, quam per quælibet tormenta ad flammam usque perduxerat: ubi cum notario quoque eam dictauisset, rogam intrauit: pluries hoc accidit alibi; & recenter etiam Sacerdoti, magiæ postulato, de quo alias informandus erit Princeps: Sed exempla

pla omitto. Existimo vero id iniquum esse. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Damnari nemo potest, de cuius crimine non certo constat: de huius, quam dixi, certo non constabat, non igitur damnari potuit. Assumptio probanda est. Si enim constabat, vel id ex eo quod ipsa de se confessæ, vel quod legitime conuicta esset, neutrum hic verum erat, non igitur constabat. Confessam non fuisse liquet: non etiam conuictam, ita probo: Si conuicta esset, torta non esset, est autem torta, non igitur conuicta: Constat ex supra dictis (& vide Farinacium q. 38. n. 4.) torturam adhiberi in supplementum probationis: ter quater torta est, ter quater igitur probationes suppleri indigebant: Si indigebant autem, plenæ utique non erant; si non erant, ream igitur non conuincebant: non igitur ipsa legitime conuicta erat: non igitur de eius crimine certo constabat: non igitur damnari poterat.

RATIO II. Quæro ex Iudice quem in finem ream torserit? an ut tortura

V 5

pœna,

pœna delicti esset? an vt via ad veritatem? contra iura est, vt tortura pœna sit, & prorsus inauditum, nam cuius criminis erit pœna? an eius, quod adhuc nescis & quæris? torsit igitur vt ad veritatem via esset. Si hoc autem, nondum igitur ad veritatem peruenerat: cumq; deinde nil rea facta fuerit, ne postea peruenit quidem: si non peruenit autem, quomodo tandem nondum occupata veritate, tam sæua sententia in ancipitem ream excussa est?

RATIO III. Quæro item ex Iudice, an hæc reæ confessio necessaria ad condemnandum fuit, an non fuit? si fuit, cur igitur sine ea nihilominus damnavit? si non fuit, crudelitas est, quam morte puniendam seu confessam seu inconfessam destinauerat, tam grauibus torturis lacerasse, ne, quæ vni tantum destinata morti erat, vna morte moreretur.

DICES, Torsit Iudex non quærendæ veritatis ergo, sed stabiliendæ, ac confirmandæ, vt tanto certior confirmatioq; causa esset. Sed

RESP.

RESP. Male id & imperite: nam de hoc sine torturæ ad confirmandam veritatem iam inuentam, altissimum in Iure silentium est: communis autem Theologorum ac Iurisperitorum est sententia, in subsidium probationum torturam introductam esse: male igitur in re odiosa & periculosa à communi sententia receditur, & nouum ius inducitur. Imo, quicquid dicas, redit nihilominus idem argumentum: Vel enim confirmatio hæc necessaria ad condemnandum fuit, vel non fuit: Si fuit, cur igitur nihilominus sine ea damnauit? Si non fuit, crudelitas est, vt dixi, & peccatum lethale, tam grauem intulisse proximo cruciatum, ob confirmationem, quæ necessaria non erat. Vnde recte Gomezius Variar. resol. tom. 3. cap. 13. tit. de tortura reorum, num. 20. Boerius decis. 63. nu. 13. Crauet. Consil. 178. nu. 10. pag. 209. & alij cum Farinacio quæst. 40. n. 4. sentiunt *Iudicem esse fatuum, & teneri in Syndicatu non solum, sed maxime in conscientia*, vt notat Nauarrus c. 18. Dub. 17. n. 59. Et Lessius cap. 29. dub. 17. num. 152. & Co-

Et Couarruias pract. quæst. cap. 23. conclus. 1. qui reum conuictum torquet.

RATIO IV. Per torturas, iuxta communem sententiam, indicia seu probationes omnes etiam plenæ purgantur: adeo ut si reus etiam conuictus, in tortura & post eam constanter negando persistat, liberandus sit, ut docet ex communi sententia Farinacius, & sequitur Delrius lib. 5. Sect. 9. apud quos videant citationes qui eas volunt. Tortura igitur & non confessa purgata fuit: si purgata, quo deinde iure damnata? Auxit purgationem negationis ad mortem usque constantia: Neque enim non paruum pondus habent quæ immediate ante mortem vltima hominis effata sunt, ut paulo post dicemus. Nam etsi quidem & in omnibus torturis, & ad rogam usque pernegans, nocens esse quæ possit: aio tamen, quæ sic torta inconfessa fuerat, damnari non debuisse, tum ob ea quæ iam dicta sunt, tum quia tutiorem partem eligere oportebat, & vel decem potius nocentes dimittere, quam vnius innocentis plectendæ periculo se exponere:

nere: Quod axioma etsi omnes passim
admittunt, & vltro iactant, vix tamen
inuenias qui re ipsa ostendat, facere se,
quod faciendum esse dicunt. Nequeo
vero sat admirari, quæ hæc tanta imma-
nitas, quam in exemplum attuli, cadere
possit in Iudicē Christiana fide tinctum,
qui aliquam futuræ vitæ imaginem in si-
nu circumferat, sciatq; se coram Iudice
illo compariturum, qui etiam de verbis
otiosis moturus litem sit. Magis miror,
quæ viris spiritualibus tanta possit inci-
dere cæcitas; vt nec ipsi hic quicquam
apprehendant, nec formident Deum.
Nam & alia quædam nuper, cum nec
tormentis nec incredibili importunita-
te infulsi Sacerdotis (parcat mihi Deus,
si hunc ordinem offendo) vinci potuis-
set, vt se ream diceret, ob hanc ipsam
causam, tanquam obstinata, viua adiu-
dicata igni est. Cumq; ad rogam inno-
cens victima assisteret (sic enim vtique
haberi debet, quæ & per torturas purga-
ta fuit, & nocens esse non conuicta est)
non destitit molestissimus Sacerdos: sed
instantis supplicij acerbitate & gratiæ
impe-

impetrandæ ostensa spe , eo denique impulit , vt in has ternas tandem voculas , *sum rea igitur* , silentium abruperit : ad quas cum ille raptim has ternas tantum reponeret , *ego te absoluo* , simul cum his subito accurrit ad Iudicem , & quia iam denique se ream fassa sit , mitigationem supplicij orat : sed indignatus Iudex cum reponeret id factum citius oportuisse , inhæsum est sententiæ , & in ignem viua coniecta. Dicit non potest , quam deinde vbiq; is Sacerdos ad quoscunq; accessisset , id identidem exaggeraret quam nullis deinceps Magiæ postulatis fidendum sit , si crimen negent ; cum sic tandem sub extremum articulum se ream concessisset quæ per tot tormenta obstinata transferat. Multa vero hic imprudentissimi hominis peccata concurrerunt , quæ si iudicio tantillo valuisset , manibus tangere potuerat. Nam

1. Quæ hæc peruersitas fuit , quod per fas & nefas omni adhibita vi nocentem esse voluerit , quæ innocens esse poterat?

2. Non

2. Non poterat Sacerdos hic aliud iudicare, quam eam innocentem esse: nam conuicta nullo modo erat, indicia omnia per torturas purgauerat, ne in sacramento quidem fateri voluerat, quid hic amplius requiri poterat?

3. Si Sacerdos certus erat, eam ream esse & mentiri in confessione, id intra illud forum continendum & tractandum erat, & si nihilominus persisteret, credendum tandem pœnitenti, & acquiescendum, vt omnes Theologi docent. Quid hic nouas & periculosas opiniones sectari volumus? legamus & sequamur Theologiam, vt ea hæctenus toto orbe tradita fuit.

4. Quod si autem rogo iam iam imponenda, tribus illis voculis memoratis rea esse consensit, quis non videt ex circumstantiis & loquendi modo, non veritati hoc, sed spei gratiæ & importunitati vrgentis tributum esse? vnde quæ hic materia triumphii & exaggerationis?

5. Iam quod si nihilominus homo imperitus veritatis eam vocem fuisse

exi-

existimabat, quæ hæc animæ iuuandæ ratio fuit, vt inueteratam igitur, & eouique inualide confessam, atque haud dubie eximio quodam modo Sathanæ obstructam, credere auderet sic quasi momento satis dispositam, & velut miraculose conuersam, atque contritam esse, vt aliud nihil restaret, quam vt raptim verbulo absolueret, & mitigationem tantum supplicij, non dilationem à Iudice oraret? Agebatur sane de æterna animæ salute: Vt hæc in tuto collocaretur, & tam insignis peccatrix (vt eam is homo esse supponebat) solide cum Deo rediret in gratiam, oportebat vtique supplicium differri, & melius pleniusq; per vnicum saltem diem disponi, ac sacro viatico instrui: sed & tenebatur ad hoc Iudex in conscientia, vt non negaret. Et si negasset, Sacerdotis erat obsecrare, imo & interposita auctoritate Euangelica comminationem iræ Omnipotentis Dei expromere, ac coram populo teste ad Principem appellare. Ecce qui animarum curatores! & hos Magistratus habere volunt, hos religionum

gionum Superiores exponunt, nec se tamen peccare putant. Rem præclaram!

D V B I V M XL.

*An criminis ante confessi reuocatio facta
in loco supplicij alicuius momenti
habenda sit?*

PRaxis habet, vt huiusmodi reuocationes criminis siue de se, siue de aliis, antea in tortura confessi & ratificati, contemnantur vt nullius penitus momenti. Mouentur Iudices argumentis ex Binsfeldio pag. 274. & Delrio lib. 5. sect. 6. petitis, quæ tamen non plane eis fauent. Vt paulo post patebit: Sic enim

RESPONDEO, Reuocationes huiusmodi, si à pœnitentibus fiant, quod prudentis Confessarij iudicare est, non prorsus nullius, sed magni ponderis habendæ erunt: maxime si alios falso detulisse aiunt. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Natura dictat, vt moriens præsumatur memor salutis, ideoq; mentiri nolle, vt habet Simancas ex D.

X

Chry-

Chrysoftomo & aliis, item Canon Sancimus I. q. 7. & gloss. in cap. litteras, de præsumpt. item Dd. in l. vlt. C. ad l. Iuliam repetundarum. Eleuat id Delrius, concedendo quando est animo imper turbato & sibi bene præsentis, additq; non omnes morituros esse sanctos maxime fortianos. Sed RESP. Non omnes autem morituros, animo perturbato esse, nec omnes non-sanctos, aut fortianos: quippe cum hoc ipsum iam quaratur, an non dubitari aliquantum atque altius considerari debeat, num omnes qui sic reuocant, fortianij sint. Vnde non sic poni debet: fortianij sunt, ergo eorum reuocatio audienda non est, sed sic potius: Reuocant eo tempore quo sciunt se iam iam ante æternitatis tribunal sistendos: rarum est ne tum quidem salutis memorem esse, prudenter igitur dubitari potest, an non forte fortianij non sint.

RATIO II. Si reiiciendum est quod paulo ante mortem rei enunciant, cur Iudices, & alij qui denunciationibus Sagarum magnum pondus attribuunt, totum

tum hoc inde ducunt (vt infra dicam) quod super iis denunciationibus mortuæ sint, ipsi igitur fundamentum hoc iaciunt, quod non videatur præsumendum quempiam cum mendacio velle vitam concludere; alioqui opponam totidem eorum verba ac dicam: non omnes morituros esse sanctos, maxime fortiaris, ac proinde parum id referte, quod denunciationes suas morte obfignarint. Sed nimirum: si quod obfignant morte, tale est quod Iudicibus placet, iam magni pōderis hæc obfignatio est; nullius autem, si quod Iudicibus non placet. Regula sane elegās: si Diis placet.

RATIO III. Constitutio criminalis Carolina in Imperio recepta nobiscum sentit: nam sic habet articulo 91.

Quod si accusatus ipso die iudicij delictum negauerit, quod antea legitime & constanter confessus fuerat, ac Iudex ex ea confessione per explorationem omnium circumstantiarum deprehenderit, eam retractationem à reo solum ad impediendum legitimum iuris processum fuisse susceptam: tunc

Iudex duos illos constitutos assessores, qui vna cum ipso libellum confessionis prælegi audiuerunt, sub iuramento interroget, vtrum prælectam confessionem audiuerint, & si affirmauerint, idem Iudex omnino consultationem ac deliberationem instituat apud Iurisperitos, seu aliis locis ac modis, vt inferius significatur, &c. Ex quibus ita rectissime colligit Tannerus disputatione de iustitia q. 5. dub. 4. num. 98. quod si ea constitutio etiam tunc, cum retractatio rei solum ad impediendum legitimum iudicij processum facta fuerit, nihilominus vult rem diligenter expendendam, & cum viris doctis & peritis conferendam esse; vtiq; multo minus negligendam aut contemnendam eam reuocationem esse volet, quæ à pœnitente ac non malitiose facta potest præsumi. Restat vt ad argumenta opposita respondeatur, quibus probant reuocationem huiusmodi proxime ante mortem factam æstimari non oportere. Sunt autem ista:

ARGVMENTVM I. Raro sub mortem
æque

æque sibi mente constant, vt ante illud tempus quando confessio ratificatur. Ita Iudices ex Delrio lib.5. Sect.5. Sed

RESP. Non raro sed sæpe multi cum mortem ob oculos vident, præsentiores sibi sunt quam ante, quantum scilicet ad hoc vt mentiri nolint, ad quod opus non est discursu, & magna animi attentione ac quiete. Quicquid sit; id igitur concedent, vt cum perturbati animi non sunt, tum saltem magni ponderis hæ reuocationes habeantur, quod volebamus. Quanquam vereor ne id nos parum iuuat, forte dicent, hoc ipsum esse perturbationis signum, si quis reuocet, atque ita nullus non reuocans perturbatus fuerit: speramus mitiora.

ARGUMENTVM II. Solent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute vehementer rei sollicitari & perturbari in extremo illo vite puncto. Sic iidem ex Delrio, & recidit eodem quo primum argumentum. Sed

RESP. Neganda sunt quæ argumentum sumit. Nam in primis, vnde denun-

X 3 ciati

ciati sciunt, se à reo isto denunciatos esse vt ei de reuocatione importuni esse velint? Denunciationes omnes exceptæ sunt in acta quæ adhuc secreta seruantur: vnde ergo sciunt? quod si aliqui sunt sibi male consciij, qui ne delati sint verentur, atque hos putant reo molestos esse; nec sic assentior: Nam ij sane, vt natura est non rectæ conscientia, cauebunt potius ne in reorum conspectum aut mentem sub id tempus veniant, ne forte vel Iudici aliisve suspicionem, vel reo memoriam commoueant, quo fieri posset, vt si necdum denunciasset, adhuc ante mortem pœnitentia ductus denunciaret. Sed voluit fore assis innuere Delrius quod hodie est solenne, nec ab vlllo adhuc Magistratu, quod sciam, punitum, eos qui reorum quæstionibus intersunt, mox omnes denunciationes in vulgus effutire, vnde fieri potest, vt denunciati intelligant se accusatos esse: sed quicquid sit adhuc negandum est, quod denunciati, qui se accusatos esse sciunt, reos ante mortem sollicitent & perturbent: nam
ad

ad reos post acceptam sententiam nemo admittitur, nisi Sacerdos & licitor: nisi hi igitur denunciati sunt, aut à denunciatis subornati, non possunt utique denunciati reos molestare; Deinde quod additur solere reos importunitate admonentium de salute vehementer sollicitari, id pro nobis est, non contra nos: si enim de salute vehementer sollicitentur, utique tanto magis salutis habebunt curam, nec eam per mendacia, cum nihilominus moriendum eis sit, in discrimen adducent. Præterea monētes de salute, qui importuni sunt, non id agere solent, ut veritatem serio cognoscant, & moneant reos de reuocatione, si forte tormentis victi mentiti sunt; sed id agere solent, ut quicquid sit simpliciter se nocentes esse fateantur: Præsupponunt enim imperiti homines, ut supra docui Dub. 19. non posse aliter fieri quam ut nocens omnis sit quæ accusari & capi potuit ac in tormentis fateri: Itaque quæ reuocatio fiat ante mortem non ab importunitate monentium de salute fit.

ARGVMENTVM III. Hæc recantatio non est facta adhibitis solennitatibus, quæ adfuere primæ confessioni, ideo præualet prior. Adde quod ista est extraiudicialis, prior iudicialis, sic item ex Delrio. Sed

RESP. Non dico hanc recantationem continuo priori confessioni præhabendam esse, & reum mox absoluendum: sic enim nemo non reus ante mortem reuocaret: Sed id aio: confessionem priorem, etsi adhibitis solennitatibus iuris facta sit, non tamen ideo necessario esse veram, imo nec hoc tempore quidem sat prudenter veram esse præsumi posse, tum ob futilitatem indiciorum quibus hodie vtuntur, tum ob ingens periculum quod tortura secum trahit, vt sæpius ostendi. Proindeq; si paulo ante mortem rei non male dispositi canant palinodiam, eam non plane negligi & contemni oportere, sed diligenter considerari, reuocari ad incudem indicia, examinari attentius, & vt vult constitutio Carolina consultationem apud Iurisperitos institui: præsertim

sim in crimine Magiæ, quod cum exceptum sit, non modo non minorem, sed maiorem adeo considerationem & attentionem requirit, vt supra Dubio 8. probaui. Quis autem hoc vnquam Iudicum in Germania fecit? Iam si quis hominum piorum admonere Iudices in his ac similibus velit, sunt qui indignentur & inclament, quid hæc ad nos attineant? nosse illos sua iura ac leges, nos ista non studuisse: quasi scilicet secretissima hæc quædam sacra sint, in quæ nemo vnquam oculum iniecerit, nisi soli illi, quos huc professio applicuit. Quos quidem, si vt primum admoti ad has causas sunt, continuo vel iudicij vel conscientiæ bonitas ab errandi periculo exciperet, non esset quod monitione & sollicitudine egere-mus; nunc aliter res habent, & aduerto id tantum agi, vt non tam ipsa demum veritas per Germaniam resplendeat quam busta.

ARGVMENTVM IV. Dictum morientis non est idoneum testimonium vt alius torturæ subiiciatur, nec in homicidio,

X 5 . dio,

dio, nec in Iudice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine, nec in aliis vllis, ex communi & in praxi recepta sententia. Sic iidem ex eodem; ergo similiter dictum morientis idoneum non erit ad elidendam confessionem prius factam, &c. Sed

RESP. Sumitur hæc doctrina ex l. si in graui, §. i. ff. ad SC. Syllanianum, vbi dicitur quod vulnerato non creditur, si mox decessurus dicat se à Titio percussus fuisse, nisi id aliter probari possit, ad quem textum multa Bartolus. Sed esto ita sit, (nego enim id nostri instituti esse discutere, videatur Farinacius q. 46.) non tamen inde conficietur dictum morientis non aliquam facere præsumptionem & indicium, vt alius res consideretur, quod nos volumus & Constitutio Carolina nobiscum: quæ articulo 28. determinat sermonem morientis aliquod facere indicium; quam & citat Binsfeldius pag. 277. vti & Stephanum Bertrandum atque alios, quod nobis sufficit. Certe ipse Binsfeldius pag. 275. pro conclusione fateri cogitur,

tur , quod etsi talis reuocatio de qua agimus non elidat confessionem priorē in foro externo , nihilominus maximum quiddam sit apud Deum & homines , quod reus statim moriturus excuset & excuset quos inculpauit. Vnde quidem videant quid agant Iudices, cum non minus vt in interno, quam externo foro subsistant curare debeant: repetant suum axioma , præstare vt viginti nocentes dimittantur, quam vnus innocens plectatur.

ARGVMENTVM V. Talis persona primam confessionem factam in tormentis non confirmasset, quando sententia data est ad bancum iuris vt vocant, tum enim conscientiam suam aperuisset , & reuelasset quod in tormentis mentita esset. Sed

RESP. Dicuntur hæc multo promptius quam fiant; Væ illi sane si ad bancum iuris id dixisset: rediisset in easdem quæstiones , & nullo alio , quam ingentium pœnarum lucro mendacium mendacio cumulasset. Prudenter igitur illi agunt, qui & ad bancum iuris mendacium

dacium ratificant; & non nisi tum demum reuocant, cum iam iam ruunt in amplexum mortis, torturarum securi. Contra vero quidam nimis simplices sunt, & turpiter impingunt, cum ad bancum bis terte, vt nuper adhuc obseruaui, voce Iudicis prouocati ad libere edicendam veritatem, aiunt se in tormentis mentitos esse: mox enim reducti in quæstionem id tantum discunt, nullam omnium torturarum acerbiorum esse quam quæ eam libertatem edicendæ veritatis exceperit. Neque enim contenti quidam Inquisitores sunt, quod vbi rei mentionem reductionis audiunt, subito libertatem eam damnent, confessionem priorem ratificent, ac de reuocatione doleant, infectamq; esse velint: nam nihilominus adhuc reduci iubent & torqueri, ac tum deniq; ad bancum iuris *liberrime enunciare*, (nam hac phrasi vtuntur: & discat nunc eam lector quid significet) liberrime inquam enunciare, se reos esse; non sine magna in populo exaggeratione quanta maleficorum malignitas sit, qui cum tandem aper-

aperte inueniantur fuisse rei, sic antea tamen iudicium ludificati sint. Ut profecto insanissimus in posterum futurus sit, qui ad bancum aliter loqui audeat quam Iudicibus placuerit.

Nimis vero lepide & ingeniose agit Inquisitor ille non nominandus, qui interdum, pridie, quam plectendi sunt rei, id eis denunciari iubet, etiam per Confessarium, quod si vel ad iudicij vel supplicij locum vacillauerint; ac postea rursus torti confessi fuerint, sciant paratas iam esse scalas ad quas alligandi sunt & in rogam viui demittendi: quas non vanas certe eius minas esse nuper in nonnullis docuit euentus. Idem homo Confessariis ipsis ausus pro imperio edicere est, si quæ in supplicij loco Sacramento reconciliandæ, negaturæ essent crimen, eas plane ne absoluerent, sed viuas exurendas desererent: Ac inuenti sunt Confessarij eiusmodi, qui stipendio non laborem solum, sed & auctoritatem Ecclesiasticam submitunt, & indignam rem sub nequam hoc homine agere ausi sunt. Qui iidem ordi-
naria

naria formula feueriffime reis edicere solent, saluari nullatenus poffe nifi confessiones & denunciationes in tortura factas ad vltimum conftanter ratificent. Vah quæ hæc ratio eft! & quas pœnas dabit Deo Magiftratus qui hos Officiales habet? grâvia fane hæc facinora funt: & tamen hæc Iuftitia eft, & infligantur Magiftratus atque à zelo commendantur!

DICES, Hæc Magiftratus ignorant, atque ideo excufati funt: fi fcirent utique grauiffime punirent.

RESP. Quod ignorent concedo, & eft quod queror: fed quod excufati funt, omnino nego. Poterant hæc & fimilia omnia, fi modo ipfi vellent, fcire: cur nescierunt? quod potuerint, fic clariffime oftendo.

Clamant omnes & Magiftratus & eorum Officiales crimen Magiæ occultiffimum effe, & occultiffime proferpere: hoc ipfum tamen occultiffimum crimen hætenus ita Magiftratus non latent, vt indies infinitos eius criminis reos in lucem fe putent protrahere: norunt
& nar-

& narrant integras Iliades scelerum & machinationum quas Sagæ in conuentibus suis secretissimis gesserint: Quod si igitur hæc & similia adeo vt volunt tenebris demersa, nihilominus scire possunt, quomodo non possunt, quæ palam in luce hominum geruntur?

Itaque ad Deum non subsistent; nec apud homines quidem, cum intendere palliū ignorantia tam affectata difficile sit. Atque hæc obiter ex occasione sunt dicta, quæ tamen considerari debeant, & hinc quoque non nihil minui admiratio vnde tantus in Germania Sagarum sit numerus. Notent autem Iudices reliqui, & imitentur insigne iam dictum Inquisitoris illius stratagema, quo id efficiant, vt nulli deinceps rei negotium illis cum reuocatione facessant: Sic concidet omnis nostra disputatio, an pondus aliquod reuocationibus tribuendum sit.

Quod si vero & aliud eiusdem Inquisitoris stratagema Iudices auent discere, quo id obtineant, vt si quæ plexa sit quam plerique innocentem fuisse
appre-

apprehendant, hanc eis opinionem egregie eximant, non grauabor docere, nam ita agant: Dum alias passim in equuleo extendent, ita quæstiones cum dexteritate aliqua dirigant, vt defunctæ illius memoriam eis obiiciant: quam utique dum non grauate vt se pœnis eximant, accusauerint, (cum & ordinarie alioqui defunctas nominare soleant vt infra dicam) habetur institutum: nam subito id spargant, & è protocollo ad bancum iuris recitari curent, quam nunc indies ab nouo erumpant in sceleratissimam illam nouæ & diuersæ accusationes: addant etiam consultum illi esse, quod iam tum sic plexa sit, alioqui nunc si adhuc supersit, viuam ignibus tradendam esse.

NB Porro autem si Magistratibus Germaniæ cordi est cognoscere & punire suorum quorundam Officialium nequitias & delicta, hoc suggero remedium. Ostendant sibi non displiciturum si integer colligatur huiusmodi rerum Catalogus, erunt qui propediem colligent, & ostendent quam indigne

digne omnia sub specie iustitiæ vastentur: mihi diligentius inquirere non libuit.

D V B I V M X L I.

Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur?

RESPONDEO, Si quæ maleficij accusata nondum legitime in tormentis confessa, aut conuicta, mortua in carcere reperiatur; præsumi debet decessisse morte naturali & honesta, nisi contrarium sufficienter ex certis signis deprehendatur. Est id contra multorum imperitorum praxin, qui ut quamque in carcere animã exhalasse intelligunt, mox iudicant à dæmone iugulatam, & sub patibulum educi mandant, ut ipse non semel vidi: Nihilominus responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Communis regula est Theologorum & Iurisperitorum ex ipso naturæ iure desumpta, tam diu quemlibet præsumendum esse bonum, donec sufficienter probetur esse malus: ergo similiter tam diu præsumendum est de

Y

mor-

322 Dub.XLI. *Quid præsumendum circa eas*
morte naturali, donec de alia sufficienter ostendatur.

RATIO II. Secundum iura cum mortuus in carcere reperitur, præsumitur non contra mortuum, sed contra commentariensem, id est, præfectum carceris, quasi male habitus captivus sit. Vide Damhauderum *prax. crim. cap. II.* & leges quas citat.

RATIO III. Semper sunt hic causæ, quæ suadeant de morte naturali & honesta, nam

1. Torturis fracta fuit, de quibus Augustinus: *Et si non morte, inquit, puniantur, in ipsis, vel ex ipsis plerumque tormentis moriuntur*, Lib. 19. de Ciuit. cap. 6.

2. Vexata est compedibus & catenis.

3. Carceris pœdore & horrore debilitata est.

4. Confecta est mœrore & tristitia, quæ, si teste Scriptura etiam ossa viri exsiccat, ne dum ossa mulieris exsiccare potuit.

5. Consolatione omni caruit: Sacerdos, à quo tale quid sperare potuerat,
me-

molestior ei forte quam ipse lictor fuit. Dum igitur mortua inuenitur, nec alia sunt signa sufficientia in contrarium, his ex causis animam posuisse iudicari debet, nisi forte tam imperiti aut maligni sumus, ut tot mala in cumulum collecta non putemus sufficere potuisse, ut infirmam vnam testam colliderent, id est, animam muliebrem è male coherente & attrito corpusculo extruderent. Insero hoc loco, quid in hac materia ante annos circiter duos ipse præsens in arce quadam Principis non mihi nominanda didicerim. Assidebam mensæ apud loci eius Satrapam, virum mihi amicissimum, aderat & forte Doctor Medicus, non vulgariter tum suæ artis, tum Mathematicæ peritus, cum quo, nescio qua occasione, in eos incideram sermones, ut de Sagis multa loqueremur, eramusq; per omnia in eadem opinione. Interea dum sub id tempus à commentariensi obeuntur carceres, & captiuis prandium affertur, accurrit ad nos intro, qui Satrapæ nunciet, non neminem eorum, qui pro male-

324 Dub.XLI. *Quid praesumendum circa eas*
ficis detinebantur, ea nocte vita esse ex-
peditum, & à dæmone strangulatum;
Aspeximus nos inter nos, Medicus & e-
go. Atque ille concusso capite indigna-
bundus: Praua, inquit, & distorta homi-
num iudicia! Iam is miser superioribus
diebus ad stuporem omnium in equu-
leo distractus est, & virgis laniatus: ia-
cuit in carcere heri totus languidus, &
eneruis inter vitam & mortem: nil ma-
gis consentaneum naturæ est, quam ut
per tantos cruciatus hanc inuenerit,
nec quicquam magis creditu proclive
est: nemo id tamen credet, nemo iudi-
cabit: dicent omnes à dæmone iugula-
tum esse, hoc tanquam ex ore Apollinis
pronunciant. Mira res! quam multi
hactenus per Germaniam in carceribus
vitam exuerunt, nec tamen quisquam
omnium ob torturam, aut misérias car-
ceris; quis enim hoc audiuit? omnes
dæmon hinc eduxit, is omnibus cerui-
cem fregit. Et quo argumento? quis in-
terfuit? quis vidit? carnifex ita ait: is sci-
licet, qui audire non vult enormius tor-
sisse, homo infamis & plerumque ne-
quam,

quam, qui quod solus cadauer tractat & pertentat, solus testis esse potest, penes vnum hunc fides tota hæret: & si multa quæras, omnis tandem, atque vltima probatio, non vltterius quam ab eius iudicio repetitur: Quæ in re id merito mirari venit, quod cum in rebus aliis nemo fere ea sit auctoritate, quæ non aliquem subinde relinquat dubitationi locum, solius tamen carnificis ea sit in negotio grauiissimo auctoritas, quæ omnem dubitationem expungat, quin quod ille pronūciarit verissimum habeatur, quasi ipse Iupiter locutus sit. Hæc ille. Quæ cum mihi non parum arrisissent, cuperemq; insistere huic argumento; conuersus ad Satrapam: Oro, inquam, ne non sciamus certiora quæ sic animi gratia ventilemus, mittantur testes ex hac ipsa mensa in rem præsentem, qui certam ad nos veritatem renuncient. Et quando ad manum est licitor, vt vel modo cadauer possit inspici, ij comitentur & examinent diligenter: Ita, quid eius rei sit, certius sciemus. Placebat id Satrapæ vsque adeo,

326 Dub. XLI. *Quid praesumendum circa eas*
ut vel ipsemet inspectioni interesse vel-
let. Abeunt igitur, & paulo post reuer-
si: Quin imo, inquit, res aliter non
habet, ceruicem ei daemone elisit, col-
lum penitus confractum est, flaccidum
& enerue, sic ut caput in omnem par-
tem corruat ac nutet; caetera membra
integra sunt & firma: ita carnifex astan-
tibus nobis, ne posset fallere, ad oculum
ostendit: Sic ipse ego, inquit Satrapa,
his oculis meis vidi, ipse testis sum, ne
in vno carnifice fides acquiescat. Idem
caeteri dicebant: ac quando iam o-
mnis sublata dubietas erat, ad pran-
dium se quisque referebat. Continui e-
go me paulisper, & haustulo interiecto,
licetne, inquam, ut liberius quid lo-
quar hic inter scyphos & amicos? Licet,
inquit Satrapa; atque ego: vereor, in-
quam, vehementer, ne si ita philoso-
phandum sit, ut adhuc philosophati su-
mus, parentibus quoque nostris, quos
in lectulis suis honestissime animam
posuisse credimus, non malus aliquis
genius ceruices eliserit. Itane enim,
inquam, ut hoc nesciamus, nullum non
homi-

hominis cadauer vt rigidissimum ac frigidissimum quidem fuerit , capite tamen quam maxime fluere , ac in omnem partem nutare ? Nunquam igitur cadauer tractauimus ? Nunquam vidimus ab aliis tractari , indui , moueri , in loculo reponi , vt rem tam luculentam haectenus ignorauerimus ? Euge vero , quam insignis & clara probatio confractæ ceruicis ! qua si carnifex ille atque alij quoque passim (vt æstimare licet , imo vt mihi iam constat) vti consueuere , ac simplicissimi inspectores habent ratam , quam multi , obsecro , intra annos aliquot indigne traducti sunt ? **NB** Quæ cum ita differuissem , surrexi atque abij : cadauer deinde illud sequentibus diebus sub furcam fuisse defossam intellexi . Videant autem Iudices , & ij omnes quorum interest , quam egregie se naso suspendi à carnificibus patiantur , quamq; tutam suam conscientiam conseruent , cum se scire omnia existimant , atque eam negligunt sollicitudinem ac curam , quam ego supra singularem & eximiam in causis Sa-

Y 4 **garum**

328 Dub. XLI. *Quid præsumendum circa eas*
garum volebam esse. Multa in hoc casu
concurrunt, quæ coram Iudice æterno
negligentem Iudicem præstare oportet.
bit. Nam

I. Mortuus huiusmodi nondum legitime confessus aut conuictus de crimine est, non etiam legitime probatum cum vel à dæmone, vel seipso per vim vita interfectum esse: vnde sequebatur, sine peccato mortali (vt vide apud Delirium lib. 6. sect. 19.) Ecclesiastica sepultura priuari non posse; priuatur tamen.

II. Nec debita solum sepultura priuatur, verum insuper ignominiosa ei impenditur; trahitur enim à carnifice sub patibulum, atque ibi infoditur.

III. Eo ipso, quasi lata sententia damnatur, ne non certo fuisse reus ab omnibus existimetur cui carnifex pollictor datus sit, & furca Mausolæum.

IV. Eadem infamia in familiam ac posteros transfunditur: quod tanto grauius existimandum est, quanto stirps honestior. Quæ si singula per se magna sunt, & in conscientia atque etiam æterno foro restitutioni obnoxia, non faci-

facile existimatu est, in quos laqueos se induant omnes illi, qui tam futilibus credendi argumentis nixi, velut de memoria incedunt, omnium securi. Neque enim est, quod ignorantia velo se possint obtendere, qui ne ignorantia laborarent, maximopere cauere ex officio tenebantur.

D V B I V M XLII.

*Quando tuta conscientia iudicari possit, re-
pertum cadaver à seipso vel demone in-
gularum esse?*

RESPONDEO, Id iudicari potest ex his signis:

1. Si resti collum implicitum est.
2. Si caput obtortum est, idq; plane in posticum, non enim sufficit si versus humeros in vnam partem: quod notandum est.
3. Si in gutture lineamenta appareant, quæ pridie non fuerunt: in quo tamen Medici iudicio opus est.
4. Si, quod sine magna vi externa adhibita fieri non potuit, prima colli ver-

Y S tebra

tebra emota loco est, vt retro emineat; nam tum denique non temere iugulatio præsumi potest, ac cadauer sub furcam trahi: nisi rursus, quod supra dixi, contra commentariensem aliquid præsumendum videatur. Si vero hæc aut alia manifesta signa non reperiantur, præsumendum est pro cadauere vt dixi: potest quidem quispiam à dæmone suffocari, nec tamen vllum relinqui signum, nos tamen id esse factum arbitrari non possumus, nisi signa videamus. Utinam proinde superiores quidam religionum, vel melius suos in his talibus instructos emittant, vel ora imprudentibus obstringant, ne ex eadem qua supra probatione, vt quemque in carcere concidisse intelligunt, ipsi quoque vel inter primos clament, & in vulgus inspergant contractas eis esse ceruices. Sane nuper cum quædam miserimum in modum torta, atque iterum nihilominus in equuleum reducenda, inter manus licitorum mortua collapsa esset, atque in partem vnam deflexisset caput, primus omnium re-

ligio.

cadaver repertum à se ipso vel damone iugulatū? 331
ligiosus, reorum Confessarius, exclamabat, dæmonem illi pessimæ Sagæ ceruicem obtorsisse. Quam fabellam (cum adderet quoque se semet vidisse collum eius penitus confractum) nemo non amplectebatur, tanto firmiter, quanto minus à religiosis viris vel mendacium in re graui vel temeritas iudicandi tam insignis proficisci posse suspicio est. Et nemo ad similia plura attendit? Quod si nunc ij quorum interest, rationem à Iudicibus petant eorum corporum, quæ hætenus velut à dæmone strangulata sub furcam infodi mandarunt, si & signa iubeant proferre quibus id sibi persuaserint, ac familias diffamarint, non aliter subsistent quam ij solent, qui de re examinantur de qua nulla eo vsque cogitatio suborta eis est.

Dv.

D V B I V M XLIII.

*De stigmatibus Sagarum an indicium dent
ad torturam & condemna-
tionem?*

VT intelligat me Lector, sic res ha-
bet: Aiunt in corporibus Sagarum
reperiri loca quædam quæ sensu vacent
& sanguine: ita vt si acum vel stylum
profundius immittas, neque dolor ne-
que sanguis cieatur: addunt ea loca
subinde etiam quasi macula quadam
seu velut nota insignita esse, vnde & vo-
cant characterem siue stigma quod dæ-
mon affectis suis, (etsi v. fatentur non
omnibus) inurat; tanquam cum rem
quisque suam, vt supellectilem, ouem,
pecus, seruum inusta nota signare solet.
Vide Binsfeldium pag. 626. Remigium
dæmonolatriæ lib. 1. cap. 5. Delrium lib.
2. quæst. 4. & 21. Quibusdam igitur in lo-
cis captiuam quamque lictores exuunt
& huiusmodi notas diligenter non mi-
nus quam petulanter quærunt: quæ
tanto vtique inuenient facilius, quanto
maioris eorum interest qui quærunt.

Non.

Nonnulli Iudices ita pertinaciter hinc se figunt, vt si tantillum diuellere coneris & examinare, non parum indignentur. Accidit nuper vt interesssem colloquio Sacerdotis cuiusdam viri docti, & Iudicis, qui de iis ipsis stigmatibus differebant. Multa hic Iudex narrabat, sed non credebat Sacerdos, addebatq; mirari se, quod viri prudentes in his signis noscendis in vnus Carnificis fidem incumberent; quod dictum, vt mihi quidem videbatur non iniquum, ita Iudicem incendit, vt totus stomachabundus è loco se & conuersatione proriperet, non sine calumnia in Sacerdotes. Risi; & cū reuocassem, demulsissemq; verbis dum desæuiisset tempestas, ita hominē modeste sum affatus: Ponam, inquam, argumentum, quod nescio an à quocquam mihi solui possit; est autem tale: Nam quod si in Sacerdotes quidem, inquam, in quos nulla vestra est potestas, sic facile proiecta bile ultra rationem excurritis, quam merito vereri debeo quis cum iis tandem agendi vester sit modus, quos sub vinculis constrictos

ii)

334 Dub. XLIII. De *stigmatibus Sagarum* an indicium
intra ditionem cupiditatis vestrae tene-
tis? quomodo autem qui sic subito tur-
bato sunt sensu, nihilominus ad distin-
guenda ea quæ in causis Sagarum obscu-
rissima sunt, erunt apti? Quæ item ratio-
ne qui cum de captis agitur, ad omnem
innocentiæ mentionem tumescunt, re-
cte innocentibus consultum ibunt? re-
spondeat qui potest. Sed ad stigmata
redeamus. Ego hæc nondum vidi, nec
nisi videro credam. Id video Indies, in-
finitas esse hominum fraudes, & sæpe
pudendam credulitatem etiam ma-
gnorum virorum: qui quod maiores
sint quam ut ipsi huiusmodi minutias
ad unguem examinent, quaslibet pene
fabulas amplectuntur, atque in com-
mentaria sua referunt, & sic orbi impo-
nunt. Interea vero, quia nec credo, nec
nego, dicam quod sentio, dum à sagaci-
bus & doctis melius examinetur, & do-
ceatur. Itaque ad propositum dubium

RESPONDEO I. Frustra quærat an sti-
gmata possint esse indicia ad torturam.
Ratio: Nam ut concedam licere per li-
storem ea quærere in corpore Reæ nu-
dato,

dato, conuenire putem, vt habeatur semiplena minimum probatio. Cum enim sine ea torquere non liceat, nec licebit sine ea ita foeminam nudare coram infami scurra, quod illi sexui quandoque tortura grauius est: habita autem semiplena contra ream probatione quid opus alio indicio stigmatum est ad torturam.

RESPONDEO II. Antequam ex stigmatum procedatur, hæc sequentia Iudicibus in conscientia incumbunt, quæ boni isti ne quidem cogitare videntur.

I. Ne fidant licitori cuius lucrum agitur, & multi nequam sunt, aut ipsi quoque Magi.

II. Ne putetur stigma esse, quæ naturalis aliqua est nota, vel macula, vel cicatrix, aliave de causa sensu vacua, vt caro spongiosa, &c.

III. Ne stigmata quærantur rea pendente, ne forte terrore illo torturæ languis deserat nonnullas partes, aut stupore non fluat, vt in sectione venæ subinde consistit licet via patefacta.

IV. Vt

IV. Vt Medici iudicium non negligatur.

V. Vt adsit solers quispiam qui *distin-
cte* manum licitoris obseruet: nam fraudem si industrius fuerit deprehendet: & hoc Nota ante omnia.

VI. Ne licitor mortificet cuiusquam carnem, aut leuiter tantum acu compungat, aut vt nuper nequam quidam faciebat, simulet tantum compungere, interimq; clamitet se reperisse quod nusquam fuit. Vnde mirum non erat si nec sanguis reo diffliueret, nec dolorem sentiret.

VII. Ne licitor vtatur stylis dolosis, vt V.C. magicis & incantatis; vel ita fabricatis, vt cum libet intrent ac vulnerent, cum non libet, intrare tantum videantur, in se ipsos reducti: quales sunt cultelli ioculatorum.

VIII. Ne licitor sciat verba incantatoria, aut artes quibus sanguinem sistat, ac huiusmodi carnis stuporem inducat, vt quosdam coniuuratores scire intelligo, & inuentum audio Carnificem, qui hæc de se fassus ac ple-

xus

xus sit, vt mirer nondum nos oculos aperire.

IX. Vt Iudices approbatum ac certum habeant nunquam Deum permiffurum vt vel Dæmonis vel Sagarum malitia & arte huiusmodi inurantur innocentibus, saltem malis.

X. Ea probatio non debet esse talis: Si hoc Deus permetteret, sequeretur incommodum, quia innocentes pro Reis haberentur & plecterentur: nam id nego fore vt à prudentibus & peritis haberentur. Imo male sic discurretur: Dicitur innocentes plexum iri si Deus permetteret iis signa imprimi; supponitur igitur quod sic signati merito nocentes habebuntur, cum hoc ipsum sit in quæstione; Vnde in circulū vadit probatio: cur signati nocentes habebuntur & plectentur? Quia Deus innocentes signari non permittet? Cur autem Deus non permittet? quia signati nocentes habebuntur & plectentur. Perinde vt infra in simili ostendam Dub. 48. Argum. 6.

RESPONDEO III. Quicquid sit; existimo non concedendum Iudici vt ex his

Z

signis

338 Dub. XLIV. *An magnificiende sint*
signis ad condemnandum procedat,
dum res melius à doctis ventiletur, &
auctoritas publica certi quid statuat.
Atq; hæc obiter saluo iudicio meliore.
Scripsit nuper quædam Colonienſis
quidam Iuris Doctor, in quibus multa,
postquam perlegi, deſidero: ac proinde
animus mihi erat, totum eius ſcripti
neruum ſuccingere & incidere. Sed
quia mihi dicitur, id ab * alio iam eſſe
factum, acquieſco. Iterum moneo late-
re fraudem. Quærant ingenioſi ac de-
prehendent; ſolis oculis, & iis ſagacibus
eſt opus. Nimis ſane Dæmon deſipiat ſi
gregem ſuum ſignare velit, vt dignoſci
& mactari poſſit. Quicquid tamen ſit,
certe Deſcius lib. 5. ſect. 4. indic. 8. & Bins-
feldius pag. 626. quos alioqui Iudices
magnificere & ſequi iactant, indicium
hoc ſtigmatum reiiciunt.

D V B I V M XLIV.

*An magnificiende ſint denunciationes com-
plicum in crimine Magiæ?*

Q Væſtionem hanc ex profeſſo tra-
ctât Binsfeldius in libello de con-
feſ-

à Dn. P.
Iordano
in Proba
Stigma-
tica.

denunciaciones complicum in crimine Magia? 339
fessionibus maleficorum pag. 238. & seq.
ac Tannerus Theologiæ tomo 2. disp. 4.
de Iustitia, quæst. 5. dub. 2. Nos Tan-
neri sententiam secuti, nostra metho-
do rem expediemus, & quæ adfert in
contrarium Binsfeldius, dissoluemus.
Itaque

RESPONDEO, Etsi denunciaciones
complicum secundum communem
hodie praxin maximi momenti haben-
tur, sic vt ordinarie tres, quatuor de-
nunciaciones sufficere putentur, ad ca-
piendum & torquendum, etiam secun-
dum quosdam personas bonæ alioqui
famæ, consentiente Binsfeldio, Delrio
& aliis: nihilominus nos eas vel si pluri-
mæ quoque fuerint, vt parui admodum
ponderis, fallaces, deceptorias, vehe-
menterq; merito secundum prudens
iudicium suspectas reiicimus, nega-
musq; ad capiendam, torquendamq;
personam aliquam, seu bonæ seu malæ
famæ, nisi alia indicia grauiora acce-
dant, sufficere. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Sententiam hanc plurimo-
rum optimorumq; Doctorum autori-

tas tuetur, sic enim (saltem quo ad personas bonæ alioqui famæ) sentiunt de Exceptis, Ancharanus, Alexander, Andreas de Ifernia, Bartolus, Bertazzolus, Bursatus, Cornelius, Crauetta, Felinus, Gomezius, Grammaticus, Marsilius, Menochius, Paris, Raphael Cumanus, Rolandus à Valle, Socinus Iunior, Vincentius Ondedus, & alij prout citatos vide apud Tannerum l.c. nu. 31. & seqq. qui proinde concludit hanc sententiam non solum non esse nouam sed potius communem.

RATIO II. In constitutione criminali Caroli V. quam in Imperio seruare oportet, cum Indicia maleficij commemorantur, non ponitur duorum vel plurium complicum denunciatio, quæ tamen poni debuisset, si aliquod eis momentum ad torturam inesse Imperator putasset.

RATIO III. Si aduersariorum sententia recipiatur, in potestate & arbitrio infamium & nequam personarum erit, grauare & denigrare bonum nomen, existimationem & personam hominum
pro-

proborum: quod est absurdum & periculosum innocentibus, vt ex sequentibus satis colliges.

RATIO IV. Vel illæ quæ alias denunciant vere Sagæ sunt vel non sunt: si non sunt, iam quid hæc de complicitibus scire possunt, quas non habent? mentiuntur de se & de aliis, vt à tortura se liberent, nullius igitur hæc denunciaciones ponderis sunt, si denunciantes innocentes sunt: si sint autem nocentes seu vere Sagæ, ne tum quidem illarum denunciaciones vllum pondus habent: supponi enim debent ex natura sua mendaces esse quæ Dæmone Magistro vsæ sint. Veracitas igitur illarum nulla est, nulla igitur probatio quæ illarum veracitate nititur: nititur autem denunciatio, cum nihil nisi ab authoritate seu veracitate dicentis probet. Ergo. Autores Mallei alias seueri ipsum hoc agnoscunt pag. 512. Cum enim dixissent maleficas quasdam Magistras seruari posse, vt aut maleficiatis subuenirent, aut maleficas proderent, subiungunt; *nec tamen eorum prodizioni staretur eo quod Diabolus mendax sit;*

342 Dub. XLIV. *An magnificiende sint
nisi pariter & alia indicia facti cum testibus
occurrerent.*

RATIO V. Non creditur denuncia-
tioni seu testimonio testium qui infames
sint, ut est communis omnium Do-
ctorum sententia: sunt autem Sagæ om-
nes hoc ipso quod Sagæ sint maxime
infames. Ergo, &c.

DICES, Ex Binsfeldio de confessione
maleficorum pag. 264. & 266. & ex Del-
riolib. 5. sect. 3. Infamia purgatur per
torturam secundum communem sen-
tentiam Iuris peritorum; qui proinde
statuerunt, ut complici non credatur,
nisi in tortura denunciationem fecerit.
Si igitur infamis Saga in tortura denun-
ciauit, ut fieri debet, ab infamia pur-
gata est, frustra igitur infamia obiici-
tur. Ut hoc lector intelligat, sciendum
est quod aiunt hodie Iudices, testimo-
nium personæ infamis non debere ad-
mitti: cum igitur quispiam in tortura
de se confessus crimen, hoc ipso infam-
is sit; non oportere ei de complicitibus
credi, nisi de iis per nouam torturam,
quæ infamiam illam expurget, rogetur.

Vn-

Vnde vt id fiat , torturam nouam pro complicitibus edicendis sustinere reus debet , quantumuis sine tortura promptus sit edicere : hæc hodie Iudicum praxis est. Sed non potui purgationem hanc infamiae in constitutione Carolina reperire. Deinde non fat intelligo, quo tandem modo tortura infamiam abstergat , nam quicquid id est ex quo cuiquam infamia adhæret , id vtique nõ annihilatur per torturam, ergo consequenter nec infamia: Exempli gratia infamis Gaia est, hoc ipso seu ex ea causa, quia Saga esse deprehensa ac confessa est. An cum torquetur desinit esse Saga? Non desinit: nec desinit igitur adhuc infamis esse , manente enim causa manet effectus: Pretiosa alioqui purgatio, si sic facile tortura quamlibet infamiam purgare posset. Vnde vereor vt commune hoc Iuris peritorum effatum non satis subsistat, dum aliter instruar. Simanchas certe ait huius sententiæ auctores sine lege & ratione loqui. Quod si instruas in hunc modum : infamiam ideo de complicitibus nõ creditur, quia

Z 4

time-

timetur ne mentiatur, adhibetur igitur tortura in hunc finem, vt ne mentiatur, vnde cum tortura tollat vt ne mentiatur, recte dicitur tollere infamiam, quia efficit, vt licet infami, tamen credi possit.

RESP. Ne sic quidem difficultatem absolui: Nam esto Sagam torqueas in hunc finem vt ne mentiatur; an ideo mox finem consequeris? æque mentietur post torturam: & qui eam mentitam redargues? Imo si post torturam ei credis, iam tanto amplius mentiri volet: stulta enim sit, si non vsa hac occasione alienum potius regnum destruat quam suum, cum æque tibi satisfactura sit, seu nocentes seu innocentes nominauerit, quippe quam post torturam verum dicere persuasum habeas, vt haud dubie à Magistro suo intellectura est.

DICES II. Ex eodem Binsfeldio pag. 306. vt testes infames ad testimonium admittantur inductum est iure positiuo, sic enim attestantur Philippus Cornéus, Philippus Francus, Petrus de Ancharano, Andreas Barbatius, & ratio sua-

suadet. Idem ergo ius exigente necessitate, ne veritas in multorum damnum occultetur admisit, vt in Exceptis infames testes admittantur, &c. sic ille.

RESP. Negari quod assumitur, neque enim, quod ait Binsfeldius, ratio hoc suadet, sed suadet contrarium. Citatos autem Autores aliosve non sequimur, nisi quantum probant. Itaque vt testimonium infamis reiiciatur, Naturalis iuris est, & non Positiui tantum. Quanquam vt hoc melius intelligatur, distinguo, & dico, duplicis generis infames esse posse: Alios, qui sunt *infamis vitæ, seu morum*, id est, criminosi: Et de his infamibus intelligendi sunt Autores, cum dicunt iuris esse positiui, vt reiiciantur testes infames. Alios, qui sunt *infamis authoritatis*, seu diffamatæ aut suspectæ mendacitatis & periurij. Prioris generis vt à Iure positiuo repelluntur, sic & cum videtur in exceptis & alioqui difficilis probationis criminibus admitti possunt, cum non repugnet criminofum veracem esse. Posterioris generis aio prorsus etiam in exceptis & occultis

reiciendos esse, cum hi non modo Iure Posituo sed etiam Naturali prorsus repellantur. Nam sublato etiam omni Iure posituo, qui hoc modo infame sunt, eorum authoritas vacillat, aut saltem vacillare putatur: authoritate autem vacillante, vacillat quoque quod ei superstruitur; superstruitur autem testimonium, cum id non probet nisi ab authoritate: ergo & testimonium talium infamium vacillat: si vacillat autem, merito in re grauissima vbi de capite hominum agitur, reicitur; dicitur id recta ratio; non tantum Ius posituum præscribit. Nam vtique contra naturam rei est, & omnem penitus rationem, vt quem ponis conclamatae authoritatis esse, ex eius authoritate seu veracitate argumentum ducas. Quare vltterius, cum nullum hominum genus ex natura rei & iuxta omnium communem sensum maiore labore Infamia seu præsumptione *Mendacitatis*, quam quæ Sagæ iudicatae fuerint, id est, patris mendaciorum discipulae; sequitur sane nullum quoque infamium hominum esse genus, quod

quod minus ex natura rei ad dicendum testimonium admitti possit. Et hoc miror Binsfeldium non aduertisse. Et si ille autem vir tantus non aduertit, quid nostri Inquisitores facturi erant?

RATIO VI. Repelluntur in Iure positiuo testimonia quoque personarum infirmium & inopum. Item in iure Canonico cum criminales causæ sunt mulierum ob sexus fragilitatem & mutabilitatem ingenij. *cap. forum 10. sub finem de verborum signif. & cap. 16. mulierum 33. q. 5.* Item omni iure positiuo & naturali hominum delirorum, fatuorum, &c. Sed hæc omnia in Sagas conueniunt, ergo &c. Sunt enim plerumque personæ viles, muliercule rudes, mutabiles, nonnunquam semifatue. Non igitur prudenter iis commodari fides potest, maxime ad equuleum qui probationes claras & pene certas postulat, vt supra docui etiam in exceptis.

RATIO VII. Docent omnes Iurisperiti ac Theologi in nullis criminibus quantumcunque Exceptis æstimari
feu

seu admitti testimonium inimici siue hostis, intellige capitalis, idq; ex iure Naturali: præsumitur enim cum sit hostis nocendi studium ac proinde meritiendi: Autores omitto, ne frustra in re omnibus indubitata chartas impleam: sed negari non potest quæ veræ Sagæ sint, iuratas esse humani generis & innocentum hostes capitales, quæ nemini non male velint ac nocere cupiant, si in earum sit potestate; merito igitur quas edunt denunciationes, vt suspectissimas contemnimus. Elegantibus sane verbis rationem hanc Tannerus proponit: *Quod si ipso, inquit, Iure naturali probatum aut Iure præsumptum odium accusatoris, vel testis, denunciationem seu indicium eneruat & elidit: Quidni etiam præsumptum illud odium quod Sagæ aduersus quoslibet animo fixum gerere censentur, & à quo etiam apud Germanos nomen Unholden accepisse videntur, saltē eat enus eneruabit, ne sola denunciatio ad torquendam personam denunciata valeat?*

Itaque quid secutus sit Binsfeldius, non satis perspicio. Nam in primis quodam

dam loco diserte docet testimonium capitalis inimici penitus admitti non oportere etiam in Exceptis, commendatq; doctrinam Ancharani, Franci, & Barbatij, quod nec Pontifex, ut inimicus ferat testimonium, dispensare possit, cum repellantur Iure Naturæ. Deinde quoque alio in loco non modo non concedit, sed euincit Sagas omnes infestissimas, & capitales esse generis humani hostes. Denique tamen rursus alio in loco, pro admittendo illarum testimonio non secus ac pro aris & focis pugnat. Connectat hæc qui potest.

RATIO VIII. Communis est sententia, si socius criminis denuncians plures habeat defectus, ut V. C. non solum sit infamis, sed etiam simul vilis, abiectus, periurus, aleo, &c. tunc ne in exceptis quidem facere indicium ad torturam, imo nec ad capturam, imo nec ad specialem inquisitionem. Et recte: nam si ob vnicum huiusmodi defectum testimonium alicuius reiicitur, quanto magis reiiciendum erit, cum plures reiiciendi rationes coactæ sunt? Atqui vero
quis

quis nescit, in Sagis si vere tales sunt, quam plurima huiusmodi conuenire: nam & infamatae authoritatis sunt, & periuræ sunt, quæ Deo fregerunt fidem, & abiectæ sunt, & mulieres peruersæ sunt, & concubinæ satanæ sunt, & inimicæ generis humani sunt, & homicidæ & hæreticæ & idololatræ & hypocritæ sunt, & quicquid denique scelerum cogitari potest, penitus implexæ sunt.

DICES I. His incommodis occurratur, si denunciatus tanto sæpius aut tanto acerbius torqueatur, nam sicut per vnā torturam purgatur Infamia iuxta dicta supra, sic etiam per torturas plures, aut vnā tanto acerbiores purgabitur defectus reliqui. Atque ita dicitur docere Delrius in appendice 2. lib. 5. q. 17. ego illam non habeo ut videre possim: Ut ut sit.

RESP. In primis nescio quæ hæc tandem laniena futura sit torturas multiplicare aut iuxta proportionem nequitiae Sagarum intendere: animus meminisse horret. Deinde autem iam ante dixi, non sat capi quæ tortura hos omnes de-

defectus purget, & vt aiunt, credibilia Sagarum testimonia faciat, quæ prius incredibilia habebantur? si mentiri Sagaræ velint, & innocentes perdere, vt præsumi de capitalibus innocentum hostibus debet, æque id post torturam atque ante volent, nam æque sane torqueri super complicitibus debebunt, & æque post hanc torturam Iudicibus satisficient, seu veras suas complices accusent seu fictas. Imo si ante torturam præsumebantur mentiri velle & posse in innocentes, vt eos perderent; multo amplius id præsumendum facturos post torturam, cum sciant tunc creditum sibi iri, & oraculum habendum quicquid dixerint. Et quæ cæcitas nostra est, vt hæc non cogitemus?

DICES II. Cum dicitur plane reii-
ciendum esse testimonium complicitis,
si laboret pluribus defectibus seu crimi-
nibus, intelligi id debet, si laboret pluri-
bus talibus quæ non ordinarie coniu-
cta & inuicem cõnexa esse soleant? nam
si ea crimina ordinarie solent reperiri
simul coniuncta, tunc non debet plane
reii-

352 Dub. XLIV. *An magnificentiæ sint*
reiici testimonium talis complicis, sed
admitti potest.

Hanc distinctionem seu explicatio-
nem adducit Professor Rinthelenfi
D. Goëhausius in lib. nuper edito, cui
titulus Processus iuridicus contra Sagas
pag. 99. & 100. atque ait esse Doctorum
Friburgensium: vnde concludit testi-
monia Sagarum non esse reiicienda ob
id quod pluribus defectibus laborent,
quia hi defectus tales sunt, vt ij ordina-
rie cum crimine magiæ coniuncti sint.

RESP. Quorumcunque tandem hæc
distinctio sit, ridicula est: nam

I. Caret ratione: aut si non caret, ea
detur; & acquiescam.

II. Cur inhabilis sit testis infamæ
authoritatis, cur inimicus, cur semi-
fatuus, cur vilis, cur criminofus, &c.
singula suam propriam vel ex rei na-
tura, vel Iuris positione causam ha-
bent; an hæc autem causæ deficiunt
cum ordinarie aliqua sunt coniunctæ?
id mihi ostendi peto: quod si non de-
ficiunt autem; parum apta ista distin-
ctio est.

III. Su-

III. Sumo tale exemplum: Execratur Respublica Idololatriam, Hæresin, Latrocinium, Sodomiam, &c. & vehementius quidem cum in quo hæc omnia simul conuenerunt: an minus tamen Sagam execrabitur, quod in eam hæc non aliquandò tantum, sed ordinariè & semper conuenire solent? Imo tanto magis execrabitur. *Applica.*

IV. Do aliud exemplum: Statuit lex ut pellatur vrbe qui latrocinium commiserit: Item qui sodomiam, item qui Idololatriam: hinc igitur contra Titium sequitur cum maxime pellendum vrbe esse, quia is omnia hæc simul fecit, id tu concedis: Negas tamen ex vrbe expellendam Sagam esse, eo quod etsi hæc quoque eadem commiserit, tamen excipi debeat, quia ea crimina ordinariè cum Magia coniuncta esse solent. *Applica & vide quam hæc absurda sint.*

DICES, Imo hæc distinctio ante data criminum non ordinariè coniunctorum & ordinariè coniunctorum omnino admitti debet, ob hanc rationem, quam dat citatus Professor D. Goehau-

A 2

fius:

fius. Sic enim ait his verbis: *Est vero, inquit, hæc distinctio admittenda: enimvero quia malefici criminibus prioris generis quæ semper scilicet cum maleficio coniuncta sunt, semper sunt innodati; & ergo si maleficos testes seu socios criminis aliis criminibus & quidem illis ipsis cum maleficio coniunctis carere esset necesse, nullus esset testis idoneus, atque sic lex criminosos & infames ad testimonium in exceptis ferendum frustra admisset, ac frustra rei in crimine veneficij de complicibus interrogarentur, &c. sic ille.*

RESP. Hæc ratio magis ridicula est: nam sensus est, quasi breuiter sic dicas: hæc distinctio, quæ ego do valere debet, quia si non valeret, ego causa caderem, & esset verum quod dicit aduersarius Sagis penitus non debere credi. Præclare! Porro de lege quod dicit, infra meminero Dub. 49. Argum. i. & 3. Id nunc manet, cum in Sagis ea omnia concurrant simul, quæ & iure naturæ, & iure positiuo inhabilem reddant testem, & concurrant quidem ordinarie & semper, omnino reiici earum testimonium debere, & reiici quidem ordinarie

narie & semper, ac proinde non solum frustra, sed & perniciose innocentum inimicas, & semifatuas fœminas, & viles, & infames, & mendaces, &c. de complicitibus interrogari.

RATIO IX. Si tanti denunciaciones fiant, vt hodie fiunt, apertissimum nactus ostium est humani generis hostis, vt infinitam innocentium stragem edat. Erit enim in ipsius ac suorum potestate situm, quasilibet quantumcunq; innocuas denunciacionibus obruere, & in capturam ac torturam grauissimã, quam paucissimæ perferre possunt, quando-cunque volent liberrime tradere. Nam obsecro quid hic obstare poterit? Iam pleni per Germaniam carceres sunt captiuis, demus eas omnes vere Sagas esse: mox tollentur in neruum vt complices suas fateantur; scit eorum Magister quas nominauerit eodem rapiendas esse; cur non agat igitur qui ab initio homicida fuit vt eas nominent quas maxime perire optat? poteratne vel ipse sibi fingere commodiorem nocendi viam & tota Germania bacchandi?

Aa a

Rt.

Ridere soleo hodiernam multorum Iudicum simplicitatem : Non raro enim cum postulāt pro captiuis Sacerdotem, atque eum ad suum genium formare cupiunt, monent primum, instruunt, & identidem inculcant, quanta captiuarum malignitas sit, quam promptæ eis & in numerato sint mille mentiendi artes, quam ad omnem falsitatem ac dolos expedita eloquentia : Caueat ne iis credat, ne se decipi patiatur ficta sanctitate; parum esse dæmonis mancipiis, si & sacramentum mendacio profanent; nequissimum earum doctorem esse qui vel prudentissimis cautissimisque imponat, & similia; quæ eo spectant ut omnem iis fidem abrogent si tale forte quippiam Confessario exponant quo ad innocentiam quorundam quasi quibusdam vestigiis perueniri posset. Itaque eo usque mendaces, periuræ, dolosæ, deceptrices sunt, quibus credi nullo modo oporteat : Solum cum ad edicendas In tortura complices est ventum, iam eæ ipsæ mox omnem exuunt naturam, iam peritæ artium suarū subito è mendaci-

dicibus veraces fiunt, totæ candidæ, sinceræ, sine dolo, quæ non nisi vere Sagas & nocentes accusaturæ sint innocentium oblitæ. Euge rem lepidam & festivam! non est quod iam fraudem vllam metuamus, nihil hic periculi futurum est, non iam amplius mentiri possunt: pellem Æthiops mutavit. Pergite Inquisitores, capite denunciatas, non dubium est quin reæ sint, ducite in neruum & extendite dum fateantur, si id nolint, obstinatas viuas incendite, nocentes enim sunt: dæmon dixit, & in tormentis dixit. O Germania quid facis? timent Iudices ne fallantur à Sagis viri Apostolici qui & Angelos iudicaturi sunt, ne ipsi fallantur non timent. Mentiuntur, aiunt, vel in ipso Sacramento pessimè deceptrices: in equuleo duntaxat verum dicunt, hic decipere non possunt. Quam hæc peruersa & ridicula sunt? quæ miror Magistratus Germaniæ nondum animaduertisse, tot consiliariis & viris prudentibus vallatos. Quidni faciat iam dæmon, quod ipsi lubet, sæuiat in quoscunque volet?

358 Dub. XLIV. *An magnificientia sint*
& ecce iterum vnde tantus nobis nu-
merus Sagarum!

DICES I. Non procedunt hodie ex so-
lis denunciationibus, sed si alia quoque
indicia accedant.

RESP. Falsum est quod dicitur: nam
plerumque aut certe frequentissime
hodie ex solis denunciationibus proce-
dunt: Id probo hoc Enthymemate: Pro-
cedunt plerumque ex denunciationi-
bus & fama, ergo ex solis denūciationi-
bus procedunt. Antecedens patet, cum
omnia exemplis plenissima sint: pro-
banda igitur consequentia est, quam sic
ostendo: Iam supra docui dubio 34. fa-
mam hodiernam non esse nisi spurium
rumorem, atque insuper nunquam fe-
re in Iudicio legitime probari, proin-
deq; esse indicium ipso iure positivo &
naturali inualidum & nullum: quod si
nullum autem, atque ex eo igitur ac de-
nunciationibus Iudices procedunt, uti-
que ex solis denunciationibus proce-
dunt. Præterea vero, esto etiam demus
hoc; non plane sit nulla fama hodierna,
sed legitime semper in Iudiciis probe-
tur.

tur: quæro tamen ex Iudicibus quid putent? an nocentes esse omnes quæ solo hoc indicio malæ famæ aut aliquo simili urgeantur? nec hoc dicent: quid igitur? ut primum modo dæmonis auctoritas accedat, id est testimonia ab auctoritate & veracitate dæmonis ac mancipiorum eius ducta, iam putabunt? iam de earum culpa, quasi certi erunt? atque ita certi, ut quascunque torturas denunciatae sufferant, quicquid in defensionem sui velint afferre, quicquid constanter negent, &c. per fas nefas debeant nocentes esse? nam hæc hodie praxis est. Unde infero, adhuc igitur in Satanæ potestate esse, eas saltem omnes quæ diffamari, aliove quo simili insufficiente indicio suspectæ fieri potuerint, mox adiectis suorum denunciationibus in discrimen adducere. E qua re quam multas adhuc strages machinari nobis dæmon possit, facile existimare est: ignavus enim sit, si hanc occasionem sine fructu sinat effluere.

DICES II. At saltem si denunciantes conuertantur, non contemnendæ ea-

Aa

4

rum

360 Dub. XLV. *An denunciationibus credi debeat*
rum denunciationes erunt, nec prædi-
cta pericula timenda.

RESP. Adhuc timenda erunt & de-
nunciationes contemnendæ, prout du-
bio sequenti latius ostendam.

D V B I V M XLV.

*An saltem denunciationibus credi debeat
ob denunciantium pœnitentiam?*

RESPONDEO, Sic quidam occurrere
solent iis quæ dubio præcedente
differuimus, sed frustra. Rationes istæ
sunt:

RATIO I. Denunciationes hodie
fiunt, & in acta referuntur antequam
de conuersione & pœnitentiâ cum de-
nunciantibus actum fuerit: Nam sic
praxis hodierna habet, vt vix adeant
spirituales viri, nisi cum in exteriori fo-
ro cognitio expedita est: Frustra igitur
Sagarum pœnitentiâ obtenditur ne ea-
rum denunciationes contemnantur;
cum denunciationes omnes pœniten-
tiam antecedant. Utinam vero non nisi
postquam serio ad Deum reuertissent,
tum

tum demum edicere complices iube-
rentur, & quidem non quas equuleus
extorqueret, sed quas conscientia sug-
gereret: nam & aliquid tunc ego de-
nunciationibus fortasse darem, & aut
fallor insigniter, aut paucissimum Sa-
garum numerum breui haberemus.
Scio quid loquar, etsi multa adhuc sub-
ticere est necesse. Itaque non parum
semper admiratus sum prudentissimum
Theologum Tannerum: qui inter ea
media quibus Sagæ extirpari possint,
hoc quoque raptim immiscuit, vt rei
non examinentur de complicibus nisi
post acceptam suæ mortis sententiam
& præuiam pœnitentiam ac præparatio-
nem ad bene moriendum à Confessa-
rio procurandam: Sic enim ille disp. 4.
de Iustitia, q. 5. dub. 5. num. 131. Sed me-
dium hoc quorsum? Nec Inquisitores
id vnquam amplexuri sunt, nec Magi-
stratus mandaturi: Non amplexuri In-
quisitores; nam lucrum suum interuer-
tent imminuto numero in quas proce-
dant: Non mandaturi Magistratus; nam
nemo suggeret, nec ipsi legent.

RATIO II. Non modo autem verum est quod dixi, nimirum excipi hodie & inscribi denunciationes adhuc ante reorum pœnitentiam, verum etiam eas ipsas solas ab impœnitentibus factas Iudices valere volunt: adeo, vt postea vbi vere pœnitentes & ad mortem rite dispositæ à Confessario iudicatæ fuerint, si circa complices quippiam enuncient, id non nisi eatenus à Iudicibus vel credatur vel reiiciatur, quatenus cum denunciationibus iis, quæ adhuc ante pœnitentiam factæ sunt, vel conuenit vel dissentit. Imo ad eas adhuc impœnitentium denunciationes tanquam ad lapidem lydium arguti homines probant, an vere quæpiam deinde pœnitens sit, an falso: nam si Titia V.C. quas adhuc impœnitens denunciationes edidit, eas post acceptum pœnitentiæ sacramentum approbet & ratificet, id ipsis signum veræ conuersionis est: tum Titia non fîcte pœnituit. Sin autem reuocet, & torturæ coactione mentitam se pronunciet: tum fucum fecit, Confessario imposuit, falsa eius pœ-

pœnitentia est, aut terrore mortis perturbata est, ac proinde superioribus denunciationibus insistendum est. Equidem ingeniose! nam utcumque res cadat, seu ratificet, seu reuocet Titia post sacramentum pœnitentiæ, semper Iudices quod volunt obtinere possunt. Si ratificet, denuntiatio eius prior vera fuit; quia vere pœnitens ratificauit: si reuocat, id non obest; quia vere pœnitens non fuit: Sic enim illi aiunt. Sed non animaduertunt scilicet, quam neutro modo subsistant. Nam

1. Cum admittunt Titiam vere pœnituisse si priorem denunciationem ratificet, committunt circulum: denunciationem enim eam fuisse veram aiunt, quia pœnitentia in qua ea denuntiatio ratificata est, vera fuit, pœnitentiam vero hanc fuisse veram colligunt, quia ratificauit denunciationem quæ vera fuit: sic denuntiatio pœnitentiæ, pœnitentia denunciationi fidem facit, quod est in circulum discurrere.

2. Quo iure & facilitate illi dicunt falsam esse Titia pœnitentiam cum
prio-

364 Dub. XLV. *An denunciationibus credi debeat*
priorem denunciationem reuocat, ve-
ram autem cum ratificat, eodem iure &
facilitate mihi dicere licebit opposi-
tum, id est, falsam esse Titix pœniten-
tiam si priorem denunciationem in sta-
tu impœnitentiæ factam adhuc ratifi-
cat, veram autem si eam reuocat. Alio-
qui ridicula plane res est, vt cum dicit
pœnitens quod Iudicibus placet, iam
clament vere pœnitentem esse, cum
quod displicet, iam fiste pœnitere! Quis
non hominum cordatorum hic indi-
gnetur? nam hoc penitus nugari est.

3. Etsi negent Titiam vere pœniten-
tem fuisse si priorem denunciationem
reuocet, parum refert: nam nec pœni-
tens quoque fuit cum denunciationem
primam fecit: id mihi sufficit, manet e-
nim quod volebam, denunciationes fic-
ri à Sagis nondum conuersis, atque ideo
tanquam diabolicas ac fallaces adhuc
reiiciendas esse.

RATIO III. Imo etsi id hodie (quod
nunquam fiet) esset moris, vt iuxta con-
siliū Tannerī post pœnitentiam pri-
mum, & acceptam mortis sententiam
de-

denunciationes exciperentur : etsi etiam moris hodie apud multos sit vt non stetetur denunciationibus nisi post pœnitentiam eas ratificent , nihilominus adhuc aio cordatos viros merito denunciations eas repellere : cum merito cordatus quisque dubitare possit , an non pœnitentia hæc sit conficta ? Nam

1. Clamant Inquisitores dæmonem sua mancipia ad grauissima quæque & inaudita omnibus seculis scelera iam primum vehementissime impellere : quod si verum est , (de quo alias) quid mirum igitur aut incredibile fuerit , si impellat quoque ad fingendam pœnitentiam ?

2. Quotidianum est , quod & paulo ante dixi , vt quoties quæ rea reuocat quod in tormentis falsa est , exclament Iudices decipere eam Confessarium , & fite pœnitere : sat igitur ipsi iudicant procliue admodum his reis esse vt fingant & fallant : merito igitur id cordatus quisque etiam cum denunciations post pœnitentiam faciunt aut ratificant suspicabitur.

3. Nec

3. Nec obstabit quod Confessarius iudicet Titiam V.C. vere pœnitere. Nam vt Iudices illi contra quos loquor aperte fatetur, Confessarius In eo foro conscientia non est audiendus; si enim reuocet Titia quæ in torturis facta est, etsi dicat Confessarius vere pœnitentem esse, aiunt illi tamen, vt vidimus, eum decipi: dolosissimum esse Satanam, & mille artificem: credendum hypocritis non esse. Idem igitur & cordati viri dicent cum Titia denunciationes ratificabit, ac quo iure isti ad mentem suam, eodem & hi ad suam vti volent. Denique impossibile erit vnquam certo scire an Titia vere, an falso pœnituerit: nam quis Iudex erit? an Confessarius? atqui hunc isti, vt iam diximus, non admittunt: an ipsi igitur erunt? at hos certe in hoc foro Ecclesia non admittet.

4. Non desunt magnæ causæ, cur Titia volet fingere, & cur dæmon eam ad fingendum impellere. Videt Titia de se actum quidem esse, quod si fictæ tamen pœniteat, mitigationem pœnæ sperare posse: posse & innocētes (quæ commu-
nia

nis ei cum dæmone voluntas est) in discrimen adducere, & se nõ segniter vindicare, dum scilicet per denūciationes suas, hoc veluti pœnitentiæ sigillo roboratas, tanto certius & minore cum Iudicum scrupulo ad innocentū necem Zelum Principum extēdet. Utentur igitur occasione sua generis humani hostes, & qua libidine nocendi innocentes denūciare, eadem & denūciationes (vt infirmæ non sint) ficta sanctitate vestire volent. Deniq; hæc semper omnium summa est: dictorum Iudicum processum auctoritati & veracitati dæmonis incūbere, ac eatenus solum non falli, quatenus qui omnis doli & falsitatis artifex diuinis literis præscriptus est, non fallit.

RATIO IV. Imo et si concedam (concedam enim) non simulate conuersana quampiam ad Deum esse ac verissime pœnitētem: nihilominus ne sic quidem denūciationibus ausim fidere in re tanta tam periculosa, eo quod & tunc fallere denunciāns possit, vel quia vix aliter audeat, vel quia aliter non sciat, prout Dubio sequenti exponam.

D v-

D V B I V M XLVI.

*An saltem denunciationibus credi debeat,
si infallibiliter certum sit denunciante
vere conuersas esse, & verum
velle dicere?*

RESPONDEO, Sic denique videri poterat; sed nec mihi nec cordato cuiquam qui attentius considerare voluerimus videri debet. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Solent Iudices, si quæ reuocent denunciationes ante factas, eas quoque ad torturam reuocare; & hoc ipsum, quod est oppido notandum, licetores eis minari solent, ac pro singulari affectu suo quo ad extirpanda zizania feruntur, sedulo ne id nesciant præmonere. Quare etsi Titia V. C. vere conuersa esset & sincere pœnituisset, non auderet tamen non ratificare denunciationes ante factas. Vnde vltimus si eas ratificet, non continuo hinc euincetur eas igitur fuisse veras: nam & vere pœnitens formidare pœnas tam graues potest, earumq; metu continuare men-

da-

si certum sit denunciante vere conuersas esse? 369
dadium, cum fragilitas humana magna
sit.

Incredibile est quam hic multa mihi exempla suppetant, & quam multæ pereant per huiusmodi falsissimas delationes vi tormentorum expressas, quæ deinde irreuocatæ manent. Nesciunt qui tormenta non gustarunt, quam ij qui gustarunt supra omnem modum formident: Ex quo fit, vt pauca adduci possint, vt denunciationes suas falsas, saltem omnes, constanter reuocent. Reuocant igitur aliquas duntaxat, vt sic & conscientiam, quantum possunt exonerent, & simul tamen repetitionem tormentorum declinent: quam non declinarent, nisi vtique vnã minimum alteramve irreuocatam relinquerent: Vnde rursus tamen his relictis, quantum creetur malum, facile lector intelliget; quippe cum passim ex hoc ipso concludant Iudices, hanc vnã igitur aut alteram, quæ reuocata cum aliis non sit, tanto certius nocentem esse, atque ideo tanto seuius in eam sineget animaduertendum. Res sane

B b

vndi-

370 Dub. XLVI. *An denunciationibus credi debeat*
vndiquaque periculosa, quam fusius
deducere non placet, dum id modo pa-
teat, & vere pœnitentem esse Titiam
posse, & nihilominus si quam ante fe-
cisset falsam denunciationem, eam
metu repetendæ torturæ irreuocatam
relinquere. Vah quantas dabunt pœ-
nas omnes ij, non modo Iudices sed &
Iudicum Confessarij qui hic non atten-
dunt, & tam disertis à me verbis admo-
niti non modo nondum animum adhi-
bent vt explorent, sed & freudent quod
instruantur!

RATIO II. Quantumuis vero & pœni-
tens esset Saga aliqua denuncians, & id
infallibiliter constaret, velletq; vere de-
nunciare: nihilo tamen minus fallaces
denunciationes essent ob periculum
deceptionis ipsarum Sagarum. Nam
constat & conceditur etiam ab aduer-
sariis, Sagas non semper realiter ad con-
uentus & tripudia sua transferri, sed sæ-
pe per solam imaginationem; sic vt da-
mone seu per se, seu per adhibita natu-
ralia medicamenta phantasiam varie
commouente, existiment fuisse, vidil-
se,

se, & fecisse, quæ nec visa nec facta vli-
libi sunt: perinde vt iis accidit, qui in so-
mno non veris rebus, sed earum imagi-
nibus luduntur. Extant hac de re exem-
pla, quæ quod passim circumferuntur &
nota sunt, breuitatis causâ omittimus.
Quin imo valde credibile esse, quod
Sagæ sæpius phantasticis huiusmodi
translationibus & conuentibus, quam
veris fruantur, docet Tannerus Theo-
logiæ tom. 1. disput. 5. quæst. 6. dub. 7.
Quo posito, quis non videt, necessario
fallaces delationes esse, quantumuis
denunciante conuersæ sint, & nolint
fallere. Nam vnde scit Iudex an hæ &
illæ denunciante non sint ex ea Saga-
rum classe, quæ meris phantasmatis
à dæmone luduntur, ideoq; fuisse & vi-
disse se putent vbi non fuerunt nec vi-
derunt? Illæ ipsæ certe inter phan-
tasmata & res veras non satis distin-
guunt. Iurant se fuisse vbi non fuerunt:
Nota sunt exempla vbi rerum harum
cutiosi cum testibus adfuerunt, & sopi-
tas huiusmodi Sagas, etiam verberibus
signatas apud se præsentibus retinere:

372 Dub. XLVI. *An denunciationibus credi debeat*
quæ tamen ubi somnum perdormiuis-
sent, in conuentibus suis fuisse, & mira
ibi egisse pertenderent. Ita veram rem
putabant esse, quam non nisi in imagi-
natione passæ fuerant. Narrat experi-
mentum tale quod ipse sumpserit Ba-
ptista Porta Neapolitanus in magia na-
turali, editione prima. Quod si dicas,
mirum esse & incredibile, quod quis
nesciat distinguere, quæ realiter, quæ i-
maginarie sit passus: etsi enim cum in-
terdum somniamus, in ipso somno o-
mnino putemus nos vigilare; cum ta-
men deinde euigilamus, satis clare cer-
nimus nos tantum somniasse. Respon-
deo, id quidem ita nobis ordinarie con-
tingere, vt satis discernamus somnum
à vigilia in vigilia: nego tamen incre-
dibile esse quin aliter possit fieri, & in
Sagis fiat, vt dæmon, qui mille artifex
est, ita mancipia sua turbet, vt inter rem
veram & falsam non discernant: præci-
pe cum ante pleræque deliræ mulieres
sint, aut ad delirium à natura sexus illius
dispositæ, quo facilius in materia apta
nequitiam suam exercere ille artifex
pos-

possit. Quicquid autem sit, moneo Principes, vt examinent Iudices suos, iubeantq; proferre ea signa quibus certo se conuicerint, eas omnes quas hactenus plexuerunt, & de complicibus rogarunt, ex earum fuisse classe, quæ non phantastice solum tratatæ sint. Nisi enim de hoc fundamento se primum certo conuicerunt, procedere ex eo sane in re tanta non potuere: Aut si processere: tum quidem pessime, & contrarationem processere. Et ecce quæ Iudiciorum nostrorum sanctitas! cum ista non modo non annotamus in Protocollo, sed ne cogitamus quidem nisi cum monemur; & cum monemur ne tum quidem, nisi egre admodum, intelligimus.

RATIO III. Quin imo posito quod certus esset Iudex, denunciante suas exillarum esse classe, quæ *verè* non phantastice transferantur & conueniant, nihilominus adhuc denunciationibus his prudenter inniti non potest. Nam vt prudenter iis nitatur, non modo constare ei debet quod Titia V.C. non men-

374 Dub. XLVII. *An Dæmon in conuentibus*
tiatur, cum dicit se Gaiam in conuentu
vidisse; verum etiam, quod hæc proba
consequentia sit: Titia vidit Gaiam in
conuentu, Gaia igitur in conuentu ve
re fuit. Vnde enim nouit, an non forte
dæmon ibi Gaiam repræsentauerit, vt
adesse putaretur quæ longissime abes
set? Quæ de re quoniam difficultas ef
se potest, sequenti dubio latius agen
dum erit.

D V B I V M XLVII.

*An Dæmon in conuentibus Sagarum repræ
sentare possit innocentes?*

RESPONDEO, Videri quod sic; & qui
dem non modo quiescentes, vt
quidam facilius concedunt, sed etiam
cum cæteris tripudiantes. Rationes istæ
sunt:

RATIO I. Ita factum esse exempla do
cent: Ergo fieri potest. Noui monaste
rium vbi contigit & in acta relatam est,
quod iam dicam. Accusatus à multis Sa
gis fuit quidam eius monasterij religio
sus, quod in conuentu visus fuisset; ad
dita etiam persona cum qua tripudias
set,

set, & super hoc quoque pœnitentes mortuæ sunt, cum nihilominus tamen testimoniis totius conuentus constaret cum illis ipsis horis quibus visus dicebatur, cum cæteris in choro præsentem fuisse, atq; adeo in officio diuino occupatum. Vel mentitæ igitur denunciante fuerant (quod ego fieri ordinarie existimo) seu vi tormentorum, quod solent innocentes; seu malitia, quod nocentes; vel si mentitæ non sunt (vt Iudices supponunt) imaginem pro re viderunt. Possum & alios nominare *viros sanctos* hodie superstites, imo & *Principes* quos in saltibus suis vidisse iam plures falsæ sunt. Alia circumferuntur exempla, quæ quod nota sint, & chartam solum impleant, omitto, vbi similiter visæ in tripudiis personæ dicuntur, quæ non solum eo tempore alio in loco erant, sed etiam per destinatos ad id testesne abessent ibidem custodiebantur.

RATIO II. Potest se Dæmon transformare in Angelum lucis, vt & Scriptura testis est, & exempla sunt passim in vitis sanctorum, ergo etiam representare

innocentes, præsertim cum non incredibile sit Deum ipsi multa permittere.

RATIO III. Argumenta, aduersæ sententiæ non satis solide in contrarium probant, ergo merito & prudenter nostræ opinioni adherendum est, nec satis alteri fidendum. Vbi nota; quod mihi, qui affirmo dæmonem repræsentare posse innocētes, non incumbat in conscientia opinionem meam solide probare: sed id incumbat in hoc casu conscientis aduersæ partis quæ negat. Ratio ista est, quia ad me quidem, seu id possit dæmon, seu non possit, parum atinet. Nolo enim ex hoc seu illo posito quicquam aduersus quenquam moliri, sed tantum non nisi vel animi gratia vel studio monendi alios laborem hunc probandi assumere; in quo etsi non subsisto nec sufficienter probo, nullum aliis periculum aut iniuriam creo. At vero cum aduersa pars sententia sua supposita, ex eo velut fundamento ad decernendum de capitibus humanis procedat; necesse est, nisi temere ad rem tam arduam iuisse velint, vt funda-

fundamentum hoc solide iactum habeant: ideoq; nisi validis id argumentis probaverint, in conscientia nequaquam subsistent. Imo non solum in conscientia, sed & secundum dialecticam in hoc casu neganti quod id dæmon possit, incumbit probatio. Etsi enim dici solet affirmantis non negantis esse probare: tamen cum (quod obiter Lector discat) per affirmantem hic intelligatur is qui ponit, hinc si quis propositionem aliquam seu affirmatiua ea sit, seu negatiua, tanquam veritatem seu fundamentum quoddam ponit, cui superstruere adhuc aliud vult, ei necesse esse, vt eam propositionem probet. Vnde cum aduersarij hanc propositionem negatiuam, quod dæmon non possit repræsentare innocentes, primum ponant, ac deinde ei superstruant suum processum, ipsi eam negatiuam probare debent, cum sint hoc casu affirmantes, id est, ponentes seu inferentes; aut iniqui erunt qui in id incumbunt fundamentum, quod non solide iecerunt: satis est nobis attulisse rationes dubitandi; satis item, esse

Bb 5 ho-

378 Dub. XLIV. *Quæ sint argumenta eorum qui*
homines in mundo non plane doctri-
næ omnis expertes, qui valde metuant,
ne dæmon id Deo permittente, & pos-
sit & faciat: satis quoque quod nos hæc
super re Iudices monemus. Nunc ipsi si
nihilominus in vitæ ac necis causa a-
cerbissimis tormentis in personas qual-
libet grassari volunt, fundamentum
hoc suum vel probare argumentis viro
cordato dignis debent, vel excusari
non poterunt. Videamus igitur qui
pro bent, quam solidas rationes ad-
ducant,

D V B I V M XLVIII.

*Quæ sint Argumenta eorum qui probare
nituntur dæmonem non posse seu velle
in tripudiis representare
innocentes?*

RESPONDEO, Argumenta hæc con-
gessit Binsfeldius, ad quem &
Delrius remittit. Ut non parum flu-
ctuem quam solide semper in res ma-
gicas disquisitum esse, debeam præ-
sumere; cum ad eius remittimur ar-
gu-

probare nituntur demonem non posse repres. noc. 379
gumenta , cuius ego nondum vllum
solidum reperire potui , vti mox ex
vorum solutione constabit. Itaque ar-
gumenta ea ex Binsfeldio ponam ordi-
ne, nisi quod argumentum primum ex
Delrio sumam.

ARGUMENTVM I. Dicitur non
potest quam nuper quidam Confes-
sarius Sagarum alioqui non peritissi-
mus , in verbis Delrij triumpharet ,
cum ea ex allato eius libro in hunc mo-
dum recitasset : *Possent* , inquit Del-
rius , *demones assumpta hominum inno-*
centum figura in conuentibus suis compa-
rere , *si Deus id non impediret* , *quem*
id haectenus permisisse mihi & illectum &
inauditum adhuc in crimine Magia. Sic
ille lib. 2. quaest. 12. num. 5. Et mox
ibidem : *Si Deus id sinit* , *mox fraudem*
aperit , *vel propter alia peccata in eorum re-*
missionem , *vel ad maius meritum* , *vel glo-*
riam sufferentia id permittit. Ex quo di-
ctus Confessarius : *Ecce* , inquit , *illectum*
hoc & inauditum est ipsi Delrio ? quis igitur
id factum credat ?

RESP. I.

RESP. I. Argumentum hoc nimium probat & sic nihil: probat enim infinita alia quæ facta vere sint, facta non esse, quia hæc Delrio illecta & inaudita sint. mihi certe & pluribus mecum nec est illectum nec inauditum.

RESP. II. Inquisitores hodierni novas indies machinationes, nova scelera Sagarum hæctenus inaudita novis tormentis extorquent, & apud Principes ac vulgum mire crepant. Quid si utar nunc dicto argumento & omnia illa negem, eo quod illecta ea sint & inaudita Delrio, quid dicent? indignabuntur sane ac contendent nova indies Deum permittere: & cur non mihi igitur concedant inter tot nova ista hæctenus illecta & inaudita quæ Deus dæmoni in conuentibus permittat, etiam has representationes intercurrere? dicam hoc vnum etiam ex illis novis esse.

RESP. III. Quæ visæ in conuentibus denunciuntur, certo habentur nocentes, & certo ibi corporaliter fuisse: itaque tam diu torquentur donec fateantur, & si quædam torturas superant ac non faten-

probare nituntur dæmonem non posse repres. noc. 381
fatentur, iam ex tamen comburuntur
vix ut obstinata, nam omnes simplici-
ter nocentes esse debent: Quid mirum
igitur si illectum est & inauditum Del-
irio, nullas innocentes in conuentibus
comparuisse?

RESP. I V. Si excipias non ita fieri ut
dixi, sed quæ factæ in torturis non sint,
dimitti secundum iura, & non combu-
ri: iam rursus id mihi seruit: nam illæ
igitur quæ dimissæ sunt, innocentes iu-
dicatæ sunt, non igitur illectum saltem
& inauditum est innocentes aliquas in
tripudiis comparuisse. Nihil igitur hoc
quidem argumentum euincit.

ARGVMENTVM II. Dæmon huiusmo-
di repræsentationes non appetit. Ergo.
Probatur antecedens: nam perspectum
est ei ex sacris literis Deum non permit-
tere, ut electi tribulentur aut tententur
nisi ad meritum, probationem & bo-
num. Ita Binsfeldius.

RESP. I. Argumentum hoc nimium
probat, & sic nihil: nam iisdem plane
verbis probari posset, dæmonem non
percussisse Iobum à capite ad plantam

pe-

382 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum quæ
pedis, nec denique ullorum unquam
martyrum exquisitas pœnas ac necem
suis artibus promouisse. Dicam enim
totidem syllabis: Dæmon huiusmodi artes
non appetit; perspectum est ei ex sacris literis
Deum non permittere, ut electi tribulentur
aut tententur, nisi ad meritum, probationem
& bonum.*

RESP. II. Non omnes quos Dæmon
repræsentaret electi essent, essent aliqui
mali & nequam in mortalibus peccatis
constituti, etsi Magiæ criminis exortes
atque eatenus saltem innocentes. Exi-
gitur non appeteret dæmon ob alla-
tam causam repræsentare electos, non
continuo probatum est, non appetere
innocentes. Nihil igitur & hoc argu-
mentum euincit.

ARGUMENTUM III. Hæc doctrina,
inquit Binsfeldius, quod Dæmon inno-
centes repræsentare non possit, maxi-
mum robur sumit ex conscientis inno-
centum. Quis enim innocens angitur
aut timorem concipit, ne à Dæmone
inter maleficos & Sagas repræsentetur:
atque si hoc posset Dæmon, semper o-
mnes

probare nituntur dæmonem nō posse repræs. innoc. 383
omnes merito in timore & tremore ver-
saremur, ne in fabulam & tragœdiam,
in qua salus animæ & corporis periculo
exponeretur, traheremur. At securæ
conscientiæ nullo modo sibi metuunt.
Ergo: sic ille:

RESP. I. Argumentum hoc nimium
probat, & sic nihil: nam iisdem syllabis
æque probari posset innocentes non
posse nec solere à Sagis incantari, &
maleficiis in omnem vitam miserrimos
reddi. Probo: Quis enim innocens
tum mane surgit angitur aut timorem
concepit ne ea die à Sagis incantetur?
alias si hoc possent Sagæ, semper omnes
merito in timore & tremore versare-
mur, ne maleficio aliquo afflaremur,
quod in omnem vitam nos miseros red-
deret. At securæ conscientiæ non sibi
metuunt. Ergo

RESP. II. Securi & absque metu sunt
innocentes, non quia omnes existi-
ment se à dæmone exhiberi non posse,
aut quasi id dæmon interdum non fa-
ciat: sed quia existimant, etsi id fiat, si-
bi tamen non obfuturum, eo quod
nun-

384 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
nunquam tam imprudentes & indiscretos Iudices ad tribunalia seffuros supponant, qui ex diabolicorum hominum denunciationibus processuri sint, plusq; credituri nequam dæmonis mancipiis quæ accusent, quam integritati morum quæ excuset.

RESP. III. Vbi feruenter in maleficos inquiritur, & Iudices eius sunt sententiæ de qua loquimur vt ex hisce nugis procedendum putent, nego innocentes non sibi metuere: falsissimum hoc est: plurimos ego scio optimos conscientiosissimosq; homines qui vehementer formidarunt, atque adeo nonnullos qui alio transtulerunt sedem. Scio qui me aliosq; hac ipsa super re consuluerunt, scio qui cum in urbem vicinam excurrissent consulendi & generaliter confitendi causa, vbi reuerſi sunt sequenti die, hoc ipso indicio esse captos, quasi fugam adornassent, nec tamen fugere potuissent Deo vindice eos turbante & retrahente; cumq; contrarium testari vellent, permiffum id eis non esse: scio nonnullos iam tum esse

me-

meditados si comprehendantur & cogantur vi pœnarum se reos dicere, quas texere narrationes velint, vt probabiliter mentiti videantur, ne si quippiam non congruat, in neruum repetantur; scio & quas multis resolutiones dederim circa hos ipsos conscientiaẽ casus, quatenus sine peccato mortali in torturis contra se vel alios mentiri liceret aut non liceret: Vt sane in multis locis insigniter multi boni formident. Itaq; argumentum hoc Binsfeldij nihil facit, nisi vt me potius contra ipsum iuuet: sic enim conficio: si tam paruam in his rebus experientiam aut cognitionem Binsfeldius sumpsit, vt adeo ignoret, quæ passim sunt nota, quid ei tandem similibusq; Doctoribus in his causis tribuendum est? sedeant in musæo suo, & quod vtilissime hactenus fecere, lucubrationes Theologicas ad nos emittat: tum autem reorum causas, obsecro, ne attingant tantæ authoritatis viri, nisi hanc saltem aliquando ad incarceratorum aures propius inclinarint, & pœdore carcerum saturi abscesserint; qui vt

386 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum quæ*
habeo experientia, excitare spiritus ac
species solet, ne non multo quam alias
clementius philosophemur.

ARGUMENTVM IV. Quod nunquam
factum est, neque fit secundum com-
muncem rerum cursum, nequaquam
fieri posse, si ex facti contingentia in-
commoda sequantur, iudicandum est.
Sed nunquam, aut rarissime auditum
est ex constantibus, & perseverantibus
confessionibus, quod innocentes re-
præsentati sint in conuentibus, imo
semper experientia compertum, ibi re-
præsentatos eos, qui fuerunt rei tanti
criminis. Ita Binsfeldius.

RESP. Negando minorem. Vnde
nim scit Binsfeldius, nunquam inno-
centes repræsentatos, & accusatos, ac
plexos esse? unde scit omnes repræsen-
tatos, & accusatos tanti criminis reos
fuisse? an ex constantibus confessioni-
bus, ut ait? at unde nouit has confes-
siones omnes veras fuisse, nec metu, aut vi
quæstionum expressas? Iam tum con-
stat plurimos esse qui contra se men-
tiantur: unde ipsi notum est, eas ipsas,
qua-

probare nituntur demonem nõ posse repræs. innoc. 387
quarum constantibus confessionibus
nititur, non in istarum numero fuisse,
quæ mentitæ sunt? Væ illi, quæ semel
in tormenta pedem immiserit, non re-
tractura vnquam quin omnia fateatur
quæ cogitari potuerint. Spectat huc re-
sponso tertia supra data ad argumen-
tum primum, quam repete. Igitur sic
sepe mecum ratiocinari soleo, quod
non omnes nos magi sumus, hanc vni-
cam esse rationem, quod tormenta ad
nos non attingunt: verissime quidam
nuper inter scyphos, & ipse magni Prin-
cipis Inquisitor iactare ausus est, si sub
suas manus, & tormenta vel ipse Ponti-
fex veniret, sine dubio tandem se male-
ficum quoque esse confessurum. Idem
faceret Binsfeldius, idem ego, idem cæ-
teri, pauculis robustissimis exceptis.
Nihil igitur & hoc argumentum euin-
cit: repete autem, vt dixi, responso-
nem tertiam supra datam ad argum. I.

ARGUMENTVM V. Si Dæmon repræ-
sentare potest innocentes in conuenti-
bus maleficorum, poterit & innocen-
tes in forma homicidæ, adulteri, forni-

388 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
catoris, cum omnium innocentum ma-
xime interitum exoptet. Accusetur
quis ergo homicidij, latrocinij, furti,
adulterij: eludet accusatus, ac dicet
culpa se vacare, Diabolum se transfor-
masse in eius faciem, & facinus patraf-
se, &c.

Huius argumenti nodum, inquit
Binsfeldius, solvere non poterunt, qui
ita urgente conscientia, vel non raro
excæcantibus affectionibus laborant.
Sic ille.

RESP. Quod Binsfeldius eos, qui in
nostra sunt sententia, sic absolute per-
stringit, quasi laborent excæcantibus
affectionibus, & urgente conscientia,
sine fundamento facit. Interim si, qui
affectibus laborant, solvere eius no-
dum non possunt, nos certe non labo-
ramus, cum solvere possimus: dicimus
enim plane dissimile esse à nostro casu
quod ipse affert; id quod sic ostendo.
Attendat lector & intelliget.

Si esset locus aliquis, in quo certis
constitutisq; temporibus ac horis varia
apparere spectra, & miros ibi ludos, ac

va-

varias hominum affectiones effingere solerent ; tum autem Sempronius accusaret Gracchum , quasi cum illo ipso tempore atque hora in eo loco conspexisset homicidium patrantem , merito prudens quisque Iudex sufficienti cum ratione dubitare posset , ne fortassis non Gracchus is vere fuisset , sed eius loco inane spectrum : Insulse autem faceret , si sine aliis indiciis hac sola causa Graccho quaestionem decerneret. Idem autem in nostro casu est. Aiunt enim iam ante aduersarij , certa esse Dæmoni loca atque tempora , quibus festa & conuentus , ac tripudia sua cum Sagis celebret : Aiunt etiam variis ibi repræsentationibus ac formis , nunc hac , nunc illa specie , viri , mulieris , militis , virginis , adolescentis , hirci , leonis , &c. suorum asseclarum oculis obcludere ; si qui absunt à conuentu , eorum quoque vices , vt aduersarij fatentur , ipse supplet : quædam vere , plura ficta inibi geruntur , putant delicatè edere , bibere , dormire in lectis eburneis , &c. cum non nisi morticinis ve-

390 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
fiantur, camerinam potent, & sub pati-
bulo quiescant. Omitto enim illusio-
nes omnes cæteras, quæ in hisce sacris
solemnes sunt, sic vt nihil æque ibi age-
re videatur infernalis histrio, quam vt
meris laruis, spectris, & falsis imagini-
bus confingendis indulgeat. Quæ cum
ita esse fateantur omnes, ij contra quos
ago (nam quid ego de conuentibus iis
sentiam, alias declarabo) prudenter
sane dubitabit quicumque is Iudex erit,
an non in hac spectrorum omnis gene-
ris confingendorum facultate ad alia-
rum quoque personarum, maxime in
peccato mortali existentium fictionem
licentia dæmonis se in his locis exten-
dat: prudenter etiam formidabit, ne
qui in his locis eo tempore visus esse di-
catur, is ipse ille fuerit, an vero vana
aliqua larua oculis obiecta. Ex quo ta-
men minime sequetur, quod vt quis-
que in alio quouis loco nullis talibus il-
lusionibus seu phantasmatis obnoxio
latrocinari, furari, adulterari, &c.
conspetus sit, tum quoque suspicari
debeam, ne à spectro sim delusus. Lon-
ge enim dispar ratio est. Ex quibus ad-

modum iam liquet, quam plane nihil in eo Binsfeldij argumento inest, quod ipse pene insolubile putabat: quamq; male nos arguerit habere oculos clausos, sic enim ait, quod ista non videamus, quæ ipse se in allato argumento videre putabat. Posset & aliter responderi; sed quod respondi sufficit. Et totam vim argumenti sufficienter eneruat.

ARGUMENTVM VI. Deus non permittet vnquam Dæmoni, vt innocentes exhibeat, ergo & non potest.

RESP. Negando antecedens. Vnde hoc certũ est aduerlariis, quod Deus id non permittet: multa alia grauiora permittit Deus, vt supra docuimus, necesse Martyrum, infantulorum, cõculcationes sacrarum hostiarũ, & similia infanda. Præterea permittit Deus vt Dæmontum in speculis, tum aqua, oleo, aliisve exhibeat imagines variarum personarum cum passim curiosi ad ariolos & diuinos accedunt, consuluntq; , quis furtũ in domo factum cõmiserit, quis equos abegerit, quis pecus maleficio infestauerit, quis filia familias futurus sit spon-

392 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
sus, quis primus è familia moriturus, a-
liave id genus nimis vsitata ac nota, in
quibus tamen sæpe fallit, & innocentes
quoque, vti constat, falso indicio one-
rat. Noui ego virum probum, doctum,
& religiosum, egregia forma, in quem
cum proçax quædam mulier, & Saga
insana furore Veneris exardere cœpil-
fet, nec tamen ylla via, quas varias ten-
tarat, potiri optata spe posset, hoc vno
se vtcunque leniebat, quod dæmonem
suum concubinum in illius semper fa-
ciem formatum accipiebat, vt ei dein-
de ipsamet est fassa, nisi & in hoc ei fu-
cum fecit. Et cur igitur quod alibi po-
test dæmon, repræsentare innocentes;
id in solis suis çonuentibus & solenni-
bus sacris non possit?

DICES, Si in conuentibus repræsen-
tare dæmon innocentes permittatur,
cedet hoc in damnum tertij, (vt nuper
mihi quidam inquebat) & nimis ma-
gna hinc incommoda in Rempubl.
redundabunt.

RESP. I. Sit ita: sed vnde tibi constat
Deum non permittere ea, quæ cedunt
in

in damnum tertij , & ex quibus magna incommoda in Rempubl. redundant? permittit Deus dæmoni vt Sagas transferat , pharmaca iis ad maleficia subministret , & similia , quæ nemo aduersariorum contouertit: nullane ex his incommoda nascuntur? Quam hoc ridiculum est! Nisi igitur aliunde constet Deum non permittere innocentium repræsentationes in diabolicis illis ludis, frustra id negatur, & sine iudicio.

RESP. II. Negando quod assumitur: nam quod , obsecro , incommodum ex iis repræsentationibus in Rempubl. redundabit? an quod innocentes habebuntur nocentes? torquebuntur? &c. sed Respondeo: habebuntur nocentes, & torquebuntur à Iudicibus prudentibus & cordatis , nego; ab imprudentibus & vecordibus, concedo: Deinde vero aduersarij male discurrunt. Aiunt innocentibus repræsentatis hoc incommodi datum iri, quod habebuntur nocentes & torquebuntur: Præsupponunt igitur quod taliter repræsentati nocentes habebuntur: cum hoc ipsum sit in

394 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
quæstione, an taliter repræsentati no-
centes habendi sint? Itaque in circu-
lum argumentantur: Cur visæ in saltu
merito nocentes habebuntur? quia
Deus innocentes ibi repræsentari non
permittet: cur autem Deus non permit-
tet? quia incommodum sequitur; nam
ibi visæ nocentes habebuntur. Ecce

NB quam parum hodie aduersarij ad Dia-
lecticam attendunt! A, quia B, & B,
quia A. Nemo igitur hunc circulum
hactenus deprehendit? Et inuenti
adhuc docti viri, etiam religiosi sunt,
qui his circulis vtantur, & Magistratus
& Principes in errores ducant, nec
deinde autem aliquando reducant, nec
à Superioribus suis æque omnium igna-
ris cohibeantur? Porro quod vult Bins-
feldius priuilegium hoc esse filiorum
Dei, vt tale quid non permittatur, supra
refutatum est Dubio 10. inde repetere. O-
mnino hic inferendum est, quod nuper-
rime contigit loco celebri Germaniæ,
in quo omnia pene in cineres concide-
runt. Vocauerat ad mensam suam Prin-
ceps religiosos duos, viros spectatæ vir-
tutis,

probare nituntur demonem nō posse repres. innoc. 395
tutis, & doctrinæ; inter epulas deinde
Princeps ad alterum eorum: Mi Pater,
inquit, existimasne ex æquo, & recto ge-
ri, cum eos hætenus in neruum abripi-
mus, qui à decem & duodecim Sagis de-
nunciati sunt in saltibus comparuisse?
vereor non parum ne mille artifex suis
assecclis illudat, & non æque tuta sit ad
veritatem via, quam per hæc denun-
ciationes sternimus; præsertim cum &
viri grauíssimi, doctissimiq; non pau-
ci passim incipiant reclamare, & con-
scientiam nobis commouere: Dic i-
gitur, quid sentis? tum ille, vt est a-
cer subinde & profusus impetus eo-
rum, qui non yltra pedes quatuor à
fornace absiti philosophari solent: quid
malum, inquit; quod nos anxios hic
facit, ac conscientiam constringit tot
testimoniis conuictam? Scrupulus sit
existimare, id vnquam Deum permis-
surum, vt innocentium personæ ita
traducantur: non est quod ad tantum
denunciationum numerum Iudex hæ-
sit et, quin tuto progrediatur. Ad quod
cum rursus à Principe replicatum es-
set,

396 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
fet, atque vltro citroq; multa in vtram-
uis partem hinc inde mota; videreturq;
religiosus penitus obtinere velle, con-
cludens tandem disputationem Prin-
ceps: Atqui vero, inquit, doleo mi Pater
tuam vicem, qui in re capitali tuomet
ore te confodisti, nec habes adeo quod
reclames, si te quoque in custodiam re-
cludo: quippe quem à se in conuenti-
bus suis visum non minus quindecim
denunciarunt: neve putes rem serio
non agi, nihil impedit quin è vestigio
acta afferri iubeam, vt te ipse tibi legas,
tot testibus quot nec ipse postulabas
conuictum. Obstupuit vir bonus, & de-
fecto vultu non habuit quod sic subito
opponeret præter confusionem, & è
summa facundia silentium. Non fabu-
lam narro, res ita gesta est vt dixi, lo-
cum & personas designare non est ne-
cesse. Id vnicum mirari subit, cum &
inquit Scriptura, & aduersarij conce-
dant, posse dæmonem vt perdat animas
se transformare in Angelum, imo actu
se transformare dicat Apostolus 2. Co-
rinth. ii. cur vt perdat corpus non pos-
set

probare nituntur demonem nõ posse repres. innoc. 397
et in hominem innocentem? Nihil igitur & hoc argumentum euincit; examinemus vltimum quod restat.

ARGUMENTVM VII. & vltimum.
Hanc sententiam & veram doctrinam, inquit Binsfeldius, quod Diabolus non possit in conuentu repræsentare innocentem, præterquam quod nostri malefici testimonium perhibent, tenent Doctores; Auctores Mallei, itemq; Iaquerius, Spinæus, Loyerius: sic ille pag. 360.

RESP. Sententiam nostram, vbi modo ventilari cœperit, multo plures tenebunt. Et hanc veram potius doctrinam esse, ratione malumus quam auctoritate obtinere. Vnde nec argumentum hoc quicquam euincit. Quod autem ab auctoritate Sagarum orditur Binsfeldius, ridiculum nimis est: nam sensus est quasi dicas: Sententia hæc vera est, quia tenent eam discipulæ parentis mendacij: pulchra probatio! testimonio igitur Sagarum, auctoritatem conciliant ipsæ Sagæ. Ait Christus in Euangelio: Si ego testimonium perhibeo

beo de me ipso, testimonium meum
 non est verum: ait allatum argumen-
 tum: Si Satanas testimonium perhibet
 de se seipso, testimonium eius est ve-
 rum. Miror sane vbi sumus! Quântquam
 vt ad extremum dicam quod sentio;
 plane in ea opinione sum, vt & ante in-
 nui, cum dicunt reæ se has & illas in
 conuentibus vidisse, mentiri coactione
 pœnarum, cum plurimam partem in-
 nocentes esse putem: Id saltem video,
 necesse esse vt si aliquot solum inno-
 centes cum reliquis inuolutæ sunt, mox
 ingens alia innocentum multitudo se-
 quatur, dum aliæ alias quas nesciunt vi
 tormentorum coactæ secum accusan-
 do trahunt. Veritatem scire non volu-
 mus, sed vt simpliciter se omnes reas fa-
 teantur volumus. Id necessario tandem
 quicquid fiat obtinendum est. Itaque
 nunquam mihi hætenus in mentem
 venit dubitare quin in mundo Sage
 multæ essent: nunc cum publica Iudi-
 cia penitus examino, eo sensim me du-
 ci video, vt dubitem, an sint vix vllæ.
 Certe de tripudiis seu conuentibus an

probare nituntur demonem nõ posse repræs. innoc. 399
vnquam corporaliter fiant, non parum
dubitari potest. Et vtinam quis excutiat
accurate! Nunc hoc quidem commen-
tario excitare doctos placuit, vt quæ
ad processus huius criminis spectant,
paulo altius ventilare incipiant. Cæ-
co impetu & meditatione casso multos
ferri quotidie experior: ingenia mihi
illa placent, quæ non vniuersa esse ve-
rissima & indubitata existimant, quæ
vulgus amplectitur. Sed quicquid sit,
prouideant Principes, ne in re graui &
quæ restitutionem annexam habet, in-
cauti sint.

D V B I V M XLIX.

*Quæ sint Argumenta eorum qui denun-
tiationibus Sagarum fidem habendam
esse volunt, & sufficere aiunt
ad denunciatas tor-
quendas?*

Multa adducuntur, sed quæ facile
corruant, nos ordine ponemus
& soluemus.

ARGVMENTVM I. Iudex tenetur
reum

400 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
reum maleficum, seu maleficam de aliis interrogare, & reus siue rea tenetur de aliis respondere; Ergo reo malefico credendum est, & eius denunciationi standum. Probatur. Nam si fides ei adhibenda non est, frustra teneretur Iudex rogare, & reus respondere. Ita Binsfeldius pag. 248.

RESP. I. Nos qui tenemus fidem denunciationibus Sagarum commodandam non esse, consequenter negamus Iudicem teneri ad huiusmodi denunciationes curandas, & reum interrogandum.

RESP. II. Concedamus etiam teneri Iudicem à reo malefico de complicibus interrogare: non inde tamen sequitur quod illi volunt, mox credendum si dicat se complicem in conuentibus vidisse, aut similia quæ aliter probare non possit. Nam ideo tenebitur rogare, quod fieri posset, vt nonnulli alia quædam cum iis circumstantiis & probationibus additis deponerent, quæ omnino arguerent, denunciantes hos & illos, hic & nunc non mentiri, id quod
inter-

denuntiationib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 401
interdum fieri posse quis dubitat? Rogabit igitur Iudex, non id veto; sed nī
eæ probationes addantur, quæ omnino
arguant denunciantem non fallere,
non credet. De conuentibus autem
quod ibi visæ, &c. non credet ob causas
supra memoratas. Atque vt hoc obiter
hic inferam, supra docui ex Constitu-
tione Carolina, non credi oportere
confessionibus in tortura factis, nisi ea
dicta sint, quæ *nemo innocens scire ac dice-
re potuerit*: Cur non obsecro inspiciun-
tur nunc protocolla, & examinantur
an non ea omnia quæ ibi dicta à plerisq;
sunt, ab innocentibus quoque dici po-
tuerint? Ego enim ostendam manife-
ste, ab innocentibus dici potuisse. Et
quid cessant Principes vt igitur in Iudi-
ces illos sæuire animaduertant morte
dignos, qui in re capitali sic temere cre-
diderunt contra Constitutionis Impe-
rialis expressissimum præscriptum?

ARGVMENTVM II. Omnium tam
Theologorum quam Canonistarum &
Legistarum iudicio receptum est, quod
de se confessus super aliorum conscien-

D d

tia

402 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui*
tia non debet interrogari, & si interro-
garetur, non ideo iuxta hoc procedi-
tur, aut ei creditur secundum iura: Et
hac regula non obstante eximuntur
crimina illa quæ vocantur excepta, in
quibus debent de aliis interrogari, & iis
credendum est. Ergo eorum confessio
fidem facit, alias nulla esset distinctio
inter crimina excepta & non excepta.
Ita Binsfeldius p. 252.

RESP. I. Nego aliàs non fore distin-
ctionem inter crimina excepta & non
excepta. Nam hæc est distinctio, quod
in exceptis non sit opus per omnia ser-
uare communem procedendi modum
à iure in aliis præscriptum. Vt autem
complicibus *ex natura sua mendacibus*
non credatur, nisi aliæ circumstantiæ
& probationes conuincant eos non
mentiri, non à iure præscriptum solum
est, sed à natura, à cuius lege non datur
exceptio.

RESP. II. Plura sunt crimina excepta
quam Sagarum, sit igitur quod in obie-
ctione dicitur, in aliis istis exceptis ve-
rum: atque ibi si ita volunt, credant de-
nun-

denunciationibus. Sagarū fidē habendā esse volunt? 403
nunciationibus complicum. In hoc autem solo crimine Sagarum non consentio ut credant, ob scilicet particulares illas rationes, quas supra dedi, quę in aliis exceptis non ita reperiuntur.

ARGUMENTVM III. Regulę standum & inhærendum est, donec de exceptione & fallentia ostendatur: sed leges, quibus ut regulis nitimur, denunciationibus maleficorum standum putant, Ergo. Probatur minor ex L. fin. Cod. de maleficis & mathematicis, quę vult maleficos debitę quęstioni subiici ad facinoris socios publicandos, ac proinde denūciationibus eorum standum iudicat. Recedere autem à textu iuris, à ratione & communi sententia, summę temeritatis est. Ita Binsfeldius p. 253.

RESP. I. Verum est quod regulę standum sit, & inhærendum, donec de exceptione & fallentia ostendatur. Verum etiam quod à textu iuris, & sententia communi recedere temerarium sit, si sine ratione fiat. Sed dicimus nos recedere à regula & textu iuris ac communi sententia, cum bona ratione

Dd 2

& o-

404 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui*
& ostendendo fallentiam. Id quod ab-
unde fecimus supra. Repetat Lector.

RESP. II. Duplicis esse generis quæ
rogari à maleficis circa alios possunt.

I. De sociis, si quos habuerint in ne-
candis hominibus, vel animalibus, in
inferendis damnis & similibus sceleri-
bus.

II. De sociis suorum conuentuum,
ludorum, qui artem magicam callue-
rint, & ibi visi sint, &c. Dicam igitur
iura intelligenda esse de quæstionibus
prioris generis, ac nos concedere, si
quidem ita aduersarij volunt, fidem eis
adhiberi aliquam posse in quæstionibus
prioris generis, maxime si circumstan-
tias quoque addant, quæ congruant, &
ex quibus ea oriantur de veritate de-
nunciationis indicia, quæ prudenti &
cordato viro satisfaciant: cum ea scili-
cet iuxta Carolinam dicuntur quæ *ne-
mo innocens scire ac dicere potuerit*, ut iam
aliquoties monui: Non autem adhi-
bendam esse in quæstionibus postero-
ris generis: eo quod in hisce etsi velint
verum dicere, non semper possint, ob
ratio-

denunciationib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 405
rationes supra allatas ex periculo delu-
sionum circa conuentus.

DICES, Binsfeldius hanc distinctio-
nem plane explodit, tanquam nullo
fundamento nixam, & implicantem
ignorantiam eorum criminum quæ in
conuentibus admittantur: ait enim in
conuentibus admitti crimina læsæ Ma-
iestatis diuinæ, aliaq; similia, omni nece
hominum aut animalium ac illatis da-
mnis grauiora. Vnde sic argumentatur:
si credendum est, & standum denuncia-
tionibus Sagarum, cum quæritur de ne-
ce hominum & animalium, deq; illatis
damnis quæ minora crimina sunt, mul-
to magis standum denunciationibus e-
rit cum quæstio est de conuentibus, quæ
maiora crimina inuoluunt. Sed

RESP. Binsfeldium hanc distinctio-
nem frustra reiicere.

Nam I. nititur principiis quæ non te-
nent. Ponit pro fundamento, quod quo
maius sit crimen de quo quæstio est, eo
amplius sit denunciationi tribuendum,
quod fundamentum ratione caret, vt
supra Dub. 37. rat. 6. ostendimus, dum

406 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
docuimus vim testimonij non à re te-
stata, sed à testante pendere.

II. Iam supra dedimus rationes sæ-
pius citatas, cur etsi credi possit de so-
ciis in aliis criminibus, non tamen in
crimine veneficij, cum dicunt de suis
conuentibus; eæ rursus considerentur
& abunde satisfecerimus.

ARGUMENTVM IV. Malefici sunt
latrones, & plus quam latrones, sunt
coniurantes cum Dæmonibus, sunt rei
læsæ summæ Maiestatis, sunt sacrilegi,
sunt proditores patriæ, sunt heretici &c.
Sed latronibus, coniuratoribus, reis læ-
sæ Maiestatis, sacrilegis, proditoribus
patriæ, hæreticis &c. creditur contra so-
cios, ergo & maleficis. Idem Binsfeldius
p. 254. & seq.

RESP. Non esse parem rationem ma-
leficorum & aliorum: supra enim datæ
particulares rationes sunt, cur etsi aliis
credi possit, Sagis tamen credi non de-
beat, nimirum ob specialem illarum
malitiam, naturam mendacem, ac par-
ticularem in illo crimine falsitatis præ-
sumptionem ob varias illusiones & in-
certi-

denunciacionib. Sagarũ fidẽ habendã esse volunt? 407
certitudines. Vnde ab aliis ad Sagas ar-
gumentari non licet, ac frustra hic ve-
hemens est Binsfeldius, nisi afferat soli-
diora.

ARGVMENTVM V. Eis qui veritatem
loquuntur credendum est, alias fides
humana periret; sed communiter acci-
dit, vt focij in hoc crimine complices
denunciantes veritatem dicant, vt con-
stat experientia, & ex processibus con-
tra maleficas, Ergo. Idem Binsfeldius
p.257.

RESP. Concedendo maiorem, negari
minorem vt penitus falsam, ac de qua
iam hic quæritur ac controuertitur, vt
proinde assumi non debeat, sed proba-
ri. Quod autem ait eam constare expe-
rientia & ex processibus contra malefi-
cas, æque nego. Repete quæ dixi Dubio
proxime præcedente, Argum. 1. Resp. 3.
& Argum. 4. & concidet hoc quoque
Binsfeldij argumentum.

ARGVMENTVM VI. Testes qui non
debent examinari examinati faciunt a-
liquam fidem, quia faciunt quale quale
indiciũ, vt Doctores loquuntur, &c.

Ergo magis credendum illi testi, qui debuit examinari quia maiorem fidem facit; Sed maleficus de se confessus debet examinari de complicibus ex legibus & communi sententia. Ergo ei magis credendum est. Idem Binsfeldius pag. 259.

RESP. Coincidit vis huius argumenti cum primo, ibi igitur satisfactum est, ut Lector animaduertet: Repetat qui volet.

ARGUMENTUM VII. Praxis Ecclesiæ tradit Sagis esse habendam fidem, nam omni tempore Iudices ex huiusmodi denunciationibus inquisuerunt contra denunciatos. Idem Binsfeldius p. 259.

RESP. I. Praxis hæc etsi multorum fuit, non tamen omnium. Supra enim ostendi, sententiam nostram non carere auctoritate Doctorum.

RESP. II. Esto nostra sententia à communi reliquorum opinione & praxi plane recederet, non ideo continuo damnanda foret, dum solidis rationibus non destitueretur: non destituitur autem, ut supra patuit. Ergo

RESP. III.

RESP. III. Praxis Iudicū non continuo vocanda est praxis Ecclesiæ. Sonat id, quasi res fidei agatur: Absit autem ut omnes eas praxes, quæ communiter in usu sunt, Ecclesia approbet, ac suas appellari velit, cum multæ careant ratione & malæ sint. Quam enim longe & late practicata est in orbe à Iudicibus probatio illa Sagarum per aquam? an autem & hanc praxin Ecclesiæ vocabimus? Frustra igitur specioso nomine Binsfeldius nos terret.

ARGUMENTVM VIII. Multæ Sagæ conueniunt in denunciationibus suis in eandem personam, Ergo signum est quod non mentiantur, Ergo eis credendum est.

RESP. Quod multæ in eandem personam conueniunt, mirum non est, nec eis fidem simul sumptis conciliat, si alioqui singulæ non habent. Nam id ex multis causis fieri potest, ut ostendam. Vel enim denunciantes vere Sagæ fuerunt, vel fuerunt innocentes, quæ vi tormentorum coactæ, ut iis se subducerent, alias nominarunt. Vtrum fuerit mirum non est, Nam

SI

SI VERE Sagæ fuerunt; potuerunt

1. Plures malitiose in vnam aliquam conspirasse, vt si contingeret in manus Magistratus deuenire, eam secum in exitium traherent, & in iisdem accusationis circumstantiis conuenirent, prout exempla non pauca narrantur, quæ breuitatis causa prætereo.

2. Potuit Dæmon, vt supra diximus, innocentem repræsentasse in conuentibus: vbi cum plures conueniant, vt ipsi aiunt, à pluribus videri potuit, & nominari, cum iisdem loci, & temporis, ac reliquis circumstantiis.

3. Potuit Dæmon suggessisse, instigasse, mandasse, vt has illas quas velle singulæ accusarent, & has illas circumstantias simul adderent.

SI VERE Sagæ non fuerunt, ne tum quidem mirum est; quia

1. Vbi multæ torquentur & rogantur, quid procliuus est, quam aliquas casu incidere in eandem personam? præsertim si pauca adhuc restent in pago personæ nondum denunciatae ac exulta.

2. Cum

2. Cum tales nesciant alias, solent plerumq; eas nominare de quibus iam ante est communis rumor, vel quæ eo nomine incarceratæ semel fuere, vel exustæ.

3. Fit iam plerumque, ut videmus indies, & bene notavit Tannerus, Officiales Iustitiæ non seruare secretum, & spargere in vulgus, si quæ nominatæ sunt. Ut igitur quæ deinde torquentur pœnis se liberent, easdem nominant.

Atque hic certò nullo modo excusari Magistratus in conscientia poterunt quod id non emendent. Iam ubi versor tota pene vrbe notæ sunt non paucae nuper à diuersis denunciatae. Hæ igitur nunc quidem differuntur dum fama crescat, post annum autem ex hac fama procedetur. O tempora! hic Germaniæ est zelus.

4. Sed & maleuoli quidam, ut supra docui, nominatim de quibusdam in tortura interrogant; quid mirum igitur, si eas sic in os sibi inditas plures accusent? Repete quæ supra dixi.

AR-

ARGUMENTVM IX. Patet ex processibus criminalibus quod plerumque omnes illæ quæ ab aliis denunciatae sunt, vere Sagæ fuerint, cum id deinde ipsæmet in tortura factæ sint, vnde sequitur denunciantes verum dixisse, atque igitur denunciationibus fidem detrahendam non esse.

RESP. Quod denunciatae pleræque vere Sagæ fuerint, non satis ex secuta earum confessione conuincitur. Quam enim parum tuta sit fides à tortura quesita, abunde liquet, & ex supra à nobis allatis manifestum est. Stulta autem est, vt dixi, quæcunque delata ream se non fateatur, cogetur enim tot tormentis vt tandem succumbat, & si non succumbat comburetur viua vt obstinata. Repete quæ hinc inde supra dicta sunt. Nesciunt sane omnes ij quid virium in tormentis insit, qui vel commentari lucubrationes suas in quiete atque otio solent, vel immiti animo ac feroce quis pœnarum sit sensus experti vnquam non sunt. Quos ego non ex vlla maleuola voluntate, sed affectu optimo &

Chri-

Christiano, ad maius ipsorum bonum, & maiorem conscientie cautelam precarer, vt vel ad dimidium quadrantem equulei aliquem gustum fumere, & velut prius ipsi prælibare velle in animum inducerent, quam accederent ad odiosas has reorum causas in equuleo tractandas. Neque enim tam durus esse velim, vt is nescio qui Princeps fuisse dicitur, qui quos causis criminalibus iudicandis admouere voluisset, eos quantumuis reluctantes in neruum prius per horam dimidiam coniici iubebat, ne non plane dolorum rudes eorum vim exactius perspectam haberent: quo id consequi se posse existimabat, vt vnus hominis non longissimo tormento multorum aliorum non modo tormenta, sed & neces redimeret: Ideoq; se id salua conscientia in vtilitatem Reipublicæ facere posse, alterumq; ob eandem causam sustinere id debere, omnino sibi persuadebat.

Iudicium meum non interpono, faxit Deus vt eum oēs amemus & sic transeamus per hæc temporalia, vt non amittamus æterna.

DI-

DICES , At denunciatae non solum fatentur se reas , sed etiam easdem circumstantias & puncta, quæ denunciantes de ipsis deposuerant. Signum igitur &c.

RESP. Id vel falsum est, vel contingit vt supra docui Dub.28. Arg.4. vnde repetite, & aduerteres friuola hæc plane argumenta esse.

ARGUMENTVM X. Ne quid dissimulem eorum quæ reperio , adiungo his Binsfeldij argumentis aliud Professoris Rinthelenfis D.Gôehausij, quem & supra citavi. Is igitur sic argumentatur, his verbis:

Constat, inquit, summo labore Sagas adigi ad has denunciations, Dæmone eas prohibente, ne regnum eius supplicio affectis subditis diminuatur, ac eiusmodi exemplis cæteri ab hoc crimine absterreantur.

Ergo tanto certius existimandum, denunciations illas esse veras, quas scimus Dæmone inuitissimos fuisse extortas, & ideo Sagas solum defunctas quasdam personas nominant.
Sic ille p.152.

RESP. Argumentum hoc nimium
- pro-

probat, & sic nihil: quod nimium, ostendam: quia probat quoque, & quidem potius; id ipsum quod nos volumus, quam quod ille. Sic enim ex ipsius verbis hæc formo enthymemata:

I. Dæmon inuitissimus est, ut eius affectæ suas veras complices prodant; non autem inuitus est aut esse potest, sed volentissimus, ut nominent & necent innocentes. Existimandum igitur, nominare potius innocentes volentissimo suo domino, quam inuitissimo nocentes.

II. Dæmon prohibet, imo, ut dixerat alibi idem Auctor, adigit iuramento in conuentibus, ne nominent se inuicem; ne innocentes autem nominent, nec prohibet is vnquam, nec iuramento cauet. Et cur eas igitur quas vetat nominabunt potius subiectissimæ seruæ, quam quas non vetat?

III. Si nominent veras complices, minuetur dæmonis regnum. Si nominent alias, non minuetur. Et cur illas igitur potius, quam has nominare

VO-

416 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui*
volent? O fidas affeclas vnius regni si sic
inter se diuisæ sunt!

IV. Si nominent se inuicem, absterrebuntur Sagæ superstites visis suorum suppliciis, sin alias, non absterrebuntur sane, sed magis animabuntur, dum non in suum gregem, sed in hostilem grassari vindictam vident. Et cur igitur potius alienas quam suas accusent? nimum igitur hoc argumentum probabat, quia in rem nostram. Interim ne dissimulem, sed iuueni potius contra me, idem argumentum sic vrgeri poterit: Nam

DICES, Imo peruertitur vis argumenti: ea enim longe alia erat, nimirum hæc, quam vel ex ipsa responsione data sic exacuo: Sagæ si nominent innocentes, tum & facient quod optat Dæmon, & non minuent suum regnum, & animabunt cæteras Sagas, & à tormentis se excipient. Sane igitur ad nominandum innocentes, promptæ, volentes, & expeditæ erunt; sed non sunt autem ad nominandas eas quas nominant promptæ, volentes, &
expe-

denunciationib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 417
expeditæ, sed magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, non igitur ex quas nominant sunt innocentes sed nocentes. Breuius sic: Si Sagæ nominarent innocentes, essent ad nominandum promptæ; non sunt autem ad nominandum promptæ; non igitur nominant innocentes; qui est syllogismus formalis, in secunda figura hypotheticorum.

RESP. I. Circa syllogismi huius maiorem. Erunt enim Sagæ promptæ ad nominandum innocentes, nec vi tormentorum coactæ eos nominabunt, si quidem id possit fieri, & quantum in ipsis est, alioqui non. Atqui vero non potest fieri, ut vnquam prompte nominent, sed omnis earum nominatio necessario debet esse coacta, ac non nisi tormentis expressa, ac proinde tam nominatio innocentum quam nocentum semper est coacta atque vtrinque paritas. Mordicus enim volunt Iurisperiti criminales, ut si quæ de se crimen confessa deinde etiam complices velit nominare nondum tormentis coacta, ea

Ec

no-

418 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorū quæ*
nominatio non audiatur, sed velit nolite
eam torquent, vt sic confessio compli-
cum exprimat per nouam ac singu-
larem torturam ad id vnum destina-
tam, quæ simul infamiam expurget, vt
aiunt, ac nos supra meminimus Dubio
44. rat. 5. Vnde frustra Iurisperiti iam di-
ctum argumentum vsurpabunt: sed &
lepide sane agunt; ipsi enim faciunt vt
omnis omnino nominatio complicum
vi tormentorum fiat, & sic coacta fiat;
ac deinde nihilominus quod prompta
non sit, sed coacta, ex eo argumentum
ducunt. Non capio hunc ratiocinandi
modum: Consideret Lector; & vbi in-
tellexerit quid velim, mirabitur.

RESP. II. Circa syllogismi minorem.
Nam eæ quæ alias nominare debent,
vel veræ & reales Sagæ sunt, vel non
veræ, sed nominales tantum, vt sic lo-
quar, quæ scilicet vi tormentorum co-
actæ, suscepere in se crimen quo vaca-
bant. Si veræ Sagæ sunt, nego mino-
rem. Nominabunt enim innocentes
prompte, volentes, expedite, ob ratio-
nes ante datas; Quod si autem nunc
pas-

denunciationib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 419
passim quæ nominare debent, non nisi magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, iam exinde arguam potius, eas igitur veras Sagas non esse, sed nominales. Argumentum enim allatum omnino in aduersarium retorquebo in hunc modum:

Veræ Sagæ si nominare debeant, erunt promptæ ad nominandum saltem innocentes, vt aduersarius concedit; sed nunc passim eæ quæ nominant, non sunt promptę ad nominandum etiam vllas, vt idem concedet, Ergo quæ nunc passim nominant, non sunt veræ Sagæ. Syllogismus formalissimus est.

Ex quo iane sequitur solutio ad id, quod supra in allato argumento dicebatur: *& ideo Sage solum defunctas quasdam personas nominant.*

Attendant enim Principes quod dicam in re graui. Nam sic res habet:

Iudices plerique imperiti & incurij, multi etiam auari & malitiosi ex futilibus indiciis capiunt & torquent: vis tormentorum parit Sagas quæ non sunt: quia tamen esse debent; debent &

Ec 2 edi

420 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui*
edicere magistras suas, & discipulas &
socias quas non habent. Id quia con-
scientiam exagitat, fenituntur dum
tormentis aut metu tormentorum adi-
gantur: tum denique pœnis impares
eas nominant, quibus & faciant suis di-
ctis fidem, & quam minime possunt,
noceant: nominant inquam eas, quæ
iam vita functæ sunt, & pro Sagis ex-
stæ. Si ulterius urgentur, nominant
quoque viuas, atque eas quidem pri-
mo, quas iam ante audiunt diffamatas,
aut ab aliis quoque denunciatas, aut
hoc nomine aliquando captas, &c. Id
enim ita passim fieri, si sciens fallo,

*Tum Pater omnipotens adigat me fulmine
ad umbras:*

Scio autem quid loquar, atque vnde
sciam in ultimo illo viuorum mortuo-
rumq; iudicio ostendam Magistratibus
iis, quos hæc scire oportebat, quosq;
merito in illum diem tot innocentes ad
tribunal citant, & ego cito.

ARGUMENTVM XI. Nisi denuncia-
tionibus credatur, aliud non suppetet
medium ad Sagas deprehendendas &
extir-

denunciationib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 421
extirpandas, vnde Respublica à male-
uolis non purgabitur; est igitur denun-
ciationibus credendum. Argumentum
hoc Iudicium est, & omnium eorum ho-
die, apud quoscunque denunciations
vt fallaces reiiciendas esse dico. Vehe-
menter autem vrgent Binsfeldius, & vi-
ri alias eruditi; quod solpo mirari. Itaq;
ostendam quam parum considerent
quid obiiciant. Nam

RESP. I. Nego, non suppetituros a-
lios modos ad reas deprehendendas:
sunt alia indicia quæ sufficiant, vt ad in-
quisitionem & torturam procedatur.
Enumerat nonnulla Tannerus & Del-
rius, quæ me piget exscribere. Legant
quorum interest.

DICES, Etsi subinde indicia se pro-
dant, quibus communes Sagæ depre-
hendantur, non tamen quibus Sagarum
principes & magistri: Ita Binsfeldius:
*Nam quando, inquit, principes huius scele-
ris visifuerunt, aut scopas erigere ad cau-
sandum pluuiam, aut illam supponere vesti-
bulo alicuius stabuli, & lites & minas inten-
tasse plebeis, aut alia opera externa exercuis-*

422 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui se, quæ indiciorum vices subeant ad probandum? Hæc enim sunt facta vulgarium & vitium personarum, quæ rus incolunt, & rursus versantur inter plebeios. Ibi quandoque hæc & similia perspiciuntur indicia. Sic ille.*

Vnde probat & vehementer urget, ut denunciationibus sit locus, sine quibus nulla alia suppetat via, ad Sagas, saltem principes in apertum trahendas, Itaque

RESP. II. Esto etiam verum sit nullam superesse viam ad Sagas earumque principes detegendas. Quid tum postea? an ideo via utar inepta & periculosa, qualem esse eam supra ostendi, quæ per denominationes procedit? Facio dilemma; Vel habent aduersarij certas & bonas vias detegendi Sagas, vel non habent; si habent, age iis utantur; si non habent, abstineant & non detegant, quos detegere non possunt; quis illos cogit eradicare zizania quæ non norunt? quid se frustra vexant, & affligunt, nec acquiescunt Evangelico præcepto, ut sinant utraque crescere usque ad messem? Hæc scilicet non præ-

denunciationib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 423
p̄uidebat cœlestis Paterfamilias, cum
id in mandatis daret? aut nos pruden-
tiores Filio Dei sumus?

RESP. III. Miror autem, quæ hæc
tandem probatio sit: Alia via non est
Sagas detegendi, ergo hæc per denun-
ciationes bona est, perinde quasi Sacer-
dos celebrare volens, cum vinum non
inuenit, sed acetum, ita colligat: Non a-
lia hic est materia consecrandi, hæc igitur
est bona.

DICES, Hoc est Sagis patrocinari.
Sed

RESP. Vox est quam nunc primum
non audio, non primum etiam conte-
mno. Rationibus agere soleo, non ca-
uillis. Pulchre tamen respondet Tan-
nerus, cum sic ait: *Non hoc est Sagarum,
sed potius innocentum aduersus Sagas illis
malitiose insidiantes patrocinium sumere:
ne sicut extra iudicium etiam cum amissionis
vitæ & bonorum suorum periculo, ita in iu-
dicio hoc & periculo & metu solutæ in eorun-
dem vitam, famam & fortunas eo nocentius
quo liberius grassentur. Sic ille.*

RESP. IV. Imo quid pugno? Sit ve-

Ec 4

rum

424 Dub. XLVIII. *Quæ sint argumenta eorum qui*
rum quod argumentum allatum pro-
ponebat, nisi denunciationibus creda-
tur, aliud non suppetere medium, ad
Sagas deprehendendas & extirpandas.
Concedam hoc aduersariis, si ita: verif-
simum enim est; sed ecce pro me hoc
facit, & confirmat in opinione quam
concepi de paucitate Sagarum: nam
sic mecum hæc sequentia puncta medi-
tari solco.

I. Clamant omnes, omnia esse Sagis
plena: quæro ego vnde sciant? vnde Sa-
gas deprehenderit? non alia est aiunt
deprehendendi via, nisi denunciatio-
nibus credatur. Atqui has ego fallacis-
simas esse paulo prius ostendi: Omnia
igitur Sagis plena sunt, quia fallacissimo
noscendi medio vsi sunt; nisi id vsur-
pent, aliud habere negant. Quid hic di-
cam?

II. Omnia esse Sagis plena, tam cer-
tum est, tam indubitatum, vt qui hæsi-
tet, in inuidiam vocetur, explodatur,
audiri non debeat, dicam breuiter, cer-
tissimum est: quæro ego vnde hæc tan-
ta certitudo nata est? aiunt illi, ex testi-
mo-

denunciacionib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 425
moniis Sagarum; ex auctoritate Dæmo-
nis. Præclare! Hæc igitur cum certissi-
mam pariat notionem, infallibilis cre-
do erit? Nam ex auctoritate fallibili
nunquam ducitur cognitio certissima,
vt omnes Theologi, & Dialectici, atque
ipsum lumen rationis nos docet,

III. Quid pugnant inter se aduersa-
rij? clamant quidam se vrgentissima ha-
bere indicia multa & magna quod Titia
V.G. Saga sit; Nunc Binsfeldius & alij cla-
mant non haberi alia nisi denunciatio-
nes, si his non crederent, progredi non
possent.

IV. Audio nuper dixisse quosdam
Inquisitores communem se praxin se-
qui; errare se non posse. Alij si non
verbis at factis tamen idem dicunt;
nam sic liberi sunt quasi impeccabiles
sint: Vulgus quoque existimat iudicia
omnia criminalia nescio quid sacrum
& sanctum habere; vt, quæ ibi iudi-
cata sint, infallibiliter hoc ipso iu-
ste facta sint. Obsecro vnde omnia
hæc? Quia fundant se Iudices in te-
stimoniis satanicis: nisi id haberent,

Ec 5 pro-

426 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui*
progredi non possent, inquit Binsfel-
dius.

V. Ego vero existimo hanc insignom
esse calumniam, & nihil ignominio-
sius Germanico nomini aspergi posse,
quam dicere Magistratus nostros &
hactenus acerrime progressos esse, & ta-
men progredi non potuisse, nisi deniq;
testimoniis satanicis subnixos. Consi-
deret hoc lector.

VI. Multo foedius erit, si eadem te-
stimonia tantum apud Germanos vale-
re auditum fuerit, vt etiam in personas
Ecclesiasticas summo cum Catholice
religionis inter hæreticos despectu re-
cipiantur. Et tamen recepta sunt etiam
sub Principibus Ecclesiasticis.

NB VII. Dubitare hic mihi incidit, an
casu quo Catholicus Sacerdos ex his
testimoniis magis postulatus, bis, ter,
quater acerbissimis tormentis se pur-
gasset, nihilominus viuus igni adiudi-
cari posset, & bona phrasi obstinatus
& impœnitens dici, quod se tantis testi-
moniis opponeret? Et quid si ipso mor-
tis die à Confessario suo vere pœnitens
iudi-

denunciacionib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 427
iudicatus, coram venerabili Altaris Sa-
cramento magna cum carimonia in-
nocentiam suam contestaretur? Quid
si ad præsentem, & venturum olim Iu-
dicem ex eius verbo seu Euangelio ap-
pellaret? quid si testem eum inuocaret,
quod ne sacerdotali nomini inureretur
nota, intolerabiles alioqui torturas eas
hactenus exhaustisset? Quid si ad ban-
cum iuris auditurus sententiam, ean-
dem repeteret protestationem, ac ve-
hementius hortaretur Iudices, ne in
DEI Sacerdotem cum insigni religio-
nis despectu procederent, qui nec con-
uictus esset, nec confessus crimen? Quid
si eadem repeteret coram populo in
supplicij loco, eo cum sensu pietatis &
energia sermonis, animorumq; com-
motione, quam communes omnium
gemitus, & lachrymæ sequerentur, et-
iam qui interessent hæreticorum? an
adhuc testimonia tam grandia, per has
omnes procellas teneret cursum suum,
& valorem? Et quid si dum magiam
pernegauit, vi tamen tormentorum alia
esset scelera confessus; an ob ea tunc

sal-

428 Dub. XLIX. *Quæ sint argumenta eorum qui*
saltem, cum nec accusatus ante fuisset, nec proinde legitime rogatus, aut confessus, damnari posset? Certe ea tempora possent incidere, ut in omnem euentum, quid tali casu sentiendum esset, scire expediret. Sed de hoc fortasse alias.

Nunc id manet, ridiculum mihi videri, quod tam multas nobis Sagas in Germaniâ imaginamur, si ita procedamus: præsertim cum multi quoque Iudices ex multiplicatis Sagarum denunciationibus, non solum ad capiendum & torquendum, sed etiam ad condemnandum procucurrerint, secuti nimirum auctores à Delrio citatos, qui multas huiusmodi denunciations plenas esse probationes tenuerunt. Quinimo & audio inuentos esse, qui ex testimoniis Energumenorum ad capturam & torturam iri voluerint.

Et quæ iam denique testimonia excluduri sumus? quo deueniemus? non hæc manifesta nostra punitio est? Et quid dicam de testimoniis puerorum mendiculorum, qui seu à maleuolis con-

renunciacionib. Sagarū fidē habendā esse volunt? 429
conducti, seu vt facile est illi ætati illu-
dere, ita arte quadam examinandi & ca-
priosis interrogatiunculis circumuen-
ti, seu etiam sponte esca & potione ille-
cti se seductos esse annuunt, & vt mira
rogantur, mira narrant, quæ in con-
uentibus viderint, quæ acta sint, qui in-
terfuerint, & similia, quorum deinde
a viris spiritualibus & intelligentioribus
rogati, non meminerunt, & omnia alia
retexunt.

Itaque cum & capra nuper, quod ri-
diculi causa interpono, amissa esset,
(nam miles abduxerat) ea quoque in
conuentu Sagarum ab his & istis iam
plexis nescio an plectendis absumpta
erat. Plurima talia sunt, quæ, quod ad
finem propero, omitto. Alias fortasse
ista colligemus. Id sciat Magistratus
mirifice sibi & dolendum in modum
ab Officialibus illudi.

Dv-

D V B I V M L.

An Iudex alterutram sententiam secure amplecti possit seu nostram que contemnit, seu aliorum qua magnificat denuncsationes?

RESPONDEO, Non potest secure amplecti sententiam aduersariorum. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Tutior via in dubiis eligenda est. Quæ regula etsi in cæteris consilij rationem habet, tum tamen præcepti vim obtinet, cum periculum est, ne alioqui proximo fiat iniuria, vt docent Casistæ, & supra quoque dixi Dub. 8. sub finem.

RATIO II. Ostendi bonis argumentis aduersariorum sententiam solide non subsistere: vel igitur Iudex melius eam fundet, aliis adductis argumentis, & nostra refutet, vel tenebitur nos sequi.

RATIO III. Iura volunt vt in dubiis reo potius quam actori faueatur iuxta reg. ii. iur. in 6.

RA-

RATIO IV. Iudex sequi debet securiorem interpretationem iuxta cap. ad audientiam, & c. significasti 2. de Homicidio.

DICES I. At clamat Binsfeldius Remp. hoc modo purgatum non iri.

RESP. Id frustra clamat, facile enim ex hæcenus dictis colliges, si denuncia- tionibus tantum deferatur, contrarium futurum, & potius triticum quam zizania periclitaturum : Nam hoc scilicet purgare Rempub. est ita periculosis viis ad excindendos nocentes incedere, ut vix innocentissimus quisque iam tutus sit?

Clamant Inquisitores omnes, magiæ crimen occultissimum esse ; Obsecro autem quomodo occultissimum est, si tam facile deprehenditur, ut nullum iam sit in orbe crimen cuius tot rei in lucem protracti sint, & indices protra- hantur, ut isti putant?

DICES II. Sententia quidem hæc mitior est respectu nominati, sed alte- ra utilior respectu Reipublicæ & bo- ni publici : Siquidem ita iudicia pro-
mo-

mouentur & facilitatur via executionis. Sic Professor Rinthelensis D. Gôehausius supra citatus in libro de Processibus contra Sagas, pagina 157. Sed

RESP. Inprimis sententia hæc nostra & mitior & vtilior est, tum respectu nominati, tum nominantis, tum Reipublicæ. Nam nominatum è discrimine eripit, nominantis malitiæ & nocendi studio occurrit, Reipublicæ vastationem impedit, dum paucos nocentes tolerat, ne plurimos innocentes pereundi periculo exponat. Deinde ratio in obiectione allata pro altera sententia, quia sic promoueantur iudicia, &c. non probat vtiliorem eam Reipubl. esse, sed è contrario damnosam. Nam promoueri iudicia, & facilitari executiones tam graues ex iudiciis leuissimis, id est, testimoniis fallacissimis, innixis veracitati mendacium Sagarum, tam noxium Reipubl. est, quam illa grauia sunt mala, quæ ex temere tractatis his causis possunt consequi, ac dixi supra Dub. 8. rat. 3.

DI-

DICES III. Iudex nocet bonis quibus quis pepercerit malis. Crudeles illi qui ut vni parcant, multos necari permittunt, &c. sic idem Rinthelensis pag. 153: Sed

RESP. Ita est, sed ad rem non spectat: Nam in primis, qui non nisi ex fallacissimis denunciationibus malorum vult malos nosse, is potius parcat malis, excindet bonos, ac sic dupliciter nocebit bonis. Deinde crudeles sunt, qui ut vnum perimant malum, non curant si & simul plures bonos. Denique non vnus est cui parcat, cum denunciatis parcat; nam parcat multis, & parcat merito; quippe adhuc nondum fat suspectis quod nocentes sint. Si tu autem nocentes & malos ponis; quibus parci non debeat, iam id ipsum ponis, quod an poni debeat in questione est. Id enim est quod quærebamus, an nocens & malus haberi debeat, quem mendax scæmina nocentem & malum dicit. Binsfeldius igitur cum pag. 292: vehementius Magistratum increpat, & iusticiam vrget, nec aliam tamen

434 Dub. LI. *Que sit summa processuum*
viam procedendi esse ait, nisi per has
Satanicas denunciationes, parum dis-
crete zelat.

D V B I V M L I.

*Qua brevis sit summa & methodus proces-
sum contra Sagas hodie apud multos in v-
su, digna quam Diuus Caesar intelli-
gat, & Germania consi-
deret?*

RESPONDEO, Poterat hanc sum-
mam lector quiuis ex tractatu hoc
ipse apud se colligere: sed quod mihi
id fuit factu facilius, eam hic apponam,
omissis tamen multis quæ commode
inferi non poterant: de quibus consu-
lantur hactenus dicta, vti & de his quæ
hic posita sunt, si diductius lubet sin-
gula cognoscere. Itaque summa hæc
est:

1. Incredibilis vulgi apud Germa-
nos, & maxime (quod pudet dicere)
Catholicos superstitio, inuidia, calu-
mniæ, detractiones, susurrationses &
similia, quæ nec Magistratus punit,
nec

nec conciliatores arguunt, suspitionem magiæ primum excitant. Omnes diuinæ punitiones, quas in sacris literis Deus minatus est, à Sagis sunt. Nihil iam amplius Deus facit aut natura, sed Sagæ omnia.

2. Vnde impetu omnes clamant vt igitur inquirat Magistratus in Sagas, quas non nisi ipsi suis linguis tot fecerunt.

3. Mandant ergo Principes suis Iudicibus & Consiliariis, vt incipiant in Sagas procedere.

4. Nesciunt hi primum vnde ordiantur, cum indicia seu probationes non habeant: nec temere tamen hic quicquam moliendum esse à conscientia sua satis audiant.

5. Monentur interim bis terve vt procedant. Clamat vulgus moram hanc non carere suspicione. Et pene idem sibi, à nescio quibus informati, Principes persuadent.

6. Hos autem offendere & non subito obsequi, in Germania graue est: plerique omnes, etiam viri spirituales ni-

Ff 2 mium

mium pene probant, quæcunque modo Principibus placuerunt: nec aduertunt à quibus hi sæpe instigentur quantumuis optimi natura sua sint.

7. Tandem igitur voluntati eorum Iudices cedunt, atque aliqua demum via processibus initium inueniunt.

8. Aut si illi adhuc hærent, & horrent tangere rem periculofam, mittitur Inquisitor ad id singulariter deputatus: qui si quid secum trahat imperitiæ & impetus, vt fieri in humanis rebus solet, id in hac materia colorem ac nomen mutat, & non nisi mera iustitia ac zelus est; quem vtique spes lucri non imminuit, præsertim in homine tenuiore & auido habendi cum familia plena prolibus est, & in singula reorum vrendorum capita aliquot dalerorum stipendium constitutum est, præter accidentarias collectas & contributiones, quas liberrime à paganis exigere Inquisitoribus permissum est, vt supra.

9. Tum si dictum aliquod Energumeni aut si malignus & spurius horum
tem-

temporum rumor (non enim vnquam probata fama) in pauperculam aliquam & vilem Gaiam grauis incubuit; ea prima est.

10. Ac ne tamen ex solo hoc rumore sine aliis indiciis, vt vocant, processum esse videatur; ecce subito in promptu est indicium aliquod per hoc dilemma: Vel enim Gaia ea malæ & improbæ vitæ fuit, vel bonæ ac probæ. Si malæ; indicium id, aiunt, magnum est: nam à malitia ad malitiam prona præsumptio est. Si autem bonæ; & hoc quoque indicium non minus est: nam sic, aiunt, tegere se Sagæ solent, & vel maxime videri probæ velle.

11. Rapi igitur Gaia in carcerem iubetur: & ecce nouum iterum indicium per hoc dilemma: Vel enim timere se tunc ostendit, vel non ostendit. Si ostendit (quippe cum audierit quam grauius tormentis in hac materia vti soleant) iam hoc indicium est: nam conscientia accusat, aiunt. Si non ostendit (quippe cum innocentia confidat) iam id quoque indicium est: nam hoc denique

438 Dub.LI. *Qua sit summa processuum*
propriissimum esse Sagis aiunt inno-
centissimas iactare se, frontemq; porri-
gere.

12. Ne non vero adhuc plura in eam
indicia suppetant, habet Inquisitor ho-
mines suos, sæpe improbos & infames,
qui in omnem retro vitam inquirant, in
qua sane fieri non potest quin occurrat
quippiam seu dictum siue factum, quod
abiecta in malum hominum interpre-
tatio in magiæ culpam facile detor-
queat & obuertat.

13. Sed & si qui tum ei male haeste-
nus voluerunt, pulcherrimam nocen-
di opportunitatem nacti, afferunt quod
quale lubet, facile reperiunt: clama-
turq; passim, grauari eam magnis indi-
ciis.

14. Atque ideo quamprimum ad quæ-
stiones abripitur, nisi eadem adhuc
die qua capta est, iam tum abrepta sit:
vt sæpe contingit.

15. Neque enim aduocatus & inte-
gerrima sui defensio quibusuis conce-
ditur, cum clament Exceptum cri-
men esse, cumq; qui defendere & ad-
uocari

uocare velit ; in suspicionem criminis vocetur : vti & omnes illi qui in his causis quicquam loqui velint & Iudices monere vt cauti sint : nam mox nominant Sagarum patronos : Sic omnibus occlusa ora sunt & obtusi calami , ne loquantur aut scribant.

16. Plerumque tamen, ne non aliquis saltem defensionis locus Gaiae datus videatur : sistitur primum in speciem ac indicia ei primum praeleguntur & examinantur, si tamen examinantur.

17. Quae etsi tunc illa purgat, & ad singula accurate satisfacit, id non attenditur nec notatur, vim suam & valorem omnia retinent quantumvis optima responsione detrahatur: iubetur tantum reduci in vincula, vt consideret attentius an obstinata velit persistere: iam tum enim quia purgat sese, obstinata est. Imo si se purgat accurate, nouum id indicium est; quippe quae iniquiunt nisi Saga esset, tam eloquens non esset.

18. Vbi consideravit : rursus alio die sistitur, & prælegitur ei decretum torturæ : quasi nihil iam ante ad obiecta responderit, nec quicquam eliserit.

19. Prius tamen quam torqueatur, seducitur à liêtore, & ne contra dolorem muniat se magicis quisquiliis, eæ quæruntur toto corpore detonso, atque etiam ea parte qua sexum monstrat petulanter excussa; licet nihil tale hæctenus vnquam reperiant.

20. Quidni vero mulieri id fiat? cum & consecratis quoque Sacerdotibus? idq; etiam ab Inquisitoribus & Officialibus Ecclesiasticis Principum Ecclesiasticorum : neque enim non bruta fulmina apud Iudices Germanos habentur, quæ in Bulla Cœnæ eos petunt, qui sine speciali & specifica Apostolicæ sedis licentia in Clericos procedunt. Quod ne Principes ipsi pietissimi atque in Romanam sedem obseruantissimi intelligant, ac proinde frænum processibus adducant, Inquisitores cauent.

21. Tum

21. Tum vbi sic excussa & detonsa Gaia est, torquetur vt veritatem edisserat, id est, vt sese simpliciter ream pronunciet: quicquid aliud dictura est, veritas non erit, nec esse potest.

22. Torquetur tamen tortura primi generis, id est, leuiore: quod ita intellige, vt licet grauiissima quidem ea sit, tamen respectu aliarum sequentium lenior sit. Vnde si fatetur, aiunt & spargunt fassam esse sine tortura.

23. Quis autem Principum aliorumq; qui hæc audit, non existimet certissimo nocentem esse quæ sic vltro sine tortura se ream fassa sit?

24. Sine scrupulo igitur vlllo post hanc confessionem plectitur: plectenda interim nihilominus, etsi confessa non esset: nam vbi modo torturæ datum initium est, iam iacta alea est, euadere non potest, mori debet.

25. Itaque vt fatetur, vel non fatetur: æque quicquid fiat actum est. Si fatetur, res clara est, nam, vt dixi & liquet, plectitur: Reuocatio omnis frustra est, vt supra ostendimus. Si non

Ff §

fate-

442 Dub.LI. *Quæ sit summa processuum*
fatetur, repetitur tortura bis, ter, qua-
ter: licent omnia quæ hic lubet: neque
enim temporis, nec acerbitatis, nec re-
petitionis pœnarum in excepto crimi-
ne est ratio: nihil hic peccare se putant
Iudices quod in conscientia forum ad-
ducendum sit.

26. Tum si Gaia in tormentis vel
voluit oculos præ dolore, vel figit; no-
ua hæc indicia sunt. Si voluit, cur, in-
quiunt, vt concubinam suam quærit?
Si figit autem, En, inquit, iam eum
reperit, iam videt. Quod si vero ali-
quoties torta nondum silentium ab-
rumpit; si vultu connititur aduersus pœ-
nas, si patitur deliquium &c. clamant
eam ridere & dormire in tormentis, v-
ti maleficio taciturnitatis, ac tanto iam
nocentio rem esse; quam proinde vel vi-
uam vri deceat: quod & nuper nonnul-
lis factum, quæ fateri aliquoties tortæ
noluissent.

27. Atque id tunc vocant etiam
Confessarij, etiam religiosi, obsti-
natam & impœnitentem decessisse;
noluisse conuerti, nec deserere con-
cubi-

cubinum suum; sed seruare ei fidem voluisse.

28. Quod si autem contingat quampiam ex tot tormentis animam deponere, aiunt ei à Dæmone elisam ceruicem esse: atque id probant argumento quodam inuincibili, quo si vti velis, neminem non omnium hominum sic à Dæmone elidi conficies, vt supra.

29. Quare merito, scilicet, cadauer à lictore educitur, & humatur sub furca.

30. Quod si autem nec Gaia moritur, nec scrupulosi quidam vltius torquere audent sino nouis iudiciis, nec inconfessam exurere, retinetur in carcere, atque arctioribus vinculis accipitur, ibi vel ad annum integrum maceranda dum subigatur.

31. Neque enim per torturas purgare se vnquam potest, & aspersum semel crimen abluere, vt volebant iura. Dedecus id esset Inquisitoribus semel captam sic emittere: Nocens esse debet per fas nefas, quam illi modo semel vinculis amplexi sunt.

32. Interim & tum , & iam ante submituntur Sacerdotes imperiti , impetuosi , lictoribus ipsis importuniores : horum officium est eo usque miseram omnibus modis diuexare , dum se tandem , siue sit seu non sit , ream fateatur : ni id faciat saluari simpliciter non posse clamant , nec sacramentis muniri.

33. Ne vero Sacerdotes sedatiores , doctioresque , & qui fœni aliquid in cornu ac in corde salis gestent , admittantur , expressissima cautio est. Vti & ne quisquam alius ad custodias accedat , qui aduocare aut Principes erudire possit. Nihil enim quidam æque formidant , quam ne quo modo tale quippiam se forte prodat , quo captarum innocentia in lucem profiliat. Itaque cuiusmodi generis viris non modo orbis terrarum iuuentutem , sed & ipsi Principes conscientiam suam fidunt , hos quidam eorundem Principum Inquisitores eo habent loco , vt non modo à conscientiiis reorum quantumuis expetiti sint eos remoueant,

ueant, sed & iactitare ad nobilium
mensas nuper ausi sint, à patria merito
exigendos esse, tanquam Iustitiæ tur-
batores.

34. Interea vero dum Gaia sic vt di-
xi adhuc in carcere attinetur, & à qui-
bus minime debebat diuexatur, non
desunt Iudicibus accuratis pulcherri-
ma inuenta, quibus non modo noua
indicia contra Gaiam reperiant, sed
quibus etiam in faciem eam sic con-
uincant (si Diis placet) vt Iudicio Aca-
demicorum Doctorum tum saltem vi-
ua exurenda esse pronuncietur: vti su-
perius ostensum est.

35. Quidam tamen ex abundantia &
exorcisari Gaiam iubent, & in alium
transferri locum, ac sic iterum torque-
ri: si hac forte mutatione loci & expia-
tione maleficium taciturnitatis possit
discuti: Ac si ne ita quidem proficitur,
tum demum viuam flammis immit-
tunt. Scire cupiam me Deus amet, si
& fassa & inconfessa perit, quis hic tan-
dem quantumuis innocenti euadendi
sit modus? Miseram te nimis, quid spe-
rasti?

raſti? quid non primo in carcerem acceſſu ream te feciſti? Age ſtulta mulier & veſana quid toties vis mori cum poſſis ſemel? Sequere conſilium, & ante omnem pœnam dic te ream, & morere; non euades: nam hæc denique zeli Germaniæ catastrope eſt.

36. Itaque ſi ſe quæpiam vi dolorum falſo ſemel ream fecit, dici vix poteſt, quæ miſeria ſit. Nam & medium nullum ſuppedit apud pleroſque qui eua-dat, & alias quoque reas facere cogetur quas neſcit, quasq; non infrequenter Quæſitores in os indunt, aut licitor ſuggerit, aut quas iam ante infames, aut delatas, aut ſemel captas & dimiſſas audiuerunt: quæ cum ruruſum alias, & illæ quoque alias indicare debeant, & ſic deinceps; quis non videt in infinitum iri oportere?

37. Quare & ipſi Iudices vel ab-rumpere proceſſus, & damnare artem ſuam debent, vel & ſuos denique, & ſemet, atque omnes exure-re: Nam ad omnes tandem falſiſſimæ denunciations excurrent, & ſi mo-
do

do tormenta succedant , fontes ostendent.

38. Vnde & ij denique inuoluuntur , qui initio vel maxime clamabant vt incendia constanter alerentur : Neque enim præuidebant imprudentes , ad se quoque ordinem necessario peruenturum. Et hi quidem iusto Iudicio DEI: quippe qui pestilentibus suis linguis cum tot nobis maleficos creassent , tot innocentes ignibus addixerunt.

39. Sed iam multi prudentiores atque eruditiores id cernere paulatim incipiunt , & quasi ex graui somno excitati aperire oculos , ac lentius cautiusq; scire.

40. Neque est quod negent Iudices se ex solis denunciationibus ad tormenta procedere : ostendi enim supra vere procedere , ac proinde fallere optimos suos Principes cum negant. Nam & fama quam fere cum denunciationibus coniungunt , inualida est semper atque nulla , cum legitime nunquam probetur: Et de Stigmatis que rugantur , miror nondum annotatum
à sa-

448 Dub. LI. *Quæ sit summa processuum*
à sagacibus esse, fallacias fere esse lieto-
rum.

41. Interim vero dum sic feruent
processus, & quæ torquentur aliæ alias
strenue denunciant acerbissimis cru-
ciatibus coactæ; mox foras manat qui
nam hi & isti sic denunciati sint: Nam
hæc ratio secreti est eorum, qui quæ-
stionibus intersunt: Et id non sine suo
fructu, cum hinc subito contra de-
nunciatos indicia captare possint per
hoc dilemma: Nam si qui audiunt se
delatos esse vt sane audiunt; vel tum
illi fuga se subducunt ne capiantur,
vel constantes in loco manent: Si fu-
gam arripiunt, iam hoc aiunt ingens
culpæ & meruentis conscientiæ indi-
cium est: Si manent autem, tum &
hoc indicium est: quia dæmon, aiunt,
eos detinet, ne abire possint; vt
nuper non semel cum gemitu audire
debui.

42. Præterea si quis adit Quæsitores,
& an verum sit quod audit, interrogat,
quo mature defendat sese, & via iuris
venienti incommodo occurrat; iam
id

id quoque pro indicio est , quasi conscientia & culpa eum moueant , contra quem nihil tamen ab Inquisitoribus fit adhuc motum.

43. Sed & quicquid agat conciliat sibi famam ; quæ post annum vnum & alterum fat adulta ; ad torturam sufficiat cum denunciationibus coniuncta , licet ipsa hæc ex denunciationibus primum contracta sit : nam & hæc exempla vidi.

44. Similiter eis euenit quoscunque calumniam aliquam à maleuolo quopiam pati contigerit : Nam vel defendunt se iudicio , vel non defendunt : Si non defendunt , indicium id culpæ est, quod tacent : Si defendunt autem, iam latius spargitur calumnia , & suspensiones ac prurigo vestigandi commouentur iis , qui ante ignorabant, diditurq; mox fama, quæ deinde nunquam obruatur.

45. Itaque nihil pronius factu est, quam vt hos quoque facillime nominare eæ soleant quæ interea tor-

G g quen-

450 Dub.LI. *Quæ sit summa processuum*
quentur, & nominare aliquas cogun-
tur.

46. Vnde & COROLLARIUM
quoddam consequitur rubrica eno-
tandum: quod si modo processus
constanter virgeantur, neminem hoc
tempore cuiuscunque sexus, fortu-
narum, conditionis & dignitatis fue-
rit, sat esse tutum, qui modo aliquem
sit nactus hostem & detractorem, à
quo in Magiæ suspicionem & famam
pertrahatur. Vt sane quocunque me
obuertam miserrima horum tempo-
rum sit ratio, nisi aliter prouideatur.
Dixi supra, & verbo repeto, non pos-
se pestem hanc, quæcunque est, in-
cendiis aboleri: sed aliter tamen effi-
cacissime posse vix paucò sanguine ef-
fuso. Sed quis nosse volet? Plura di-
cere conantem dolor obruit, vt accu-
rate & ad vnguem summam hanc per-
ficere non possim, nec, quod alias
non inutile futurum erat, versionem
Germanicam meditari: Erunt fortas-
se qui id patriæ suæ & innocentum a-
mori

mori dabunt, vt accuratius perficiant. Id ego denique eruditos omnes, & pios, ac prudentes, moderatosq; rerum æstimatores (nam cæteros non moror) per omnipotentis Iudicis tribunal obtestor, vt quæ scripsimus tractatu hoc, non parum sedulo euolant, NB & expendant: In magno periculo salutis versantur Magistratus omnes & Principes, nisi attentissimi esse velint. Non mirentur, si quid acriter subinde & animose eos admoneo: neque enim inter eos me esse deceat, quos appellat Propheta canes mutos non valentes latrare. Attendant sibi & vniuerso gregi, quem de manu eorum olim DEVS accuratissime requiret.

A P P E N D I X.

*Q*UID POSSINT TORTURAE
& Denunciationes?

Possunt pene omnia. Vnde quidam nuper non illepide Torturam appellabat Omnipotentem. Et circumferuntur sane exempla non pauca eorum, qui tormentis victi falsissima de se confessi sunt, & plexi ob neces hominum, qui deinde viuere reperti sunt, & similia. Sed nolui ego vnquam hoc libello exemplis vti; tum ne chartas narrationibus implerem, quod quiuis potest; tum ne quispiam suspicari vellet rara hæc igitur esse, ac non quotidie contingere. Vnum tamen libuit hic apponere, quod ingentem hominum turbam complectitur, & miror non magis hæctenus annotatum esse; est autem tale:

EXEM-

EXEMPLVM MEMO-
RABILE.

ARsit olim Vrbs Roma sub Nerone Imperatore : casu id factum fit , seu Principis eius iussu , dubium est ; lege Scriptores , Tacitum , Suetonium , Dionem , Sulpitium , Baronium , & alios. Constantissimus certe rumor Principem in culpam vocauit , sed hanc ille mox transtulit in Christianos : quos quia tunc vulgi fama vt sceleratos & ad quiduis proiectos differebat , corripri primum quosdam iussit & torqueri. Hi igitur tormentis victi de se fassi sunt , tum & alios indicarunt seu denunciarunt : ita vt ex horum denunciationibus & tormentis ingens subito multitudo conuicta sit , non solum incendij eius reafuisse , sed & multo amplius odij in humanum genus. Quare deinde vt incendiarij & humani maxime generis inimici varia morte plexi sunt ; atque alij quidem ferarum tergis coniecti la-

niatu canum discerpti sunt, alij affixi crucibus, alij exusti; atque vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis cremati: cum scilicet infixi palis & dispositi per amphitheatrum, tum pice ac refina circumfusi & obligati, ac sic accensi instar tædarum exarserunt. Quo alludit Iuuenalis, cum ait Sat. i.

*Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa
Quæ stantes ardent, qui fixo guttore
fumant.*

Cornelij Taciti fidi Scriptoris de re tota verba luculenta sunt Annalium lib. 15. cum sic ait:

Ergo, inquit, abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pænis affecit quos per flagitia inuisos vulgus Christianos appellabat, &c. Igitur primo correpti qui FATEBANTVR. Deinde INDICIO eorum MULTITVDO INGENS haud perinde in crimine incendiij, quam * odio humani generis CONVICTI. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammam, atque vbi defecisset dies in vsum nocturni

* Forte hinc
Bn holden
Germanorum.

eterni luminis vrerentur. Sic ille. Circa quod exemplum notet lector & consideret sequentia.

PRIMO, Processus Neronis contra Multitudinem ingentem his iudiciis seu probationibus subnixus fuit: 1. Fama, qua pessime audiebant Christiani. 2. Confessione propria tormentis expressa. 3. Confitentium denunciationibus, nam ita denique & incendij, & inimicitiae humani generis innocentissimi homines conuicti sunt.

SECUNDO, Permisit Deus non ut pauci tantum sic conuincerentur & perirent, sed ut multitudo ingens.

TERTIO, Omnes eos, qui sic conuicti perierunt, Ecclesia ob hoc ipsum pro Martyribus colit, & eorum memoriam celebrat Octauo Kalendas Iulij, ubi ita de eis loquitur Martyrologium Romanum: *Erant*, inquit, *hi OMNES Apostolorum discipuli & primitiae Martyrum, quas Romana Ecclesia fertilis ager Martyrum ante Apostolorum necem transmisit ad Dominum.*

QVARTO, Nec obfuit Martyrio, quod tormentis victi & fe & alios fecerere reos: Nam omnes simpliciter Martyrologium vocat Martyres. Nec de aliis loqui Martyrologium, & de aliis Tacitum, sed de iisdem plane, facile intelliges, si Martyrologium inspexeris, quod Taciti ipsa verba recitat. Vide quoque si lubet annales Baronij in anno Christi 66. & Sulpitium Seuerum histor. lib. 2.

QVINTO, Nec Martyribus igitur, nec Apostolorum discipulis, nec in ipso Christianitatis primo feruore luctantibus ea suppetiit constantia quæ contra tormenta & denunciationes euinceret.

SEXTO, Hæc mens Neronis in tormentis adhibendis fuit, vt torti se reos faterentur: nisi id quoque hodie tormentis intenditur, quid obsecro intenditur? Repete quæ supra sparsim diximus. Quod si tamen aliud intenditur, est quod gaudeam, bene habet.

SEPTI-

SEPTIMO, Esto autem aliud nunc Iudices intendant quam Nero ; esto etiam pluribus ex indiciis quam ille , ad tormenta aduolent ; id tamen non obstat , quin eadem nunc vis sit tormentorum , quæ olim fuit. Vti tunc igitur tormenta & denunciationes innocentissimum quemque reum facere potuerunt , poterunt & nunc quoque. Ac si nunc vere rei sunt , qui rei denunciantur , tunc quoque vere rei erant , qui rei denunciabantur. Certe Iudicium Neronis non eadem cum Nerone mens fuit , iudicio tamen eorum Martyres conuicti sunt.

OCTAVO, Cum Nero tormentis & denunciationibus MULTITUDINEM INGENTEM tam Sanctorum hominum reos fecisset : dubium non est , quin si pergere ulterius voluisset , nunquam inuenisset finem reorum. Nam vti tam multi conuicti erant , ita & reliqui conuinci potuissent , & hæc hodie quoque causa est,

sa est, cur, vbi denunciationibus insistere pergimus, ad finem impossibile venire sit.

DICES, Putat Baronius Tacitum in dato Exemplo mentiri, quod quidam Christiani tormentis superati se & alios falso reos fecerint,

RESPON. Putant alij, qui vim tormentorum paulo quam multi perspetiorem habent, Tacitum non mentiri. Et sane cum iudicialiter habitæ quæstiones illæ Neronianæ sint, & læ sententiæ: non est credibile, ininconfessos & negantes sævitum esse: cum id plane cum intentione Neronis pugnasset; quippe qui sic auxisset rumorem de se conceptum, non aboleuisset. Neque Tacitus in hac quidem re Christianis iniquior quam Neroni fuit; quin potius fauit, ac, si attendas, satis innuit fuisse Christianos innoxios, & magis nocentem Neronem. Sed nec mirari debet Baronius etiam Sanctos tam exquisitis pœnis initio cessisse, deinde pœnituisse, & frustra

stra reuocasse, ac sic nihilominus martyrio decoratos esse: Nam & hodie si sanctissimi quique nostris quæstionibus subderentur, æque succumberent; uti neminem adhuc de se diffitentem audiui, qui vel semel tormenta hæc propius spectauisset.

Sed hæc clarius olim ad Tribunal DEI. Tu nunc vale Lector, atque exemplum hoc mente versa, ac Numen time.

F I N I S.

PROTESTATIO.

*Si quid scripsi, quod Ecclesie
sanctæ Romanæ displicet,
id vanum esto; damno, &
detestor; uti & quod quem
quam iniuste lædat, &c.*

OTTA THTOM

UVA BHSC

UVA B915C

УВА. ВНСС

UVA.BHSC